Heinrich Böll

DOKUZ BUÇUKTA BİLARDO

ROMAN

Almanca aslından çeviren
AYÇA SABUNCUOĞLU

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Düzelti: Fulya Tükel
Dizgi: Serap Kılıç

ISBN 975-07-0007-4
1959, 1995 by Verlag Kiepenheuer & Witsch Köln /
Onk Ajans Ltd. Şti. / Can Yayınları Ltd. Şti. (1997)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevi'nde basıldı. (2000)
Cilt: ZE Ciltevi

Heinrich Böll
DOKUZ BUÇUKTA BİLARDO

ROMAN

Almanca aslından çeviren
AYÇA SABUNCUOĞLU

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 - 292 55 00 Fax: 252 72 33
web sayfamız: http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Billard um halb zehn

HEINRICH BÖLL'ÜN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

ADEMOĞLU NERDEYDİN / *roman*
BABASIZ EVLER / *roman*
DOKUZ BUÇUKTA BİLARDO / *roman*
FOTOĞRAFTA KADIN DA VARDI / *roman*
FRANKFURT DERSLERİ / *deneme*
İLK YILLARIN EKMEĞİ / *roman*
İRLANDA GÜNCESİ / *günce*
KATHARINA BLUM'UN ÇİĞNENEN ONURU / *roman*
TRENİN TAM SAATİYDİ / *roman*
VE O HİÇBİR ŞEY DEMEDİ / *roman*

1917'de Köln'de doğan *Heinrich Böll*, liseyi bitirdikten sonra kitapçılık eğitimi aldı. 1939'da İkinci Dünya Savaşına katıldı, esir düştü, 1945'e kadar özgürlüğüne kavuşamadı. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. 1950'den sonra yaşamını yazar olarak Köln'de sürdürdü. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967'deki Georg-Büchner Ödülü, 1972'deki Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve uluslararası PEN Derneğinin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. *Heinrich Böll,* edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, *Böll*'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. *Böll*'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada yüzyılımızın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

1

Bu sabah Fähmel ilk kez kibar davranmadı ona, neredeyse kabaydı. On bir buçuğa doğru aradı, bir terslik olduğu sesinden belliydi; sesindeki titremelere alışık değildi kadın. Sözleri son derece kesin çıktığı için, sesinin tonu kadını korkutmuştu: Bütün kibarlığı bu sesin içinde bir formüle indirgenmişti, sanki kadına su yerine H_2O sunuyordu.

"Lütfen," dedi, "size dört yıl önce verdiğim küçük, kırmızı kartı masanızdan alın." Kadın sağ eliyle çekmeceyi açtı, bir paket çikolatayı, bir bezi ve kaol şişesini kenara itti, kırmızı kartı çıkardı. "Lütfen, kartın üstünde yazanı bana okuyun." Titreyen sesiyle okudu kadın: "Yalnızca annem, babam, kızım, oğlum ve Bay Schrella bana ulaşabilir, başka hiç kimse!"

"Lütfen, son bölümü tekrarlayın." Kadın tekrarladı: "Başka hiç kimse." "Hem size verdiğim telefon numarasının Prens Heinrich Oteli'ne ait olduğunu nereden bildiniz?" Kadın sesini çıkarmadı. "Dört yıl önce verilmiş olsalar da, direktiflerime uymanız gerektiğini unutmayın... lütfen."

Kadın sesini çıkarmadı.

"Aptal kadın..." Bu kez 'Lütfen' demeyi unutmuş muydu? Mırıldanmalar duydu kadın, sonra bir ses "Taksi!" diye seslendi; 'Taksi', kalk borusu. Kadın telefonu kapattı, küçük kartı masanın ortasına koydu, biraz rahatlamıştı; dört yıl içinde ilk kez olan bu kabalık, neredeyse nezaket gibiydi.

Kafası karışık olduğunda ya da çok kesin kurallarla belirlenmiş olan işinden sıkıldığında, dışarı çıkıp pirinç lev-

hayı temizlerdi: 'Dr. Robert Fähmel, statik hesaplar bürosu, öğleden sonra kapalıdır'. Trenlerden çıkan buhar, her şeye sinen egzoz gazları, sokağın tozu toprağı, bezi ve kaol şişesini her gün çekmeceden çıkarmasına neden oluyordu. Bu temizlik anlarını on beş dakikaya, yarım saate yaymak hoşuna gidiyordu. Biraz ötede, Modest Sokağı 8 numaralı evin tozlu camlarının ardında zangırdayan baskı makinelerini görebiliyordu; yorulmak bilmeden beyaz kâğıdın üstünü döşeyip duruyorlardı. Makinelerin titremesini hissedebiliyordu; yola çıkmış ya da motorlarını yeni çalıştırmış bir gemide sandı kendini. Kamyonlar, çıraklar, rahibeler; sokaktaki yaşam, manavların önündeki sandıklar: portakal, domates, lahana. Yan binada, Gretz'in dükkânının önünde iki çırak, yabandomuzunu çengele asıyor, domuzun koyu renk kanı asfalta damlıyordu. Sokağın gürültüsünü ve pisliğini seviyordu kadın. Kafa tutmak geldi içinden, işten ayrılmayı düşündü; izbe bir avludaki pis bir dükkânda çalışsaydı, elektrik kablosu, baharat ya da soğan satılan bir yer, aşağı sarkmış pantolon askıları ve çeşit çeşit dertleri olan leş gibi patronlar yılışıklık etmeye kalkarlarsa, en azından onları tersleyebileceği bir yer; dişçide bekleyerek geçireceği bir saat için savaşması gereken bir yer; nişanlanan bir iş arkadaşına ev hediyesi ya da aşk konulu bir kitap almak için para toplanan bir yer; iş arkadaşlarının pis şakalarını duyunca, kendisinin temiz kaldığını göreceği bir yer... Yaşam... Bu kusursuz düzen değil, kusursuz giyinen ve kibarlıkta kusur etmeyen bu patron değil. Korkuyordu ondan; bu kibarlığın arkasında küçümseme seziyordu; onunla işi olan herkes payını alıyordu bundan. Ama kadının dışında kiminle işi vardı ki? Anımsayabildiği kadarıyla, onu birisiyle konuşurken hiç görmemişti – babası, oğlu, kızı dışında. Annesini de hiç görmemişti, zihinsel engellilerin bakıldığı bir sanatoryumda kalıyordu. Kırmızı kartın üstündeki şu Bay Schrella ise hiç aramamıştı. Fähmel sohbet saatleri düzenlemezdi; telefonla soru sormak isteyen müşterilerden yazılı olarak başvurmalarını rica ederdi kadın.

Kadının bir yanlışını yakalarsa, yalnızca elini şöyle bir sallar ve şöyle derdi: "Neyse, tekrar yapın lütfen." Pek sık olmazdı bu, çünkü yaptığı az sayıdaki yanlışı kadının ken-

disi fark ederdi. Yine de 'Lütfen' demeyi asla unutmazdı adam. Kadın izin istediğinde, saatlerce, günlerce izin verirdi; kadının annesi öldüğünde şöyle demişti: "Öyleyse büroyu dört günlüğüne kapatalım... ya da bir hafta mı istersiniz?" Oysa kadın bir hafta falan istemiyordu, dört gün bile istemiyordu, üç gün yeterdi, boş evin içinde o üç gün bile uzun geldi. Adam kilisedeki ayine ve cenaze törenine tepeden tırnağa siyahlar içinde geldi elbette, babası, oğlu, kızı da; hepsinin elinde dev gibi çelenkler vardı, kendi elleriyle mezara koydular ve rahibin konuşmasını dinlediler. Kadın yaşlı babayı severdi, adam şöyle fısıldadı ona: "Biz Fähmeller ölüm nedir biliriz, onunla içli dışlıyızdır sevgili yavrum."

Kadının tüm izin isteklerini karşı koymadan kabul ederdi; bu yüzden yıllar geçtikçe ondan bir ricada bulunmak daha zor gelir oldu. Çalışma süresini giderek azaltmıştı; ilk yıl sekizden dörde kadar çalışmıştı kadın, ama son iki yıldır işi o denli kısılmıştı ki, sekizden bire kadar bitiyordu, hatta oyalanmak için bile zamanı kalıyor, temizlik anlarını yarım saate yayıyordu. Pirinç levha gıcır gıcır oluyordu! Kaol şişesinin kapağını iç geçirerek kapattı, bezi katladı. Baskı makinelerinin sesi hâlâ geliyordu, durup dinlenmeden beyaz kâğıdın üstünü döşeyip duruyorlardı, yabandomuzunun kanı hâlâ akıyordu. Çıraklar, kamyonlar, rahibeler: sokaktaki yaşam.

Masanın üstünde kırmızı kart; mimarın kusursuz el yazısı: '...başka hiç kimse.' Kadın sıkıcı saatler boyunca uğraşıp didinerek, merakından yüzü kızararak telefon numarasının nereye ait olduğunu öğrenmişti: 'Prens Heinrich Oteli'. Bu ad sezgi gücünü kamçılamıştı: Sabah dokuz buçukla on bir arasında Prens Heinrich Oteli'nde ne işi vardı adamın? Telefonda buz gibi bir ses: "Aptal kadın." Gerçekten de 'Lütfen' dememiş miydi? Tarzındaki bu değişiklik kadını umutlandırdı, bir makinenin de yapabileceği bu iş konusunda onu avuttu.

Kendisinden önceki sekreterin bıraktığı kopyalar arasında, dört yıl boyunca değişmeyen iki mektup örneği bul-

muştu; biri, sipariş veren müşteriler içindi: '...Bize olan güveniniz için teşekkür ederiz. Siparişinizi en kısa zamanda ve en doğru biçimde karşılayarak güveninizi boşa çıkarmayacağız. Saygılarımızla.' İkinci mektubu, statik belgelerini müşterilere geri göndereceği zaman yazacaktı: 'Ekte, X inşaat planı için istenen belgeler yer almaktadır. Y tutarındaki ücretin banka hesabımıza yatırılmasını rica ederiz. Saygılarımızla.' Gereken değişiklikleri yapmak ona kalıyordu elbette; X'in yerine şöyle yazacaktı: bir editör için orman kenarında ev, bir öğretmen için ırmak kıyısında ev, Holleben Caddesi'ndeki demiryolu üstgeçidi. Y'nin yerine ise, basit bir formüle göre kendi hesaplayacağı ücreti yazacaktı.

Adamın birlikte çalıştığı üç kişiye, Kanders, Schrit ve Hochbret'e yazılacak mektuplar kalıyordu geriye. Onların siparişlerini geliş sırasına göre göndermesi gerekiyordu. "Böylece," demişti Fähmel, "adalet otomatik olarak yerine gelir ve işimiz şansa kalmaz." Belgeler geri gelince, Kanders'in hesapladığını Schrit'e, Hochbret'in hesapladığını Kanders'e, Schrit'in hesapladığını Hochbret'e gönderiyordu, kontrol için. Fişleri doldurması, harcamaları hesaba geçirmesi, çizimlerin fotokopisini çekmesi ve adamın özel arşivi için her inşaat planından, kartpostalın iki katı büyüklüğünde fotokopi çıkarması gerekiyordu. Ama en çok zaman alan iş, pul yapıştırmaktı: yeşil, kırmızı, mavi Heuss'u[1] süngere sürüp pulu, sarı zarfın sağ üst köşesine temizce yapıştırıyordu; arada kahverengi, mor, sarı bir Heuss çıkmasını değişiklik sayıyordu.

Fähmel, günde bir saatten fazla büroda kalmamayı ilke edinmişti; saygılarımla ve ücret bölümünün altına adını yazardı. Bir saatte karşılayabileceğinden fazla sipariş gelirse, kabul etmek istemezdi. Böyle durumlar için çoğaltılmış kâğıtların üstünde şöyle yazardı: 'İş yoğunluğu nedeniyle değerli siparişinizi ne yazık ki kabul edemiyoruz. İmza: F.'

Sabahları sekiz buçukla dokuz buçuk arasında onun karşısında oturan kadın, bir kere bile temel insanlık ihtiyaçlarını giderirken görmemişti onu; ne yerken, ne içerken.

[1] Alman devlet adamı Theodor Heuss'un (1884-1963) resmi pulların üzerinde yer almıştı. (Çev.)

Burnunu çektiğini de hiç görmemişti. Bunlardan daha temel şeyleri düşününce yüzü kızardı. Adamın sigara içmesi, kadının kaçırdıklarının yerini tutmuyordu: Kar beyazı sigara fazla kusursuzdu, yalnızca kül tablasındaki kül ve izmarit avutuyordu kadını; en azından bir artıktı bu, bir şeyin tüketildiğini kanıtlıyordu. Güçlü patronların yanında çalışmıştı kadın, çalışma masaları kaptan köşkü gibi olan, fiziksel yapılarıyla korku salan; ama bu büyük adamlar bile arada sırada bir fincan çay, bir kahve içmişler, bir sandviç yemişlerdi. Yiyip içen, güçlü adamların görüntüsü kadını her zaman heyecanlandırmıştı: Ekmek kırıntıları düşerdi, sosis zarları ve vıcık vıcık yağlı jambon parçaları sağda solda kalırdı, ellerin yıkanması, mendillerin çıkarılması gerekirdi. Orduları yöneten granitten alınların ardında uysallık belirirdi, bir zamanlar bronz anıtlara dönüşerek gelecek kuşaklara büyüklüklerini bildiren yüzlerdeki ağızlar yıkanırdı. Sekiz buçukta evin arka bölümünden gelen Fähmel, kahvaltı izleri taşımazdı; tipik bir patron gibi ne sinirli, ne sakin olurdu; saygılarımla sözcüğünün altına adını kırk kez yazması gerekse bile, imzası okunaklı ve güzel olurdu; sigara içer, imza atar, çizimlere pek bakmaz, tam dokuz buçukta paltosunu ve şapkasını alır, "Yarın görüşürüz," der ve çekip giderdi. Dokuz buçuktan on bire kadar Prens Heinrich Oteli'nde, on birden on ikiye kadar Café Zons'ta bulunurdu, yalnızca 'annesi, babası, kızı, oğlu ve Bay Schrella' ulaşabilirdi ona. On ikide dolaşmaya çıkar, birde öğle yemeği için kızıyla 'Aslan'da buluşurdu. Öğleden sonralarını, akşamlarını nasıl geçirdiğini bilmiyordu kadın, tek bildiği, sabah yedide kutsal ayine katıldığı ve yedi buçuktan sekize kadar kızıyla birlikte, sekizden sekiz buçuğa kadar tek başına kahvaltı ettiğiydi. Oğlu uğradığı zaman gösterdiği sevinç hep şaşırtırdı kadını; daha sonra mutlaka pencereyi açar, Modest Kapısı'na kadar uzanan yola bakardı, çiçekler getirtir, arkası gelecek ziyaretler için bir kâhya kadın tutardı; burnundaki küçük yara izi heyecandan kızarırdı; evin loş arka bölümüne temizlikçi kadınlar doluşur, eskiciye verilmek üzere sahanlığa konmuş şarap şişelerini gün ışığına çıkarırlardı; gittikçe daha fazla şişe toplandı, sahanlığın boyu yetmediği için, önce beşli, sonra onlu sıralar ha-

linde dizildiler; bu koyu yeşil, durağan şişe ormanını yüzü kızararak, merakına engel olamayarak sayardı kadın: iki yüz on şişe, mayıs başından eylül başına kadar içilmiş, günde bir şişeden fazla eder.

Adam asla alkol kokmazdı, elleri titremezdi. Koyu yeşil, durağan orman gerçekliğini yitirdi. Kadın bu ormanı gerçekten görmüş müydü, yoksa yalnızca düşlerinde mi yaşıyordu? Ne Schrit, ne Hochbret, ne de Kanders'le yüz yüze gelmişti; birbirlerinden çok uzakta küçük yuvalarına kurulmuşlardı. Biri ötekinin yanlışını yalnızca iki kez yakaladı: Schrit'in kentteki yüzme havuzunun tabanını yanlış hesapladığını Hochbret ortaya çıkardı. Kadın çok heyecanlanmıştı, ama Fähmel çizimin kenarlarına kırmızı kalemle alınmış notların hangilerinin Schrit'e, hangilerinin Hochbret'e ait olduğunu belirlemesini rica etti yalnızca. Onun besbelli bu meslekten olduğunu ilk kez anladı kadın: Yarım saat boyunca elinde hesap cetveli, tablolar ve ucu açılmış kurşunkalemlerle çalışma masasının başında oturmuş, sonra şöyle demişti: "Hochbret haklı, yüzme havuzu en çok üç ay içinde çökerdi." Schrit için tek bir yergide, Hochbret için tek bir övgüde bulunmadı ve –yalnızca bir kereliğine– raporu kendisi imzalarken güldü; gülüşü de kibarlığı kadar korkunçtu kadına göre.

İkinci yanlışı Hochbret yapmıştı, Wilhelm çukurluğundaki demiryolu üstgeçidinin statik hesaplarında. Bu kez yanlışı fark eden Kanders'ti ve kadın Fähmel'i bir kez daha –dört yıl içinde ikinci kez– çalışma masasında hesap yaparken gördü. Yine Hochbret'in ve Kanders'in kırmızı kalemle aldıkları notların hangisine ait olduğunu belirlemesi gerekti; bu olay üzerine, değişik çalışma arkadaşlarına değişik renkler vermek geldi aklına: Kanders'e kırmızı, Hochbret'e yeşil, Schrit'e sarı.

Bir parça çikolata ağzında erirken, ağır ağır yazdı kadın: 'Bir film yıldızı için hafta sonu evi.' Çikolatanın ikinci parçası ağzında erirken, şöyle yazdı: 'Kamu yararına olanların en yararlısı olan dernek için genişletme inşaatı.' Zaten müşteriler adları ve adresleriyle birbirlerinden ayrılıyorlardı, gerçek olduklarını yanlarına eklenen çizimlerden

anlıyordu kadın; taş ve yapay maddeden döşemeler, T demirleri, cam tuğlalar, çimento çuvalları, bunları gözünde canlandırabiliyordu, oysa her gün adreslerini yazmasına karşın, Schrit, Kanders ve Hochbret'i canlandıramıyordu. Büroya hiç gelmemişlerdi, hiç telefon etmezler, mektup yazmazlardı. Hesaplamalarını ve belgelerini yorumsuz gönderirlerdi. "Mektubu ne yapalım?" demişti Fähmel, "Bizim amacımız itiraflar toplamak değil ki."

Kadın bazen raftan ansiklopediyi alır, her gün zarfların üstüne yazdığı yerlerin adlarına bakardı: Schilgenauel, nüfus 87, 83'ü Rom.–Kat., 12. yüzyıldan kalma kilisesiyle ünlü. Orada oturan Kanders'ti, kişisel özelliklerini sigorta kartı ortaya koyuyordu: otuz yedi yaşında, bekâr, Rom.–Kat... Schrit kuzeyde oturuyordu, Gludum'da, nüfus 1988, 1812'si Prot., 176'sı Rom.–Kat., salça endüstrisi. Misyoner okulu. Schrit: kırk sekiz yaşında, evli, Prot., biri on sekiz yaşının üzerinde 2 çocuk sahibi. Hochbret'in oturduğu yere ansiklopediden bakmasına gerek yoktu, dış mahallelerden birinde oturuyordu, Blessenfeld'de, minibüsle yalnızca otuz beş dakika uzaklıkta. Adamı ziyaret etmek gibi budalaca bir düşünceye kapılıyordu sık sık, sesini duyarak, onu görerek, elini sıkarak varlığından emin olmak istiyordu, ama adamın daha otuz iki yaşında olması ve bekâr olduğu gerçeği, böyle içten davranmaktan alıkoyuyordu kadını. Gerçi ansiklopedi Kanders'in ve Schrit'in oturdukları yeri tıpkı bir insanın kimliği gibi tanımlıyordu, Blessenfeld'i de kadın biliyordu, ama her ay onlar için sigorta bedelleri yatırsa da, posta havaleleri doldursa da, onlara dergiler ve tablolar gönderse de, yine de bu üçünü gözünde canlandıramıyordu; kırmızı karttaki şu Schrella denen adam kadar gerçek dışıydılar. Schrella patrona her zaman ulaşabilirdi, ama dört yıl boyunca bir kez bile ona ulaşmaya çalışmamıştı.

Adamın ilk kabalığının nedeni olan kırmızı kartı masada bıraktı. Saat ona doğru büroya gelen ve Fähmel'le acilen, acilen, çok acilen görüşmek isteyen beyin adı neydi? Uzun boylu, kır saçlıydı, yüzü hafifçe kızarmıştı, seçkin yemeklere para akıtan birine benziyordu, takım elbisesi de buram buram kalite kokuyordu; güç, gurur ve erkeksi çeki-

ciliği öylesine birleştirmişti ki, karşı konulmaz olmuştu; gülümseyerek mırıldandığı unvanının içinde bakana benzer bir söz geçmişti, bakanlık danışmanı, müdürü ya da yöneticisi. Kadın, Fähmel'in bulunduğu yeri bilmediğini iddia edince, adam dilinin altındaki baklayı hemen çıkardı, bunu yaparken de elini kadının omzuna koydu: "Şimdi, sevgili yavrum, onu nerede bulabileceğimi söyleyin artık." Kadın da söyleyiverdi, bunun nasıl olduğunu anlayamadı, uzun süredir kafasını kurcalayan bu sır, ruhunun derinliklerinde gizliydi oysa: "Prens Heinrich Oteli." Okul arkadaşı gibi bir şeyler mırıldandı adam, acil, acil, çok acil bir durum varmış, savunmayla ilgili, silahlarla ilgili. Giderken ardında öyle bir puro kokusu bıraktı ki, bir saat sonra Fähmel'in babasının heyecanla havayı koklamasına yol açtı.

"Tanrım, Tanrım, bir ot olmalı bu – bir ot!" Yaşlı adam duvarları kokladı, burnunu çalışma masasına yaklaştırdı, sonra şapkasını giydi ve birkaç dakika sonra puro dükkânının sahibiyle birlikte geri döndü, elli yıldan beri oradan alışveriş yapardı. İkisi bir süre çevreyi koklayarak kapının ağzında durdular, yerinde duramayan köpekler gibi bir aşağı bir yukarı gidip geldiler, dükkân sahibi masanın altına girdi, belli ki koca bir duman bulutu birikmişti orada, ayağa kalktı, ellerini silkeledi, zafer kazanmışçasına gülümsedi ve şöyle dedi: "Evet, Sayın Özel Danışman, Partagas Eminentes bu!"

"Bana bulabilir misiniz bundan?"

"Elbette, depoda var."

"Burada kokladığım kokunun aynısı çıkmazsa yandınız demektir."

Dükkân sahibi bir kez daha kokladı. "Partagas Eminentes, o değilse kafamı keserim, Sayın Özel Danışman. Tanesi dört mark. İstiyor musunuz?"

"Bir tane, sevgili Kolbe, bir tane. Dört mark ha, büyükbabamın haftalık yevmiyesi o kadardı. Bilirsiniz, ölülere saygı duyarım, duygusal bir yanım vardır. Tanrım, bu ot oğlumun burada içtiği yirmi bin sigarayı bastırmış!"

Yaşlı adamın, purosunu kendisinin yanında içmesinden onur duydu kadın; adam oğlunun koltuğuna kuruldu,

ona büyük geldi bu koltuk; kadın onun sırtına bir yastık koydu ve en kusursuz işini yaparken, yani pul yapıştırırken onu dinledi. Yeşil, kırmızı, mavi Heuss'un arkasını yavaşça küçük süngere sürüp Schilgenauel, Gludum ve Blessenfeld'e gidecek zarfların sağ üst köşesine temizce yapıştırdı. Bu sırada yaşlı adam, sanki elli yıldır boşuna arayıp durduğu keyfin tadını çıkarıyordu.

"Tanrım," dedi adam, "işte şimdi puronun ne olduğunu anladım, sevgili yavrum. Bunca zaman beklemem gerekiyormuş, sekseninci doğum günüme kadar; neyse, boş verin, heyecanlanmayın; evet, bugün seksen yaşıma bastım; oğlumun emriyle benim için çiçek ısmarlayan sizdiniz, değil mi? Teşekkür ederim, doğum günümden söz etmeyi bırakalım, olur mu? Bu akşam Café Kroner'deki kutlamaya gelirseniz çok sevinirim; ama söyleyin bana sevgili Leonore, oradan alışveriş yaptığım elli yıl boyunca, tam olarak elli bir yıl oldu, neden bir kez olsun böyle bir puro vermediler bana? Cimri miyim ben? Asla cimrilik etmedim, bilirsiniz. Gençken on papellik puroları içtim, biraz daha fazla para kazanınca yirmilikleri, sonra yıllarca altmışlıkları. Söyleyin bana sevgili yavrum, böyle dört marklık bir puroyu sanki bir kuruşluk sigaraymış gibi ağızlarına takıp sokakta gezenler, bir büroya girip çıkanlar ne biçim insanlar? Kahvaltıyla öğle yemeği arasında büyükbabamın haftalık yevmiyesinin üç katını havaya savuranlar, benim gibi yaşlı bir adamın aklını başından alıp oğlunun bürosunu it gibi koklamama yol açan bir koku bırakanlar ne biçim insanlar? Ne? Robert'in okul arkadaşı mı? Bakanlık danışmanı, müdürü ya da yöneticisi, yoksa bakanın ta kendisi mi? Onu tanıyor olmalıyım. Savunma mı? Silahlar mı?"

Birden beyninde bir şimşek çakmışçasına gözleri parladı: Yaşlı adam on, otuz ya da altmışlı yaşlarına geri döndü, çocuklarından birini toprağa veriyordu. Hangisini? Johanna'yı mı, Heinrich'i mi? Hangi beyaz tabutun üzerine toprak atıyor, çiçek serpiyordu? Gözlerindeki yaşlar, Johanna'yı gömdüğü 1909 yılının yaşları mıydı, Heinrich'in mezarının başında durduğu 1917 yılının mı, yoksa Otto'nun ölüm haberini aldığı 1942 yılından mıydı bu yaşlar? Karısının yitip gittiği akıl hastanesinin kapısında mı ağlıyordu?

Puronun dumanı yumuşak kavislerle yükselirken, gözyaşları 1894 yılındandı; kız kardeşi Charlotte'yi toprağa veriyordu, o iyileşsin diye dişinden tırnağından artırarak para biriktirmişti; tabut gıcırdayan halatların ucunda aşağı kayarken okul çocukları şarkı söylüyordu: 'Kule Bekçisi, Kırlangıç Nereye Kaçtı?' Cıvıl cıvıl çocuk sesleri bu kusursuz döşenmiş büroya doldu ve yaşlı adam yarım yüzyıl gerilerde kalmış şarkıyı mırıldandı; gerçek olan yalnızca 1894 yılının bu ekim sabahıydı: Aşağı Ren Irmağı'nı sis kaplamıştı, pancar tarlaları üzerinde sis halkaları dans ederken, söğüt ağaçlarına tünemiş kargalar kaynana zırıltısı gibi gaklarken Leonore kırmızı bir Heuss'u ıslak süngere sürdü. O doğmadan otuz yıl önce, köy çocukları bu şarkıyı söylüyordu: 'Kule Bekçisi, Kırlangıç Nereye Kaçtı?' Yeşil Heuss süngere sürüldü. Aman dikkat, Hochbret'e gidecek mektuplar köy tarifesinden hesaplanacak.

Yaşlı adam bu duruma gelince, kör gibi bakmaya başladı; kadına kalsa, hemen bir çiçekçi dükkânına koşar, güzel bir buket alırdı ona, ama onu yalnız bırakmaktan korkuyordu. Adam ellerini uzattı, kadın kül tablasını dikkatle ona yaklaştırdı, adam puroyu aldı, ağzına koydu, Leonore'ye baktı ve usulca şöyle dedi: "Deli olduğumu sanma yavrum."

Kadın ondan hoşlanırdı, adam düzenli olarak gelirdi büroya, kadının boş geçen öğleden sonralarında gelişigüzel getirdiği kitaplardan kurtulması için, onu alıp sokağın karşı sırasında, matbaanın üstündeki evine götürürdü, 'gençliğinin atölyesi'ne; kadın daha yazmayı öğrenmemişken mezara girmiş vergi memurları tarafından kontrol edilmiş belgeleri saklardı orada adam; sterlin olarak alacaklar, dolar birikimleri, El Salvador'da çiftlik hisseleri; kadın tozlu hesapları karıştırırdı, elle yazılmış ve çoktan kapatılmış banka hesap pusulalarını çözmeye çalışırdı, çocuklara bırakılan malları içeren vasiyetleri okurdu, bu çocuklardan kırk yıl daha fazla yaşamıştı adam. 'Stehlingers Grotte ve Görlingers Stuhl yakınlarındaki iki çiftliğin intifa hakkını oğlum Heinrich'e bırakıyorum, çünkü canlıların büyümesi karşısında huzur, hatta sevinç duyduğunu gözlemledim, bu da bir çiftlik sahibinin yaşamı için ön koşuldur bence...'

"Burada," diye bağırdı yaşlı adam, purosunu havada salladı, "burada üvey babama vasiyetimi yazdırdım, kaçmadan önceki akşam; oğlan yukarıda uyurken yazdırdım onu; ertesi sabah beni istasyona kadar geçirdi, yanağımdan öptü –yedi yaşında bir çocuğun öpüşü–, ama hiç kimse Leonore, hiç kimse armağanlarımı kabul etmedi, hepsi tekrar elime geçti: mallar ve banknotlar, gelirler ve kira bedelleri. Hiçbir şey armağan edemedim; yalnızca karım yapabildi bunu, onun armağanları kabul edildi ve geceleri onun yanında yatarken, kendi kendine mırıldandığını duyardım, uzun uzun, su gibi yumuşak dökülürdü ağzından, saatlerce: *neden neden neden...*"

Yaşlı adam yine ağlıyordu, bu kez üstünde üniforma vardı, yedek kuvvetlerde istihkâm yüzbaşı, özel danışman Heinrich Fähmel, yedi yaşındaki oğlunu toprağa vermek için özel izin almıştı; Kilblerin mezarı beyaz tabutu içine aldı: koyu renkli, nemli duvarlar ve ölüm yılını bildiren, gün ışığı gibi parlak, altın rengi sayılar: 1917. Siyah kadifelere bürünmüş Robert, dışarıda arabanın içinde bekliyordu...

Leonore pulu, bu kez mor bir pul, elinden bıraktı; Schrit'e gidecek mektuba pul yapıştırmaya cesaret edemedi; arabanın sabırsız atları mezarlık kapısının önünde hızlı hızlı soluk alıyorlar, iki yaşındaki Robert Fähmel dizginleri tutuyordu: siyah deriden, kenarları yıpranmış, 1917 sayısının altın rengi ise güneş ışığından daha parlak...

"Oğlum, elimde bir tek o kaldı, ne yapıyor, neyle uğraşıyor? Sabahları dokuz buçuktan on bire kadar Prens Heinrich'te ne yapıyor; atların önüne yem çuvalının nasıl bağlandığını görmüştü; neyle uğraşıyor? Söyleyin bana Leonore!"

Kadın çekinerek mor pulu aldı, usulca şöyle dedi: "Orada ne yaptığını bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum."

Yaşlı adam puroyu ağzına götürdü, gülümseyerek arkasına yaslandı sanki hiçbir şey olmamış gibi. "Öğleden sonraları benim için çalışmaya ne dersiniz? Gelip alırım sizi. Öğle yemeğini birlikte yeriz, sonra ikiden dörde ya da isterseniz, beşe kadar yukarıyı düzene koymak için bana yardım edersiniz. Ne diyorsunuz, sevgili yavrum?"

Kadın başını salladı, "Olur," dedi. Mor Heuss'u küçük süngere sürmeye, Schrit'e gidecek zarfa yapıştırmaya hâlâ cesaret edemiyordu: Bir postacı mektubu kutudan alacak, makine damgayı vuracaktı: 6 Eylül 1958, Saat: 13.00. Yaşlı adam öylece oturuyordu, yeniden seksenlerinin sonuna, doksanlarının başına dönmüştü.

"Olur, olur," dedi kadın.

"Yani işi kabul ediyor musunuz?"

"Evet."

Onun ince yüzüne baktı kadın, yıllardır oğluyla benzerlik arayıp dururdu bu yüzde; görünüşe göre Fähmel ailesinin tek ortak özelliği kibarlıktı; yaşlı adamda daha oturaklıydı bu, süslüydü, eski usul kibarlıktı, görkemliydi neredeyse, oğlundaki gibi matematiksel kibarlık değildi; soğuklukla yoğrulmuştu oğlu, yalnızca gri gözlerinin parıltısında daha sıcak bir kibarlık okunabiliyordu. Yaşlı adam mendilini gerçekten kullanırdı, purosuyla uzun uzun uğraşırdı, bazen kadının saçıyla, teniyle ilgili hoş sözler söylerdi; en azından takım elbisesinde eskime izleri vardı, boyunbağını her zaman çarpık bağlardı, parmaklarında mürekkep lekeleri, ceketinin kıvrımlarında silgi artıkları, yelek cebinde sert ve yumuşak kurşunkalemler vardı. Bazen oğlunun çalışma masasından bir kâğıt alır, çabucak bir melek, İsa, bir ağaç, sokakta koşuşturup duran modern insanın portresini çiziktirirdi. Bazen de gidip kek alması için kadına para verirdi. İkinci bir kahve fincanı bulundurmasını istedi kadından, elektrikli ısıtıcıyı en sonunda başka birisi için de çalıştırabilmek mutlu etti kadını. Kadının alışkın olduğu büro yaşamıydı bu: kahve pişirmek, kek almak ve doğru sırayla anlatılanları dinlemek: evin arka bölümünde yaşanan yaşamlar, orada ölen ölüler. Yüzyıllar boyunca Kilbler orada kötülük ve iyilikle, günah ve arınmayla uğraşmışlardı, muhasebeci, noter, belediye başkanı ve piskoposluk danışmanı olmuşlardı; o arka bölümde eski ruhani liderlerin sert vaazları hâlâ duyulabiliyordu; bakire Kilb kızlarının korkunç ahlaksızlıkları ve dindar gençlerin günah çıkarmalarının yaşandığı bu karanlık evde, şimdi öğleden sonralarının sessizliği içinde solgun, esmer bir kız okul ödevlerini yapıyor ve babasını bekliyordu. Yoksa öğleden sonraları evde miydi

adam? İki yüz on şişe şarap, mayıs başından eylül başına kadar içilmiş. Tek başına mı içiyordu, kızıyla mı, yoksa hayaletlerle mi? Belki de ona ulaşmayı hiç denemeyen şu Schrella denen adamla içiyordu. Bunların hepsi gerçek dışıydı, elli yıl önce burada kadının yerinde oturmuş ve noter sırlarına göz kulak olmuş sarışından daha az gerçekti.

"Evet, orada otururdu sevgili Leonore, tam sizin oturduğunuz yerde, adı Josephine'di." Onun saçı ve teniyle de ilgili hoş sözler söylemiş miydi?

Yaşlı adam gülerek oğlunun çalışma masasının üzerinde asılı olan duvar yazısını gösterdi, geçmiş zamanların tek kalıntısıydı bu, maun üstüne beyaz harflerle yazılmıştı: *Sağ eli armağan dolu.* Kilbler ve Fähmellerin rüşvet kabul etmediklerini dile getiren özlü söz.

"İki kayınbiraderim de hukuk okumaya hevesli değildi, sülalenin son erkek üyeleri; biri mızraklı süvari birliğine katıldı, öteki aylak oldu, ama ikisi de, hem süvari hem aylak, aynı günde, aynı birlikte, aynı saldırıda öldü, Erby le Huette'te makineli tüfek ateşi altında kaldılar; Kilb adını sildiler, erguvan gibi çiçek açan kötülüğü mezara, hiçliğe taşıdılar, Erby le Huette'te."

Pantolon paçalarında sıva izleri olduğunda, kadından bu izleri silmesini rica etmek yaşlı adamı mutlu ederdi. Kolunun altında kalın çizim ruloları taşırdı genellikle, bunları arşivinden mi aldığını, yoksa gerçek siparişler için mi kullandığını hiç bilmezdi kadın. Kahvesini höpürdetti, tadını övdü, kek tabağını kadına doğru itti, purosunu yaktı. Kendinden geçmiş gibi oldu yine. "Robert'in okul arkadaşı mı? Onu tanıyor olmalıyım. Schrella değildi herhalde. Emin misiniz? Hayır, hayır, o asla böyle purolar içmezdi, ne saçma! Ve onu Prens Heinrich'e gönderdiniz, öyle mi? Ama bu yüzden ortalık karışacak sevgili Leonore, olay çıkacak. Oğlum Robert kendi bölgesine girilmesinden hoşlanmaz. Daha çocukken de böyleydi: sevimli, kibar, zeki, dürüst, ama belirli sınırlar aşıldığında, özür falan dinlemezdi. Gözünü kırpmadan adam bile öldürebilirdi. Ondan hep korkmuşumdur biraz. Siz de mi? Ama bu yüzden size bir şey yapmaz canım, mantıklı olun. Gelin, gidip yemek yiyelim, yeni işinizi ve benim doğum günümü kutlayalım. Saç-

malamayın. Telefonda kızdıysa kızdı, artık geçti. Keşke adamın adını aklınızda tutsaydınız. Eski bir okul arkadaşıyla görüştüğünü hiç bilmiyordum. Hadi, gelin. Bugün cumartesi, azıcık erken paydos etmenize bir şey demez. Sorumluluğu üzerime alıyorum."

Aziz Severin'in saati on ikiyi vurdu. Kadın hızla zarfları saydı, yirmi üç, birbirine bağladı, sıkıca tuttu. Gerçekten de yaşlı adam geleli yalnızca yarım saat mi olmuştu? On iki vuruşun onuncusu da duyuldu.

"Hayır, teşekkürler," dedi kadın, "paltomu giymeyeceğim ve lütfen Aslan'a gitmeyelim."

Yalnızca yarım saat; baskı makineleri artık çalışmıyordu, ama yabandomuzundan hâlâ kan damlıyordu.

2

Resepsiyoncu için bir tören sayılırdı bu, neredeyse bir ayindi, kanına işlemişti: Her sabah tam dokuz buçukta anahtarı raftan alır, anahtarı verdiği o kuru, bakımlı elin hafif dokunuşunu hissederdi; burnunun üstünde kırmızı bir yara izi olan sert, solgun yüze bir göz atardı; sonra düşünceli bir tavırla, yalnızca karısının fark edebileceği ufacık bir gülümsemeyle Fähmel'in ardından bakardı. Asansörcü çocuğun davet eden hareketini görmezden gelen Fähmel, merdivenleri çıkarken bilardo salonunun anahtarıyla tırabzanın pirinç çubuklarına hafifçe vurdu: beş kez, altı kez, yedi kez çınladı, tıpkı tek bir ses çıkaran bir ksilofon gibi. Otuz saniye sonra Hugo geldi, iki komiden büyük olanı, "Her zamanki gibi mi?" diye sordu. Resepsiyoncu başını salladı; Hugo'nun restorana gideceğini, duble konyak ve bir sürahi su alacağını ve on bire kadar yukarıdaki bilardo salonundan çıkmayacağını biliyordu.

Resepsiyoncu bu alışkanlığın ardında bir uğursuzluk seziyordu, sabahları dokuz buçukla on bir arasında hep aynı çocukların önünde bilardo oynamak; uğursuzluk ya da kötülük; kötülüğe karşı bir korunma yöntemi vardı: sır saklamak; bunun da bir bedeli vardı, bir eğrisi, sır saklamak ve para birbirine bağlıydı, tıpkı yatay ve düşey eksen gibi; burada bir oda tutan, sır saklayan bir vicdan satın alırdı: gören, ama görmeyen gözler, duyan, ama duymayan kulaklar. Ama uğursuzluğa karşı korunma yöntemi yoktu: Kendini öldürme olasılığı olan her insanı kapının önüne koyamazdı, çünkü hepsinin kendini öldürme olasılığı vardı;

güneşten yanmış film oyuncusuyla başladı bu, yedi bavulu vardı, gülerek oda kartını aldı. Komi bavulları üst üste yerleştirip odadan çıkar çıkmaz, önceden doldurulmuş ve sürgüsü çekilmiş tabancayı paltosunun cebinden çıkardı ve kafasına bir el ateş etti; mezardan fırlamış gibiydi, altın dişler, altın rengi saçlar, altın rengi ayakkabılar, bir iskelet gibi sırıtıyordu. Mutluluğu boşuna arayan hayaletler, on buçuk için odaya kahvaltı ısmarlarlardı, 'Lütfen rahatsız etmeyin' yazısını kapı koluna asar, bavulları içeriden kapının önüne yığar ve zehir kapsülünü yutarlardı. Korkmuş oda hizmetçileri daha kahvaltı tepsilerini düşürmeden, binanın içinde söylenti çoktan yayılırdı: '12 numaralı odada bir ölü var.' Söylenti daha o gece yayılırdı, gecikmiş bar müşterileri odalarına süzülürken, on iki numaralı odanın kapısı ardındaki sessizlik onlara korku verirdi; uykunun sessizliğini ölümün sessizliğinden ayırt etmeyi bilenler vardır. Uğursuzluk: Dokuz buçuğa bir dakika kala Hugo'nun konyak ve sürahiyle yukarıdaki bilardo salonuna çıktığını gören resepsiyoncu uğursuzluğu sezdi.

Bu saatlerde kominin yokluğunu çok hissediyordu; tezgâhın üstünde eller birbirine dolanıyordu: ısrarla hesap isteyen, broşür toplayan eller. Bu saatlerde –dokuz buçuğa birkaç dakika kala– kabalaşmaya başladığını fark ediyordu; Roma Çocuk Mezarları'nın yolunu soran sekizinci ya da dokuzuncu kişi olan şu öğretmen hanıma da kaba davrandı; kırmızı yüzü kırsal kökenli olduğunu, eldivenleri ve mantosu pek varlıklı olmadığını gösteriyordu, Prens Heinrich'in müşterileri pek böyle olmazdı. Resepsiyoncu, kadının bu sinirli keçiler sürüsüne nasıl karıştığını sordu kendi kendine, onların hiçbiri oda fiyatını sormaya gerek görmezdi. Yoksa sıkıntıyla eldivenlerini çekiştiren bu kadın, Jochen'in on mark ödül koyduğu Alman mucizesini mi gerçekleştirecekti? "Herhangi bir şeyin fiyatını soran bir Alman gösterene, on mark veririm." Hayır, bu kadın da ödülü kazandıramayacaktı resepsiyoncuya; sakin olmaya çalışarak, dostça bir tavırla Roma Çocuk Mezarları'nın yolunu tarif etti kadına.

Bir buçuk saat boyunca bilardo salonunda kalacak olan komiyi soruyordu çoğu, hepsi de bavullarını lobiye, uçak

şirketinin otobüsüne, taksilere, tren istasyonuna getirmesini istiyorlardı; lobide hesaplarını bekleyen, uçakların kalkış ve varış saatlerini konuşan keyifsiz dünya gezginleri, viskileri için buz, sigaraları için ateş istiyorlardı Hugo'dan, onun dayanma gücünü denemek için sigaralarını yakmadan ağızlarında tutuyorlardı; kayıtsız bir el hareketiyle yalnızca Hugo'ya teşekkür etmek istiyorlardı, yalnızca Hugo oradayken yüzleri gizemli bir biçimde kasılıyordu; sabırsızdı bu yüzler, sahipleri keyifsizliklerini yeryüzünün uzak noktalarına taşımak için yerlerinde duramıyorlardı, İran ya da Yukarı Bavyera'daki otel aynalarında tenlerinin bronzlaşma derecesini ölçmek için hazırdılar. Karılarının kulak tırmalayıcı sesleri, odalarda unutulanları istiyordu: "Hugo, yüzüğüm!" "Hugo, eldivenlerim!" "Hugo, dudak boyam!" Hepsi de, Hugo'nun asansöre koşturup sessizce yukarı çıkmasını ve 19 numaralı odada, 32 numaralı odada, 46 numaralı odada yüzük, eldiven, dudak boyası aramasını bekliyordu; derken yaşlı Bayan Musch itini getirirdi, hayvan süt içmiş, bal yemiş, yağda yumurtayı mideye indirmişti ve şimdi dolaşmaya çıkarılması gerekiyordu, acil ihtiyacını köpeklere özgü biçimde dükkânların önündeki direklerde, park etmiş otomobillerde, duran tramvaylarda gidersin ve körlenen koku alma duyusunu tazelesin diye; belli ki köpeğin ruhsal durumundan anlayan tek kişi Hugo'ydu. Çocuklarını ve sürekli sayısı artan torunlarını ziyaret etmek için her yıl dört haftalığına gelen Bleesiek Nine, gelir gelmez Hugo'yu sormuştu: "O kilise bekçisi suratlı çocuk burada mı, hani o sıska, solgun, kızıla çalan sarı saçlı, hep ciddi bakan çocuk?" Kadın kahvaltıda bal yerken, süt içerken ve yağda yumurtayı mideye indirirken, Hugo ona yerel gazeteyi okurdu; çocukluğundan anımsadığı sokak adları geçince, yaşlı kadın heyecanla başını kaldırırdı: Ehrenfeld yakınlarında kaza. Friesen Caddesi'nde soygun. "Oralarda paten kayarken, şuraya kadar saç örgülerim vardı – şuraya kadar oğlum." Yaşlı kadın narindi, ama güçlüydü – Büyük Okyanus'u aşmasının tek nedeni Hugo muydu acaba? "Nasıl?" dedi düş kırıklığına uğrayan kadın, "Hugo ancak on birden sonra mı serbest?"

Kasada hâlâ tumturaklı kahvaltılar hesaplanırken, uçak şirketinin otobüs şoförü, uyarmak istercesine ellerini kaldırmış, döner kapıda duruyordu. Yarım yağda yumurta isteyen, ama hesapta tam yumurta yazdığını görünce öfkeyle itiraz eden bir adam oturuyordu az ileride; daha da öfkelenen otel müdürü yarım yağda yumurtanın parasını almak istemeyince, adam karşı çıkarak yarım yumurtanın yazıldığı yeni bir hesap istedi. "Israr ediyorum." Yarım yağda yumurtaların hesaplandığı makbuzlar gösterebilmek için dünyayı dolaşıyordu herhalde.

"Evet," dedi resepsiyoncu, "ilk sokaktan sola, sonra ikinci sokaktan sağa, sonra üçüncü sokaktan yine sola dönünce, hanımefendi tabelayı görecekler: *Roma Çocuk Mezarları.*" Otobüs şoförü en sonunda yolcularını toplayabildi, bütün öğretmen hanımlar en sonunda yolu öğrenmiş, bütün şişko itler çişe çıkarılmıştı. Ama on bir numaralı odadaki bey hâlâ uyuyordu, on altı saatten beri uyuyordu, yazıyı kapının dışına asmıştı: Lütfen rahatsız etmeyin! Uğursuzluk, on bir numaralı odada ya da bilardo salonunda; otelden ayrılanların yarattığı çılgınca karmaşanın ortasındaki tören: anahtarı raftan almak, elin dokunuşu, solgun yüze bakış, burnun üstündeki kırmızı yara izi, Hugo'nun, "Her zamanki gibi mi?" demesi, başını sallaması: dokuz buçuktan on bire kadar bilardo. Ama otelin yatılı gece hizmetçisi uğursuz ya da kötü bir olay bildirmemişti henüz: Adam gerçekten de dokuz buçuktan on bire kadar bilardo oynuyordu, tek başına, konyağını, suyunu yudumluyor, sigara içiyordu, Hugo'ya çocukluğunu anlattırıyordu, ona kendi çocukluğunu anlatıyordu, çarşafları değiştirmeye çıkan oda hizmetçilerinin ya da temizlikçi kadınların, salonun açık kapısı önünde durup onu izlemelerine bile ses çıkarmıyor, oyundan başını kaldırıp gülümsüyordu. Hayır, hayır, bu adam zararsız.

Jochen topallayarak asansörden çıktı, elinde bir mektup vardı, başını iki yana sallayarak havaya kaldırdı onu. Yukarıda, güvercinliğin altında kalırdı Jochen, Paris'ten ve Roma'dan, Varşova'dan ve Kopenhag'dan ona mesajlar getiren tüylü dostlarının yanında. Veliaht prensle çavuş

arası süslü üniforması içindeki Jochen'i sınıflandırmak güçtü: biraz kâhya, biraz kardinal, herkesin sırdaşı, herkesle içli dışlı, resepsiyoncu ya da garson değil, ne otel müdürü, ne uşak, yine de hepsinden, hatta yemek pişirmekten bile biraz anlardı; müşterilerle ilgili ahlaki kaygılar söz konusu olduğunda dile getirilen özlü söz ona aitti: "Alnımız ak olmasaydı, sır saklamakla ün yapmamız neye yarardı? Saklanacak sır kalmadıktan sonra, sır saklamanın ne anlamı var?" Biraz günah çıkaran rahip, biraz özel kâtip, biraz pezevenk; romatizmadan bükülmüş parmaklarıyla Jochen, sırıtarak mektubu açıyor.

"On mark cebinde kalabilirdi, ben sana bu küçük dolandırıcıdan bin kat daha fazlasını –hem de bedavaya– anlatırdım. Argus Araştırma Bürosu. 'Mimar Dr. Robert Fähmel hakkında istenen araştırma ekte, Modest Sokağı, 8 numarada oturuyor. Dr. Fähmel kırk iki yaşında, eşi ölmüş, iki çocuğu var. Oğlu: 22 yaşında, mimar, burada oturmuyor. Kızı: 19 yaşında, öğrenci. Dr. F.'nin serveti: oldukça yüklü. Anne tarafından Kilblerle akraba. Sakıncalı bir bilgi bulunmadı.'" Jochen kıkırdadı: "Sakıncalı bir bilgi bulunmamış! Genç Fähmel hakkında daha önce de sakıncalı bir bilgi bulunmadı, bundan sonra da bulunmayacak. Uğruna elimi, yaşlı, çürük, romatizmadan bükülmüş elimi ateşe sokacağım pek az insandan biridir o, anlıyor musun? Çocukla onu gönül rahatlığıyla yalnız bırakabilirsin, o biçim değildir –o biçim olsaydı, homo bakanların yapmasına izin verilen şeylerin ona verilmemesini haklı görmezdim–; daha yirmi yaşında çocuk sahibi oldu, bir meslektaşın kızından, belki de anımsarsın o Schrella denen adamı, bir yıl burada çalışmıştı. Anımsamıyor musun? Demek ki o zamanlar burada değildin henüz. Sana bir tek şey söyleyeceğim: Bırak, genç Fähmel rahat rahat bilardo oynasın. Kibar aile. Gerçekten. Soylu. Büyükannesini, büyükbabasını, annesini ve amcasını tanırdım; elli yıl önce bile burada bilardo oynarlardı. Herhalde bilmiyorsundur, Kilbler üç yüz yıldan beri Modest Sokağı'nda otururlar –otururlardı–, artık hiçbiri yok. Annesi aklını oynattı, iki erkek kardeşini yitirdi, üç çocuğu da öldü. Bunun üstesinden gelemedi. Kibar bir kadındı. Sofulardandı, anlarsın ya! Erzak karnesinde yazan-

dan bir kırıntı fazla yemezdi, bir fasulye bile, çocuklarına da daha fazlasını vermezdi. Çılgınlık. Fazladan eline geçen her şeyi, ki çok şey geçerdi eline, başkalarına dağıtırdı: Çiftlikleri vardı bunların, aşağıda Kissa Vadisi'ndeki Aziz Anton Kilisesi'nin rahibi fıçılar dolusu tereyağı, testiler dolusu bal gönderirdi kadına, ekmek gönderirdi, ama o hiçbirini yemezdi, çocuklarına da yedirmezdi; anneleri her şeyi başkalarına dağıtırken, onlar kepek ekmeğinin üstüne renkli marmelat sürüp yemek zorundaydılar; altın paraları bile dağıtırdı kadın; on altı-on yedi yaşlarındayken, ekmekler ve bal testisiyle evin kapısından çıktığını kendi gözlerimle gördüm. 1917'de bal! Düşünebiliyor musun? Ama hiçbirinizin belleği yok, bunun ne anlama geldiğini düşünemezsiniz: 1917'de bal, 41/42 kışında bal, kadının yük istasyonuna koşup Yahudilerle birlikte gitmek için ısrar etmesi... Çılgınlık. Onu akıl hastanesine kapattılar, ama ben onun deli olduğuna inanmıyorum. Ancak müzedeki eski resimlerde görebileceğin türden bir kadın. Oğlu için kafamı bile keserim, ona en üst düzeyde hizmet edilmezse, buranın altını üstüne getiririm, doksan beş yaşlı karı Hugo'yu sorsa bile, genç Fähmel çocuğu yanında istiyorsa, onu alır. Argus Araştırma Bürosu. Bu çatlaklara on mark ödenecek! Bir de kalkmış, babasını, yaşlı Fähmel'i tanımadığını söylüyorsun! Tebrikler, demek ki onu tanıyorsun ve yukarıda bilardo oynayan adamın babası olabileceği hiç aklına gelmedi. Eh, yaşlı Fähmel'i her çocuk tanır. Elli yıl önce amcasının eski takım elbisesiyle geldi buraya, cebinde birkaç altın para vardı ve burada, Prens Heinrich'te bilardo oynadı, o zamanlar otel nedir bilmiyordun sen. Siz resepsiyonla ilgilenin! Yukarıdaki adamı rahat bırakın. Saçma bir şey yapmıyor, bir şeye zarar vermiyor, sessizce oynarken kafayı üşütür en fazla. Kentteki gelmiş geçmiş en iyi beysbol oyuncusuydu o, en iyi yüz metre koşucusuydu, dayanıklıydı ve gerektiğinde sertti; haksızlığa dayanamazdı; haksızlığa dayanamıyorsan, çok geçmeden politikaya girersin; on dokuz yaşında girmişti o; ellerinden kurtulmasaydı, kellesini koparırlar ya da yirmi yıl hapiste tutarlardı. Evet, sen daha bak bana; kurtuldu ve üç-dört yıl dışarıda kaldı; neler olduğunu tam olarak bilmiyorum, hiç öğrenemedim, tek bildiğim,

yaşlı Schrella'nın olaya karıştığı, kızının da, daha sonra Fähmel'in çocuğunu doğuran kız; Fähmel geri döndü, ona dokunmadılar; asker olup istihkâmcılara katıldı, siyah, ince şeritli üniformasıyla izne gelişi hâlâ gözümün önünde. Öyle aptal aptal bakma bana. Bir zamanlar komünist miydi? Bilmiyorum, ama öyle olsa bile her aklı başında insan bir kez komünist olmuştur. Haydi, gidip kahvaltı et, yaşlı keçiyi ben hallederim."

Uğursuzluk ya da kötülük; havada hissediliyordu bunlar, ama Jochen her zaman çok zararsız olmuştu, kendini öldürmek isteyen birileri olduğunu hiç sezmemişti ve kapalı kapılar ardındaki ölüm sessizliğini uyku sessizliğinden ayırt etmeyi bilen huzursuz müşterilere hiç inanmamıştı; çürümüşlük ve umutsuzlukla doluydu, ama yine de insanlara inanıyordu.

"Eh, öyle olsun," dedi resepsiyoncu, "ben kahvaltıya gidiyorum. Yanına kimseyi yaklaştırmaman onun için çok önemli. İşte." Kırmızı kartı Jochen'e uzatarak tezgâhın üstüne koydu: 'Yalnızca annem, babam, kızım, oğlum ve Bay Schrella'yla konuşurum – başka hiç kimseyle.'

Schrella mı, diye düşündü Jochen korkuyla, hâlâ yaşıyor mu o? Ama onu öldürdüler, yoksa bir oğlu mu vardı?

Son on dört gündür holde içilen puronun kokusu herkesi öldürüyordu, bu kokuyu bir sancak gibi önü sıra taşıyordu adam: Ben geliyorum, önemli adam, kimsenin karşı duramadığı şampiyon; boyu bir seksen dokuz, kır saçlı, kırklı yaşlarında, takım elbisesinin kumaşı, hükümet kalitesinde; tüccarlar, sanayiciler, sanatçılar böyle giyinmezlerdi, memur şıklığıydı bu, Jochen kokusunu alıyordu; bu adam bakandı, elçiydi, neredeyse yasal bir güçle imza yetkisine sahipti; holün süngerle kaplı, çelik, madeni kapılarından kolayca geçiyor, kar makinesini andıran omuzlarıyla tüm engelleri yıkıyor, çevresine sevimli bir kibarlık yayıyordu, ama bunu ezberlemiş olduğu anlaşılıyordu. Tam o sırada iğrenç itini ikinci komi Erich'in elinden almakta olan nineye yol verdi, hatta mezardan fırlamış iskelete, merdiven

parmaklığına ulaşması ve tutunması için yardım etti. "Benim için zevkti hanımefendi."

"Adım Nettlinger."

"Sizin için ne yapabilirim Doktor Bey?"

"Dr. Fähmel'le konuşmalıyım. Mutlaka. Hemen. Resmi olarak."

Resepsiyoncu kırmızı kartla oynarken, başını iki yana sallayıp yumuşak bir dille geri çevirdi. Annesi, babası, oğlu, kızı, Schrella. Nettlinger istenmiyor.

"Ama onun burada olduğunu biliyorum."

Nettlinger mi? Bu adı daha önce duymadım mı ben? Öyle bir yüz ki bu, unutmak istemediğim bir şeyi getiriyor aklıma. Bu adı uzun yıllar önce duymuş ve kendi kendime şöyle demiştim: Bunu aklında tutmalısın, unutmamalısın, ama neyi aklımda tutmak istediğimi bilmiyorum artık. Ne olursa olsun: dikkat. Bu adamın neler yaptığını bilseydin, miden kalkardı, duruşma günü oynanan filmi görseydin, için dışına çıkana dek kusmaktan kendini alamazdın: onun yaşamının filmi; cesetlerin altın dişlerini söken, çocukların saçlarını kestiren bir adam bu. Uğursuzluk ya da kötülük mü? Hayır, havada cinayet kokusu vardı.

Böyle insanlar ne zaman bahşiş verileceğini hiç bilmezlerdi; yüksek sınıftan oldukları bundan anlaşılabilirdi; şu an belki de puro için uygun zamandı, ama bahşiş için hayır, hele o kadar yüksek bir bahşiş için asla: sırıtarak tezgâhın üstüne koyduğu yeşil yirmilik. Ne kadar aptallar! İnsanlara nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili en temel kuralları, resepsiyonculara nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili en basit kuralları bile bilmiyorlar; sanki Prens Heinrich'te sırlar satılıkmış gibi; sanki oda için kırk ya da altmış ödeyen bir müşteri, bir yeşil yirmiliğe satın alınabilirmiş gibi; tek kimliği purosu ve takım elbisesinin kumaşı olan bir yabancıdan alınan yirmilik. Ve böyle bir adam kalkıp bakan, belki de diplomat oluyordu ve tüm sanatların en zoru olan rüşvetin nasıl verileceğini bile bilmiyordu. Üzüntüyle başını iki yana sallayan Jochen, yeşil banknota dokunmadı. *Sağ eli armağan dolu.*

İnanılacak gibi değil: yeşil banknotun yanına bir de mavi konuldu, teklif otuza yükseltildi, Partagas Eminentes kokusundan kalın bir bulut Jochen'in yüzüne üflendi.

Dört marklık puronun dumanını yüzüme üfle bakalım, bir de mor banknot ekle. Jochen satılık değil. Senin için değil, üç bin için de değil; yaşamım boyunca pek fazla hoşlandığım insan olmadı, ama o çocuktan hoşlanırım. Ciddi yüzlü, imza yetkisine sahip elli dostum, çuvalladın, bir buçuk dakika geciktin. Banknotların burada, benim yanımda en geçersiz şey olduğunu sezmen gerekirdi. Hatta cebimde noter onaylı bir anlaşma var, yaşamım boyunca yukarıda çatının altındaki küçük odamda kalabilir, güvercinlerimi besleyebilirim; kahvaltı ve öğle yemeğinden birini seçebilirim, canım hangisini isterse, üstüne bir de ayda yüz elli mark nakit parayı avucuma sayıyorlar, içtiğim tütün için gerek duyduğumdan üç kat daha fazla; Kopenhag, Paris, Varşova ve Roma'da dostlarım var –posta güvercini besleyenlerin birbirlerine nasıl bağlı olduklarını bir bilsen–, ama hiçbir şey bildiğin yok, parayla her şeye ulaşılabileceğini sanıyorsun yalnızca; sizlerin kendi kendinize öğrettiğiniz dersler bunlar. Ve elbette otel resepsiyoncuları para uğruna her şeyi yaparlar, mor bir ellilik için öz büyükannelerini satarlar. Burada yapamadığım bir tek şey var dostum, özgürlüğümün bir tek kısıtlaması var: Burada aşağıda resepsiyonculuk görevimi yaparken pipo içemiyorum ve bugün bu kısıtlama için ilk kez üzüntü duyuyorum, yoksa senin Partagas Eminentesine benim siyah duman kıvrımlarımla karşılık verirdim. Açıkça belirteyim ki birkaç yüz kere kıçımı yalayabilirsin. Fähmel'i sana satmam. Dokuz buçuktan on bire kadar yukarıda rahatsız edilmeden bilardo oynayacak, gerçi onun için daha iyisini yapabilirdim; Şöyle ki: Senin yerine bakanlıkta oturabilirdim. Ya da onun gençliğinde yaptığını yapabilirdim: senin gibi pisliklerin kıçını tutuşturmak için bombalar atmak. Ama dokuz buçuktan on bire kadar bilardo oynamak istiyorsa, buyursun oynasın, ben de kimsenin onu rahatsız etmemesini sağlamak için buradayım. Şimdi banknotlarını geri alabilir ve çekip gidebilirsin, oraya bir banknot daha koyarsan, neler olacağını bilemem.

Kepçeler dolusu kabalık yedim ben, kilolarca tatsızlığa sabırla dayandım, zina yapanları ve homoları listeme yazdım, çıldırmış evli kadınlar ve boynuzlanmış kocaların icabına baktım – bunları beşikte öğrendiğimi sanma sakın! Her zaman uslu bir çocuk oldum, rahibin yardımcısıydım, eminim sen de öyleydin, Kolping cemaatinde Peder Kolping ve Aziz Aloisius'un ilahilerini söyledim; o zamanlar yirmi yaşındaydım ve burada göreve başlayalı beş yıl olmuştu. İnsanlığa olan inancımı yitirmediysem, bunun tek nedeni, genç Fähmel ve annesi gibi birkaç insan olmasıdır. Paranı cebine sok, puronu ağzından çıkar, hayal edebileceğinden daha çok kötülük görmüş benim gibi yaşlı bir adamın önünde kibarca eğil, çocuk arkadaki döner kapıyı tutsun sana, def ol buradan!

"Doğru mu duydum? Otel müdürüyle mi konuşmak istiyorsun?"

Bunun üzerine yüzü kızardı, öfkeden mosmor kesildi – lanet olsun, yine yüksek sesle düşündüm ve sana, sen diye mi hitap ettim yoksa; elbette utanç verici olurdu bu, bağışlanmaz bir hata olurdu, çünkü sizin gibi insanlara sen diye hitap edemem ben.

Bu ne cüret mi? Ben yaşlı bir adamım, neredeyse yetmiş yaşındayım, yüksek sesle düşündüm; bedenim biraz kireçlendi, beynim biraz sulandı, elli birinci paragrafın koruması altındayım, emekli maaşımı yiyorum burada.

Savunma ve silahlar mı? Bir bunlar eksikti bende. Otel müdürüne lütfen, buradan sola dönün, sağdan ikinci kapı, maroken kaplı şikâyet defteri. Burada yağda yumurta ısmarlayacak olursan ve sipariş geldiği sırada ben de mutfakta olursam, tavaya tükürmekten gurur duyacağım. O zaman sana olan sevgimi doğal yoldan açıklamış olacağım, erimiş tereyağla karışık olarak. Benim için zevkti beyefendi.

"Söyledim ya beyefendi. Buradan sola dönün, sağdan ikinci kapı, otel müdüriyeti. Maroken kaplı şikâyet defteri. Geldiğinizin bildirilmesini mi istiyorsunuz? Elbette. Santral. Resepsiyondan arıyorum, Müdür Bey'i bağlayın lütfen. Müdür Bey, Bay... adınız neydi? Nettlinger, özür dilerim, Dr. Nettlinger sizinle acilen görüşmek istiyor. Hangi

konuda mı? Beni şikâyet etmek için! Evet, teşekkürler. Müdür Bey sizi bekliyor. Evet hanımefendi, bu akşam havai fişek gösterisi ve geçit töreni var, soldan ilk sokak, sonra sağdan ikinci sokak, sonra yine soldan üçüncü sokak, tabelayı göreceksiniz: *Roma Çocuk Mezarları*. Bir şey değil, benim için zevkti. Çok teşekkürler." Böyle dürüst bir yaşlı öğretmen hanımın elinden bir mark almak hiç de fena sayılmaz. Evet ya, bak, bu küçük bahşişi nasıl da hoşnutlukla kabul ediyorum ve büyüğü geri çeviriyorum. Roma Çocuk Mezarları'nı tarif ettik. Dul bayanın meteliği hor görülmez burada. Bahşiş de bu mesleğin ruhunda vardır. "Evet, oralarda – tam sağda."

Onlar daha taksiden inmeden, zinacı olup olmadıklarını anlarım. Uzaktan kokusunu alırım, özgür ilişkilerin en özgürünü bile tanırım. Utangaçlar vardır, o kadar bellidir ki hallerinden, şöyle demek istersin onlara: O kadar da kötü değil çocuklar, daha önce de oldu; ben elli yıldır bu işin içindeyim, en utanç verici olanları anlatmayayım bari size. Çift kişilik oda için elli dokuz mark seksen fenik, bahşiş dahil, bunun karşılığında biraz ikram beklemek hakkınız; tutkuya fazla kapılırsanız, hiç olmazsa asansörde işe girişmeyin. Prens Heinrich'te kapalı kapılar ardında aşk yapılır... O kadar utangaç olmayın efendim, o kadar çekingen olmayın; yüksek ücretler karşılığında şereflendirilen bu odalarda kimlerin cinsel gereksinimlerini giderdiğini bilseniz, dindarlar ve dinsizler, iyiler ve kötüler... Banyolu çift kişilik oda, odaya bir şişe şampanya. Sigara. On buçukta kahvaltı. Memnuniyetle. Şurayı imzalayın lütfen beyefendi, hayır, şurayı – umarım gerçek adını yazacak kadar aptal değilsindir. Bu defter gerçekten polise gidiyor, orada damgalanıyor, kanıtlama gücü olan bir belge bu. Resmi yetkililerin sır saklamasına güvenme evladım. Ne kadar çok yem olursa, iştahları o kadar çok artar. Belki sen de bir zamanlar komünisttin, o zaman daha da dikkatli ol! Ben de bir zamanlar öyleydim, üstelik Katolik'tim. Bunun kokusu üstüne siner. Bugün de bazı insanlara laf kondurmam, benim yanımda Bakire Meryem hakkında ileri geri konuşan ya da Peder Kolping'e sövenlerin başına gelecek var demektir. Oğlum, 42 numaralı oda! Asansör şurada beyefendi.

Benim beklediğim de bunlardı, gizleyecek bir şeyleri olmayan, ne kadar özgür olduklarını tüm dünyaya göstermek isteyen küstah zinacılar. Ama madem gizleyecek bir şeyiniz yok, o zaman neden yüzünüzde böyle küstah bir ifade var, gizleyecek bir şeyiniz olmadığını açıkça ilan etmek zorunda mısınız? Gerçekten gizleyecek bir şeyiniz yoksa, gizlemenize gerek yok demektir. Şurayı imzalayın lütfen beyefendi, hayır, şurayı! Eh, bu aptal kazla ilgili gizlenecek bir şey olmasını istemem doğrusu. Bununla değil. Aşk, bahşiş gibidir. Tam bir içgüdü olayı. Bir kadına bakınca, onunla gizlenecek bir şey yapmaya değip değmeyeceğini hemen anlarsın. Bu kadına değmez. Bana güvenebilirsin, oğlum! Otelde bir gece kalmak için altmış mark, artı odaya şampanya ve bahşiş ve kahvaltı ve ona başka ne armağan etmen gerekiyorsa: değmez. Mesleğin inceliklerini öğrenmiş, terbiyeli, dürüst bir sokak kızından en azından hizmet görürsün. Oğlum, hanımefendiyle beyefendiyi 43 numaralı odaya götür! Tanrım, insanlar ne kadar aptal! "Pekâlâ Müdür Bey, hemen geliyorum, pekâlâ Müdür Bey."

Elbette senin gibi insanlar doğuştan otel müdürü olmak için yaratılmışlardır; belirli organlarını aldıran kadınlar gibi; artık sorunlar kalmamıştır, ama sorunlar olmadan aşk neye yarardı ki? Birisi vicdanını aldırmaya kalksa, geriye bir alaycı bile kalmaz. Dertsiz bir insan, insan değildir artık. Seni komi olarak yetiştirdim, dört yıl boyunca benim eğitimim altındaydın, sonra dünyayı gördün, okullara gittin, yabancı diller öğrendin, müttefik ve müttefik olmayan orduevlerinde kazanan ve kaybeden sarhoşların kaba şakalarına tanık oldun, hemen buraya geri döndün, iki dirhem bir çekirdek, ensesi kalın, vicdansız biri olarak buraya vardığında, sorduğun ilk soru şu oldu: "Yaşlı Jochen hâlâ burada mı?" Hâlâ buradayım, hâlâ daha buradayım oğlum.

"Bu beyi gücendirmişsiniz Kuhlgamme?"

"İsteyerek olmadı Müdür Bey, aslında gücendirmek denemez buna. Benim, sen diye hitap etmemden onur duyacak yüzlerce insan sayabilirim size."

Utanmazlığın daniskası! İnanılacak gibi değil!

"Ağzımdan kaçıverdi Sayın Dr. Nettlinger. Ben yaşlı bir adamım ve elli birinci paragrafın koruması altında sayılırım."

"Beyefendi tazminat istiyor..."

"Aynen öyle. Kusura bakmayın, ama otel resepsiyonlarının bana sen diye hitap etmelerinden onur duymam."

"Beyefendiden özür dileyin."

"Beyefendiden özür dilerim."

"Bu ses tonuyla değil."

"Hangi ses tonuyla o zaman? Beyefendiden özür dilerim, beyefendiden özür dilerim, beyefendiden özür dilerim. Çıkarabildiğim üç ses tonu bu, içlerinden size uyanını seçin lütfen. Bakın, amacım hakaret etmek değildi. Buraya, halının üstüne diz çökerim, göğsümü yumruklarım, bu yaşlı adam da bir özür bekliyor. Rüşvet denemesi, Müdür Bey. Ünlü otelimizin namusu elden gidiyor. Pis bir otuz mark karşılığında meslek sırrı, ha? Kendi namusumun ve elli yıldan fazla, tam olarak elli altı yıl hizmet verdiğim bu otelin namusunun lekelendiğini düşünüyorum."

"Bu utanç verici ve gülünç oyuna son vermenizi rica ediyorum."

"Beyefendiyi hemen bilardo salonuna götürün Kuhlgamme!"

"Olmaz."

"Beyefendiyi bilardo salonuna götürün!"

"Olmaz."

"Sizi bu otele bağlayan çok eski işçi-işveren ilişkisi, basit bir buyruğa karşı çıkmanızı engelleyemiyorsa, bundan üzüntü duyarım Kuhlgamme."

"Bu otelde bir müşterinin rahatsız edilmeme isteğine bir kez bile saygısızlık edilmedi Müdür Bey. Yüksek makamlarla ilgili durumlar dışında elbette. Gizli servis yani. O zaman elimizden bir şey gelmezdi."

"Benim durumumu yüksek makamlarla ilgili bir durum olarak kabul edin."

"Siz gizli servisten misiniz?"

"Bu soruyu duymamış olayım."

"Şimdi beyefendiyi bilardo salonuna götürün Kuhlgamme!"

"Sır saklama sancağını lekeleyen ilk kişi mi olmak istiyorsunuz Müdür Bey?"

"Öyleyse sizi bilardo salonuna kendim götürürüm Doktor Bey."

"Cesedimi çiğnemeniz gerek Müdür Bey."

Satılık olmayan şeyler olduğunu bilmek için benim kadar çürümüş, benim kadar yaşlı olmak gerek; erdem kalmayan yerde kötülük artık kötülük değildir, belirli müşterileri geri çeviren orospular olduğunu bilmiyorsan, erdemin de ne olduğunu bilemezsin. Ama ben senin bir domuz olduğunu bilmeliydim. Bir bahşişin nasıl saygıyla alınacağını haftalarca yukarıdaki odamda feniklerle, marklarla, banknotlarla öğrettim sana; parayı saygıyla almayı becerebilmek gerekir, çünkü bahşiş bu mesleğin ruhudur. Seninle alıştırma yaptım, sana bunu öğretmek tam bir işkenceydi, ama sen beni kandırmak istedin, alıştırma için yalnızca üç markımız olduğunu bana yutturmak istedin, ama dört mark vardı, bir tanesini cebe indirmek istedin. Hep domuzun tekiydin, 'Böyle bir şey yapılmaz' diye bir söz senin kitabında yazmazdı, şimdi yine yapılmayacak bir şey yapıyorsun. Bu arada bahşiş almayı öğrendin ve eminim otuz gümüş para bile değildi.

"Siz hemen şimdi resepsiyona dönün Kuhlgamme, bu işi ben üstleniyorum. Kenara çekilin, sizi uyarıyorum!"

Cesedimi çiğnemeniz gerek, zaten on bire on var, on dakika sonra zaten merdivenlerden aşağı inecek. Birazcık kafanızı çalıştırsaydınız, bütün bu komediyi oynamak zorunda kalmazdık, ama on dakika için bile cesedimi çiğnemeniz gerek. Namusun ne demek olduğunu hiç bilmediniz, çünkü namussuzluğun ne demek olduğunu bilmiyordunuz. İşte buradayım, ben Jochen, otel kâhyası, çürümüş, tepeden tırnağa kötülükle dolu, ama bilardo salonuna girmek için cesedimi çiğnemeniz gerek!

3

Kurallara göre oynamayı uzun zaman önce bırakmıştı, seriler oynamak, puanlar toplamak istemiyordu; topa öylesine vururdu, bazen yumuşak, bazen sert, anlamsız ve amaçsız olduğu belli; öteki ikisine dokunan top, her keresinde yeşil hiçlikte yeni bir geometrik biçim yaratırdı; pek az noktanın hareket ettiği yıldızlı bir gökyüzü; yeşil üzerinde kayan beyaz, kırmızı kuyrukluyıldızlar; izlerin parlamasıyla sönmesi bir olurdu; hafif sesler, oluşturulan biçimin temposunu gösterirdi: beş kez, altı kez, vurulan topun banta ya da öteki toplara dokunması; bu tekdüzelikten pek az ses yükselirdi, alçak ya da yüksek sesler; dönüp duran çizgilerin hepsi bir açıya bağlıydı, geometrik kurallar ve fiziğe dayalıydı; ıstakayla topa iletilen vuruş enerjisi ve biraz da sürtünme gücü; hepsi hesap kitap işi; beyne yerleşirdi; biçimlere dönüşen içgüdüler; sabit ve kalıcı bir şey yoktu, her şey gelip geçiciydi, topun yuvarlanışıyla silinip giderdi; çoğu zaman yarım saat boyunca tek bir topla oynardı: Yeşilin üzerinde beyaza vururdu, gökyüzünde tek bir yıldız; hafif, yavaş, melodisiz müzik, tablosuz resim; neredeyse renk yoktu, yalnızca formül vardı.

Solgun yüzlü çocuk kapıyı gözlüyordu, beyaz boyalı tahtaya dayandı, ellerini arkasında kavuşturdu, bir bacağını ötekinin önüne koydu, üzerinde Prens Heinrich'in mor üniforması vardı.

"Bugün bana hiçbir şey anlatmayacak mısınız Doktor Bey?"

Adam başını kaldırdı, ıstakayı bıraktı, bir sigara yaktı, Aziz Severin'in gölgesindeki sokağa baktı. Çıraklar, kamyonlar, rahibeler: sokaktaki yaşam; kurşuni sonbahar ışığı mor ipek perdeden neredeyse gümüşe çalarak yansıyordu; ipek perdelerle çevrelenmiş müşteriler gecikmiş kahvaltılarını ediyorlardı; rafadan yumurtalar bile bu ışıkta kötü görünüyordu, namuslu hizmetçi kadınlar bu ışıkta ahlaksız izlenimi veriyordu; frak giymiş, anlayışlı garsonlar şeytanı andırıyorlardı, Asmodi'nin özel elçilerini, oysa işçi sendikasının zararsız üyeleriydiler yalnızca, tatil akşamından sonra sendika gazetesinin başmakalesini canla başla okurlardı; atayaklarını akıllıca hazırlanmış, ortopedik yapıların altına gizlemiş gibiydiler, beyaz, kırmızı ve sarı alınlarından küçük, zarif boynuzlar çıkmıyor muydu? Altın yaldızlı kâselerin içindeki şeker, şeker değildi sanki; değişimler oluyordu burada, şarap, şarap değildi, ekmek, ekmek değildi, her şey gizemli bir kötülüğün malzemeleri gibiydi; kutlama yapılıyordu burada; ve Tanrı'nın adının söylenmesine değil, yalnızca düşünülmesine izin vardı.

"Anlatmak mı oğlum, neyi?"

Sözler ve resimler hiçbir zaman aklında kalmamıştı, yalnızca devinimlerdi kalan. Babası, onun yürüyüşü şöyleydi: Sabahları kahvaltı etmek için Gretz'in dükkânının önünden geçip Café Kroner'e giderken, pantolonunun sağ paçasını her adımda yukarı kaldıran havalı bir dönüş yapardı, öyle hızlı dönerdi ki koyu mavi çorap lastiği bir an görünürdü; annesi, dünyanın ne kadar kötü olduğunu, iyi yüreklerin ne kadar az olduğunu dile getirmeden hemen önce göğsünün üstünde kavuşturduğu elleriyle, ne kadar alçakgönüllü olduğunu gösterirdi; o bunları dile getirmeden, elleri havaya yazardı; Otto, ayağında çizmeleriyle evin holünden geçip yoldan aşağı inerdi; düşmanlık, düşmanlık, taşların üstünde böyle tempo tutardı ayakları, daha önceki yıllarda başka türlü tempo tutmuşlardı: 'Kardeşim, kardeşim.' Büyükanne: Onun yetmiş yıl boyunca yapmış olduğu hareketi, gündüz pek çok kez kızında görürdü adam; yüzyıllar süren ve arkadan gelenlere miras kalan bu hareket, her keresinde korkuturdu onu; kızı Ruth büyük büyükannesini hiç görmemişti; nereden öğrenmişti bu hareketi? Büyük bü-

yükannesinin yaptığı gibi, alnındaki saçı farkında olmadan yana iterdi.

Aralarından kendisininkini bulmak için beysbol sopalarına eğilirken gördü kendisini; topu sol elinin içinde sağa sola, sola sağa yuvarladı, ta ki zamanı geldiğinde tam olmasını istediği yere atmak için yeterince sıkı kavrayana dek; öyle yükseğe attı ki onu, topun düşüş süresi, sol eliyle sopayı tutup soluklanmak ve topu karşılamak için gerek duyduğu süreye eşit oldu, gücünü toplayıp öyle bir vurdu ki topa, işaretin arkasına kadar uçurdu onu.

Kıyıdaki çimenlerde dururken gördü kendini, parkta, bahçede, eğilmişti, doğruldu, topa vurdu. Her şey hesap kitap işiydi; aptalın tekiydi onlar, düşüş süresinin hesaplanabileceğini, sopayı tutan eli değiştirmek için gereken sürenin kronometreli saatle belirlenebileceğini bilmiyorlardı; gerisinin yalnızca uyum ve alıştırma işi olduğunu da bilmiyorlardı; tüm öğleden sonraları çimenlerde, parkta, bahçede alıştırma yapmıştı; kullanılabilecek formüller olduğunu, topların tartılabileceği tartılar bulunduğunu bilmiyorlardı. Yalnızca biraz fizik, biraz matematik ve alıştırma; ama söz konusu iki uzmanlık alanını da küçümsüyorlardı; alıştırma yapmayı küçümsüyorlardı, hile yapıyorlardı, yumuşacık özlü sözlerle haftalarca oyalanıyorlardı, pis bir siste kayık kullanıyorlardı, hatta Hölderlin'in[1] üstüne sürüyorlardı kayığı; iskandil gibi bir sözcük bile, onların dilinde saçma sapan bir şeye dönüşüyordu; iskandil, bu kadar açık bir şey; bir ip, bir parça kurşun, suya atarsın, kurşunun dibe vardığını hissedersin, ipi dışarı çekersin ve suyun derinliğini ölçersin; ama onlar iskandil atmak deyince, kötü bir org sesi gibi geliyordu kulağa; ne beysbol oynayabilirler, ne Hölderlin'i okuyabilirlerdi. *Acıyan yürek sonsuza dek sağlam kalır.*

Sırada kıpırdanıp duruyorlar, vuruş sırasında onu rahatsız etmek istiyorlar, 'Haydi Fähmel, vur artık, haydi!' diye bağırıyorlardı; bir başka grup sıkıntıyla işarete yaklaştı, ikisi oyun alanının çok gerisindeydi, Fähmel'in korkulan toplarının düştüğü yerde; çoğunlukla sokağa kaçıyordu bu toplar, 1935 yazının bu cumartesi gününde ter içinde-

[1] Friedrich Hölderlin (1770-1843), Alman şair. (Çev.)

ki atlar sokaktaki birahanenin kapısından çıkıyorlardı; arkada istasyonun çatısı, bir manevra lokomotifi öğleden sonra gökyüzüne çocuksu beyaz bulutlar üflüyordu; sağda köprüdeki tersanede kesme hamlaçları tıslıyor, fazla mesai yapan işçiler bir buharlı tren için birlikte ter döküyorlardı; maviye çalan, gümüş rengi alevler cızırdıyor ve perçin çekiçleri tempo tutarak vuruyordu; sebze ve meyve bahçelerinde yeni dikilmiş korkuluklar serçelere karşı boşuna savaşıyordu, sönmüş pipolarıyla solgun ev sahipleri özlemle ay başını bekliyorlardı – o zamanlar yapmış olduğu hareketleri anımsayınca, resimler, sözcükler ve renkler ancak ortaya çıktı; formüllerin ardına gizlenmişti, 'Haydi Fähmel, haydi!' Topu doğru yere koymuştu, parmakları ve elinin ayası arasında hafifçe tutuyordu, olabilecek en küçük dirençle karşılaşacaktı top; beysbol sopası elindeydi, hepsinin içinde en uzun olanı (kimse kaldıraç kurallarını umursamıyordu), ucuna flaster sarılmıştı. Çabucak kol saatine bir daha göz attı: Beden öğretmeninin düdük çalmasına üç dakika otuz saniye vardı ve sorunun yanıtını hâlâ bulamamıştı; nasıl olmuştu da, Prens Otto Lisesi'nden gelenler, buranın beden öğretmeninin finalde hakemlik yapmasına karşı çıkmamışlardı? Adamın adı Bernhard Wakiera'ydı, ama kısaca Ben Wackes derlerdi, kederli bir görünümü vardı, şişmancaydı, delikanlılara platonik aşk beslemesiyle ünlüydü, kremalı pastayı severdi, güçlü kuvvetli, sarışın delikanlıların ırmakları yüzerek geçtiği, sonra ot sapı çiğneyerek çayırlara uzanıp mavi gökyüzüne baktığı ve serüven beklediği düşsel filmlerden hoşlanırdı; bu Ben Wackes denen adamın en sevdiği şey, Antinous[1] başının bir kopyasıydı, evinde kauçuk ağaçlarının ve beden öğretmenliğiyle ilgili kitaplarla dolu rafların arasına yerleştirmiş, sözde yalnızca tozunu alırmış; sevdiklerine yavrum, ötekilere haylaz diyen Ben Wackes.

'Haydi, yap şunu haylaz!' dedi terleyerek, karnı titredi, ağzındaki düdükten de titrek bir ses çıktı.

Ama oyunu bitirecek düdüğe kadar hâlâ üç dakika üç saniye vardı, on üç saniye erken çalmıştı; Fähmel şimdi vurursa, vuruş sırası ötekine gelecekti ve yukarıda işaretin

[1] Eski Yunan'da İmparator Hadrianus'un gözdesi olan delikanlı. Antik heykelcilik Antinous'tan esinlenerek yeni bir ideal tip yaratmıştır. (Çev.)

orada kurtulmayı bekleyen Schrella bir kez daha koşmak zorunda kalacaktı, onlar da topu tüm güçleriyle yüzünün ortasına, bacaklarına doğru atmak, böbreklerine isabet ettirmek için bir fırsat daha yakalayacaklardı; bunu nasıl yaptıklarını üç kez gözlemlemişti: Karşı takımdan herhangi biri topla Schrella'yı vurdu, sonra kendisi ve Schrella adına oynayan Nettlinger topu aldığı gibi rakibe fırlattı, top yine Schrella'ya çarptı, oğlan acıdan iki büklüm oldu, topu yeniden alan Nettlinger rakibe fırlattı, top Schrella'nın yüzüne isabet etti – Ben Wackes de yanda durmuş, topla Schrella'yı vurduklarında düdük çalıyordu, Nettlinger topu rakibe fırlattığında düdük çalıyordu, Schrella topallayarak kaçmaya çalışırken düdük çalıyordu; hızlı bir oyundu, toplar oradan oraya uçup duruyordu – bunu gören bir tek Fähmel miydi? Küçük, renkli bayrakları ve renkli kasketleriyle heyecan içinde oyunun sonunu bekleyen bütün o izleyicilerden biri bile görmemiş miydi? Oyunun bitmesine iki dakika elli saniye kala Prens Otto Lisesi 34'e 29 öndeydi – yoksa Ben Wackes'i, kendi beden öğretmenlerini hakem olarak kabul etmelerinin nedeni, bir tek Fähmel'in görmüş olduğu şey miydi?

'Haydi, yap artık haylaz, iki dakika sonra düdük çalacağım.'

'İki dakika elli saniye lütfen,' dedi Fähmel, topu havaya attı, sopayı şimşek hızıyla kavradı ve vurdu; vuruşun şiddetinden, tahtanın yay gibi direnç göstermesinden anladı: Yine o efsanevi sayılarından birini yapmıştı; topun arkasından gözlerini kırpıştırdı, onu göremedi, izleyici kalabalığından yükselen aaa sesini duydu, bulut gibi yayılan, büyüyen bir aaa; Schrella'nın topallayarak yaklaştığını gördü, ağır ağır yürüyordu, yüzünde sarı lekeler, burnunda kan izi vardı; listeyi tutanlar saydılar: yedi, sekiz, dokuz; takımın gerisi kışkırtıcı bir yavaşlıkla öfkeli Ben Wackes'in önünden geçti; oyun kazanılmıştı, kesinlikle kazanılmıştı ve Fähmel koşup bir on puan daha kazanmayı unutmuştu; Ottolular hâlâ topu arıyorlar, sokağın gerisinde birahane duvarının dibindeki çimenleri karıştırıyorlardı; Ben Wackes'in bitiş düdüğünden kızgınlığı açıkça anlaşılıyordu. Listeyi tutanlar, Ludwig Lisesi'nin 38'e 34 kazandığını

bildirdiler. Aaa sesi yaşşa'ya dönüşüp alanın üzerinde patlarken, Fähmel beysbol sopasını aldı, alt ucunu çime soktu, doğru açıyı yakaladığına inanana dek sapını biraz kaldırdı, sonra indirdi; en zayıf noktaya, sapın altında tahtanın inceldiği yere ayağıyla bastı; öğrenciler hayranlıkla çevresini sardılar, heyecandan çıt çıkarmıyorlardı; şunu hissettiler: Burada bir işaret verilecekti, Fähmel'in ünlü beysbol sopası kırılacaktı; tahtanın çatlayan yerinde görülen kıymıklar ölüm beyazıydı; anı almak için itişmeye başladılar, tahta parçaları uğruna savaştılar, parmaklarından flaster parçalarını söküp çıkardılar; Fähmel bu öfkeli, kaçık yüzlere, bu heyecandan parlayan, hayranlık dolu gözlere korkuyla baktı ve şöhretin ucuz acılığını hissetti, bir yaz akşamı, 14 Temmuz 1935 Cumartesi, dış mahallenin kenarında, yolunmuş çayırda, Ben Wackes'in küçük köşe bayraklarını toplamak için Ludwig Lisesi'nin altıncı sınıflarını kovaladığı çayırda. Sokağın çok gerisinde, birahane duvarının dibinde mavi-sarı kazaklar hâlâ görülüyordu; Ottolular hâlâ topu arıyorlardı; sonra utangaç bir tavırla sokağa geldiler, oyun alanının ortasında toplandılar, sıraya girdiler, takım kaptanının ya-ya-ya-şa-şa-şa diye tempo tutturmasını beklediler; Fähmel ağır ağır iki sıraya yaklaştı, Schrella ve Nettlinger sıranın birinde yan yana duruyorlardı, hiçbir şey olmamış gibiydi, hiçbir şey, daha küçük öğrenciler onun arkasında anı için itişip kakışmayı sürdürüyorlardı; Fähmel ilerledi, izleyicilerin hayranlığını bedensel bir tiksinme gibi hissetti ve üç kez bağırdı: ya-ya-ya-şa-şa-şa; Ottolular topu aramak için dayak yemiş köpekler gibi yerlerde sürünüyorlardı; topun bulunmaması, silinmez bir leke olarak kaldı.

"Ve Nettlinger'in kazanmak için ne kadar hırslı olduğunu biliyordum Hugo: 'Ne pahasına olursa olsun kazanacağız,' demişti, zaferimizi tehlikeye atan oydu, sırf rakiplerden biri Schrella'yı tekrar tekrar topla vurma fırsatı bulsun diye. Ben Wackes de onlarla anlaşmış olsa gerekti; bunu görmüştüm, bir tek ben gördüm."

Soyunma odalarına doğru yürürken korkuyordu, Schrella'dan ve kendisine söyleyeceklerinden korkuyordu. Hava birden serinlemişti, çayırlardan akşam sisi yükseliyor, ırmaktan bu yana geliyor, soyunma odalarının bulunduğu binanın çevresini sarıyordu, tıpkı pamuk tabakası gibi. Neden, neden yaptılar bunu Schrella'ya; ders arasında merdivenden inerken çelme taktılar, çelik merdivenin kenarına başını vurdu, gözlüğünün çelik sapı kulak memesine battı, Wackes ilkyardım kutusuyla öğretmenler odasından geldiğinde, iş işten geçmişti. Nettlinger alaycı yüzüyle flasteri iki ucundan tutup gerdi, Wackes de bir parça kesti; Schrella'ya eve giderken saldırdılar, zorla bir evin sahanlığına soktular, çöp kovaları ve atılmış bebek arabaları arasında dövdüler, karanlık bodrum merdiveninden aşağı yuvarladılar, aşağıda uzun süre yattı, kolu kırık, kömür kokusu içinde, filizlenen patates kokuları arasında, tozlu kavanozların önünde; ta ki elma almaya yollanmış bir oğlan onu bulup ev sakinlerine haber verene dek. Yalnızca birkaç tanesi katılmadı bunlara: Enders, Drischka, Schweugel ve Holten.

Yıllar önce bir ara Schrella'yla arkadaşlık etmişti, birlikte aşağıdaki limanda oturan Trischleri görmeye gitmişlerdi hep, Schrella'nın babası Trischlerin babasının meyhanesinde garsondu; eski teknelerde, çürüğe çıkarılmış tombazlarda oynamışlar, kayıklardan olta atmışlardı.

Soyunma odalarının önünde durdu, karmakarışık sesler duydu, heyecandan kısılmış sesleriyle topun efsanevi uçuşunu konuşuyorlardı; sanki top insanüstü yüksekliklerde ortadan yok olmuştu.

'Gördüm onu, öyle bir uçtu ki – bir devin mancınığından fırlatılmış taş gibi.'

Robert'in vurduğu topu gördüm.

Robert'in vurduğu topu duydum.

Robert'in vurduğu topu bulamayacaklar.

O içeri girince sustular; bu ani susuşta korku vardı, kimsenin inanamayacağı, kimseye anlatamayacağı şeyi yapan kişiye duyulan derin saygı neredeyse ölümcüldü; topun uçuşunu anlatmak için kim tanıklık ederdi ki?

Hızla duş kabinlerine koştular, ayakları çıplak, banyo havluları omuzlarında; bir tek Schrella kaldı, duş almadan giyinmişti, maçtan sonra Schrella'nın hiç duş almadığını ancak o zaman fark etti Robert; kazağını hiç çıkarmazdı; taburede oturuyordu, yüzünde bir sarı, bir mavi leke vardı, kan izini sildiği ağzının çevresi hâlâ nemliydi, kollarının üstü, Ottoluların hâlâ aradıkları topun çarpması yüzünden renk değiştirmişti; öylece oturuyordu, rengi atmış gömleğinin kıvrılmış kolunu açtı, ceketini giydi, çantasından bir kitap çıkardı ve okudu: *Akşam, Barış Çanları Çaldığında.*

Schrella'yla yalnız kalmak, nefret için bile fazla soğuk olan bu soğuk gözlerdeki teşekkürü kabul etmek acı vericiydi; topa vuran kurtarıcıya teşekkür etmek için yalnızca küçük bir kirpik kıpırtısı, kaçamak bir gülümseyiş; Robert de kaçamak gülümsedi, teneke dolaba döndü, giysilerini aradı, duş almadan hemen ortadan yok olmak istiyordu; dolabının üzerine, duvarın sıvasına birisi şunu kazımıştı: 'Fähmel'in topu, 14 Temmuz 1935.'

Deri jimnastik aletlerinin kokusu duyuluyordu, futbol, hentbol, beysbol topları yüzünden ufalanarak beton zeminin çatlaklarına girmiş kuru toprak kokuyordu; yeşil-beyaz, pis, küçük bayraklar köşelerde duruyordu, futbol ağları kurusun diye asılmıştı, çatlak camın ardında parçalanmış bir kürek, sararmış bir diploma vardı: 'Futbolun öncülerine, Ludwig Lisesi 3. Sınıf, 1903 - Eyalet Valisi'; kâğıdın üstüne basılmış bir defne çelenginin çerçevelediği grup fotoğrafındakiler ona bakıyordu, 1885 yılında doğmuş, sert kaslı, bıyıklı on sekizlik delikanlılar, yazgının onlara hazırladığı geleceğe hayvansal bir iyimserlikle bakıyorlardı: Verdun'da çürümek, bataklık sülükleri yüzünden kan dökmek ya da elli yıl sonra Chateau Thierry'deki Kahramanlar Mezarlığı'nda sevgi dolu özlü sözlere konu olmak; Paris'e giden turistler, yol üstünde buradaki havanın etkisi altında kalarak, yağmurdan ıslanmış ziyaretçi defterini imzalayacaklardı. Ortalık demir kokuyordu, yeni başlayan erkeklik kokuyordu; dışarıdan nemli sis geliyordu, kıyıdaki çayırların üzerinden sakin bulutlar halinde yaklaşıyordu, yukarıdaki meyhaneden erkeklerin sonu gelmez hafta sonu homurtuları, garson kızların kikirdemesi, bira bardakları-

nın şıngırtısı duyuluyordu, koridorun sonunda kiy[1] oyuncuları işbaşındaydı, gülleleri itiyor, tahta lobutları yerde yuvarlıyorlardı, zafer dolu aaa sesleri, düş kırıklığı dolu aaa sesleri koridor boyunca soyunma odalarına dek ulaşıyordu.

Loş ışıkta gözlerini kısarak, soğuktan omuzları titreyerek oracığa çöktü Schrella, bu ânı daha da uzatamazdı; boyunbağını bir kez daha yokladı, spor gömleğinin yakasındaki son kırışıkları da düzeltti –ah, düzgün, her zaman düzgün olmalıydı–, ayakkabı bağlarını bir kez daha içine soktu ve dönüş yolu için cüzdanındaki parayı saydı; duş kabinlerinden geri dönmeye başladılar, 'Robert'in vurduğu topu' konuşuyorlardı.

'Birlikte çıkalım mı?'

'Olur.'

Aşınmış beton basamakları tırmandılar, ilkbaharın pisliği hâlâ duruyordu basamaklarda, şekerleme kâğıtları, sigara kutuları; dalgakırana çıktılar, ter içindeki kürekçiler bir tekneyi vinçle çimento yatağına yüklüyorlardı; alçak sis tabakasının üzerinde sanki bir ırmağın üzerindeymiş gibi süzülen dalgakıranda yan yana, sessizce yürüdüler; gemi sirenleri, kırmızı ışıklar, gemilerin işaret kutularındaki yeşil ışıklar; tersaneden kızıl alevler yükseliyor, griliğin içine birtakım biçimler çiziyordu; hiç konuşmadan köprüye kadar yürüdüler, karanlık merdivenden yukarı çıktılar, duştan sonra eve dönen gençlerin özlemleri kırmızı taş duvara kazınarak ölümsüzleştirilmişti; gürültüyle köprüden geçen bir yük treni, konuşma zorunluluğundan bir süre daha kurtardı onları, madensel atıklar batı kıyısına getiriliyordu; manevra işaretleri veriliyor, titrek düdükler geri geri raya giren treni yönlendiriyor, aşağıda sisin içinde gemiler kuzeye doğru süzülüyor, acı acı çalan borular ölüm tehlikesine karşı uyarıyor, suyun üzerinde özlemle haykırıyordu; neyse ki konuşmayı olanaksız kılıyordu bu gürültüler.

"Ve durdum Hugo, parmaklığa dayandım, yüzüm ırmağa dönük, cebimden sigara çıkarıp Schrella'ya tuttum, ateşi o yaktı, ardımızda tren tangır tungur sesler çıkararak köp-

[1] Bowling'e benzeyen bir tür oyun. (Çev.)

rüden ayrılırken, hiç konuşmadan sigara içtik; altımızda bir dizi kayık sessizce kuzeye doğru süzülüyor, sis perdesi altında yumuşacık kaydıkları duyuluyordu; bir gemi mutfağının ocağından yükselen birkaç alev görülüyordu orada burada; dakikalarca çıt çıkmadı, ta ki bir sonraki kayık usulca köprünün altından süzülene dek, kuzeye, kuzeye doğru, sisli Kuzey Denizi'ne doğru ve ben korktum Hugo, çünkü ona sormak zorundaydım ve soruyu dile getirince, sorunun içine, tam ortasına girmiş olacaktım ve bir daha asla dışına çıkamayacaktım; korkunç bir sır olmalıydı, uğruna Nettlinger zaferi tehlikeye atmıştı ve Ottolular, Ben Wackes'i hakem olarak kabul etmişlerdi; neredeyse tam bir sessizlik vardı artık, zamanı gelen soruya büyük bir ağırlık veriyordu, ölümsüz yapıyordu onu; ve ben veda ettim Hugo, nereye ve neden gittiğimi bilmeden, yayvan sis tabakasından fırlayan Aziz Severin'in karanlık kulesine veda ettim, bu kuleden pek uzak olmayan baba evine veda ettim, annem o sırada akşam yemeği için sofrayı kuruyor, gümüş çatal-bıçakları yerleştiriyor, dikkatli elleriyle küçük vazolara çiçekler koyuyor, şarabı tadıyordu: beyaz şarap yeterince soğuk muydu, kırmızı fazla soğuk değildi ya? Ayin kutlamasıyla geçen bir cumartesi; dua kitabını açtı, pazar ayinini anlatacaktı bize, sonsuz bir yortu kokan o yumuşak sesiyle, *kuzularımı otlat* dercesine çıkan sesiyle; odam arka bahçeye bakardı, çok yaşlı, yemyeşil ağaçlar vardı orada; tutkuyla matematik formüllerine dalardım, geometrik biçimlerin tuhaf eğrilerine, kışın çıplak kalan dalların pergelimden, dolmakalemimden fırlamış küresel çizgilerine; inşa edeceğim kiliseleri çizerdim orada. Schrella sigara izmaritini aşağıdaki sis tabakasının içine attı, kırmızı kor parçası hafifçe dönerek aşağı süzüldü; Schrella gülümseyerek bana döndü, hâlâ sormadığım soruyu bekledi, başını iki yana salladı.

Lambalardan oluşan zincir, kıyıdaki sis tabakası üzerinde keskin hatlarla belirgindi.

'Bak,' dedi Schrella, 'oradalar, onları duymuyor musun?' Onları duyuyordum, kaldırım, adımları altında titriyordu, yakında gidecekleri tatil yörelerinden söz ediyorlardı: Allgäu, Westerwald, Bad Gastein, Kuzey Denizi; Ro-

bert'in vurduğu toptan söz ediyorlardı. Yürürken sorumu sormak daha kolay olacaktı.

'Neden,' diye sordum, 'neden? Yahudi misin?'

'Hayır.'

'Nesin öyleyse?'

'Biz kuzuyuz,' dedi Schrella, '*mandanın ilahi sırrından* yememeye ant içtik.'

'Kuzular.' Bu sözcükten korktum. 'Bir tarikat mı bu?' diye sordum.

'Belki.'

'Parti değil mi?'

'Hayır.'

'Ben yapamayacağım,' dedim, 'ben kuzu olamam.'

'*Mandanın ilahi sırrını* tatmak mı istiyorsun?'

'Hayır,' dedim.

'Çobanlar,' dedi, 'sürüyü bırakmayan çobanlar var.'

'Çabuk,' dedim, 'çabuk, çok yaklaştılar.'

Batı yönündeki karanlık merdivenden aşağı indik, sokağa vardığımızda bir an duraksadım; benim evime sağdan gidiliyordu, Schrella'nınkine soldan, ama sonra ben de sola sapıp onu izledim; odun-kömür depolarının ve sebze-meyve bahçelerinin arasından geçen yol kente doğru uzanıyordu. İlk dönemeçten sonra durduk, yayvan sis tabakasının içindeydik artık, köprü korkuluğunun yukarısında belli belirsiz görünen okul arkadaşlarımızın gölgelerini gözledik, merdivenden aşağı inerlerken adımlarını, seslerini duyduk, ağır çivili ayakkabıların gürültüsü yankılanıyordu, birisi seslendi: 'Nettlinger, Nettlinger, beklesene!' Nettlinger'in yüksek sesi ırmağın üzerinde sert bir yankı yaptı, köprü direklerine çarpıp bize geri döndü, ardımızdaki bahçelerde ve depolarda yok oldu; şöyle bağırdı Nettlinger: 'Kuzucuğumuzla çobanı neredeler acaba?' Yankılanan gülüşmeler cam kırıkları gibi üzerimize yağdı.

'Duydun mu?' diye sordu Schrella.

'Evet,' dedim, 'kuzu ve çoban.'

Kaldırıma çıkan serserilerin gölgelerine baktık; merdivende boğuk çıkan sesleri, sokağa vardıklarında gürleşti, köprü kemerinin altında yankılandı: 'Robert'in vurduğu top.'

'Her şeyi,' dedim Schrella'ya, 'her şeyi bilmeliyim.'

'Sana göstereceğim, gel,' dedi Schrella. Siste el yordamıyla, dikenli teller boyunca ilerledik, boya kokan ve sarı sarı parlayan tahta bir çite vardık, kilitli bir kapının üzerindeki ampul emaye bir tabelayı aydınlatıyordu: 'Michaelis, Odun Kömürü, Kok Kömürü, Kalıp Kömür.'

'Burayı anımsadın mı?' diye sordu Schrella.

'Evet,' dedim, 'yedi yıl önce buraya sık sık gelir, aşağıda, Trischlerlerin yanında oynardık. Alois ne yapıyor?'

'Babası gibi gemici.'

'Senin baban da hâlâ aşağıdaki gemici meyhanesinde garson mu?'

'Hayır, o artık yukarıdaki limanda.'

'Bana her şeyi göstermek istiyordun!'

Schrella ağzından sigarayı aldı, ceketini çıkardı, pantolon askılarını omuzlarından indirdi, gömleğini yukarı kaldırdı, sırtını ampulün loş ışığına döndü: Sırtı kırmızıdan maviye çalan, fasulye büyüklüğünde yaralarla kaplıydı – bezenmişti demek daha doğruydu.

'Tanrım,' dedim, 'nedir bu?'

'Bu, Nettlinger,' dedi; 'aşağıda Wilhelm çukurluğundaki eski kışlada yapıyorlar. Ben Wackes ve Nettlinger. Yardımcı polislik diyorlar buna; liman bölgesinde dilenciler arasında yaptıkları bir arama sırasında yakaladılar beni: Bir günde otuz sekiz dilenci tutuklandı, bir tanesi bendim. Dikenli telli kırbaçla sorgulandık. 'Dilenci olduğunu itiraf et!' dediler. 'Evet, dilenciyim,' dedim ben de."

Geç kalkan müşteriler hâlâ kahvaltı ediyorlar, portakal suyunu kıtlıktan çıkmış gibi yutuyorlardı; solgun oğlan bir heykel gibi kapıya yaslandı, üniformasının mor ipek kumaşı yüzünün rengini neredeyse yeşil gibi gösteriyordu.

"Hugo, Hugo, anlattıklarımı dinliyor musun?"

"Her kelimesini dinliyorum Doktor Bey."

"Bana bir konyak getir lütfen, büyük olsun."

"Baş üstüne Doktor Bey."

Hugo restorana giden merdivenden inerken, zaman yüzüne tokat gibi indi: sabahları ayarlaması gereken büyük

takvim; büyük karton sayıyı çevirip ayın altına, yılın altına itti: 6 Eylül 1958. Başı dönüyordu, bunların hepsi o doğmadan çok önce olmuştu, onlarca yıl öncesine, yarım yüzyıl öncesine fırlattı bu onu: 1885, 1903 ve 1935 – zamanın çok gerisine gizlenmişti, ama yine de buradaydı; bilardo masasına yaslanmış, Aziz Severin'in önündeki alana bakan Fähmel'in sesinde yankılanıyordu. Hugo parmaklığa sıkı sıkı tutundu, suyun yüzeyine çıkan biri gibi derin bir soluk aldı, gözlerini açtı ve bir çırpıda büyük sütunun arkasına sıçradı.

O sırada kadın merdivenden aşağı iniyordu, ayakları çıplaktı, bir çoban kızı gibi giyinmişti, yakası göğsünün üzerinden kalçasına kadar sarkan tozlu elbisesine koyun gübresi kokusu sinmişti. Şimdi darı lapası yiyecekti, yanında kara ekmek, birkaç fındık, buzdolabında onun için taze tutulan koyun sütünü içecekti; sütü termoslarla getirirdi, küçük kutular içinde koyun gübresi de getirirdi, renksiz yünden kabaca dokunmuş iç çamaşırları için parfüm olarak kullanırdı bunu; kahvaltıdan sonra saatlerce aşağıda lobide oturdu – durmadan örgü ördü, bir bardak su almak için bara gidip geldi, kısa piposunu tüttürdü, öylece oturdu, çıplak bacaklarını kanepenin üstünde kavuşturdu, ayaklarındaki kirli nasırlar göründü, erkek ve kız müritlerini karşıladı, onun gibi giyinmiş, onun gibi kokan bu gençler, bacaklarını halının üstünde kavuşturarak onun çevresini sardılar, örgü ördüler, arada sırada ustalarının onlara verdiği küçük kutuları açtılar, sanki lezzetli bir kokuymuş gibi koyun gübresini kokladılar, sonra kadın belirli aralıklarla hafifçe öksürdü ve genç kız sesiyle kanepeden aşağıya sordu: "Dünyayı nasıl kurtaracağız?" Erkek ve kız müritler yanıt verdiler: "Koyun yünü, koyun derisi, koyun sütüyle ve örgü örerek." Birbirine çarpan şişlerin sesi, sessizlik, bir delikanlı bar tezgâhına fırlayıp ustasına taze su getirdi ve yumuşak genç kız sesi yeniden kanepeden aşağıya sordu: "Dünyanın mutluluğu nerede gizlidir?" Hepsi yanıt verdi: "Koyunda." Kutular açıldı, içindeki bok coşkuyla koklandı, bu sırada flaşlar patlıyor, gazetecilerin kurşunkalemleri bloknotlar üzerinde hızla kayıyordu.

Kadın sütunun çevresinden dolanıp kahvaltı salonuna doğru ilerlerken, Hugo ağır ağır geriye çekildi; ondan korkuyordu, yumuşak gözlerinin nasıl da sertleştiğini çok görmüştü, yanlarında kimse yokken, Hugo'yu merdivende yakaladığında, ondan odasına süt getirmesini istediğinde; Hugo onu ağzında sigarayla bulurdu, kadın süt bardağını onun elinden kapar, gülerek tuvalete boşaltırdı, kendisine konyak doldurur, elinde bardakla Hugo'nun üstüne yürürdü, yavaş yavaş kapıya doğru gerilerdi çocuk. 'Kimse sana yüzünün altın değerinde, saf altın değerinde olduğunu söylemedi mi aptal çocuk? Benim yeni dinimde Tanrı'nın kuzusu olmayı neden istemiyorsun? Seni büyük adam yaparım, zengin yaparım, daha şık otel lobilerinde senin önünde diz çökerler! Onların can sıkıntısını yalnızca yeni bir dinin gidereceğini anlamaya yetecek kadar kalmadın mı burada, ne kadar aptal bir din olursa, o kadar iyi olur – git buradan, sen fazla aptalsın.'

Kadın, yüzünde en ufak bir kıpırtı olmadan garsona kahvaltı salonunun kapısını açtırırken, Hugo onun ardından baktı; sütunun arkasından çıkıp ağır ağır restorana inerken yüreği hâlâ küt küt atıyordu.

"Yukarıdaki doktora bir konyak, büyük olsun."

"Senin doktor yüzünden ortalık karıştı."

"Neden?"

"Bilmiyorum. Galiba senin doktor her yerde aranıyormuş. İşte konyağın, elini çabuk tut, genci, yaşlısı en az on yedi kadın senin peşinde; çabuk, işte yine biri merdivenden iniyor."

Kahvaltıda zehir içmiş gibi görünüyordu kadın, altın sarısı giysilere bürünmüştü, ayakkabıları altın sarısıydı, kasketi ve el kürkü aslan postundandı. O görünür görünmez, çevreye bir tiksinti yayıldı, müşteriler arasında batıl inançlı olanlar vardı, o ortaya çıkınca yüzlerini örttüler. Oda hizmetçileri onun yüzünden istifa ediyordu, garsonlar servis yapmak istemiyordu; oysa Hugo, kadın onu yakaladığı anda, saatler boyunca onunla Canasta[1] oynamak zorunda kalıyordu; parmakları tavuk pençeleri gibiydi, bu kadın-

[1] Güney Amerika'ya özgü bir iskambil oyunu. (Çev.)

da insani olan tek şey, ağzındaki sigaraydı. 'Aşkın ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim oğlum; benden tiksindiğini bana fark ettirmeyen bir tek insan bile olmadı; annem günde yedi kez bana lanet okurdu, tiksintisini yüzüme haykırırdı; güzel kadındı annem, gençti, babam ve kardeşlerim de genç ve güzeldiler; cesaret edebilselerdi beni zehirlerlerdi; *böyle bir şey doğmamalıydı*, derlerdi benim için; çelik fabrikasının yukarısındaki sarı villada otururduk, akşamları binlerce işçi fabrikadan çıkardı, güler yüzlü kızlar ve kadınlar onları beklerdi, gülerek pis yoldan aşağı inerlerdi; öteki tüm insanlar gibi görebiliyorum, duyabiliyorum, hissedebiliyorum, koklayabiliyorum, yazabiliyorum, okuyabiliyorum, hesap yapabiliyorum ve tat alabiliyorum – bana yarım saatten fazla dayanabilen ilk insansın sen, duydun mu, ilk insan!'

Korkuyu, uğursuzluğun soluğunu arkasından sürüklüyordu, oda anahtarını tezgâhın üstüne fırlattı, Jochen'in yerine bakan komiye bağırdı: "Hugo nerede, nerede o?" Çocuk omuzlarını silkince, döner kapıya doğru yürüdü, kapıyı döndüren garson önüne baktı; kadın dışarı çıkar çıkmaz, peçeyi yüzüne örttü.

"İçeride bunu takmam oğlum, paralarının karşılığını görmeleri gerek, benim paramı almak için yüzüme bakmaları gerek, ama dışarıdakiler, onlar bunu hak etmedi."

"İşte konyağınız Doktor Bey."

"Teşekkürler, Hugo."

Fähmel'den hoşlanıyordu; adam her sabah dokuz buçukta gelirdi, on bire kadar onu oteldeki sıkıntılardan kurtarırdı, bir sonsuzluk duygusu tattırmıştı ona; hep böyle olmasaydı, yüzyıllardan beri burada beyaz boyalı kapı boşluğunun içinde durur muydu, ellerini arkasında kavuşturarak o sessiz oyunu izler miydi, onu altmış yıl geriye, yirmi yıl ileriye, tekrar on yıl geriye ve birden dışarıdaki takvimin gerçekliğine fırlatan sözlere kulak kabartır mıydı? Yeşil üstüne beyaz, yeşil üstüne kırmızı, yeşil üstüne kırmızı-beyaz, iki metrekarecik yeşil çuhayı çevreleyen kenarın dışına çıkmadan; temiz, kuru ve kesin bir şeydi bu; dokuz buçukla on bir arasında; büyük konyağı almak için iki kez,

üç kez aşağı inerdi Hugo; zaman, insanın bakıp da bir şeyler okuyabileceği bir büyüklük değildi burada; bu dikdörtgen, yeşil kurutma kâğıdı emerdi onu; saatler boşuna vururdu, akrep ve yelkovanlar boşuna hareket ederdi, anlamsız bir aceleyle kendilerinden kaçarlardı; Fähmel gelince her şey olduğu gibi bırakılırdı, tam da en çok iş olduğu zaman gelirdi: eski müşteriler giderken, yenileri gelirken; Aziz Severin on biri vurana dek Hugo burada durmak zorundaydı, ama ne zaman, ne zaman vururdu on biri? Havasız odalar, zamansız saatler... Suyun dibine dalmıştı Hugo, okyanusun dibine inmişti, gerçek buraya giremiyordu, dışarıda akvaryum ya da vitrin camına yapışır gibiydi, boyutlarını yitirdi, yalnızca bir boyutu vardı, yassıydı, çocuklar için kâğıttan kesilmiş oyuncaklar gibiydiler, tüm giysilerini bu karton bebekler gibi eğreti olarak üzerlerine tutturmuşlardı, yüzyıllık camdan daha kalın olan duvarlara çarpıp duruyorlardı; Aziz Severin'in gölgesi uzaktaydı, istasyon daha da uzaktaydı, trenler de gerçek değildi: D, F, E, FD, TEE ve FT, bavullar gümrük memurluğuna taşınıyordu; yalnızca üç bilardo topu gerçekti, yeşil kurutma kâğıdının üzerinde yuvarlanıyor, hep yeni biçimler oluşturuyorlardı: sonsuzluk, iki metrekare üstünde elde edilen binlerce formül; adam ıstakasıyla toplara vururken sesi zamanın içinde kayboldu.

"Hikâyenin devamı var mı Doktor Bey?"

"Dinlemek istiyor musun?"

"Evet."

Fähmel güldü, konyak kadehinden bir yudum içti, yeni bir sigara yaktı, ıstakayı eline aldı ve kırmızı topa vurdu: Kırmızı ve beyaz toplar yeşil çuhanın üzerinde yuvarlandılar.

"Bu olaydan bir hafta sonra Hugo..."

"Hangi olaydan?"

Fähmel yeniden güldü. "O beysbol oyunundan sonra –teneke dolabın yukarısında duvarın sıvasına kazıdıkları 14 Temmuz 1935 tarihinden sonra– bu olaydan bir hafta sonra, Schrella bana Trischlerin evinin yolunu anımsattığı için sevinçliydim. Aşağı limanda, eski çocukluk evimin parmaklıklarında durdum; oradan iyice görebiliyordum yolu,

odunlukların ve kömür depolarının önünden geçiyor, bir nalbura doğru kıvrılıyor, oradan limana yöneliyordu; paslı bir demir parmaklıkla kapatılmış olan liman, artık yalnızca gemi mezarlığı olarak hizmet veriyordu. En son yedi yıl önce buraya gelmiştim, ama elli yıl da geçmiş olabilirdi, Schrella'yla birlikte Trischlerleri görmeye geldiğimde on üç yaşındaydım; yedeğe alınmış gemiler akşamları limanın dışında demirliyordu, gemicilerin karıları ellerinde alışveriş sepetleriyle sallanan tahta köprülerin üzerine çıkıyorlardı; kadınların yüzleri canlıydı ve gözlerinde umut vardı; bira ve gazetelere kavuşmak isteyen erkekler, kadınların ardından geliyordu; Trischlerin annesi heyecanla mallarını gözden geçiriyordu: lahana ve domates, demet halinde duvara asılmış gümüş rengi soğanlar. Dışarıda çoban, koyunları ağıla sokmaları için köpeklerine kısa, sert buyruklar yağdırıyordu; öte yanda –yani bu yakada Hugo– gaz lambaları yandı, kuzeyin sonsuzluğuna doğru dizilmiş beyaz balonlar sarımtırak ışıkla doldu; Trischlerin babası çardak altı meyhanesinin lambalarını yaktı, Schrella'nın babası da koluna astığı havluyla arkadaki amele meyhanesine geldi; biz gençler, Trischler, Schrella ve ben, buzları parçalayıp bira sandıklarının üzerine atıyorduk orada.

Şimdi, yedi yıl sonra Hugo, 21 Temmuz 1935'te, tüm çitlerin boyası pul pul kalkmıştı, Michaelis'in kömür deposunda yalnızca kapının yenilenmiş olduğunu gördüm; çitin ardında bir yığın kalıp kömür çürümeye terk edilmişti, kimsenin beni izlemediğinden emin olmak için yolun tüm dönemeçlerini gözden geçirdim; yorgundum, sırtımdaki yaraları hissediyordum, nabız atışı gibi alevleniyordu acı; yol on dakika boyunca boş kalmıştı; aşağı ve yukarı limanı birbirine bağlayan temiz suya baktım: Görünürde tek bir tekne yoktu, gökyüzüne baktım: Tek bir uçak yoktu, şöyle düşündüm: Seni aramak için uçak göndereceklerini sanıyorsan, kendini çok ciddiye alıyorsun demektir.

Evet Hugo, Schrella'yla birlikte Boisseré Caddesi'nde kuzuların toplandığı küçük Café Zons'a gitmiştim, çobana parolayı fısıldamıştım: *Kuzularımı otlat.* Ve Edith adında genç bir kıza, *mandanın ilahi sırrını* asla tatmayacağıma yemin etmiştim, sonra arkadaki karanlık odada bir konuş-

ma yapmıştım, kuzuya hiç de benzemeyen karanlık sözler içeren bir konuşma; kan kokuyordu bu sözler, başkaldırı ve öç kokuyordu, sabah astıkları Ferdi Progulske'nin öcü; masanın çevresine oturmuş beni dinleyenlerin kafaları kesilmiş gibiydi; korkuyorlardı, çocuksu ciddiyetin en az yetişkinlerinki kadar ciddi olduğunu biliyorlardı; korku ve Ferdi'nin öldüğü gerçeği: On yedi yaşındaydı, yüz metre koşucusu, marangoz çırağı, yalnızca dört kez görmüştüm onu ve yaşamım boyunca unutmayacaktım; iki kez Café Zons'ta, iki kez de bizim evde; Ferdi gizlice Ben Wackes'in evine girmişti, adam yatak odasından çıkarken bombayı ayaklarının dibine atmıştı; Ben Wackes'in ayaklarında yalnızca yanıklar oldu, gardırop aynası parçalandı, yanık kara barut kokusu ortalığı sardı; çocuksu soyluluktan kaynaklanan delilik Hugo, dinliyor musun, gerçekten dinliyor musun?.."

"Dinliyorum."

"Hölderlin'i okumuştum: *Acıyan yürek sonsuza dek sağlam kalır,* Ferdi de aynı soylu tavrı sergileyen Karl May'dı; delilik, ceza küçük baltayla verildi, sabah karanlığında, bu sırada kilise çanları sabah ayini için çalıyordu, fırıncı çocuklar bez torba içindeki sıcak ekmekleri sayıyordu, burada Prens Heinrich Oteli'nde ilk müşterilere kahvaltı servisi yapılıyordu, kuşlar cıvıldıyordu, lastik ayakkabılı sütçü kızlar evlerin sessiz sahanlıklarına sokulup süt şişelerini temiz paspasların üstüne koyuyorlardı; motorlu ulaklar kentte o ilan sütunundan bu ilan sütununa koşturup duruyor, kırmızı çerçeveli kâğıtlar yapıştırıyorlardı: 'Çırak Ferdinand Progulske idam edildi!' Erken kalkanlar, tramvay sürücüleri, öğrenciler, öğretmenler okudu bunu, sabahları çantalarında ekmekleriyle tramvaya koşturan, yerel gazeteyi henüz açmamış olan herkes; gazete olayı manşetten bildiriyordu: 'Ders olsun.' Ben de okudum, ben de Hugo, tam burada köşede 7 numaraya binmek üzereyken.

Telefonda Ferdi'nin sesi, dün müydü, yoksa önceki gün mü: 'Sözleştiğimiz gibi Café Zons'a geliyorsun, değil mi?' Sessizlik. 'Geliyor musun, gelmiyor musun?' 'Geliyorum.'

Enders beni kolumdan çekip tramvaya sokmaya çalıştı, ama elinden kurtuldum, tramvay köşeyi dönüp gözden yitene dek bekledim, yolun karşı tarafındaki durağa koştum,

16 numara bugün hâlâ oradan kalkar; sakin dış mahallelerden geçip Ren'e gittim, oradan yola devam ettim, en sonunda tramvay kum ocaklarının ve barakaların arasından geçip son istasyonun raylarına saptı. Mevsim kıştı herhalde, kış, soğuk, yağmur, kapalı gökyüzü, bunlara katlanabilirdim, ama saatlerce küçük bahçelerin arasında dolanıp durdum, kayısıları ve bezelyeleri, domatesleri ve lahanaları gördüm, bira şişelerinin şıngırtısını ve bir kavşakta durmuş, vanilyalı dondurmayı gevrek kâğıt helvalara süren dondurmacının çıngırağını duydum; bunu yapamazlar, diye düşündüm, Ferdi'ye şey olurken, onlar dondurma yiyemezler, bira içemezler, kayısılara el süremezler. Öğlene doğru ekmeğimle hüzünlü tavukları besledim, bir eskici dükkânının avlusunda çamurun içine çarpık geometrik izler bırakıyorlardı; bir pencereden bir kadın sesi geldi: 'Okudun mu, o çocuğu şey yapmışlar...' Bir erkek sesi de yanıt verdi: 'Lanet olasıca, kapat çeneni, biliyorum...' Ekmeğimi tavuklara attım, koşmayı sürdürdüm, ray yükseltilerinin ve yeraltı suyu deliklerinin arasında kayboldum, yine bir son durağa ulaştım, tramvaya binip tanımadığım dış mahallelerden geçtim, tramvaydan indim, pantolonumun ceplerini tersyüz ettim: Kara barut gri yolun üzerine döküldü; koşmayı sürdürdüm, yine ray yükseltileri, depolar, fabrikalar, küçük bahçeler, evler, bir sinema, sinemanın gişesindeki kadın tam o sırada camı yukarı kaldırıyordu. Saat üç mü? Tam üç. Elli fenik. Filmin tek izleyicisi bendim; teneke dam sıcaktan pişiyordu; aşk, kan, aldatılmış bir sevgili bıçağı kaldırıyordu; uykuya daldım, saat altıdaki gösterim için salona gelen izleyicilerin gürültüsüne uyandım ancak, sendeleyerek dışarı çıktım. Okul çantam neredeydi? Sinemada mıydı? Dışarıda uzun uzun oturduğum ve gidip gelen kamyonları izlediğim kum ocağında mıydı, yoksa hüzünlü tavuklara ekmeğimi attığım yerde mi? Telefonda Ferdi'nin sesi, dün müydü, yoksa önceki gün mü: 'Sözleştiğimiz gibi Café Zons'a geliyorsun, değil mi?' Sessizlik. 'Geliyor musun, gelmiyor musun?' 'Geliyorum.'

Kafası kesilmiş biriyle randevu. Bu delilik bana pahalıya patladı, çünkü bedeli çok yüksek olmuştu; Nettlinger beni Café Zons'un önünde bekliyordu; beni Wilhelm çukur-

luğuna götürdüler, dikenli telli kırbaçla dövdüler; minicik sabanlar sırtımda yarıklar açtı; pencerenin paslı demirinin arasından yokuşu görebiliyordum, çocukken oyun oynardım onun tepesinde; topumuz hep aşağı yuvarlanırdı, ben hep yokuştan aşağı iner, topu alırdım, paslı demirlere ürkek bir bakış fırlatırdım ve pis camların ardında kötü şeyler döndüğünü sezerdim; Nettlinger vurdu.

Hücrede gömleğimi çıkarmaya çalıştım, ama gömlek ve deri eşit oranda parçalanmış, birbirine işlemişti, gömleğin yakasını, kolunu çektiğimde, sanki derimi çekiyormuş gibi oluyordum.

Zor anlardı bunlar; çocukluk evimin parmaklıklarında durdum, yorgundum, İsa'nın yaralarının bende vücut bulmasının verdiği onur, duyduğum acıyı bastıramıyordu; başım tırabzanın üstüne düştü, ağzım paslı çubuklara değdi, dökülmeye başlamış demirin acı tadı iyi geldi; Trischlerin evine bir dakikalık yol kalmıştı, beni orada bekleyip beklemediklerini öğrenecektim; irkildim: Kolunun altında sefertasıyla bir işçi yokuş yukarı çıktı, nalburun kapısında gözden kayboldu. Merdivenden aşağı inerken tırabzana öyle sıkı tutundum ki, demirin pası boydan boya pul pul döküldü.

İlk kez yedi yıl önce burada duyduğum perçin çekiçlerinin canlı temposu yorgun argın yankılanıyordu, bir feribotu parçalara ayıran yaşlı bir adamın tombaza vurduğu çekicin sesiydi bu; cıvata somunları bir karton kutunun içine döküldü, tahtalar çürüme derecelerini belli eden bir gürültüyle yuvarlandı, yaşlı adam parmağıyla motora vurdu, sevilen bir canlının yürek atışlarını dinlercesine çıkan sesleri dinledi, teknenin iç bölümüne iyice eğildi, ayrıntıları gün ışığına çıkardı: Vidalar, kapaklar, memeler, silindirler, bunları karton kutudaki cıvata somunlarının yanına atmadan önce ışığa tuttu, inceledi, kokladı; teknenin arkasında eski bir bucurgat vardı, bir telin kalıntıları sarkıyordu üstünden, eski bir çorap gibi çürümüştü.

İnsanlar ve olayları anımsayışım, bir biçim olarak belleğimde yer eden devinimleri anımsayışıma bağlı olmuştur her zaman. Tırabzanın üzerinden eğilmem, yolu gözetlemek için başımı kaldırmam, indirmem, kaldırmam, indirmem –

bu devinimi anımsayışım aklıma sözler, renkler, resimler getirdi ve kendime gelmemi sağladı. Ferdi'nin görünüşü değil, kibrit yakışı, evet, evet – hayır, hayır, demek için başını hafifçe kaldırması, Schrella'nın alnındaki kırışıklar, omuzlarının kıpırdanması, babamın yürüyüşü, annemin davranışları, büyükannemin saçını alnından çekerken yaptığı el hareketi ve yokuştan gördüğüm o yaşlı adam, tam o sırada çürümüş bir tahta kalıntısını büyük bir vidadan söküp çıkaran adam, Trischlerin babasıydı; bu el, yalnızca bu elin yapabileceği devinimleri yapıyordu – kasaları açıp tekrar çivilerken izlemiştim bu eli; gemilerin karanlık iç bölümünde gizlice sınırı geçmiş kaçak mallar, rom, kuruüzüm, sigara, çikolata; bu el amele meyhanesinde yalnızca kendisinin yapabileceği devinimler yapmıştı; yaşlı adam başını kaldırdı, gözlerini kısarak bana baktı ve şöyle dedi: 'Evlat, o yukarıdaki yol hiçbir yere çıkmaz.'

'Sizin evinize çıkar,' dedim.

'Beni görmeye gelenler suyun içinden gelir, polis bile – oğlum da tekneyle gelir, sık gelmez, çok ender.'

'Polis şimdi orada mı?'

'Neden soruyorsun evlat?'

'Çünkü beni arıyorlar.'

'Hırsızlık mı yaptın?'

'Hayır,' dedim, 'yalnızca *mandanın ilahi sırrından* yememek için direndim.'

Gemiler, diye düşündüm, karanlık gövdeleriyle ve gümrükçüleri kandırmakta deneyimli kaptanlarıyla gemiler; benim için çok yer gerekmeyecek, rulo yapılmış bir halı kadar yer yeter; kıvrılmış bir yelkenin içine gizlenerek sınırı geçeceğim.

'Aşağı gel,' dedi Trischler, 'yukarıda seni karşı kıyıdan görebilirler.'

Döndüm, otların köklerine sıkıca tutunarak yavaşça Trischlere doğru kaydım.

'Aa,' dedi yaşlı adam, 'sen... senin kim olduğunu biliyorum, ama adını unuttum.'

'Fähmel,' dedim.

'Demek senin peşindeler, bugün sabah ilk haberlerde duydum, seni tarif ettiklerinde anlamam gerekirdi: burnu-

nun üstünde kırmızı yara izi; sular yükseldiğinde kürek çekerek karşıya geçerken, akıntıyı hafife aldığım için köprünün temel direğine toslamıştık; başını teknenin demir kenarına çarpmıştın.'

'Evet ve bir daha buraya gelmemem gerekiyordu.'

'Ama yine de geldin.'

'Uzun sürmedi – Alois'le kavga edene dek.'

'Gel, ama açılır kapanır köprünün altından geçerken eğil, yoksa kafanı delersin ve bir daha buraya gelemezsin. Onların elinden nasıl kaçtın?'

'Nettlinger sabah karanlığında hücreme geldi, beni arka çıkışa götürdü, oradaki yeraltı tünelleri Wilhelm çukurluğundaki ray yükseltisine kadar gidiyor. Şöyle dedi: Kaç git, haydi, koş, ama sana yalnızca bir saat avans verebilirim, bir saat sonra polise bildirmem gerek. Bütün kentin çevresini dolaşıp buraya kadar geldim.'

'İyi, iyi,' dedi yaşlı adam, 'bomba atmasanız olmaz mıydı! Tövbe etmeliydiniz – daha dün sizlerden birini yakalayıp sınırın ötesine yolladım.'

'Dün mü?' diye sordum, 'Kimi?'

'Schrella'yı,' dedi, 'buraya gizlendi, ben de Anna Katharina'ya binip gitmesi için onu zorladım.'

'Alois her zaman 'Anna Katharina'da dümenci olmak isterdi!'

'Oldu zaten – gel artık.'

Eğik rıhtım duvarı boyunca Trischlerin evine doğru yürürken tökezleyip düştüm, ayağa kalktım, tekrar düştüm, ayağa kalktım, bu düşüp kalkmalar gömlek ve derimi bir ayırıp bir yapıştırıyordu, sürekli yeniden kızışan acı kendimi kaybetmeme yol açtı, binlerce anıyla ilgili devinimler, renkler, kokular birbirine karıştı, üst üste yığıldı; rengi değişen, eğimi değişen, yönü değişen şifreler bu acı yüzünden bedenimden fışkırıyordu.

Suların yükselmesi, diye düşündüm, suların yükselmesi, kendimi yükselen suların içine atmak ve gri ufka doğru sürüklenmek istemişimdir her zaman.

Düşümde, bir sefertasının içine dikenli telli bir kırbaç gizlenip gizlenemeyeceği sorusu uzun süre kafamı kurcaladı; devinimlerle ilgili anımsadıklarım çizgilere dönüştü, on-

lar da biçimlere; yeşil, siyah, kırmızı biçimler, bir insanın yürek atışlarını gösteren kardiyogramlar gibiydi: eski limanda balık tuttuğumuz sırada, Alois Trischlerin oltayı aniden çekmesi, yem taktığı misinayı suya atması, havada yay çizen kolunun suyun temposunu göstermesi: grinin üstüne yeşille çizilmiş, belirgin bir biçim; Nettlinger'in, topu Schrella'nın yüzüne fırlatmak için kolunu kaldırması, dudaklarının kıpırdaması, burun deliklerinin titremesi, bir örümceğin izini andıran gri bir biçime büründü; sanki yerlerini belirleyemediğim telgraf makinelerinden belleğime insan resimleri gönderiliyordu: beysbol oyunundan sonra Schrella'yla birlikte eve döndüğüm akşam Edith; Blessenfeld'deki parkta altımdaki Edith'in yüzü; çimenlere uzandığımızda, yüzü yaz yağmurundan ıslandı, damlalar sarı saçlarında parlıyor, kaşlarından süzülüyordu, gümüş rengi damlalardan oluşan bir çelenk, Edith'in soluk alan yüzünde kalkıp iniyordu: Pas rengi kumsalda bulunmuş ve eşit büyüklükte sayısız küçük buluta dönüşmüş bir deniz hayvanının iskeleti gibiydi bu çelenk. 'Seni öldürecekler,' diyen ağzının çizgileri. Edith.

Okul çantamın kayboluşu düşümde bana acı çektirdi –her zaman düzenliydim–, yeşile çalan gri renkli Ovidius cildini sıska bir tavuğun gagasından çekip aldım; sinemadaki yer gösterici kadınla, çok beğendiği için kitabımdan yırttığı Hölderlin şiiri için pazarlık ettim: *Acıyan yürek sonsuza dek sağlam kalır.*

Bayan Trischlerin hazırladığı akşam yemeği: süt, bir yumurta, ekmek, bir elma; parçalanmış sırtımı şarapla silerken elleri gençleşti, süngeri bastırınca ve şarabı sırtımdaki yarıklara dökünce acı alevlendi; ardından yağ döktü, 'Böyle yapıldığını nereden biliyordunuz?' diye sordum.

'Nasıl yapıldığı İncil'de yazıyor,' dedi, 'üstelik daha önce de yaptım, arkadaşın Schrella'ya! Alois öbür gün gelecek, pazar günü de Ruhrort'tan Rotterdam'a gidecek! Korkmana gerek yok,' dedi, 'onlar bunu yaparlar; sokakta yürür gibi ırmakta yollarını bulurlar. Biraz daha süt ister misin oğlum?'

'Hayır, teşekkürler.'

'Kaygılanma. Pazartesi, bilemedin salı günü Rotterdam'dasın. Neler oluyor, neyin var?'

Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hâlâ aranıyordum: burnunun üstünde kırmızı yara izi. Baba, anne, Edith – sevgi dolu hareketlerin hesabını tutmak, durmadan acılardan dem vurmak istemiyordum; berrak ırmak, renkli flandralarıyla beyaz buharlı gemiler; kırmızı, mavi, yeşil boyalı yük gemileri de berraktı, oradan oraya kömür ve odun taşıyıp duruyorlardı; karşı kıyıda iki yanı ağaçlı yol, Café Bellevue'nün kar beyazı terası, arkada Aziz Severin'in kulesi, Prens Heinrich Oteli'nin kenarına vuran kırmızı ışık, oradan yalnızca yüz adım ötede baba evi; o sırada akşam yemeğine oturmuşlardı, babamın bir patrik gibi yönettiği okkalı bir öğün: ayin kutlamasıyla geçen bir cumartesi; kırmızı şarap fazla soğuk değildi ya, beyaz şarap yeterince soğuk muydu?

'Biraz daha süt istemez misin oğlum?'

'Hayır, teşekkürler Bayan Trischler, gerçekten istemiyorum.'

Motorlu ulaklar, kırmızı çerçeveli kâğıtlarla o ilan sütunundan bu ilan sütununa koşturuyorlardı: 'İdam!' 'Öğrenci Robert Fähmel...'; babam akşam yemeğinde dua etti: Bizim yüzümüzden kamçılandı. Annem alçakgönüllü bir tavırla şöyle dedi: 'Dünya kötü, temiz yürekler o kadar az ki.' Otto'nun ayakkabıları hâlâ kardeşim, kardeşim diye tempo tutuyordu yerde, taşların üstünde, yolun aşağısındaki Modest Kapısı'na dek. Dışarıda düdük çalan 'Stilte'ydi, tiz sesler gökyüzünü yırtıyor, koyu mavinin içinde beyaz şimşekler gibi iz bırakıyordu. Çadır bezinin üstünde yatıyordum, açık denizde doğmuş olan ve denize bırakılması gereken biri gibi; Alois beni içine sarmak için çadır bezini havada tutuyordu; gri üstüne beyaz iplikle dokunmuş yazı okunaklıydı: 'Morrien. Ijmuiden.' Bayan Trischler üzerime eğildi, ağladı, beni öptü, Alois de sanki cesedim son derece değerliymiş gibi beni ağır ağır beze sardı ve kucaklayıp kaldırdı. 'Evlat,' diye seslendi yaşlı adam, 'evlat, bizi unutma.'

Akşam rüzgârı. 'Stilte' dostça uyararak bir kez daha düdük çaldı, ağılda koyunlar meledi, seyyar dondurmacı 'Dondurma, dondurma!' diye bağırdı, sonra sustu, gevrek

kâğıt helvalara vanilyalı dondurma sürmüştür mutlaka. Alois'in beni üzerine yatırdığı uzun tahta hafifçe sallanıyordu, bir ses usulca sordu: 'Bu, o mu?' Alois de usulca yanıt verdi: 'Bu, o.' Fısıldayarak veda etti bana: 'Unutma, salı akşamı Rotterdam Limanı'nda.' Başka kollar merdivenden aşağı taşıdı beni, yağ, kömür, sonra odun koktu, düdük sesi uzaktan geliyordu, 'Stilte' titredi, boğuk bir gürültü yükseldi, yola çıktığımızı hissettim, Ren'den aşağı doğru, Aziz Severin'den uzaklara."

Aziz Severin'in gölgesi yakınlaşmıştı, bilardo salonunun sol penceresini kapladı, sağ penceresine değdi; güneşin önü sıra ittiği zaman, bir gözdağı gibi ilerleyip büyük saati dolduruyordu, bu saat yakında zincirlerini kıracak ve korkunç vuruş sesleri çıkaracaktı; yeşil üstünde beyaz, yeşil üstünde kırmızı toplar yuvarlanıyordu; bölük pörçük yıllar, üst üste yığılmış onlarca yıl ve sakin bir sesle sunulan, sonsuzluk gibi saniyeler, saniyeler; tekrar konyak getirmek gerekmesin, takvim yaprağını ve saati görmek, koyunlar rahibesiyle karşılaşmak ve *böyle bir şey doğmamalıydı* sözünü duymak gerekmesin; bir kez daha *kuzularımı otlat* sözü duyulsun, yaz yağmurunda çimenlerde yatan kadından duyulsun bu; demir atan gemiler, dar tahta köprülerde yürüyen kadınlar ve Robert'in vurduğu top, *mandanın ilahi sırrından* asla yemeyen, sessizce oynamayı sürdüren, iki metrekarenin içinden sopayla sürekli yeni vuruşlar yapan Robert.

"Ya sen Hugo," dedi usulca, "bugün bana anlatacakların yok mu?"

"Ne kadar sürdüğünü bilmiyorum, ama kendimi bildim bileli oluyordu diyebilirim: Okul çıkışında hep döverlerdi beni. Hepsinin yemeğe gittiğinden emin olana dek beklerdim bazen, okulu temizleyen kadın aşağıda beklediğim koridora vardığında bana sorardı: 'Burada ne işin var oğlum? Eminim annen seni bekliyordur.'

Ama korkardım, temizlikçi kadın da gidene dek bekler ve kendimi okula kilitletirdim; bunu başaramadığım zamanlar olurdu, çünkü temizlikçi kadın kapıyı kilitlemeden

önce çoğunlukla beni dışarı atardı, ama içeride kilitli kalmayı başarırsam sevinirdim; yazı masalarının ve temizlikçi kadının koridora koyduğu çöp kutularının içinde yiyecek bir şeyler bulurdum, yeteri kadar sandviç, elma ve kek artığı olurdu. Böylece okulda tek başıma kalırdım ve bana bir şey yapamazlardı. Pencereden içeri bakıp beni fark edebileceklerinden korktuğum için, öğretmenler dolabına, bodrum kapısının arkasına gizlenirdim, ama okulda gizlendiğimi anlamaları uzun sürerdi. Çömeldiğim yerde çoğu zaman saatlerce dururdum, akşam olana dek, pencereyi açıp dışarı çıkabilene dek beklerdim. Çoğu zaman okulun boş avlusuna uzun uzun bakardım: Akşam saatlerinde bir okul avlusundan daha boş bir şey var mıdır? Kendimi okula kilitlettiğimi anlamalarından önce geçen olağanüstü saatlerdi bunlar. Öğretmenler dolabına ya da pencere pervazının altına çömelir ve yalnızca adını bildiğim bir şeyi beklerdim: nefreti. Onlardan nefret etmeyi çok isterdim, ama yapamazdım Doktor Bey. Yalnızca korkardım. Bazı günler yalnızca üçe ya da dörde kadar bekler ve hepsi gitmiştir diye düşünürdüm, çabucak yola fırlayıp Meidların ahırını geçebilir ve kilise avlusunun çevresinden dolanıp eve koşarak kendimi oraya kilitleyebilirdim. Ama birbirlerinden ayrılmışlardı, dönüşümlü olarak yemeğe gitmişlerdi –çünkü yemekten vazgeçemezlerdi– ve bana doğru koşarlarken, yediklerinin kokusunu uzaktan alırdım: soslu patates, kızarmış et ya da sebzeli domuz. Beni döverlerken şöyle düşünürdüm: İsa neden doğdu, ölümünün bana ne yararı var, her sabah dua etmelerinin, her pazar ayine gitmelerinin ve o büyük haçları mutfaklarına, soslu patates, kızarmış et ya da sebzeli domuz yedikleri masalarının üzerine asmalarının bana ne yararı var? Hiç. Her gün beni pusuda bekleyip dövüyorlarsa, bütün bunlar ne işe yarar? Demek ki beş yüz ya da altı yüz yıldır –üstelik kiliselerinin yaşıyla gurur duyarlardı–, belki de bin yıldır atalarını mezarlığa gömmüşlerdi, bin yıldır dua etmişlerdi ve haçın altında soslu patates ve sebzeli domuz yemişlerdi. Niçin? Ve beni döverlerken nasıl bağırıyorlardı, biliyor musunuz? *Tanrı'nın kuzusu*, diye. Benim takma adımdı bu."

Yeşil üstüne kırmızı, yeşil üstüne beyaz, işaretleri andıran yeni biçimler ortaya çıkıyordu; hızla siliniyorlar, hiçbir şey kalmıyordu; melodisiz müzik, tablosuz resim; yalnızca kareler, dikdörtgenler, çeşitli sayılarda çokgenler; siyah kenara vuran toplar.

"Sonraları başka bir yol denedim, evde kapıyı kilitledim, önüne mobilyalar dayadım, bulabildiğim ne varsa üstüne yığdım, kutular, ıvır zıvır, şilteler. Polise ihbar ettiler, onlar da okulu kıran bu çocuğu götürmeye geldi; evin çevresini sardılar, 'Çık ortaya seni yaramaz!' diye bağırdılar, ama çıkmadım, onlar da kapıyı kırdılar, mobilyaları kenara ittiler ve beni yakalayıp okula götürdüler, yine dayak yedim, yine yolun kenarındaki yağmur oluğuna itildim, yine *Tanrı'nın kuzusu*, diye azarlandım; kuzularımı otlat, demişti Tanrı, ama onun kuzularını otlatmıyorlardı, *onun* kuzuları diye bir şey varsa tabii. Her şey boşuna Doktor Bey, rüzgâr boşuna esiyor, kar boşuna yağıyor, ağaçlar boşuna çiçek açıyor, yapraklar boşuna dökülüyor – onlar soslu patates ya da sebzeli domuz yiyorlar.

Hatta bazen annem bile evde olurdu, sarhoş ve pislik içinde, ölüm kokardı, çürümüşlük kokusu yayardı, *neden neden neden*, diye haykırırdı, *acı bize*, sözünden daha çok haykırırdı bunu; böyle saatlerce *neden neden neden*, diye haykırması beni deli ederdi, ben de kaçardım, Tanrı'nın ıslak kuzusu, yağmur altında koşardım, aç karnına, ayakkabılarıma, bedenime çamur bulaşırdı, boğazıma kadar ıslak çamura batardım, pancar tarlalarına çökerdim, ama bu korkunç *neden*'i duymaktansa, çamurlu arkların içinde yatmayı, yağmurun üzerime yağmasını yeğlerdim. Ve o, her kimse, bana acıdı, beni eve ya da okula geri götürdü, Denklingen denen o yuvaya; ve beni yine dövdüler, *Tanrı'nın kuzusu*, diye bağırdılar, annem de o sonsuz, korkunç ağıtı yaktı: *Neden?* Yine kaçtım, bana yine acıdılar ve bu kez kimsesizler yurduna götürdüler. Orada beni kimse tanımıyordu, hiçbir çocuk, hiçbir yetişkin, ama kimsesizler yurduna geleli iki gün olmamıştı ki, orada da bana *Tanrı'nın kuzusu* adını taktılar, beni dövmedikleri halde yine de korktum. Birçok sözcüğü bilmediğim için benimle alay ediyor-

lardı; örneğin, kahvaltı sözcüğünü; benim tek bildiğim yemekti, ne zaman yiyecek bir şey olursa ya da bir şey bulursam; ama tahtada şöyle yazdığını okudum: kahvaltıda 30 gram tereyağı, 200 gram ekmek, 50 gram marmelat, sütlü kahve. Bunun üzerine birine sordum: 'Kahvaltı nedir?' Ve hepsi çevremi sardılar, yetişkinler de geldi, güldüler. 'Kahvaltının ne olduğunu bilmiyor musun, hiç kahvaltı etmedin mi?' 'Hayır,' dedim. 'Ya İncil?' dedi bir yetişkin, 'İncil'de kahvaltı sözcüğünü hiç görmedin mi?' Öteki yetişkin de ona şöyle sordu: 'İncil'de kahvaltı sözcüğünün geçtiğinden emin misiniz?' 'Hayır,' dedi beriki, 'ama herhangi bir yerde, herhangi bir okuma parçasında ya da evde kahvaltı sözcüğünü bir kez olsun duymuş olmalı, yakında on üç yaşına basacak, vahşilerden daha kötü bu; dilin yok olmasının hangi boyutlara varabileceği konusunda fikir veriyor.' Kısa bir süre önce savaş olduğunu bilmiyordum, mezar taşlarında 'şehit' yazan bir mezarlığa hiç mi gitmediğimi sordular, gittiğimi söyledim, 'şehit' sözcüğünden ne anladığımı da söyledim, orada gömülü olanlar cansız yere düşmüşlerdi; kahvaltıdan daha çok güldüler buna ve ilkçağlardan başlayarak tarih dersi verdiler bize, ama çok geçmeden on dört yaşıma bastım Doktor Bey, otel müdürü yurda geldi, biz on dört yaşındaki oğlanlar koridorda rektörün odasının önünde sıraya dizildik, rektör yanında otel müdürüyle birlikte geldi. Yanımızdan geçtiler, gözümüzün içine baktılar ve tek bir ağızdan söyler gibi, 'Hizmet, hizmet edebilecek oğlanlar arıyoruz,' dediler, ama yalnızca beni seçtiler. Eşyamı hemen bir karton kutuya doldurdum ve otel müdürüyle birlikte buraya geldim, otomobilde bana şöyle dedi: 'Umarım yüzünün ne kadar değerli olduğunu hiç öğrenmezsin. Tanrı'nın en sevgili kuzususun sen.' Korktum Doktor Bey, hâlâ korkuyorum ve hâlâ beni dövmelerini bekliyorum."

"Seni dövüyorlar mı?"

"Hayır, asla. Şimdi savaşın ne olduğunu öğrenmek istiyorum, bana açıklamalarına fırsat kalmadan okuldan ayrılmam gerekti. Savaşın ne olduğunu biliyor musunuz?"

"Evet."

"Siz de katıldınız mı?"

"Evet."

"Ne yaptınız?"

"Patlayıcı uzmanıydım Hugo. Bu sana bir şey ifade ediyor mu?"

"Evet, Denklingen'in arkasındaki taş ocağında dinamit patlattıklarını gördüm."

"İşte benim yaptığım da buydu Hugo, ancak ben kayaları değil, evleri ve kiliseleri havaya uçuruyordum. Bunu şimdiye dek kimseye anlatmadım, karım dışında, ama o öleli uzun zaman oldu, yani senin dışında kimse bilmiyor, annemle babam ve çocuklarım bile bilmiyorlar bunu. Mimar olduğumu ve aslında evler inşa etmem gerektiğini biliyorsun, ama hiçbirini inşa etmedim, hepsini havaya uçurdum, küçükken inşa etmeyi düşlediğim ve ince kâğıda resimlerini yaptığım kiliseleri de havaya uçurdum; onları hiç inşa etmedim. Orduya girince, statik bir problem üzerine doktora tezi verdiğimi belgelerimden anladılar. Statik, Hugo, güçlerin dengesiyle ilgili bilim dalıdır, destek düzeneklerinin gerilimi ve yer değiştirmesiyle ilgili bilim dalıdır; statik olmadan bir saz kulübe bile inşa edemezsin, statiğin karşıtı ise dinamiktir, havaya uçurmada kullanılan dinamiti andırıyor, onunla da bağlantılı zaten. Bütün savaş boyunca tek uğraştığım şey dinamitti. Statikten biraz anlarım Hugo, dinamikten de biraz anlarım, dinamitten çok iyi anlarım, onunla ilgili bütün kitapları yuttum. Bir yeri havaya uçurmak istiyorsan, bilmen gereken tek şey, patlayıcıyı nereye koyman ve ne kadar güçlü olması gerektiğidir. Ben bunu biliyordum oğlum, böylece köprüleri, siteleri, kiliseleri, demiryolu geçitlerini, villaları, kavşakları havaya uçurdum, bunun için madalya aldım ve terfi ettim: teğmenlikten üsteğmenliğe, üsteğmenlikten yüzbaşılığa; havaya uçurmayı çok iyi bildiğim için özel izinler ve övgüler aldım. Savaşın sonunda emrinde olduğum generalin aklında tek bir şey vardı: menzil. Menzilin ne olduğunu biliyor musun? Hayır mı?" Fähmel bilardo sopasını bir tüfek gibi omzuna dayadı, ucuyla dışarıya nişan aldı, Aziz Severin'in kulesine.

"Gördün mü?" dedi, "Aziz Severin'in arkasındaki köprüye ateş etmek isteseydim, kilise menzilin içinde olacaktı, yani köprüye ateş edebilmem için Aziz Severin'in havaya

uçurulması gerekecekti, çok çabuk, hemen ve hızla; ve Hugo, generalimin deli olduğunu bildiğim halde, menzilin boş bir kuruntu olduğunu bildiğim halde, Aziz Severin'i yine de havaya uçururdum, aslında yukarıdan menzile gerek yoktur, anlıyorsun değil mi, sonuçta en aptal generalin bile uçağın keşfedilmiş olduğundan haberi vardı, ama benimki deliydi ve dersini bellemişti: menzil. Ben de bunu ona sağladım; fizikçiler ve mimarlardan oluşan iyi bir ekibim vardı, yolumuza çıkan her şeyi havaya uçurduk; sonuncusu büyük bir şeydi, güçlü bir şey, dev gibi, çok sağlam binalardan oluşan bütün bir kompleks: bir kilise, ahırlar, papazların odaları, bir yönetim binası, bir çiftlik, koca bir manastır Hugo –iki ordunun, bir Alman ve bir Amerikan ordusunun tam ortasındaydı– ve ben Alman ordusuna hiç gerekli olmayan menzili sağladım; gözümün önünde duvarlar yerle bir oldu, ahırlardaki hayvanlar böğürdü, papazlar beni lanetledi, ama beni kimse durduramadı, Kissa Vadisi'ndeki Aziz Anton Manastırı'nın tamamını havaya uçurdum, savaşın bitmesinden üç gün önce. Beni tanırsın oğlum, her zaman düzenliyimdir."

Düşsel hedefine doğrultmuş olduğu ıstakayı indirdi, tekrar parmağının boğumuna yerleştirdi, bilardo topuna vurdu; beyaz top yeşilin üstünde yuvarlandı, çılgın bir zikzakla siyah kenarların birinden ötekine çarptı.

Aziz Severin'in çanları boğuk bir sesle zamanı bildiriyordu, ama ne zaman, *ne zaman* on biri vuracaktı?

"Kapıdaki gürültünün neden çıktığına bak oğlum."

Bir kez daha vurdu topa: Yeşil üstüne kırmızı, topları dağıttı, ıstakayı yerine koydu.

"Müdür Bey, Dr. Nettlinger diye bir beyi kabul etmenizi rica ediyor."

"Sen olsan, Nettlinger diye birini kabul eder miydin?"

"Hayır."

"Bu kapıdan geçmeden buradan nasıl çıkabileceğimi göster."

"Yemek salonundan geçebilirsiniz Doktor Bey, oradan Modest Sokağı'na çıkarsınız."

"Hoşça kal Hugo, yarın görüşürüz."

"Hoşça kalın Doktor Bey."

Garsonlar balesi, komiler balesi: Öğlen yemeği için masaları hazırlıyorlardı, önceden belirlenmiş bir düzende servis arabalarını masadan masaya itiyor, gümüş takımları yerleştiriyor, çiçek vazolarını değiştiriyorlardı; ince vazoların içindeki beyaz karanfillerin yerine yuvarlak vazoların içindeki boynu bükük menekşeler; masalardan marmelat kâselerini alıyor, şarap kadehlerini koyuyorlardı, kırmızı şarap için yuvarlak, beyaz şarap için ince kadehler; tek bir istisna: Koyunlar rahibesi için süt, kristal sürahide gri görünüyordu.

Fähmel ağır adımlarla masaların arasından geçti, mor perdeyi yana çekti, merdivenden aşağı indi ve Aziz Severin'in kulesinin karşısına çıktı.

4

Leonore'nin adımları adamı sakinleştiriyordu; kadın atölyede dikkatle bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu, dolap kapılarını açıyor, kutuların kapaklarını kaldırıyor, paketleri ve çizim rulolarını açıyordu; ikide bir pencerenin yanına gelip adamı rahatsız etmiyordu; yalnızca bir belgenin tarihi, bir çizimin adı yoksa geliyordu. Adam düzeni her zaman sevmişti ve hiçbir zaman düzenli olamamıştı. Leonore başaracaktı bunu, atölyenin büyük zemininde belgeleri, çizimleri, mektupları ve hesapları yıllara göre sıralayarak üst üste yığıyordu; elli yıl sonra zemin hâlâ baskı makineleri yüzünden titriyordu; bin dokuz yüz yedi, sekiz, dokuz, on; yüzyıl ilerledikçe Leonore'nin yığınlarının büyüdüğü görülüyordu; bin dokuz yüz dokuz, bin dokuz yüz sekizden daha büyüktü, on, dokuzdan daha büyüktü. Leonore, onun çalışmalarının eksenini bulacaktı, kesinliği hedeflemişti.

"Evet," dedi adam, "beni rahatsız etmekten çekinmeyin çocuğum. Bu mu? Weidenhammer'deki hastane; 1924'te inşa ettim, eylülde açılış töreni yapıldı." Kadın düzgün el yazısıyla çizimin kenarına 1924/9 yazdı.

On dörtten on sekize kadarki savaş yılları ufak bir yığın oldu; üç-dört çizim; general için bir kır evi, belediye başkanı için bir av kulübesi, nişancılar birliği için bir Sebastian Kilisesi. Keyifli günlerle süslenmiş tatil anlaşmaları; çocuklarını görebilmek için generallere bedava saraylar bile yapardı.

"Hayır Leonore, 1935'ti bu. Fransisken Manastırı. Modern mi? Elbette, modern şeyler de inşa ettim."

Atölyenin büyük penceresi hep görüntüleri değiştiriyor gibi gelmişti ona: Gökyüzünün renkleri değişiyordu, arka avlulardaki ağaçlar griye, siyaha, yeşile dönüşüyordu; çatı bahçelerindeki çiçekler açıyor, soluyordu. Teneke damlarda oynayan çocuklar büyüyor, anne-baba oluyorlardı, anneleriyle babaları ise büyükanne-büyükbaba oluyorlardı; teneke damlarda başka çocuklar oynuyordu; yalnızca çatının yandan görünüşü kaldı, köprü kaldı, havanın açık olduğu günlerde ufukta görünen dağlar kaldı – İkinci Savaş çatının yandan görünüşünü değiştirdi, yarıklar açıldı, bu yarıklardan Ren, güneşli günlerde gümüş rengi, puslu günlerde gri görünürdü, bir de eski limandaki açılıp kapanır köprü görünürdü; yarıklar çoktan kapatıldı, teneke damlarda çocuklar oynuyor muydu, adamın torunu Kilblerin teneke damında elinde okul kitaplarıyla bir aşağı bir yukarı yürüyor muydu, tıpkı elli yıl önce karısının bir aşağı bir yukarı yürüdüğü gibi – yoksa akşamüstü güneşinde orada *Hile ve Aşk*'ı okuyan, karısı Johanna değil miydi?

Telefon çaldı; Leonore'nin almacı kaldırması, sesinin arayan yabancıya yanıt vermesi hoştu. "Café Kroner mi? Sayın Özel Danışman'a sorayım."

"Akşam kaç kişi mi gelecek? Doğum günü kutlamasına mı?" Gelecek kişileri saymaya bir elin parmakları yeter mi? "İki torunum, oğlum, ben ve siz. Leonore, gelerek beni sevindirecek misiniz?"

Yani beş kişi. Bir elin parmakları yetiyor. "Hayır, şampanya yok. Her şey konuşulduğu gibi. Teşekkürler Leonore."

Herhalde kadın beni deli sanıyor, ama bu delilikse, hep öyleydim; her şeyi önceden görüyordum, ne istediğimi tam olarak biliyordum, onu elde edeceğimi de biliyordum; bilmediğim tek bir şey vardı, bugüne kadar da öğrenemedim: Neden yapıyordum bunu? Para yüzünden mi, şöhret yüzünden mi, yoksa yalnızca hoşuma gittiği için mi? O cuma sabahı, 6 Eylül 1907'de, elli bir yıl önce o çiftlikten çıkarken ne istemiştim? Kente girdiğim andan itibaren davranışlar, devinimler, kesin bir günlük akış belirlemiştim, solo dansçıyı ve usta baleti bir kişide toplayan karmaşık bir dans figürü hazırlamıştım; figüranlar ve kulisler ücretsiz olarak

emrimdeydi. İlk dans adımını atmak için on dakikam vardı: istasyon alanına çıkıp, Prens Heinrich Oteli'nin önünden geçip, Modest Sokağı'nı aşıp Café Kroner'e girmek. Yirmi dokuzuncu doğum günümde kente ayak bastım. Eylül sabahı. Fayton atları, uyuklayan efendilerinin başında nöbet tutuyorlardı; Prens Heinrich'in mor üniformalarını giymiş komiler bavulları müşterilerin ardından istasyona sürüklüyorlardı; bankaların önündeki gururlu parmaklıklar yukarı itiliyor, tok bir gürültüyle yuvalarına giriyorlardı; güvercinler; gazete satıcıları; mızraklı süvariler; bir süvari bölüğü Prens Heinrich'in önünden geçti, süvari yüzbaşısı pembe şapkalı bir kadına göz kırptı; yüzü tülle gizlenmiş kadın balkonda duruyordu, eliyle öpücük gönderdi; dört köşe taşların üstünde takırdayan nallar; sabah rüzgârında dalgalanan flandralar; Aziz Severin'in açık kapısından sızan org sesleri.

Heyecanlıydım, ceketimin yan cebinden kentin haritasını çıkardım, kat yerlerini açtım ve istasyonun çevresinde kat ettiğim kırmızı yarım daireyi inceledim; beş siyah çarpı, büyük kiliseyi ve dört yan kiliseyi gösteriyordu; başımı kaldırdım, sabah sisinde dört kilise kulesinin ucunu aradım; beşinciyi, Aziz Severin'i aramama gerek yoktu, önümde duruyordu, dev gölgesi beni hafifçe ürpertti; başımı tekrar haritaya eğdim: harita doğruydu; sarı bir çarpı, altı aylığına ev ve atölye olarak kiraladığım ve parasını peşin ödediğim binayı gösteriyordu: Modest Sokağı, 7 numara, Aziz Severin'le Modest Kapısı'nın arasında; şurada olmalıydı, sağda, bir grup papazın karşıdan karşıya geçmekte olduğu yerde. İstasyonun çevresinde kat ettiğim yarım dairenin yarıçapı bir kilometreydi; evleneceğim kadın bu kırmızı çizginin içinde oturuyordu, onu tanımıyordum, adını bilmiyordum, babamın sözünü ettiği asilzade evlerinin birinden alacaktım onu, tek bildiğim buydu; babam üç yıl burada mızraklı süvarilerin yanında çalışmıştı, içinde nefret büyütmüştü, benim ondan gizli saygı duyduğum atlar ve subaylardan nefret etmişti; babam benim subay olduğumu görmediği için seviniyordum: yedek kuvvetlerde istihkâm teğmeni; elli bir yıl önce o sabah durup durup güldüm; karımı o evlerin birinden alacağımı, soyadının Brodem, Cuseni-

us, Kilb ya da Ferve olacağını biliyordum; on dokuz yaşında olmalıydı, tam o anda sabah ayininden çıktı, dua kitabını dolaba koydu, babası yazıhaneye giden koridora doğru uzaklaşmadan önce, kızının alnına bir öpücük kondurdu; kız kahvaltıda ballı ekmek yedi, bir fincan kahve içti. 'Hayır, hayır, anne, lütfen yumurta verme...' Annesine balo tarihlerini okudu. Akademisyenler balosuna gitmek için izin istedi. İzni aldı.

En geç akademisyenler balosunda, 6 Ocak'ta, hangi kızı almak istediğimi anlayacaktım, onunla dans edecektim; ona iyi davranacaktım, onu sevecektim, o da bana çocuklar doğuracaktı, beş, altı, yedi tane, onlar evlenecekler ve bana torunlar armağan edeceklerdi, beş kere, altı kere, yedi kere yedi; uzaklaşan nal seslerini dinlerken, bir sürü torunumu gördüm, kurduğum bu sürüyü yöneten seksen yaşında bir patrik olarak gördüm kendimi: doğum günü kutlamaları, cenaze törenleri, gümüş ve altın evlilik yıldönümleri, vaftiz törenleri; sütten kesilmemiş bebekler, torunlarımın çocukları yaşlı ellerimin arasına verildi, kahvaltıya davet ettiğim, çiçekler, şekerlemeler, kolonya ve resimler armağan ettiğim genç, güzel gelinlerim gibi sevecektim onları; dansı başlatmak için orada hazır dururken biliyordum bunu.

Bagajımı el arabasıyla Modest Sokağı, 7 numaradaki eve taşıyan hamalın arkasından baktım: çamaşırlarım ve çizimlerimle dolu kilitli sepet, içinde kâğıtlar, belgeler ve paramın durduğu küçük deri valiz: dört yüz altın para, on iki yıllık çalışmanın net geliri, köylü müteahhitlerin şantiye ofislerinde, vasat mimarların bürolarında geçirilmiş on iki yıl; düşünülmüş, planlanmış ve inşa edilmiş işçi lojmanları, sanayi tesisleri, kiliseler, okullar, dernek binaları; iyice incelenerek, araştırılarak, farklı durumların gerektirdiği soğuk dille yazılmış keşifnameler – 've papazların odasındaki tahta kaplamalar en kaliteli, budaksız ceviz ağacından yapılmalı, takımlar en iyi malzemeden seçilmeli'.

Orada dururken güldüğümü biliyorum, ama neye ya da neden güldüğümü bugün bile bilmiyorum; bir şeyden eminim: Gülüşüm gerçek bir sevinçten kaynaklanmıyordu; içinde alay vardı, kibir, belki kötü niyet, ama bu gülüşün

içinde bunların her birinden ne kadar olduğunu asla bilemedim; akşamları geliştirme kurslarında yığıldığım sert sıraları düşündüm; hesap öğrenmiştim; matematik ve resim; elişi öğrenmiştim, dans, yüzme; Koblenz'deki 8. taburun yedek kuvvetlerinde istihkâm teğmeni; yaz akşamlarında Koblenz'in Alman tarafında Ren'in suları tıpkı Mosel Irmağı'nın suları gibi pis kokuyor gibi gelirdi bana; yirmi üç odalı, mobilyalı bir evde oturuyordum; ev sahibinin kızlarına kur yapardım, onlar da bana kur yaparlardı; her keresinde sahte olduğu ortaya çıkan aşk oyunları için küf kokan koridorlardan çıplak ayakla süzülürdük; lavanta suyu ve dağınık saçlar; hiç yenmeyen meyvelerin yeşilimsi cam kâselerde bozulduğu korkunç oturma odalarında, alçaklık, namus, suçsuzluk gibi sert sözler duyulurdu, orası lavanta suyu kokmazdı; geleceği namussuzların yüzünde değil, annemin yüzünde okudum ürpererek, benim için hazırlananlar orada yazıyordu. Ben alçak değildim, hiçbirine evlilik sözü vermemiştim, yenmeyen meyvelerin yeşilimsi cam kâselerde bozulduğu oturma odalarında yaşamımı geçirmek istemiyordum.

Akşam kurslarından döndüğümde çizmeyi sürdürürdüm, dokuz buçuktan on ikiye kadar hesap yapar ve resim çizerdim; melekler, ağaçlar, bulut kütleleri, kiliseler, küçük kiliseler; Gotik, Roma tarzı, Barok, Rokoko ve Biedermeier ve elbette modern: canlı yüzleri evlerin girişlerinin üzerinde salınan, uzun saçları kapının solunda ve sağında bir perde gibi açılan kadınlar; girişin üzerinde tam ortada saçın keskin bir çizgi halinde ayrıldığı yer; yapacak bir sürü işin olduğu iş saatlerinde ev sahibinin hasret çeken kızları açık çay ya da limonata getirirler, cüretkâr aşk oyunları sergilerlerdi; ve ben resim çizmeyi sürdürürdüm, özellikle ayrıntıları çizerdim, çünkü onların –kimlerdi bu onlar– gözlerini en çok kamaştıran şeyin bu ayrıntılar olduğunu biliyordum: kapı kolları, süslü parmaklıklar, Tanrı'nın kuzuları, pelikanlar, çıpalar, dili dışarıdaki yılanların dolanmaya çalışıp başaramadıkları haçlar.

Son patronum Domgreve'nin sıkça başvurduğu bir numara da aklımda kaldı: en kritik anda tespihi düşürmek; keşif çalışmaları sırasında dindar çiftçiler yeni kilisenin ya-

pılması için belirlenen tarlayı gururla gösterirlerken, kilise yönetim kurulunun namuslu ve sıkılgan üyeleri küçük kentlerdeki meyhanelerin arka odalarında yeni bir Tanrı evi kurma isteklerini dile getirirlerken, bozuk parayla, saatle ya da puro bıçağıyla birlikte tespihi çıkarır, yere düşürür, utanarak tekrar alırdı; buna hiçbir zaman gülememiştim.

"Hayır Leonore, dosya kapakları, çizim ruloları ve hesap dökümlerinin üstündeki S harfi sipariş değil, Sankt Anton anlamına geliyor. Yani Aziz Anton Manastırı."

Kadın narin elleriyle, hafif adımlarıyla düzeni sağlıyordu, adam düzeni her zaman sevmiş, ama hiçbir zaman düzenli olamamıştı. Her şey çok fazla gelmişti, çok fazla sipariş, çok fazla para.

Deliysem, o zamanlar delirmiştim, istasyon alanında ceketimin yan cebinde şıngırdayan bozuk parayı, küçük çizim defterini, kalemlerimin olduğu yeşil kalem kutusunu, ipek boyunbağımın duruşunu yoklarken delirmiştim; siyah sanatçı şapkamın kenarına dokunurken, ellerimi aşağı kaydırıp ceketimin kuyrukları boyunca gezdirirken delirmiştim; sahip olduğum tek iyi şeydi o ceket, genç bir öğretmenken veremden ölen Marsil Amca'nın mirasıydı; Mees'teki mezar taşını çoktan yosun kaplamıştı, yirmi yaşındaki bu genç Mees'teyken, orgun bulunduğu balkonda şef değneğini sallar, okulda çiftçi çocuklarına üçlü kuralı zorla öğretirdi; akşamları, alacakaranlıkta bataklıkta dolaşır, kız dudaklarının, ekmeğin, şarabın, bir de başarıya ulaşan dizelerinin getireceği şöhretin düşünü kurardı; bataklık yollarında iki yıl boyunca kurdu bu düşü, ta ki öksürürken ağzından boşanan kanda boğulup karanlık ufka sürüklenene dek; dizelerle dolu bir defter kaldı geriye, vaftiz oğluna miras kalan siyah bir takım elbise, iki altın para ve sınıfın yeşilimsi perdesinde bir kan lekesi, onun yerini alan öğretmenin karısının silmeye yeltenmediği bir kan lekesi; çocuk dudaklarının aç öğretmenin mezarı başında okuduğu bir şarkı: 'Kule Bekçisi, Kırlangıç Nereye Kaçtı?'

Dönüp istasyona bir kez daha baktım, gelen acemi askerlerin kolayca görebileceği biçimde barikatın yanına asıl-

mış tabelayı bir kez daha inceledim: 'Askeriliğini yapacaklara uzun yıllardır denenmiş iç çamaşırlarımı öneriyorum, Profesör Gustav Jäger sistemi, parça kumaştan yapılmış, tüm gelişmiş ülkelerde patenti alınmış iç çamaşırları, iç giyimde gerçek bir devrim, Dr. Lahmann sistemi'. Dansı başlatmanın zamanı gelmişti:

Tramvay yolunu aştım, Prens Heinrich Oteli'nin önünden, Modest Sokağı'ndan geçtim, Café Kroner'e girmeden önce bir an duraksadım: İçeriden yeşil ipekle kaplanmış cam kapı, bana kendi resmimi gösterdi: Zayıftım, kısa boylu sayılırdım, genç bir hahamla bir bohem arası bir şeyi andırıyordum, siyah saçlı, siyah giysili, belli belirsiz bir kırsal köken havasına sahip; bir kez daha güldüm ve kapıyı açtım; tam o sırada garsonlar, içinde beyaz karanfil olan vazoları masalara koymaya başladılar, yeşil ciltli mönüleri yerleştirdiler; yeşil önlüklü, siyah yelekli, beyaz gömlekli ve beyaz boyunbağlı garsonlar; biri pembe yanaklı ve sarışın, öteki solgun yüzlü ve esmer iki genç kız, ön taraftaki pasta büfesinde kekleri diziyor, bisküvileri yığıyor, kremaları yeniliyor, gümüş pasta kepçelerini ovup parlatıyorlardı. Görünürde tek bir müşteri yoktu, başhekimin vizitinden önceki hastane gibi temizdi içerisi; solist olarak hafif adımlarla katıldığım garsonlar balesi; figüranlar ve kulisler ücretsiz olarak emrimdeydi; terbiye etme sanatıydı bu, olağanüstüydü, üç garsonun ince ince hesaplanmış hareketlerle masadan masaya gitmesini çok beğendim: Tuzluk, vazo yerini aldı, mönü hafifçe itildi, belli ki tuzluğa belli bir açıyla durmalıydı; altın kenarlı, kar beyazı porselen kül tablası; güzel, beğendim; hoş bir sürpriz oldu benim için, kent buydu işte, tıkıldığım kasabaların hiçbirinde görmemiştim bunları.

En soldaki köşeye gittim, şapkamı, çizim defterimi ve kalem kutumu sandalyeye atıp oturdum; garsonlar mutfaktan döndüler, sessizce çay arabalarını itiyor, sos şişelerini dağıtıyor, gazete tutacaklarını asıyorlardı; çizim defterimi açtım, kapağın iç tarafına yapıştırdığım gazete kupürünü okudum –kimbilir kaçıncı kez–: 'Resmi ihale, bir Benedikt Manastırı'nın yeniden inşası, Kissa Vadisi'nde, Stehlingers Grotte ve Görlingers Stuhl arasında, Kisslingen Köyü'nden

iki kilometre kadar uzakta; isteyen her mimar katılabilir. Resmi belgeler, 50 (elli) marklık ücret karşılığında Modest Sokağı, 8 numaradaki Noter Dr. Kilb'den temin edilebilir. Projenin teslimi için son tarih: 30 Eylül 1907, Pazartesi, öğlen saat 12.'

Sıva yığınlarının arasında dolaştım, yanma kalitesine göre test ettiğim yepyeni taşların arasında, kapı ve pencerelerin pervazları için kullanmayı öngördüğüm bazalt dağlarının önünden geçtim; pantolonumun paçasında pis lekeler, yeleğimde kireç izleri vardı; şantiyelerde sert sözler duyuluyordu; ana girişin üzerindeki Tanrı'nın kuzusu tasviri için gerek duyduğum mozaik taşları hâlâ gelmemiş miydi? Öfke, rezalet; alacaklar kesildi, tekrar ödendi; işçi ustaları perşembe öğleden sonra ofisimin önünde kuyruğa girdiler, cuma günü için yevmiyelerin ödenmesi gerekiyordu; Kisslingen'de akşamları yorgun argın çıkıp gereğinden fazla ısıtılmış yolcu trenine biniyor, ikinci sınıf kompartımanının yastıklı koltuğuna yığılıyordum, pancar eken çiftçilerin sefil kulübelerinin arasından geçiyordum karanlıkta, kondüktörün uykulu sesi istasyon adlarını bağırıyordu: Denklingen, Dodringen, Kohlbingen, Schaklingen; karanlıkta kafatası dağları gibi gri görünen pancar dağları, yüklenmek için hazır bekliyordu; pancar kulübelerinin arasından geçmeyi sürdürdük; istasyonda bir faytona attım kendimi, evde de karımın kollarına, beni öptü, yorgun gözlerimi nazikçe okşadı, gömleğimin kollarını süsleyen sıva izlerine gururla dokundu; başım kucağında kahve içerken, uzun zamandır hasret kaldığım puroyu içtim, bir altmışlık, ağzı bozuk duvarcıları anlattım ona; onları tanımak gerekiyordu, kötü niyetli değillerdi, belki biraz kaba sabaydılar, ama onlarla geçinmesini bilirdim; bunlara arada sırada bir kasa bira vermek, birkaç açık saçık fıkra anlatmak gerekiyordu; ama sakın yerli yersiz söze karışma, yoksa bir kalbur sıvayı ayaklarının dibine dökerler, tıpkı başpiskoposun inşaat için yetkilendirdiği kişiye yaptıkları gibi; ya da yüksek inşaat iskelesinden aşağıya bir kalas atarlar, tıpkı diplomalı inşaat mühendisine yaptıkları gibi: Dev gibi kalas tam ayaklarının dibinde parçalandı. 'Her yerde inşaat yapılır-

ken, onların bana değil, benim onlara bağlı olduğumu bilmiyor muyum sanıyorsun sevgilim? Elbette kaba olurlar, neden olmasınlar ki? Önemli olan, duvar örebilmeleri, belirlenen süreye uymamda bana yardımcı olmaları; siparişlerle inşaat iskelelerine çıkarken bir göz kırpışım mucize yaratıyor.'

'Günaydın beyefendi. Kahvaltı?'

'Evet, lütfen,' dedim, garson bana mönüyü uzatınca başımı iki yana salladım, kurşunkalemimi kaldırdım ve kahvaltımı oluşturan parçaları tek tek heceledim, sanki yaşamım boyunca kahvaltıda başka bir şey yememişim gibi: 'Küçük bir sürahi kahve, ama üç fincan kahveyle lütfen, tost, iki dilim kara ekmek, tereyağ, portakal reçeli, bir rafadan yumurta ve kırmızı biberli peynir.'

'Kırmızı biberli peynir mi?'

'Evet, kırmızı biberle karıştırılmış kremalı peynir.'

'Baş üstüne.'

Yeşil garson hayaleti, yeşil halının üzerinden, yeşil örtülü masaların arasından, sessizce mutfak penceresine doğru kaydı ve ilk replik hemen geldi; figüranlar iyi eğitilmişti, ben de iyi bir yönetmendim: 'Kırmızı biberli peynir mi?' diye sordu aşçı pencerenin ardından. 'Evet,' dedi garson, 'kırmızı biberli, kremalı peynir.' 'Beyefendiye sor bakalım, peynirde ne kadar kırmızı biber istiyormuş.'

İstasyon binasının ön cephesini çizmeye başlamıştım, garson geri geldiğinde, masum beyaz kâğıdın üstüne kesin hatlarla pencerelerin pervazlarını çiziyordum; başımı kaldırıp kalemimi şaşkınlıkla kâğıttan çekinceye dek bekledi.

'Sormamda sakınca yoksa, beyefendi ne kadar peynirin içinde ne kadar kırmızı biber istiyorlar?'

'Kırk beş gram peynir bir yüksük dolusu kırmızı biberle iyice yoğrulacak. Bana bakın Garson Bey, yarın da burada kahvaltı edeceğim, öbür gün de, ondan sonraki gün de, üç hafta, üç ay ve üç yıl boyunca – duydunuz mu? Ve hep aynı saatte, dokuza doğru.'

'Baş üstüne.'

İstediğim buydu ve onu aldım: tam olarak. Planlarımın böyle tam olarak gerçekleşmesi sonraları beni ürküttü, ön-

görmediğim hiçbir şey olmuyordu; iki güne kalmadan 'kırmızı biberli peynir isteyen adam' olmuştum, bir hafta sonra 'hep dokuza doğru kahvaltıya gelen genç sanatçı', üç hafta sonra da 'büyük bir sipariş üzerinde çalışan genç mimar Bay Fähmel'.

"Evet, evet çocuğum, bunların hepsi Aziz Anton Manastırı'yla ilgili; yıllarca sürdü Leonore, onlarca yıl, günümüze dek geldi; onarımlar, genişletme inşaatları ve kırk beşten sonra eski planlara göre çıkılan kat; Aziz Anton tek başına bütün bir rafı doldurur. Evet, haklısınız, keşke bir vantilatör olsaymış burada, bugün hava sıcak; hayır, teşekkürler, oturmak istemiyorum."

Görüntüleri değiştiren pencerede 6 Eylül 1958 öğleden sonrasının mavi göğü, dizi dizi çatıların yandan görünüşü, artık yarıklar yok; çatı bahçelerindeki renkli masalarda çay sürahileri; şezlonglarda kadınlar, güneşin altında tembel tembel uzanmışlar, tatilden dönenlerle kaynayan istasyon – bu yüzden mi torunu Ruth'u bekleyip duruyordu? Kız, yolculuğa mı çıkmıştı, *Hile ve Aşk*'ı bir kenara mı bırakmıştı? Mendiliyle alnını dikkatle sildi, sıcak ve soğuk ona hiçbir zaman dokunmamıştı; görüntüleri değiştiren pencerenin sağ köşesinde Hohenzoller[1] kralları hâlâ bronz beygirlerin üstünde batıya doğru ilerliyorlardı, kırk sekiz yıldır değişmedi bu, başkomutanları da öyle; kendini beğenmişliği başının duruşundan belli oluyordu hâlâ; o zamanlar Café Kroner'deki kahvaltı masasında, garson bana kırmızı biberli peynir getirdiği sırada, henüz hiçbir anıtta olmayan kaideyi gülerek çiziyordum: Her zaman gelecekten o kadar emindim ki, şimdiki zaman bana geçmiş zaman gibi geliyordu; Café Kroner'deki ilk kahvaltım mıydı, yoksa üç bininci miydi? Her gün dokuzda Café Kroner'e kahvaltıya gidiyordum, beni tek bir şey engelleyebildi, yüksek makamlar, başkomutanım beni silah başına çağırdı, hâlâ bronz beygirinin üstünde batıya doğru ilerleyen o deli. Kırmızı biberli peynir mi? Tadı hiç de kötü olmayan bu tuhaf, kırmızımsı-beyaz bulamacı ilk kez mi yiyordum, yoksa kuzeyden kente doğru hızla yaklaşan ekspres trende, bir saat

[1] Bir hanedan. (Çev.)

önce konserve kahvaltıma kişisellik kazandırmak için mi uydurmuştum, yoksa garson yumurta fincanını alıp reçeli geriye doğru iterken, bu bulamacı otuzuncu keredir mi kara ekmeğin üstüne sürüyordum?

Dikkat! Hızlı ve belirgin görüntüleri düzeltmede tek güvencem olan aleti ceketimin yan cebinden çıkardım: imgelemin dolambaçlı bahçesinde yer, gün ve saati bana anımsatan cep takvimi; 6 Eylül 1907 Cuma'ydı ve bu, benim ilk kahvaltımdı; o güne dek sabahları kahvaltıda hiç gerçek çekirdek kahve içmemiştim, yalnızca kavrulmuş arpadan yapılmış yalancı kahve içmiştim, hiç yumurta yememiştim, yalnızca yulaf peltesi, tereyağlı gri ekmek ve bir dilim ham salatalık yemiştim, ama temelini atmak istediğim efsane daha oluşurken anlaşılmıştı, aşçının, 'Kırmızı biberli peynir mi?' sorusuyla kaynağına doğru yola çıkmıştı: halka doğru. Bana beklemekten, orada olmaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu – café'nin yavaş yavaş dolduğu ona, on buçuğa kadar, bir şişe soda, yanında da bir konyak içerek, dizlerin üstünde çizim defteri, ağızda sigara, elde kurşunkalem; ben çizip dururken, bankacılar değerli müşterileriyle önümden geçip konferans salonuna giriyorlar, garsonlar arkalarından yeşil tepsilerde şarap şişeleri getiriyorlardı; yabancı delegelerle Aziz Severin gezisinden dönen papazlar kırık dökük Latince, İngilizce ya da İtalyancalarıyla kentin güzelliklerini övüyorlardı; on buçuğa doğru burada Yemen kahvesi ve vişne likörü içecek güce sahip hükümet memurlarının yüksek mevkiden oldukları anlaşılıyordu; örgü deri çantalarda lahana, havuç, fasulye ve erikle pazardan gelen hanımlar iyi birer ev kadını olarak yetiştirildiklerini kanıtlıyorlardı, yorgun çiftçi kadınların elindekileri ucuza kapatmayı bilmişlerdi, harcamayıp sakladıkları paranın yüz katını burada kahve ve pasta için har vurup harman savuruyorlardı, kahve kaşıklarını kılıç gibi sallayarak bir süvari yüzbaşısı hakkında ileri geri konuşuyorlardı, balkondaki bir kokonaya 'görev başında, görev başında' öpücük yollamış, sabah saat beş buçukta kadından ayrılıp otelin arka kapısından çıktığını 'görmüşler, görmüşler'. Süvari yüzbaşısı arka kapıda. Rezalet!

Hepsini izledim ve dinledim, benim figüranlarım; garsonlar balesiyle birlikte sıra sıra sandalyeler, masalar çizdim, on bire yirmi kala hesabı istedim: beklediğimden daha düşüktü; 'cömert, ama savurgan olmayan' bir görüntü sergilemeye karar vermiştim; bunu bir yerde okumuştum ve iyi bir formül olduğunu düşünmüştüm. Garson ve servis elemanları tarafından café'den uğurlanırken yorgundum, garsonu elli feniklik fazladan bir bahşişle onurlandırdım; café'den ayrılırken beni uzun uzun süzdüler, benim solist olduğumu anlamadılar; dimdik durarak, ama esnek yürüyerek ağaçların arasından geçtim, görmeleri gereken şeyi gösterdim onlara: büyük, siyah şapkalı bir sanatçı, ufak tefek, narin, yirmi beş yaşlarında, belli belirsiz bir kırsal köken havasına sahip, ama kendisinden emin. Bana kapıyı tutan çocuğa bir kuruş daha.

Buraya, Modest Sokağı, 7 numaralı eve gelmek yalnızca bir buçuk dakika sürdü. Çıraklar, kamyonlar, rahibeler: sokaktaki yaşam; 7 numaralı evin giriş kapısı gerçekten de siyah matbaa mürekkebi mi kokuyordu? Gemi makinesini andıran makineler pistonlarını bir oraya bir buraya itiyorlardı; beyaz kâğıdın üstü döşenip duruyordu; kapıcı şapkasını çıkardı: 'Mimar Bey? Bagajınız yukarıda.' Kırmızıya çalan ellere verilen bahşiş. 'Her zaman emrinizdeyim teğmenim.' Sırıtış. 'Evet, teğmeni buradaki yedek subay kulübüne almak isteyen iki bey buradaydı.'

Geleceği, şimdiki zamandan daha belirgin gördüm yine, şimdiki zaman, gerçekleştiği anda karanlıklara batıyordu; yapışkan kapıcının gazeteciler tarafından çevrelenmiş olduğunu gördüm, manşetleri gördüm: 'Genç mimar, mesleğin ustaları karşısında ödüllü yarışmayı kazandı.' Kapıcı gazetecilere hevesle bilgi veriyordu: 'O mu? Beyler, tek yaptığı çalışmak. Sabahları sekizde Aziz Severin'deki sessiz ayine gider, on buçuğa kadar Café Kroner'de kahvaltı eder; on buçuktan beşe kadar yukarıdaki atölyesine kapanır; kimseyle konuşmaz; yukarıda –siz gülün bakalım– kendi pişirdiği bezelye çorbasıyla beslenir; bezelyeyi yaşlı annesi gönderir, domuz yağını da, hatta soğanı bile. Beşten altıya kadar kentte dolaşır; altı buçuktan yedi buçuğa kadar Prens Heinrich Oteli'nde, yedeksubay kulübünde bilardo

oynar. Kızlar mı? Bildiğim kadarıyla yok. Cuma akşamları, beyler, sekizden ona kadar Alman Şarkıcılar Birliği'nde koro provasına katılır.' Café Kroner'deki garsonlar da verdikleri bilgiler için ceplerine bahşişleri doldurdular. 'Kırmızı biberli peynir mi? Çok ilginç! Kahvaltı sırasında da deli gibi resim mi çiziyor?'

Sonraları varış saatimi düşündüm sık sık, dört köşe taşların üstünde takırdayan nalları duydum, otel komilerinin sürüklediklerı bavulları gördüm, koyu kırmızı şapkalı, yüzü tülle örtülü kadını gördüm, tabelayı okudum: 'Askerliğini yapacaklara...' – kendi gülüşüme kulak kabarttım; kimeydi bu gülüş, içinde ne vardı? Ayinden sonra mektuplarımı ve gazetemi almak için buraya geldiğimde, her sabah görürdüm kadını; kentin kuzeyindeki manevra alanına giden mızraklı süvarileri görünce, saldırıya geçmek, keşif kollarında tozu toprağı birbirine katmak için uzaklaşan nalların takırtısını duyunca, babamın atlara ve subaylara olan nefretini düşünürdüm her sabah; trompet sesleri ülkeye hizmet etmiş yaşlıların gözlerini yaşartırdı, sokakta öylece kalakalırlardı, ama ben babamı düşünürdüm; süvarilerin yürekleri daha hızlı çarpardı, kapıcınınki de öyle; ellerinde toz bezleriyle kızlar canlı resimlere dönüşürlerken, erkekleri avutmaya hazır memelerini sabah rüzgârında soğuturlarken, kapıcı bana annemin paketini teslim ederdi: bezelye, domuz yağı, soğan ve mutluluk dilekleri; yoldan geçen süvari bölüğünü görünce, benim yüreğim daha hızlı çarpmazdı.

Anneme, gelmemesi için yalvaran mektuplar yazdım; figüranlara katılmasını istemiyordum; sonra, daha sonra, oyun oynanırken gelebilirdi; ufak tefekti, narindi ve benim gibi esmer tenliydi, mezarlıkla kilise arasında oturuyordu, yüzü, görünümü bu oyuna fazla uygun kaçardı; hiç para istemezdi, ayda bir altın para, çorba ve ekmek için, sadaka kesesine pazar günü kuruş, işgünü fenik atmak için yeterliydi: Daha sonra gel, diye yazdım ona, ama çok geçti: babamın yanında, Charlotte'nin, Mauritius'un yanındaydı mezarı – her hafta adresine yazdığı kişiyi hiç görmedi: Modest Sokağı, 7 numara, Heinrich Fähmel; bakışındaki bilgelikten, ağzının dile getireceği beklenmedik şeyden korkuyor-

dum: *Neden?* Para ya da namus, Tanrı'ya mı hizmet etmek için, yoksa insana mı? Sorularındaki dinsellikten korkuyordum, sonunda soru işareti değil nokta olan, ifade tümcesine dönüşmüş sorulardı bunlar. Nedenini bilmiyordum. Kiliseye gitmem ikiyüzlülük değildi, rolümün bir parçası değildi, ama ona kalsa öyleydi; rolüm Café Kroner'de başlıyor, on buçukta sona eriyordu, akşamüstü saat beşte tekrar başlıyor, onda sona eriyordu; babamı düşünmek daha kolaydı, mızraklı süvariler en sonunda Modest Kapısı'nın ardında gözden kayboldular, laterna çalan dilenciler topallayarak kentin dış mahallelerine girdiler, yalnız ev kadınlarını ve hizmetçileri avutmak için erkenden orada olmak istiyorlardı: güneşin doğuşu; akşama doğru topallayarak kente geri dönüp tatil akşamının hüznünü hafifleteceklerdi: Annemarie, Rosemarie; biraz ileride Gretz, yabandomuzunu kapının önüne asıyordu, taze, koyu kırmızı domuz kanı asfalta damlıyordu; domuzun çevresine sülünler, keklikler, tavşanlar asıldı; narin tüyler, alçakgönüllü tavşan postu, güçlü kuvvetli yabandomuzunu süslüyordu; Gretz her sabah ölü hayvanlarını öyle bir asardı ki, halk her zaman onların yaralarını görebilirdi; tavşanların karınları, güvercinlerin göğüsleri, yabandomuzunun yarılmış böğrü; kan görülebilir olmalıydı; Bayan Gretz'in pembe elleri mantar yığınları arasına karaciğer dilimleri dizerdi; buz kalıpları üzerine yığılmış havyar, dev jambonların önünde parıldardı; iyice pişmiş kiremit gibi mor deniz böcekleri yayvan akvaryumlarda gözleri görmeyerek dokungaçlarını kıpırdatır, ev kadınlarının becerikli ellerini beklerlerdi, 7, 9, 10, 11 Eylül 1907'de beklediler, yalnızca 8, 15 ve 22 Eylül'de, yani pazar günleri Gretz'in dükkânının önü kana bulanmadı, ölü hayvanları 1908, 1909 yıllarında da gördüm –yalnızca yüksek makamların yönetimde olduğu yıllarda görmedim onları; elli bir yıl boyunca hep gördüm– şimdi de görüyorum, cumartesi akşamüstü ev kadınlarının becerikli elleri pazar yemeği için son lezzetli yiyecekleri ararken.

"Evet Leonore, doğru okudunuz: ilk ödeme yüz elli bin mark. Tarih yok mu? Ağustos 1908 olmalı. Evet, eminim. Ağustos 1908. Hiç yabandomuzu yemediniz mi? Bir şey ka-

çırmadınız, benim damak tadıma güveniyorsanız. Hiçbir zaman sevmedim yabandomuzunu. Biraz kahve pişirin, tozu süpürün ve istiyorsanız kek satın alın. Saçmalamayın, kek şişmanlatmaz, bu aldatmacaya kanmayın. Evet, 1913'tü, Café Kroner'deki garson Bay Kolger için küçük bir ev. Hayır: ödeme yok."

Café Kroner'de kaç kahvaltı ettim? On bin, yirmi bin? Hiç saymadım, her gün gidiyordum oraya, yüksek makamların beni engellediği günler dışında.

Yüksek makamların nasıl yükseldiğini gördüm, biraz ileride, 8 numaralı evin çatısında duruyordum, tahta perdenin arkasına gizlenmiştim, aşağıya yola baktım, istasyona doğru ilerlediklerini gördüm, sayısız insan Ren'de saf tutmuştu, hâlâ bronz beygirinin üstünde batıya doğru ilerleyen delinin adını haykırıyorlardı; işçi kasketlerinde, silindir şapkalarında, bankacı şapkalarında çiçekler vardı, ceketlerinin iliklerinde çiçekler vardı, Profesör Gustav Jäger sistemi iç çamaşırları küçük paketler içinde kollarının altındaydı; gürültüleri yukarıya, bana kadar yükseldi, hatta aşağıdaki dizi dizi bakkalların önündeki fahişeler bile belalılarını yoklama bürosuna göndermişlerdi, kollarının altında iyi kalite, sıcacık iç çamaşırlarıyla ve ben, aşağıdakilerle paylaşabileceğim duyguları boşuna bekledim; kendimi boş, yalnız ve aşağılık hissediyordum, coşku duyamıyordum, neden duyamadığımı da hiç bilmiyordum; bunun üzerinde hiç düşünmemiştim; naftalin kokan istihkâmcı üniformamı düşündüm, yirmi yaşındayken yaptırmıştım ve artık otuz altı yaşındaydım, ama hâlâ üzerime oluyordu; umarım onu giymem gerekmezdi; solist olarak kalmak istiyordum, figüran olmak istemiyordum; aşağıda şarkı söyleyerek istasyona doğru yürüyenler aklını oynatmıştı; yürüyüşe katılamayanlara üzüntüyle bakılıyordu, onlar orada olamadıkları için kendilerini kurban gibi hissediyorlardı; ben kendimi kurban gibi hissetmeye hazırdım, buna üzülmezdim. Evde kaynanam ağlıyordu, çünkü iki oğlu ilk emirle yürüyüşe katılmışlardı, atların yüklendiği yük istasyonuna doğru; kaynanam bu gururlu süvariler uğruna gururlu gözyaşları döküyordu; ben çardağın ardında duruyordum, salkım çiçekleri hâlâ çiçek açıyordu, aşağıdan dört

yaşındaki oğlumun ağzından dökülenleri duydum... *bana tüfek gerek, bana tüfek gerek...* aşağı inip gururlu kaynanamın gözü önünde onu dövmem gerekirdi; ama şarkı söylemesine, amcalarının armağan ettiği süvari kasketiyle oynamasına, kılıcını ardından sürüklemesine ve şöyle bağırmasına izin verdim: *Fransızlara ölüm! İngilizlere ölüm! Ruslara ölüm!* Ve garnizon komutanının yumuşak, neredeyse kırgın bir sesle söylediklerine ses çıkarmadım: 'Henüz sizden vazgeçemediğimiz için, henüz orada olamadığınız için çok üzgünüm Fähmel, ama yurdumuzun da insanlara ihtiyacı var, tam da sizin gibi insanlara ihtiyacı var.'

Kışla inşaatı, kale inşaatı, askeri hastaneler; geceleri teğmen üniformamla köprü nöbetçilerini denetliyordum; ben merdivenleri çıkarken, onbaşı rütbeli yaşlıca tüccarlar, er rütbeli bankacılar dikkatle selam veriyorlardı; duştan sonra eve dönen gençlerin kırmızı taş duvara kazıdıkları açık saçık resimleri el fenerimin ışığında görüyordum; köprü merdiveninde başlayan erkekliğin kokusu. Bir yerde bir tabela asılıydı: 'Michaelis, Odun Kömürü, Kok Kömürü, Kalıp Kömür'. Yanına çizilmiş bir el, Michaelis'in mallarının bulunduğu yönü gösteriyordu; Çavuş Gretz'in bana söyledikleri, alaycı durumumun, üstünlüğümün tadını çıkarmamı sağladı: 'Köprü nöbeti; bir çavuş ve altı er; kayda değer bir olay yok.' Galiba komedilerden öğrendiğim bir biçimde elimi salladım; 'Rahat!' dedim, nöbet defterine adımı yazdım, eve gittim, miğferimi ve kılıcımı gardıroba astım, oturma odasındaki Johanna'nın yanına gittim, başımı kucağına koydum, puromu içtim ve hiçbir şey söylemedim, o da hiçbir şey söylemedi; kaz ciğeri ezmesini Gretz'e geri götürdü, Aziz Anton Manastırı bize ekmek, bal ve tereyağı gönderdiğinde de, onları dağıttı; buna bir şey demedim, kahvaltımı hâlâ Café Kroner'de yapıyordum: kırmızı biberli peynir yediğim iki bin dört yüzüncü kahvaltı; garsona hâlâ elli fenik bahşiş veriyordum, oysa almak istemiyordu, onun için tasarladığım evin karşılığında bana bir ücret ödemekte ısrarlıydı.

Johanna düşündüğüm şeyi dile getirdi; garnizon komutanının davetinde şampanya içmedi, tavşan yahnisinden

yemedi ve tüm dansçıları geri çevirdi; yüksek sesle şöyle söyledi: 'İmparatorluğun delisi...' Sanki Wilhelm çukurluğundaki gazinoda buzul çağı başladı; sessizliğin içine doğru tekrarladı: 'İmparatorluğun delisi.' General, albay, binbaşılar oradaydı, hepsi hanımlarıyla birlikte, yeni terfi olmuş üsteğmen olarak ben, kale inşaatının sorumlusuydum; Wilhelm çukurluğundaki gazinoda buzul çağı; ufak tefek bir subay adayı, askeri bandoya vals çaldırmayı akıl etti; Johanna'yı kolundan tuttum, arabaya götürdüm; çok güzel bir sonbahar gecesi; gri kıtalar banliyö istasyonlarına doğru ilerliyordu; kayda değer bir olay yok.

Onur kurulu. Johanna'nın söylediği şeyi tekrarlamaya kimse cesaret edemiyordu; bu tür sövgüler dosyaya bile girmezdi: Majesteleri – imparatorluğun delisi; bunu yazmaya kimse cesaret edemezdi; 'Eşinizin söylediği şey,' diyorlardı yalnızca, ben de 'Eşimin söylediği şey,' diyordum, söylemem gereken şeyi söylemiyordum, yani ona katıldığımı. 'Karım gebe, beyler,' dedim, 'doğuma iki ay kaldı; iki erkek kardeşini yitirdi, Süvari Yüzbaşısı Kilb, subay adayı Kilb, ikisi de aynı gün şehit oldu; küçük kızını yitirdi, 1909 yılında.' Söylemem gereken şeyi biliyordum: Karıma katılıyorum; alaycılık hiçbir zaman yeterli olmadı, hiçbir zaman da olmayacaktı, biliyordum.

"Hayır Leonore, o küçük paketi açmayın; içindekinin yalnızca duygusal değeri var, hafif, ama değerlidir: bir şişe mantarı. Kahve için teşekkürler; lütfen fincanı pencerenin kenarına koyun; boşuna bekliyorum, genellikle bu saatlerde yukarıda çatı bahçesinde okul ödevlerini yapan torunumu bekliyorum; tatilin daha sona ermediğini unuttum; bakın, buradan, yukarıdan sizin ofisinizin ortası da görünüyor, buradan sizi de masanızın başında görebiliyorum, o güzel saçlarınızı." Ansızın fincan titredi, baskı makinelerinin sarsıntısı yüzünden tıngırdadı sanki; öğle tatili bitmiş miydi, fazla mesai mi yapılıyordu, cumartesi öğleden sonra da beyaz kâğıtların üstü döşenip duruyor muydu?

Dirseğimi dayayıp buradan aşağıya, sokağa baktığım sayısız sabahlar bu titremeyi hissetmiştim, kokusunu sabah ayininden tanıdığım sarı saçlara bakarken; fazla sert

sabunlar bu güzel saçları öldürürdü; erdem, burada parfüm olarak kullanılıyordu. Ayinden sonra dokuza çeyrek kala Gretz'in dükkânının önünden geçip 8 numaralı eve giden kadının ardından gittim. Siyah tahtanın üzerinde beyaz, hafifçe silinmiş yazı: 'Dr. Kilb, Noter'. Kapıcının durduğu yerde gazetemi beklerken kadını gözledim; üzerine ışık düştü; adalete hizmet ederken buruşmuş, zarif yüzüne ışık düştü, ofisin kapısını açtı, panjurları yukarı kaldırdı, sonra kasanın şifresini girdi, onu bunaltıyor gibi görünen çelik kapıları açtı; kasanın içindekileri gözden geçirdi, dar Modest Sokağı'ndan kasanın tam içini görebiliyordum, en üst rafta güzelce boyanmış kartonu okuyabiliyordum: 'Aziz Anton Projesi'. Üç tane büyük paket vardı, yara gibi mühürlerle kaplıydı. Yalnızca üç taneydi ve gönderenlerin adını çocuklar bile bilirdi: Brehmockel, Grumpeter ve Wollersein. Brehmockel, otuz yedi Yeni Gotik tarzında kilisenin, on yedi küçük kilisenin, yirmi bir manastır ve hastanenin kurucusu; Grumpeter, yalnızca otuz üç Yeni Roma tarzı kilisenin, yalnızca on iki küçük kilisenin ve on sekiz hastanenin kurucusu; üçüncü paket, yalnızca on dokuz kilise, yalnızca iki küçük kilise, yalnızca dört hastane kuran, buna karşın gerçek bir katedral diken Wollersein'dan gelmişti. 'Nöbet defterinde ne yazdığını okudunuz mu teğmenim?' diye sordu kapıcı, ben de onun baş parmağının üzerinden bana uzattığı satırı okudum: 'Bugün Aziz Anton projesi için son tarih. Genç mimarımızın cesareti yok mu?' Güldüm, gazetemi katladım, kahvaltı için Café Kroner'e gittim; garsonun mutfağa açılan kapağa doğru konuşması, yüzyıllardır yapılan, çok eski bir dini tören gibiydi: 'Mimar Bay Fähmel için her zamanki kahvaltı.' Ev kadınları, papazlar, bankacılar – on bire doğru birbirine karışan sesler... Kuzular, yılanlar, pelikanlarla dolu çizim defteri; garsona elli, komiye on fenik bahşiş, sabah purosunu eline verdiğim ve mektubu elinden aldığım kapıcının sırıtması. Burada durmuş, baskı makinelerinin titremesini dirseklerimde hissediyordum, aşağıda Kilb'in ofisinde, pencerenin yakınında beyaz kâğıt kırma bıçağını sallayan çırağı görüyordum. Kapıcının bana verdiği mektubu açtım: '...Size şu andan itibaren baştasarımcılık teklif ediyoruz; isterseniz, ailenizi de aldırtabiliriz;

bu çevrede dostça karşılanacağınız garanti edilir. Sosyeteden uzak kalmazsınız...' Böylece mimarların sevimli kızlarına göz kırpılırdı, eğlenceli köy partileri verilirdi, bu partilerde yuvarlak şapkalı genç erkekler ormanın kıyısında bira fıçılarını delerlerdi, genç hanımlar sandviçleri paketlerinden çıkarıp servis yaparlardı, yeni biçilmiş çayırlarda küçük bir dansa cesaret edilebilirdi, bu sırada korkuyla kızlarının yaşını sayan anneler, bu kadar zarafet karşısında heyecanlanarak ellerini çırparlardı; orman gezintisine birlikte, kol kola çıkılırdı, yoksa hanımlar ağaç köklerine takılıp düşerlerdi; orman karanlığında uzaklıklar farkında olunmadan artıverdiğinden, bir öpücük kondurma fırsatı doğardı, kolun altına, yanağa, omza; daha sonra eve dönülürken, akşam karanlığında hışırdayan çayırlardan geçilirdi, bu sırada geyikler sanki özellikle bu iş için tutulmuş gibi ormandan fırlarlardı; arabadan arabaya geçen şarkılar yükseldiğinde, aşkın yakalandığı fısıldanabilirdi. Arabalar sızlayan yürekleri, yaralı gönülleri eve taşırdı.

Ben de nazik bir yanıt yazdım: '...Beni bir süre daha kente bağlayan özel çalışmalarımı bitirir bitirmez, dostane iş teklifinizi seve seve kabul etmeye hazırım...' Zarfı kapattım, pulu yapıştırdım, pencerenin yanına geri döndüm ve aşağıya, Modest Sokağı'na baktım: Gencin sallamaya başladığı kâğıt kırma bıçağı bir hançer gibi ışıldadı; iki otel görevlisi yabandomuzunu bir el arabasına yükledi; akşam bu domuzun tadına bakacaktım, Alman Şarkıcılar Birliği'nin erkekler yemeğinde, onların şakalarını dinlemek zorunda kalacaktım, şakalarına değil, onlara güldüğümü anlamayacaklardı; şakaları bana yemeğin sosları kadar iğrenç geliyordu, yukarıda, pencerenin kenarında güldüm, nedenini hâlâ bilmiyordum: nefret miydi, yoksa küçümseme mi? Tek bildiğim şuydu: Salt sevinç değildi.

Gretz'in yanında çalışan kızlar beyaz sepetler içindeki mantarları yabandomuzunun yanına koydular; Prens Heinrich'te aşçı baharatları tartıyor, mutfak görevlileri bıçakları biliyorlardı; heyecanlı garson yardımcıları evde aynanın önünde deneme olsun diye çarpıttıkları boyunbağlarını düzeltiyor ve ütü yapan karılarına soruyorlardı –tersyüz edilmiş pantolonlardan yükselen ütü buharı mutfağı dolduru-

yordu–: 'Kazara piskoposa servis yapmak zorunda kalırsam, yüzüğünü öpmem gerekir mi?' Çırak, beyaz kâğıt kırma bıçağını hâlâ sallıyordu.

Saat on biri çeyrek geçiyor; siyah takım elbisemi fırçaladım, ipek boyunbağımın duruşunu kontrol ettim, şapkamı taktım, cep takvimimi çıkardım, büyüklüğü yalnızca yassı bir kibrit kutusu kadardı, açıp baktım: 30 Eylül 1907. 11.30'da Kilb'e taslağı ver. Makbuz iste.

Dikkat! Bu eylemi kafamda sık sık planlamıştım: Merdivenden in, sokağa çık, koridordan geç, bekleme odasına gir. 'Noter Bey'le özel olarak görüşmek istiyorum.'

'Konu nedir?'

'Noter Bey'e bir taslak vereceğim. *Ödüllü Aziz Anton Yarışması.*'

Yalnızca çırak heyecan belirtisi gösterecekti, kâğıt kırma bıçağını sallamayı bırakıp çevresine bakınacak, ama sonra utanarak yüzünü yine sokağa, doldurulması gereken formlara çevirecek, uyarıyı anımsayacaktı: Sırrı sakla, sırrı sakla! Döküntülüğün zarafet sayıldığı, hukuk öğrencisi ataların portrelerinin duvarda asılı olduğu, mürekkep hokkalarının seksen, kâğıt kırma bıçaklarının yüz elli yaşına geldiği bu oda; burada büyük çaplı mali işlemler sessizlik içinde gerçekleştirilirdi; burada bütün mahalleler sahiplerini değiştirirdi, bir mübaşirin beş yılda kazandığından daha yüksek tutardaki yıllık nafakaların belirlendiği evlilik anlaşmaları yapılırdı; ama burada namuslu ayakkabı ustasının iki binlik ipoteği de noter tarafından onaylanırdı, titrek ev sahibinin en sevdiği torununa komodinini miras bıraktığı vasiyeti de saklanırdı; dul ve yetimlerin, işçi ve milyonerlerin hukuki işlemleri burada gizlilik içinde halledilirdi, şu duvar yazısına uyarak: *Sağ eli armağan dolu.* Üzerinde amcasından miras kalmış, tersyüz edilmiş siyah bir takım elbise olan genç bir sanatçı, bir dilekçe kâğıdına sarılmış çizim rulolarını vermek için Noter Bey'le özel olarak görüşmesi gerektiğini düşünüyorsa, bunda şaşılacak bir durum yoktu. Ofisin yöneticisi çizim rulolarının bulunduğu paketi mühürledi, Kilblerin arması olan, göğsünden kan fışkıran kuzuyu sıcak mühür mumuna bastırdı, o sırada sarışın, namuslu kadın makbuzu kesti: '30 Eylül 1907 Pazartesi, öğle-

den önce 11.35'te Mimar Heinrich Fähmel...' Bana makbuzu uzatırken, solgun, dost canlısı yüzü beni tanımış gibi parlamadı mı? Beklenmeyen şeyler beni mutlu ederdi, çünkü zamanın gerçek olduğunu kanıtlardı; demek ki o gün, o an gerçekten vardı; bunun kanıtı, gerçekten merdivenden aşağı inmem, yolun karşı tarafına geçmem, koridora ve bekleme salonuna girmem değildi; bunun kanıtı, çırağın başını kaldırıp bakması, sonra utanarak, sır saklamayı anımsayarak yeniden başını çevirmesi değildi; bunun kanıtı, mührün kan kırmızısı yaraları değildi; bunun kanıtı, mübaşir kadının beklenmeyen, dostça gülümsemesiydi, tersyüz edilmiş takım elbiseme bakıp ben makbuzu onun elinden alırken şöyle fısıldadı: 'İyi şanslar Bay Fähmel.' Dört buçuk hafta içinde zamanda yara açabilen, göz yumduğum bu oyunda gerçeğin izleri olduğunu bana anımsatan ilk sözlerdi bunlar; demek ki zaman yalnızca düş odalarında ayarlanmamıştı, gelecek zaman şimdiki zamana, geçmiş zaman gelecek zamana dönüşürdü bu odalarda, tıpkı çocukken babama koştuğum gibi çocukluğa doğru koşardım sanki. Babam sessiz bir adamdı, yıllar sessizlikten oluşan kurşun tabakaları gibi çevresine yığıldı; org çalmıştı, Katolik ayininde şarkı söylemişti, birinci sınıf cenazelerde çok, ikinci sınıf cenazelerde az şarkı söylemişti, üçüncü sınıf olanlarda hiç söylememişti; o kadar sessizdi ki, onu düşündüğümde içime sıkıntı basıyordu; terden yapış yapış yüzünü tohum zarları ve böcekler kaplayana dek inek sağmış, ot biçmiş, tahılı harmanlamıştı; gençlik derneği, kalfalar derneği, avcılar derneği ve Cäcilie[1] Derneği için şef sopasını sallamıştı; hiç konuşmazdı, hiç kızmazdı, yalnızca şarkı söylerdi, havuçları doğrardı, domuz için patates pişirirdi, org çalardı, siyah yönetici ceketini, onun üstüne de beyaz cüppesini giyerdi; hiç konuşmadığını köyde kimse fark etmedi, çünkü herkes onu yalnızca işbaşında görüyordu; dört çocuğundan ikisi veremden öldü, yalnızca ikisi kaldı: Charlotte ve ben. Annem zarif bir kadındı, çiçekleri seven insanlardan biriydi; ütülenirken şarkılar söyleyen ve akşamları ocaktaki ateşin başında öyküler anlatan güzel perdeler vardı; babam var gücüyle çalıştı, yatakları yonttu, çuvalları

[1] Müziği koruyan azize. (Çev.)

samanla doldurdu, tavukları kesti, Charlotte ölene dek; Engelamt, Weiss'taki kilise; papaz ilahi söyledi, ama kilisenin yöneticisi karşılık vermedi, org çalmadı, yan galeriden tek bir org sesi, tek bir yanıt gelmedi; yalnızca papaz ilahi söyledi. Kilisenin önünden mezarlığa doğru sessiz bir yürüyüş; şaşkın papaz şöyle sordu: 'Ama Fähmel, sevgili, iyi yürekli Fähmel, neden ilahi söylemediniz?' İlk kez babamın sesinin bir şey söylediğini duydum ve org balkonundan aşağıya öylesine yumuşak ilahiler söyleyebilen bir sesin, böylesine kısık çıkmasına şaşırdım; usulca, alttan alta hırıldayan bir ses tonuyla şöyle dedi: 'Üçüncü sınıf cenazelerde ilahi söylenmez.' Aşağı Ren'in üzerinde hafif bir duman, sis dalgaları dans eden düğümler halinde pancar tarlalarının üzerine yayılıyordu, söğüt ağaçlarında kargalar kaynana zırıltısı gibi homurdanırlarken, şaşkın papaz dini töreni gerçekleştirdi; babam gençlik derneğinde, kalfalar derneğinde, avcılar derneğinde, Cäcilie Derneği'nde şef sopasını sallamıyordu artık, onun ağzından duyduğum bu ilk tümceyle –Charlotte on iki yaşında öldüğünde, ben on altı yaşındaydım– kendi sesini keşfetmişti sanki; konuşmaya devam etti, nefret ettiği atlardan ve subaylardan söz etti, gözdağı vererek şöyle dedi: 'Beni birinci sınıf törenle gömmeye kalkarsanız, vay halinize!'

'Evet,' diye tekrarladı sarışın, 'size bol şans diliyorum.' Belki de makbuzu geri verip içinde çizim ruloları olan mühürlü paketi geri isteyip eve dönmeliydim; belediye başkanı ve müteahhidin kızıyla evlenmeli, itfaiye binaları, küçük okullar, kiliseler, küçük kiliseler inşa etmeliydim; bina çatıları kurulduktan sonra dülgerlere verilen ziyafetlerde karım ev sahibiyle dans ederken, ben de ev sahibesiyle dans etmeliydim; Brehmockel'e, Grumpeter'e ve Wollersein'a, kilise inşaatının büyük ustalarına meydan okumaya ne gerek vardı? Hırstan kurtulduğumu hissediyordum, para bana çekici gelmiyordu; hiçbir zaman aç kalmazdım; papazla, eczacıyla, meyhaneciyle ve belediye başkanıyla Skat[1] oynamalıydım, sürek avlarına katılmalıydım, zengin olmuş çiftçilere 'modern bir şeyler' inşa etmeliydim – ama çırak pencerenin kenarından kapıya doğru atıldı, bana kapıyı

[1] Alman iskambil oyunu. (Çev.)

tuttu; 'Teşekkürler,' dedim, dışarı çıktım, koridoru aştım, yolun karşı tarafına geçtim, atölyeye çıkan merdiveni tırmandım, baskı makinelerinin sarsıntısı yüzünden titreyen pencerenin kenarına kolumu dayadım, 30 Eylül 1907, saat 11.45'e doğruydu...

"Evet Leonore, baskı makineleri tam bir beladır; dikkat etmeseydim, kimbilir kaç fincan kırmıştım. Kendinize zaman tanıyın, o kadar acele etmeyin çocuğum. Böyle çalışmayı sürdürürseniz, benim elli bir yılda düzenleyemediklerimi siz bir haftada düzenlemiş olacaksınız. Hayır, teşekkürler, bana kek almayın. Size çocuğum diyebilirim, değil mi? Yaşlı bir adamın tatlı sözleri yüzünden kızarmanıza gerek yok. Ben bir heykelim Leonore, heykeller insana bir şey yapamaz; ben yaşlı deli, hâlâ her sabah Café Kroner'e gidip kırmızı biberli peynirimi yiyorum, oysa uzun zamandan beri lezzetli gelmiyor bana; efsanemin bozulmamasını yaşıtlarıma borçluyum; bir yetimler evi kuracağım, belki de bir okul, burslar vereceğim ve bir gün, bir yerde mutlaka heykelimi dikip açılışını yapacaklar; siz de orada olup gülmelisiniz Leonore; biliyor musunuz, çok güzel gülüyorsunuz. Ben artık gülemiyorum, gülmeyi unuttum, yine de onun bir silah olduğunu sanırdım; değildi, yalnızca küçük bir yanılgıydı bu. İsterseniz, sizi akademisyenler balosuna götürürüm, yeğenim olarak tanıtırım, orada şampanya içer, dans eder ve genç bir erkekle tanışırsınız, size iyi davranır, sizi sever; size güzel bir çeyiz veririm – evet, şuna rahat rahat bakın: üç metreye iki metre, Aziz Anton'un genel görünüşü; elli bir yıldır burada atölyede asılı duruyor, tavan çöktüğünde hâlâ asılıydı; şurada gördüğünüz, nem yüzünden oluşmuş lekeler bundan kaynaklanıyor; benim ilk büyük siparişimdi, devasa bir siparişti ve ben, daha otuz yaşında olduğum o zamanlarda, gösterişli bir adamdım."

Ve 1917 yılında, Johanna'nın benim yerime yaptığı şeyi yapacak cesareti toplayamadım; çatıda tahta perdenin yanında duran Heinrich'in elinden, ezberlemesi gereken şiiri kaptı; Heinrich şiiri çocuk ciddiyetiyle okuyordu:

Göğün kapısını bekleyen Petrus konuştu:
"Yüksek yerlere ileteceğim konuyu."
Uzun sürmedi, geri döndü bile, bakınız:
"Ekselans Blücher, şanslısınız!
Bir tatil var ki, belirsiz zamanı."
(Böyle dedi ve göğün kapısını ardına kadar açtı.)
"Haydi, yaşlı delifişek, çık yola,
Yaşlı Tanrı sizinle ola!"

Robert iki yaşında bile değildi, Otto da henüz doğmamıştı; tatildeydim, bir zamanlar emin olamadığım şeyden uzun süredir emindim: Alaycılık yeterli değildi, asla da yeterli olmayacaktı, ayrıcalıklı kişiler için bir uyuşturucuydu yalnızca, Johanna'nın sonradan yaptığı şeyi yapmam gerekirdi; üzerimde yüzbaşı üniformam varken oğlanla konuşmam gerekirdi, ama okuduğu şiiri dinlemekle yetindim.

Blücher indi yere,
Koştu zaferden zafere,
Yaşasın sesleriyle Hindenburg'a ilerledi,
Doğu Prusya'nın kurtarıcısı ve sağlam kalesi.
Alman ormanları ayakta durdukça,
Alman flandraları dalgalandıkça,
Tek bir Almanca sözcük kalsa,
Onun adı kalır sonsuzluğa.
Taşa oyulur, metale kazınır, öyle ki,
Kahramanımız çarptırır yüreğimizi:
Hindenburg! İleri!

Johanna kâğıdı oğlanın elinden kapıp yırttı, parçalarını sokağa fırlattı, kar taneleri gibi Gretz'in dükkânının önüne düştüler, bu günlerde yabandomuzu asılı değildi orada; yüksek makamlar yönetimdeydi.

Heykelimin açılışını yaparlarken gülmek yeterli olmaz Leonore; tükür üstüne çocuğum – oğlum Heinrich adına, çok sevimli ve uslu bir çocuk olan Otto adına, böylesine sevimli ve uslu olduğu için, böylesine söz dinlediği için bana dünyada en yabancı gelen insandı; ve şimdiye dek gördü-

ğüm tek kuzu olan Edith adına; onu severdim, torunlarımın annesiydi, ona yardım edemedim, yalnızca iki kez gördüğüm marangoz çırağına yardım edemedim, hiç görmediğim o gence de; Robert'in bize gönderdiği mesajları, şekerleme kâğıdı büyüklüğünde olan kâğıtları posta kutusuna atardı ve bu suç yüzünden toplama kampını boyladı. Robert her zaman akıllı ve soğukkanlıydı, asla alaycı olmadı; Otto farklıydı, yüreğini açardı, ama ansızın *mandanın ilahi sırrından* tattı ve bize yabancılaştı; heykelime tükür Leonore, bunu senden rica ettiğimi söyle onlara; sana yazılı olarak da verebilir ve imzamı notere onaylatabilirim; şu sözü anlamamı sağlayan oğlanı görmeliydin: *Melekler yukarı çıktılar ve ona hizmet ettiler*, bu oğlan marangoz çırağıydı; kafasını kestiler; Edith'i ve erkek kardeşini görmeliydin, adamı bir kez gördüm, bizim avluya gelip Robert'in yanına çıktığında; yatak odasının penceresinde duruyordum, onu yalnızca otuz saniye gördüm ve korktum; omuzlarında hem iyilik, hem kötülük taşıyordu; Schrella, ön adını hiçbir zaman öğrenemedim, Tanrı'nın icra memuru gibiydi, ödenmemiş hesaplar için evlere görünmez haciz işaretleri yapıştırıyordu; oğlumu isteyeceğini biliyordum ve onun çökmüş omuzlarıyla avludan geçip gitmesine izin verdim; hayatta kalan oğullarımın en büyüğüydü, yetenekliydi; Edith'in erkek kardeşi ona el koydu: Edith farklıydı, İncil'i o kadar ciddiye alırdı ki, mizahı bile İncil'e dayandırırdı; bombardımanın ortasında çocuklarıyla birlikte gülerdi; onlara İncil'den adlar verdi: Joseph ve Ruth; Edith'in ölümden korkusu yoktu; ölen çocuklarım Johanna ve Heinrich için neden o kadar yas tuttuğumu hiçbir zaman anlamadı – bana en yakın olan yabancının, Otto'nun da öldüğünü öğrenemedi; Otto atölyemi, çizimlerimi severdi, benimle inşaat alanlarına gelirdi, bina çatıları kurulduktan sonra dülgerlere verilen ziyafetlerde bira içerdi, inşaat işçilerinin sevgilisiydi; bu akşam doğum günü kutlamama katılmayacak; kaç konuk davetli? Kurduğum sülale tek elle sayılır: Robert, Joseph, Ruth, Johanna ve ben; Johanna'nın yerine Leonore oturur, Joseph gençliğin verdiği coşkuyla Aziz Anton'daki inşaat çalışmalarının ilerlemesini anlatırsa, ona ne söylerim; ekim sonunda dülgerlere verilen ziyafet; papazlar Noel'den önceki dini töreni

yeni kilisede yapmak istiyorlardı. *Çürümüş kemikler titriyor* Leonore, kuzularımı da otlatmadılar.

Makbuzu geri vermeliydim, kırmızı mührü kırıp yok etmeliydim, o zaman burada durup torunumu beklemem gerekmezdi; siyah saçlı, güzel torunum on dokuz yaşındaydı, elli bir yıl önce buradan Johanna'yı çatı bahçesinde gördüğümde, o da aynı yaştaydı; kitabın başlığını okuyabildim: *Hile ve Aşk*, yoksa şimdi orada *Hile ve Aşk*'ı okuyan Johanna mı; gerçekten de orada değil mi, Robert ise öğle yemeğinde hâlâ Aslan'da; kapıcının durduğu yere olmazsa olmaz puromu koydum, erkek erkeğe söyleşiden kaçıp kurtuldum, yukarıda on buçuktan beşe kadar çömelip beklemek için, yalnızca burada olmak için; kitap yığınlarının, yeni basılmış piskoposluk kâğıdı yığınlarının yanından geçip çıktım yukarı; cumartesi öğleden sonra beyaz kâğıda hâlâ ne basılıyor; ruhani şeyler mi, yoksa *mandanın ilahi sırrından* tadanlar için seçim afişleri mi? Duvarlar zangırdıyor, basamaklar titriyor, işçi kadınlar sürekli yeni yığınlar getiriyor, atölye kapısının önüne kadar geliyor yığınlar. Ben yukarıda yatmış, yalnızca orada olma sanatının alıştırmasını yapıyordum; siyah bir rüzgâr kanalı beni içine çekip fırlatıp atacakmış gibi sürükleniyordum; nereye? Çok eski, acı sözlerin içinde yuvarlanıyordum, çok eski, boş didinmeler içime işliyordu, sahip olacağım çocukları, içeceğim şarapları, inşa edeceğim hastane ve kiliseleri görüyordum ve tabutumun üstüne düşen toprak parçalarını duyuyordum, beni izleyen trampet seslerini; sayfa düzenleyici, forma kırıcı ve ambalajcı kadınların şarkılarını duyuyordum, biri ince, ötekiler kalın, tatlı ve çatlak sesli; tatil akşamının basit sevinci vardı şarkılarında; benim cenaze şarkım gibi geldi bana: dans kulübünde aşk, mezarlık duvarının dibinde, sonbahar kokan çimenlerde acı veren mutluluk; yaşlı annelerin gözyaşları, genç annelerin sevinçlerinin habercisi; cesur bir genç kızın temiz kalmaya karar verdiği yetimler evinde hüzün; ama onun da başına geldi, dans kulübünde oldu; mezarlık duvarının dibinde, sonbahar kokan çimenlerde acı veren mutluluk – işçi kadınların sesleri hep aynı suya dalan kuyu dolabı gibiydi, toprak parçaları tabutumun üstüne yuvarlanırken, bana cenaze şarkısı söylüyor-

lardı. Gözkapaklarımın altından atölyemin duvarlarına baktım, çizimleri duvar kâğıdı gibi döşemiştim: ortada kral gibi duran kırmızımsı fotoğraf, 1:200, Aziz Anton Manastırı; küçük köylerin ön tarafında Stehlingers Grotte, otlayan inekler, bir ateşin dumanının tüttüğü patates tarlası; sonra manastır, görkemli, bazilika tarzında, utanmadan Roma katedrallerini taklit etmiştim, keskin hatlı, alçak tavanlı ve karanlık bir avlu; keşişlerin hücresi, yemek salonu, kütüphane; avlunun ortasında Aziz Antonius'un heykeli; tarımla ilgili binalarıyla birlikte büyük dört köşe yapı; samanlıklar, ahırlar, arabalıklar, fırını olan birkaç değirmen, çiftçilerin oturduğu ve hacıların ağırlandığı sevimli bir ev; yüksek ağaçların altında basit masalar ve sandalyeler duruyordu, bunlara oturulup yolda açılan iştahı gidermek için ekşimsi şarap, şıra ya da bira içilirdi; ufukta ikinci köyün yeri gösterilmişti: Görlingers Stuhl; küçük kilise, mezarlık, dört çiftlik, otlayan inekler; dizi dizi kavaklar tarla haline getirilmiş toprağın sağ sınırını oluşturuyordu, ibadet eden papazlar burada üzüm yetiştiriyorlardı, burada lahana, patates, sebze ve tahıl yetişiyor, arı kovanlarından nefis bal toplanıyordu.

Yirmi dakika önce verdim, makbuz karşılığında; ayrıntılı çizimler ve tam bir hesaplamayı içeren taslak; sivri uçlu kalemle sayıları ve konumları yazmıştım; sanki yapının gerçekten orada durduğunu görüyormuşçasına gözlerimi kısarak, bir pencereden bakar gibi taslağa bakıyordum; papazlar öne eğiliyor, hacılar şıra içiyor, tatil akşamına yakışan ince ve kalın sesleriyle işçi kadınlar bana cenaze şarkısı söylüyorlardı; gözlerimi kapattım, soğuğu hissettim, ancak elli yıl sonra tekrar hissedebilecektim soğuğu, yaşamın karmaşasıyla çevrelenmiş, koca bir adam olduğumda.

Bu dört buçuk hafta sonsuz gibi gelmişti, yaptığım her şeyi önceden düş odalarında ayarlamıştım; yalnızca sabah ayini kalıyordu, on buçuktan beşe kadar olan saatler kalıyordu; beklenmedik bir anda bana ufacık bir gülüş, iki kez 'İyi şanslar Bay Fähmel' armağan edilişini özledim. Gözlerimi tekrar kapattığımda, zaman güneş tayfı gibi bölündü: geçmiş, şimdiki zaman, gelecek; elli yıl içinde en büyük torunlarım yirmi beş yaşında, oğullarım ise biraz önce taslağı

verirken görüştüğüm beyefendiler kadar yaşlanmış olacaklardı. Makbuzu elimle yokladım; oradaydı; gerçekten; yarın sabah erkenden jüri toplanacak ve değişen durumu karara bağlayacaktı: dördüncü bir taslak; var olan tarafların ikisi Grumpeter, ikisi Brehmockel'den yanaydı, beşinin içinde en önemlisi, en genci ve en ufak tefeği olan başpapaz ise Wollersein'dan yanaydı; başpapaz romantizmi severdi; ortalık ısınacaktı, çünkü rüşvet yiyen iki jüri üyesi hararetli sanatsal yorumlar yapacaklardı; erteleme; bu genç serseri kafamızı karıştırdı; başpapazın taslağımı açıkça beğendiğini kaygıyla saptamışlardı; tekrar tekrar çizimin önünde durup şarabını yudumlamıştı; organik olarak yapının tümü kırsal alana oturtulmuştu, keskin hatlı, dört köşe avlu ve hücrenin karşısına yerleştirilmiş, tarımla ilgili dört köşe bina son derece kullanışlıydı; çeşme, hacı konukevi, hepsi başpapazın hoşuna gitti; gülümsedi: Orada Primus inter pares[1] olacaktı; kendi malıymış gibi taslağı benimsedi, yemek salonunda yemeği yönetti, koroya katıldı, hasta rahipleri ziyaret etti, çiftçilerin yanına gidip şarabı kontrol etti, elleriyle tahılı karıştırdı; onun tarlalarından toplanan tahıl, rahipler ve yoksullar için ekmek oluyordu; evet, genç mimar dilenciler için üstü kapalı, küçük bir oda yapmıştı, hemen kapının yanında, dışarıda yaz için sıralar, içeride sandalyeler, bir masa, kış için bir ocak. 'Beyler, benim kuşkum yok, hiçbir kısıtlamaya gitmeden şeyin –adı neydi– Fähmel'in taslağını kabul ediyorum; bütçeye bakın: üç yüz bin mark, öteki üçü arasında en ucuzu.' Açılan yaralardan dökülen kurumuş mühür mumu masayı kapladı, uzmanlar yumruklarını bu masaya vurup büyük palavraya başladılar: 'Bize güvenin saygıdeğer peder, düşük bütçe önerenleri çok gördük, ya dülgerlere verilecek ziyafetten dört hafta önce bize gelip parasının kalmadığını söylerse, ne yaparsınız; inşaat bütçesinin yarım milyon aşılması böyle projelerde sık sık görülür. Deneyimli insanlara güvenin. Deneyimsiz, hiç tanınmamış genç bir adama hangi banka kefil olur da teminat tutarını yatırır? Serveti var mı bu adamın?' Genç başpapazın karşısında kahkahalarla güldüler: 'Dediğine göre serveti sekiz bin markmış.' Palavra. Beyler öfkeyle ayrıl-

[1] Eşit haklara sahip olanların lideri. (Çev.)

dılar. Kimse başpapazı desteklememişti. Dört haftalık erteleme. Daha otuz yaşında olan, saçları kısacık kesilmiş bu köylü çocuğuna karar verme yetkisini kim vermişti, ona *karşı* değil, onun *yanında* yer almak gerekiyordu.

Bunun üzerine telefonlar susmadı, ter içindeki ulaklar acele postalarla validen başpiskoposa, başpiskopostan papaz okuluna koşturdular, o sırada papaz okulunda başpiskoposluk makamından bir görevli, Yeni Gotik tarzının üstünlüklerini övüyordu; yüzü kıpkırmızı kesilen adam bekleyen arabaya koştu, nallar dört köşe taşların üstünde takırdayarak uzaklaştılar, gıcırdayan tekerler keskin virajlar aldılar; acil, acil; haber, haber! Fähmel mi? Hiç duymadım. Taslak mı? Teknik olarak parlak, hesaplamalar –itiraf etmek gerekir ki ekselans– şimdiye kadar akla yatkın, inandırıcı, ama ya tarzı? Korkunç; cesedimi çiğnemeniz gerek; ceset mi? Başpiskopos gülümsedi; sanatçı doğası profesör, ateşli, fazla duygulu, beyaz, kıvırcık saçları fazla dalgalı; ceset ha, demek öyle; bunun üzerine Grumpeter'den Brehmockel'e, Brehmockel'den Wollersein'a şifreli sorular gitti, ölümüne düşman ustalar birkaç günlüğüne barıştılar, şifreli mektuplar ve telefonlarla birbirlerine sordular: 'Karnabahar çürük mü?' –anlamı: 'Başpapazlar azledilebilir mi?'–, yanıt tokat gibi indi: 'Karnabahar çürük *değil*.'

Dört buçuk hafta ortadan yok oldum; mezarım ne kadar huzurluydu; toprak yavaşça kaydı, yanıma ve üzerime döküldü; işçi kadınların dönüşümlü şarkısı kulaklarımı sağır ederken hiçbir şey yapmamak daha iyiydi, ama mezarımı açtıklarında, kapağı kaldırdıklarında bir şey yapmak, bir şey yapmak zorunda kalacaktım; her günün bir adı olduğu, her saatin bir sorumluluk içerdiği zamana geri fırlatacaklardı beni; oyun ciddileşecekti; ikiye doğru küçük mutfağımdan bezelye çorbası alamayacaktım; çorbayı ısıtmıyordum artık, soğuk içiyordum; yemek umrumda bile değildi, para ve ün de öyle; oyunu seviyordum, puromu keyifle tüttürüyor ve bir kadına özlem duyuyordum, karıma. Biraz ilerideki çatı bahçesinde gördüğüm siyah saçlı, narin ve güzel kadın, o mu çıkacaktı, Johanna Kilb? Yarın adımı öğrenecekti; herhangi bir kadına mı özlem duyuyordum, yoksa ona mı? Sürekli erkeklerle birlikte olmaya daha fazla

dayanamıyordum, hepsini gülünç buluyordum; dindarlar ve dindar olmayanlar; açık saçık fıkralar anlatanlar, kendini anlatanlar, bilardo oynayanlar, yedek subaylar, şarkıcılar, kapıcı ve garson; bıkıp usanmıştım onlardan, akşam saat beş-altı olunca seviniyordum, kapıdan çıkarken aralarından geçtiğim işçi kadınların yüzlerini görünce seviniyordum; her şeyin geçiciliğini kanıtlayan yüzlerindeki duygusallığı seviyordum; içlerinden biriyle dansa gitmek isterdim, onunla mezarlık duvarının dibinde, sonbahar kokan çimenlerde yatmak isterdim –makbuz yırtıldı, büyük oyun bozuldu–, bu kızlar gülüyorlardı, şarkı söylüyorlardı, yemeyi ve içmeyi seviyorlardı, ağlıyorlardı, benim gibi kelli felli bir adamı cesur sevgi oyunları oynamaya zorlayan numaracılar gibi değillerdi. Canımın soğuk bezelye çorbası içmek istemediği, ısıtmaya da üşendiğim bu son günde, figürler ve araç-gereçler hâlâ bana aitti, figüranlar sözümü dinliyordu; oyunu sonuna dek oynamak istiyordum, küçük kentlerdeki akşamüstlerinin sıkıcılığında bulmuştum bu oyunu, yeterince sıva kontrol etmiş, taşlarla ilgili yeterince rapor vermiş, duvarların düzgünlüğünü yeterince ölçmüştüm, izbe meyhanelerde sıkılmayı ofiste sıkılmaya yeğler olunca, küçücük kâğıtlara manastırın taslağını çizmeye başladım.

Oyun beni rahat bırakmıyordu; çizimler büyüyor, tasarımlar kesinleşiyordu, ne olduğunu anlamadan kendimi ansızın hesaplamanın ortasında buluyordum; hesaplamayı öğrendim, çizmeyi öğrendim; rica ederim; Kilb'e elli altın para gönderip yasal belgeleri getirttim; bir pazar öğleden sonra Kisslingen'e uğradım; çiçek açmış buğday tarlaları, koyu yeşil pancar tarlaları, bir zamanlar manastırın bulunduğu yerde orman; oynamayı sürdürdüm, meslektaşlarım tarafından yoğun bir nefretle anılan rakiplerimi inceledim: Brehmockel, Grumpeter, Wollersein; inşa ettikleri yapılara baktım, kiliseler, hastaneler, küçük kiliseler, Wollersein'ın katedrali; bu hüzünlü binalar karşısında bir şeyi hissettim, kokladım: Gelecek orada, elimin altındaydı, fethedilecek bir ülke gibi, içinde altın paraların gömülü olduğu bilinmedik topraklardaydım, stratejiden birazcık anlayan biri onları çıkarabilirdi; geleceği elime aldım; yalnızca tutmam yeterliydi; zaman ansızın bir güce dönüştü, onu küçümsedim,

kullanılmadan geçip gitti, bu arada ben ellerimin becerikliliğini ve beynimdeki matematiği birkaç altın para uğruna beceriksizlere ve ikiyüzlülere bıraktım; kâğıt, cetvel, kalem ve elkitapları satın aldım; oyun bana tek bir şeye mal oldu: zamana; zaman oradaydı, armağan edilmişti; pazarları keşif günleriydi: Bölgeyi gözden geçiriyor, sokakları arşınlıyordum: Modest Sokağı, 7 numaralı evde bir atölye kiraladım; karşıdaki evde, 8 numarada, taslakları mühürleyen noter oturuyordu; sınırlar açıktı, yalnızca yürümem yeterliydi; ve ancak şimdi, fethedilecek ülkenin derinliklerindeyken, ona yarı yarıya sahip olmuşken, ancak şimdi, düşman hâlâ uyurken savaş ilan etmiştim; makbuzumu bir kez daha yokladım; oradaydı.

Öbür gün ilk konuk, atölyenin eşiğini aşacaktı; genç, kestane gözlü, soğukkanlı başpapaz; henüz yönetim kademesinde bulunmadığı halde, yönetmeye alışkındı. 'Yemek salonunda rahipler ve papazlar arasındaki ayrımın kutsal Benedikt babamız tarafından öngörülmediğini nereden biliyordunuz?' Bir aşağı bir yukarı yürüyor, sürekli taslağa bakıyordu: 'Sonuna kadar dayanacak mısınız, işi sıkı tutacak mısınız, bu felaket tellallarını haksız çıkaracak mısınız?' Büyük oyunun kâğıt üstünde kalmayacağından, beni boyunduruğu altına alacağından korktum; oyunu oynamıştım, ama onu kazanabileceğim hiç aklıma gelmemişti; Brehmockel, Grumpeter ve Wollersein'ı tek başıma yenemeyişim bana yeterince ün sağlayacaktı, ama ya onları yenersem? Korktum, ama yine de şöyle dedim: 'Evet, sonuna kadar dayanacağım saygıdeğer peder.' Başını salladı, gülümsedi ve gitti.

Saat beşte işçi kadınların arasından geçip araç kapısından çıktım, önceden planladığım tatil akşamı gezintimi yaptım; faytonların içinde randevuya giden, yüzü tülle örtülü güzeller gördüm, Café Fuhl'de yumuşak müzik eşliğinde sert içkiler içen teğmenler gördüm; her gün dört kilometre yürüyordum, bir saat boyunca, hep aynı saatte, aynı yolda; beni görmeliydiler, beni hep aynı saatte, aynı yerde görmeliydiler; satıcı kadınlar, bankacılar ve mücevherciler, fahişeler ve kondüktörler, manifaturacı çırakları, garsonlar

ve ev kadınları; beni görmeliydiler, gördüler de; beşten altıya kadar, ağzımda puro; biliyorum, yakışık almıyor, ama ben sanatçıyım, bireysellik benim görevim; tatil akşamının hüznünü yansıtan, laterna çalan dilencilerin önünde de durabilirim; düş odasından geçen düş sokağı: Figüranlarımın eklemleri güzelce yağlanmıştı, görünmez ipler hareket ettiriyordu onları, ağızlar son sözlerini söylemek için açılıyordu, onlara hak veriyordum, Prens Heinrich Oteli'nde bilardo toplarının soğuk melodisi; yeşil üstüne beyaz, yeşil üstüne kırmızı; mankenler ıstakayla vurmak için, bira bardaklarını ağızlarına götürmek için kollarını kıpırdatıyorlardı, puan topluyor, seriler oynuyor, dostça omzuma vuruyorlardı; ah evet, ah hayır, ooo harika, hay aksi; o sırada ben toprak parçalarının tabutumun üstüne düştüğünü duyuyor, Edith'in ölüm çığlığını bekliyor, sarışın marangoz çırağının sabah karanlığı hapisane duvarlarına fırlatacağı son bakışa hazırlanıyordum.

Karım ve çocuklarımla Kissa Vadisi'ne gittim, onlara gururla gençlik yapıtımı gösterdim, yaşlanmış başpapazı ziyaret ettim ve kendi yüzümde keşfedemediğim yılları onun yüzünde okudum; konuk odasında kahve, pasta yedik, kendi unlarıyla, kendi topladıkları eriklerle ve kendi ineklerinin sütünden yapılmış kremayla pişirilmiş; oğullarımın keşişlerin hücresine girmelerine izin verildi, karım kikirdeyen kızlarımla birlikte dışarıda beklemek zorunda kaldı: dört oğlan, üç kız, yedi çocuk, bana yedi kere yedi torun armağan edeceklerdi, başpapaz gülümsedi: 'Şimdi bir de komşu olduk.' Evet, Stehlingers Grotte ve Görlingers Stuhl köylerini satın almıştım.

"Ah Leonore, yine mi Café Kroner? Hayır, kesin olarak söyledim: Şampanya yok. Şampanyadan nefret ederim. Artık paydos edin çocuğum, lütfen. Bana da bir taksi yazdırır mıydınız, saat ikiye. Araç kapısında beklesin, belki sizi de alabilirim. Hayır, yolum Blessenfeld'den geçmiyor. Rica ederim, istiyorsanız bunu halledebiliriz."

Görüntüleri değiştiren pencereye arkasını döndü, atölyeye baktı, Aziz Anton'un büyük taslağı hâlâ duvarda ası-

lıydı, hava tozla doluydu, kadının çalışkan eli tüm dikkatine karşın havalandırmıştı tozu; kadın bıkmadan usanmadan çelik dolabı boşalttı, adama bir deste para uzattı, otuz beş yıl önce değerini yitirmişti bu paralar, başını iki yana sallayarak bir para destesi daha çıkardı, bunlar da on yıl önce değerini yitirmişti, yabancılaşmış paraları sayarak çizim masasının üstüne koydu: on, yirmi, seksen, yüz – bin iki yüz yirmi mark.

"Ateşe atın Leonore ya da belki sokaktaki çocuklara armağan edersiniz, otuz beş yıl önce başlayan, on yıl önce doğrulanan dolandırıcılığın makbuzları. Parayı hiçbir zaman umursamadım, ama yine de hepsi benim para canlısı olduğumu düşünüyordu; yanıldılar, büyük oyuna başlarken para istemiyordum ben; ve ancak oyunu kazanıp da popüler olduğumda, popülerliğin tüm koşullarının bende toplandığının farkına vardım; yetenekliydim, sevimliydim, doğaldım, sanatçıydım, yedeksubaydım, bir yerlere gelmiştim, zengindim, ama yine de, yine de 'halkın çocuğuydum' ve bunu asla yadsımadım; geleceğin matematiğini formüllere indirgemeyi para, ün, kadınlar uğruna yapmamıştım; boyut kazandırdığım X, Y ve Z, çiftliklere, banka hesaplarına, güce dönüştü, bunları sürekli armağan ediyordum ve iki katı olarak bana geri dönüyorlardı; gülümseyen bir Davud, zarif, bir dirhem bile şişmanlamadı, bir dirhem bile zayıflamadı; 97 yılından kalma teğmen üniformam bugün bile üzerime uyardı; sabırsızlıkla görmek istediğim beklenmeyen, beni fena çarptı: karımın aşkı ve kızım Johanna'nın ölümü; gerçek bir Kilb, bir buçuk yaşında, ama bu çocuğun gözlerine suskun babamın gözlerine bakar gibi baktım, bu gözlerin karanlık temelinde çok eski bir bilgelik gördüm, ölümü tanıyor gibiydi; kızıl hastalığı korkunç bir ayrıkotu gibi bu küçük bedeni sardı, kalçalarından yukarı ilerledi, ayaklarına kadar indi, ateş yaptı ve ölüm kar gibi beyaz geldi, kırmızı lekelerin altından küf gibi belirdi, bedenini yiyip bitirdi ve burun deliklerinden simsiyah fışkırdı; görmek için sabırsızlandığım beklenmeyen bir lanet gibi geldi, bu korkunç eve çöktü; cenaze ayininde ilahi söylenmesini yasakladığım için tartışma çıktı, Aziz Severin'in papazıyla,

kaynanam ve kayınbabamla, kayınbiraderimle sert bir ağız dalaşına girdim; ama ısrar ettim ve dediğimi yaptırdım; cenaze ayininde Johanna'nın 'İsa' diye fısıldadığını duyunca ürperdim.

Bu adı hiç söylemedim, neredeyse düşünmeye bile cesaret edemedim, yine de biliyordum: o bana sahipti; ne Domgreve'nin tespihi, ne ev sahibinin evlenmeye can atan kızlarının bozuk erdemleri, ne 16. yüzyıldan kalma günah çıkarma kürsülerinin ticareti; gizli açık artırmalarda pahalı altınlar karşılığında satılırdı bunlar, Domgreve bu altınları Locarno'da ucuz günahlara çevirirdi; ne ikiyüzlü rahiplerin, görgü tanığı olduğum çirkin kaçamakları: kötü yola düşmüş kızları baştan çıkarmak için verilen aciz uğraşlar; ne babamın açığa vurmadığı sertliği, ne de çok eski acılar ve harcanan emeklerle dolu rüzgâr kanallarında yapılan sonsuz yolculuklar, içimdeki o sözü, Johanna'nın yanımda fısıldadığı sözü öldüremedi: 'İsa'; geleceğin demirden okyanuslarında, yalnızlık dev bir koruma çemberi gibi çevremi sarmışken, kendi gülüşümle kendimi güçlendirirdim; o söz ölmemişti; ben Davud'dum, sapanlı küçük, Daniel'dim, aslan inindeki küçük çocuktum, görmek için sabırsızlandığım beklenmeyeni kabullenmeye hazırdım: 3 Eylül 1909'da Johanna öldü. O sabah da ulaklar dört köşe taşların üstünde at sürüyorlardı; sütçü kızlar, fırıncı çocuklar, dalgalanan etekleriyle papazlar; sabah; Gretz'in dükkânı önündeki yabandomuzu, kırk yıldan beri Kilblerin doğumlarına ve ölümlerine tanıklık eden aile doktorunun cıvık hüznü: Deri çantasından çıkan işe yaramaz aletlerle, sürekli boşa giden çabalarını örtbas etmeye çalışırdı; bozulmaya başlamış bedenin üstünü örttü, ama ben tekrar açtım; zavallı hastanın bedenini görmek istiyordum, babamın gözlerini, bu çocuğun bir buçuk yıldan fazla açık tutmak istemediği gözleri; yandaki yatak odasında Heinrich haykırıyordu; Severin'in çanları paramparça olan zamanı bildirdiler, saat dokuzda ayin için çaldılar; Johanna şimdi elli yaşında olacaktı.

"Savaş borçları mı Leonore? Onları ben çizmedim; kayınbabamın mirasından kaldılar. Ateşe atın, tıpkı banknotlar gibi; iki madalya mı? Elbette, kale hendekleri yaptım

ben, maden galerileri açtım, topçu mevzilerini sağlamlaştırdım, aralıksız ateşe göğüs gerdim, yaralıları ateşten çekip çıkardım; ikinci sınıf, birinci sınıf, onları ver bana Leonore, hadi, ver onları: Yağmur oluğuna atalım; yağmur oluğunda çamurun içine gömülsünler. Bir keresinde ben çizim masasındayken, Otto onları dolaptan çıkardı; gözlerindeki hüzünlü parıltıyı fark edene kadar iş işten geçmişti: Onları görmüştü ve bana gösterdiği derin saygı daha büyük bir boyut kazandı; çok geç. Artık at onları, at ki, Joseph günün birinde mirasımda bulmasın."

Madalyaları eğik çatının üzerinden yağmur oluğuna bıraktığında, hafif bir tıkırtı duyuldu; çatıdan oluğa düşen madalyalar tepetaklak oldu, mat tarafları yukarı geldi.

"Neden bu kadar ürktünüz çocuğum? Onlar bana ait, ne istersem onu yaparım; çok geç, ama belki de tam zamanında. Çok geçmeden yağmurun yağacağına ve çatıdaki pisliği süpürüp götüreceğine güvenelim; biraz gecikmeyle babamın anısına adıyorum onları. Babaların, büyükbabaların ve büyük büyükbabaların onuru yücelsin."

Kendimi yeterince güçlü hissediyordum, ama değildim, geleceğin matematiğini biçimlere dönüşen formüllerimden okuyordum; başpapazlar, başpiskoposlar, generaller, garsonlar, hepsi benim figüranlarımdı; ben tek başıma solisttim, yine de cuma akşamları 'Alman Şarkıcılar Birliği'nde koroda şarkı söylüyordum: *Ormanda güneş ışığında parlayan da ne?* Güzel söylüyordum, babamdan öğrenmiştim, bariton ses denemelerimi gülmemi bastırarak yapardım; değneği sallayan şef, benim değneğime uyduğunun farkında değildi; beni zorunlu sosyete toplantılarına davet ettiler, bana siparişler verdiler, gülerek omzuma vurdular: 'Sosyete, genç dostum, yaşamın tuzu biberidir.' Kır saçlı meslektaşlarım soğuk bir tavırla nereden geldiğimi, nereye gittiğimi sordular, ama ben yalnızca şarkı söyledim: Tom, şair, yedi buçuktan ona kadar, bir dakika fazla değil. Rezalet yaşanmadan önce, efsane tamamlanmalıydı. Karnabahar çürük değil.

Karım ve çocuklarımla Kissa Vadisi'nde yürüyüş yaptım; gençler alabalık yakalamaya çalışıyorlardı; üzüm bağları, buğday tarlaları, pancar tarlaları ve ağaçlıklar arasında yürüdük, Denklinger İstasyonu'nda bira ve limonata içtik – daha bir saat önce çizimi verdiğimi, makbuzu aldığımı biliyordum; yalnızlık hâlâ dev bir koruyucu çember gibi çevremdeydi, hâlâ zamanın üstünde süzülüyordum, inişli çıkışlı vadilere kondum, geçmişin ve şimdiki zamanın okyanuslarını aştım ve dibe batmanın yalnızlığı içinde geleceğin dondurucu soğuğuna daldım; demirbaş bir gülüşüm vardı, idareli kullanıyordum onu – su yüzüne çıktığımda, gözlerimi ovuşturdum, bir bardak su içtim, bir parça ekmek yedim ve puromla birlikte pencereye yaklaştım: Biraz ileri-deki çatı bahçesinde dolaşıyordu, tahta perdedeki bir delikten görünüyordu bazen, parmaklıktan aşağıya sokağa baktı, onun gördüğünü ben de gördüm: çıraklar, kamyonlar, rahibeler, sokaktaki yaşam; on dokuz yaşındaydı, adı Johanna'ydı, *Hile ve Aşk*'ı okuyordu; babasını tanırdım, Şarkıcılar Birliği'nde gürleyen bas sesi ofisin gereklerine uymuyor gibi gelirdi bana; çırakların kafasına zorla sokulan sır saklama özelliği yoktu onda; bu ses insanın tüylerini ürpertiyordu, gizli bir günahı çağrıştırıyordu. Tek kızıyla evleneceğimi biliyor muydu acaba? Sessiz öğleden sonraları arada sırada birbirimize gülümsediğimizi? Damada yakışan bir arzuyla onu düşündüğümü? Siyah saçları vardı, solgundu, sarı renkli elbiseler giymesini yasaklayacaktım; yeşil yakışırdı ona; öğleden sonraları yaptığım gezilerde onun için elbiseler, şapkalar bakardım, her akşam yağmurda, rüzgârda ya da güneş altında, beşe yirmi kala önünden geçtiğim Hermine Horuschka'nın vitrininde; babasının sesine uymayan bu ağırbaşlılıktan kızı kurtaracak ve ona muhteşem şapkalar alacaktım, araba tekerleği kadar büyük, sağlam, yeşile boyanmış samandan yapılmış; onun sahibi olmak istemiyordum, onu sevmek istiyordum ve daha fazla beklemeyecektim. Pazar sabahı, elimde çiçekler, arabayla kapılarının önünde duracaktım, on bire doğru, adam Katolik ayininden sonra kahvaltı edip çalışma odasında içki içerken: Kızınızla evlenmek istiyorum. Her öğleden sonra, okyanuslardan su yüzüne çıkarken, kendimi kıza gösteriyordum, burada atöl-

yenin penceresinde, eğilip selam veriyordum, birbirimize gülümsüyorduk ve ben yine karanlığa çekiliyordum; gözlenmediğini düşünmesin diye ortaya çıkıyordum; ağına kurulup oturan bir örümcek gibi olmayı beceremiyordum; onun tarafından görülmeden onu görmeye dayanamıyordum; *insanın yapmadığı* şeyler vardır.

Yarın kim olduğumu öğrenecekti. Rezalet. Gülecekti, bir yıl sonra paçalarımdaki sıva izlerini fırçalıyor olacaktı; kırk, elli, altmış yaşıma geldiğimde de yapacaktı bunu; benim yanımda çekici, yaşlı bir kadın olacaktı; kesin kararımı verdim, 30 Eylül 1907'de, öğleden sonra üç buçuğa doğru.

"Evet Leonore, benim adıma ödeyin; parayı kilitli çekmecemden alın ve kıza iki mark bahşiş verin, evet, iki mark; bugün geri dönmesini beklediğim torunum Ruth için Hermine Horuschka'dan kazak ve etek; yeşil ona yakışır; günümüzde genç kızların şapka takmamaları çok yazık; şapka almaktan hep hoşlanmışımdır. Taksi ayırtıldı mı? Teşekkürler Leonore. Daha paydos etmeye niyetiniz yok mu? Nasıl isterseniz; elbette, biraz da merak var, değil mi? Kızarmanıza gerek yok. Evet, bir kahve daha iyi gider. Tatilin ne zaman sona erdiğini öğrenmem gerekirdi; ama Ruth geri döndü, değil mi? Oğlum size hiçbir şey söylemedi mi? Doğum günü kutlamama davet ettiğimi unutmuş olamaz. Kapıcıya aşağıda çiçekleri, telgrafları, armağanları ve kartları almasını, her ulağa iki mark bahşiş vermesini ve benim yolculuğa çıktığımı söylemesini tembihledim; en güzel buketi, isterseniz iki tanesini seçin ve eve götürün, canınız istiyorsa, öğleden sonranızı gönül rahatlığıyla burada geçirebilirsiniz."

Taze kahveyle dolu fincan artık titremiyordu; belli ki beyaz kâğıda ruhani şeyler ya da seçim afişleri basmayı bırakmışlardı; Görüntüleri değiştiren penceredeki resim değişmemişti: biraz ileride Kilblerin evinin çatı bahçesi, boş; tahta perdede yorgun Latin çiçeği; dizi dizi çatıların yandan görünüşü, arka planda parlak gökyüzü altındaki dağlar: Görüntüleri değiştiren bu pencerede karımı gördüm, daha sonra çocuklarımı gördüm, kaynanamla kayınbabamı

gördüm, bana yardım eden genç, çalışkan mimarlara arada sırada bir göz atmak, hesaplamaları kontrol etmek, süreleri belirlemek için atölyeye çıkardım bazen; iş de sanat sözcüğü gibi beni ilgilendirmiyordu; ötekiler de işi benim kadar yapabilirlerdi, onlara iyi para veriyordum; kendilerini sanat sözcüğüne kurban eden fanatikleri asla anlayamadım; onlara yardım ettim, güler yüz gösterdim, iş verdim, ama anlamak: asla; yalnızca zanaata aklım eriyordu, oysa bir sanatçı olarak tanınıyordum, insanlar bu yüzden bana hayrandı; Gralduke için inşa ettiğim villa gerçekten de havalı, modern değil miydi? Öyleydi, sanatkâr meslektaşlarım bile hayran kaldılar ve övdüler; onu tasarlamış ve inşa etmiştim, ama yine de sanatın ne olduğunu hiç bilmiyordum; belki de sanattan iyi anladıkları için onu fazla ciddiye aldılar ve çok çirkin kutular inşa ettiler, on yıl sonra insanların bunlardan tiksineceğini daha o zamanlar biliyordum; bazen kollarımı sıvıyor, çizim masasının başına geçip bir şeyler tasarlayabiliyordum: 'Kamu yararına olanların en yararlısı olan derneğin' yönetim binasını görünce, benim para canlısı, başarıya aç bir köy haylazı olduğumu sanan deliler şaşırıp kaldılar, kırk altı yıl önce inşa edilen o kutudan bugün bile utanmıyorum; bu, sanat mı? Kabul ediyorum, bunun ne olduğunu hiç bilmiyordum, belki de bilmeden yaptım; üç ustanın bana karşı olan öfkesini az da olsa anlıyordum, ama sanat sözcüğünü bir türlü ciddiye alamadım; Tanrım, ufacık bir oyuna bile izin yok muydu, Goliathlar mizahtan bu kadar yoksun olmak zorunda mıydılar? Onlar sanata inanıyordu, ben inanmıyordum, nereden çıktığı belli olmayan bir serseri tarafından gururlarının kırıldığını hissediyorlardı. Bir yerden çıkmamış olan var mıydı? Gülen yüzümü sık sık gösterdim, yenilgimin galibiyete, galibiyetimin ise zafere dönüşeceği bir duruma soktum onları.

Müzenin merdivenini çıktığımız sırada onlara neredeyse acıyordum, kırgın adamların alışkın olduğu o gururlu, törensel tempoyu vermeye çalışıyordum adımlarıma; kralların ve piskoposların ardından katedral merdivenlerini çıkarken atılan adımlar; bir heykelin açılışını yaparken atılan adımlar, ölçülü heyecan, ne çok yavaş, ne çok hızlı; gu-

rurun ne olduğunu bilmek; ben bilmiyordum, bana kalsa genç bir köpek gibi koşarak çıkardım merdiveni, taş basamakları, Romalı lejyoner heykellerinin yanından koşarak geçerdim, bunların kırılmış kılıçları, kalkanları ya da değnek demetleri[1] meşale yerine kullanılabilirdi; Sezar büstlerinin, çocuk mezarı tasvirlerinin önünden geçerek Flemenkler ve Nasranîlerin toplantı odasının bulunduğu birinci kata çıkardım; yurttaş ciddiyeti; arka planda bir yerde trampetler gümbürdemeliydi şimdi; kilise mihrabının basamakları, darağacı basamakları böyle çıkılırdı, madalya almak ya da idam edilmek için kürsülere böyle çıkılırdı; amatör tiyatrolarda oyun da böyle sahnelenirdi, ama yanımda yürüyenler amatör değildi: Brehmockel, Grumpeter ve Wollersein.

Galada müze bekçileri, Rembrandtların, van Dyckların ve Overbecklerin önünde sıkılgan bir tavırla duruyorlardı; mermer parmaklığın yanında, toplantı odasının önünde karanlıkta duran Meeser, hükmün bildirilmesinden önce bize bir içki vermek için, konyak kadehleriyle dolu gümüş tepsiyle hazır bekliyordu; Meeser bana sırıttı; bir işaret belirlememiştik, ama yine de bana bir işaret vermesi gerekmez miydi? Baş sallama, başı iki yana sallama; evet ya da hayır? Hiçbir şey. Brehmockel, Wollersein'la fısıldaştı, Grumpeter, Meeser'le konuşmaya başladı, Meeser'in kaba eline bir gümüş para sıkıştırdı, daha çocukken nefret ederdim bu ellerden; bir yıl boyunca onunla birlikte sabah ayininde görev almıştım; arka planda çiftçilerin yaşlı karılarının mırıltısı, dini törende ısrarla tespih çekip dua ediyorlardı. Saman kokusu, süt kokusu, ahırın sıcaklığı; *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa* söylenirken, gizli günahların suçuyla göğsümü yumruklamak için Meeser'le birlikte öne eğildim, papaz kilise mihrabının basamaklarını çıkarken, Meeser'in elleri, Grumpeter'in gümüş parasını sıkıca tutan o eller, terbiyesiz hareketler yapıyordu; kent müzesinin anahtarının, Holbein, Hals, Lochner ve Leibl'a açılan kapının anahtarının emanet edildiği eller.

[1] Romalılarda güç ve egemenliğin simgesiydi ve ortasında bir balta bulunurdu. (Çev.)

Benimle kimse konuşmadı; yaslandığım mermer parmaklık kaldı bana, aşağıya iç avluya baktım, bronz bir belediye başkanı sarsılmaz bir ciddiyetle şişko göbeğini yüzyıllara doğru tutuyordu, sanatçıların koruyucusu olan birinin mermer heykeli hüzünlü görünmek için boşuna çabalayarak kurbağa gözlerinin üzerindeki gözkapaklarını indirmişti; heykellerin gözleri boş bakıyordu, tıpkı gözlerinin çevresi, eski bir kültürün acılarını belli eden, mermerden yapılmış Romalı kadın heykelleri gibi. Meeser meslektaşlarının yanına doğru süzüldü, Brehmockel, Grumpeter ve Wollersein birbirlerine çok yakın duruyorlardı; aralık ayında iç avlunun üzerinde gökyüzü soğuk ve berraktı; daha bu saatte sarhoş olanlar dışarıda nara atıyordu, faytonlar tiyatroya doğru ilerliyordu, sarı renkli tüllerin altındaki güzel kadın yüzleri 'La Traviata'yı gördüğüne seviniyordu; Meeser ile üç kırgın adamın arasında, dokunanı ölüme sürükleyecek bir cüzamlı gibi duruyordum; gündelik yaşamımın katı düzenini özledim, bir zamanlar oyunun iplerini tek başıma tutardım, var olmayı ve var olmamayı düzenleyebilirdim, efsanenin dozunu ayarlayabilirdim; artık oyunun efendisi değildim; rezalet; dedikodu; atölyemde başpapazın ayak sesleri; müteahhitler atölyeme yiyecek sepetleri, kırmızı ipek kutular içinde altın kol saatleri gönderiyorlardı, bir tanesi de şöyle yazdı: '... ve kızımla evlenmenize kesinlikle karşı çıkmazdım...' *Sağ eli armağan dolu.*

Hiçbirini kabul etmezdim, bir kiremiti bile; başpapazı seviyordum. Gerçekten de Domgreve'nin numarasını ona uygulamayı düşündüğüm anlar olmuş muydu? Bunu gerçekten düşündüğüm anlar olabileceğini düşündükçe kıpkırmızı kesiliyordum; beklenmeyen olmuştu: Kilblerin kızı Johanna'yı seviyordum, başpapazı da seviyordum; daha on bir buçukta arabayla kapılarının önünde durmuş, çiçek buketini vermiş ve şöyle demiştim: 'Kızınızla evlenmek istiyorum.' Ve daha sonra Johanna göz kırparak yaklaşmış, Evet'i belli belirsiz değil, açıkça söylemişti. Hâlâ beşten altıya kadar gezintimi yapıyordum, hâlâ yedeksubay kulübünde bilardo oynuyordum ve artık daha cömert kullandığım gülüşüm, Johanna'nın göz kırpması sayesinde güçlen-

mişti; hâlâ cuma günleri Şarkıcılar Birliği'nde şarkı söylüyordum: Tom, şair.

Soğuk mermer parmaklıktan ayrılıp yavaşça üç kırgın adama doğru ilerledim, boş konyak kadehini tepsiye bıraktım; cüzamlının önünde gerileyecekler miydi? Gerilemediler; usulca yaklaşmamı mı bekliyorlardı? 'İzin verirseniz, kendimi tanıtayım: Fähmel.' Tanrım, herkes bir yerden çıkmamış mıydı, Grumpeter mimariye olan yeteneğini keşfetmeden önce, gençlik yıllarında çobanlık yaparak Telm Kontu'nun ineklerini gütmemiş miydi, el arabasıyla inek gübresi taşımamış mıydı? Cüzam tedavi edilebilir, Maggiore Gölü'nün kıyılarında, Minusio Bahçeleri'nde tedavi edilebilir; Roma tarzı kiliseleri kayda değer demirbaş eşyayla birlikte, eski Meryem Ana tabloları, kilise sıraları da dahil olmak üzere satın alıp yıkan namuslu müteahhitlerin cüzamı bile tedavi edilebilir; hani o kayda değer demirbaş eşyayla yeni ve eski zenginlerin salonlarını süsleyen müteahhitler. Üç yüz yıl boyunca alçakgönüllü köylülerin günahlarını fısıldadıkları günah çıkarma kürsülerini, kokonaların salonlarına satan müteahhitler. Cüzam, av kulübelerinde ve Ems Kaplıcası'nda tedavi edilebilir.

Toplantı odasının kapısı açıldığında, kırgın adamların ölesiye ciddi yüzleri sertleşti: Yüzlerde siyah bir çizgi görüldü, belirginleşti, renklendi; ilk jüri üyesi koridora çıktı; Hubrich, ilahiyat fakültesinde sanat tarihi profesörü; cesedimi çiğnemeniz gerek; siyah cüppesi bu ışıkta, Rembrandt'ın çizdiği bir belediye meclis üyesinin cüppesi gibi görünüyordu; Hubrich tepsiye doğru ilerledi, bir konyak kadehi aldı, göğsünden derin bir inlemenin çıktığını duydum; ona yaklaşmaya kalkan üç kırgın adamın yanından geçerek koridorun sonuna doğru uzaklaştı; üzerindeki papaz cüppesinin sertliği beyaz bir şalla yumuşatılmıştı, çocuksu bir biçimde yakasına kadar inen açık renk lüleler, Hubrich'in yaratmaya çalıştığı etkiyi güçlendiriyordu; bir sanatçıyı andırıyordu. İnsan onu tahta üzerine resim oymaya yarayan bıçakla, altın suyuna batırılmış yumuşak fırçayla Meryem Ana'nın saçlarını, peygamberin sakalını çizerken ya da Tobias'ın küçük köpeğinin kuyruğuna gülünç bir kıvrım kondururken düşünebilirdi. Hubrich'in ayakları yerde-

ki muşambanın üzerinde sessizce kayıyordu, yorgun bir tavırla kırgın adamları bir işaretle geri çevirdi, koridorun karanlığında Rembrandt ve van Dyck'a doğru ilerledi: Yani bu dar omuzların üstünde kiliselerin, hastanelerin, yurtların sorumluluğu vardı, yüz yıl sonra bile buralarda rahibeler, dul kadınlar, yaşlılar, karneli hastalar, zihinsel engelliler ve kötü yola düşmüş kızlar, ölmüş kuşakların mutfak kokularına katlanmak zorunda kalacaklardı; karanlık koridorlar, mat mozaikler yüzünden mimarın planında öngörülenden daha iç karartıcı hale gelen iç karartıcı arka planlar; kırk yıldan beri olağanüstü bir çaba ve abartılı bir ilgiyle Yeni Gotik'i destekleyen praeceptor ve arbiter architecturae ecclesiasticae gidiyordu işte; gençliğini geçirdiği sanayi kentinin ıssız dış mahallelerinde sürterken, tek çifte yarış kayıklarını zafer coşkusuyla eve taşırken, tüten bacaları, evlerin kararmış cephelerini gördüğünde, insanlığı mutlu etmeye ve yeryüzünde bir iz bırakmaya karar vermişti kuşkusuz; bir iz bırakacaktı; oyuklarında hüzünlü azizlerin geleceğe baktıkları, kırmızıya çalan, yıllar içinde giderek donuklaşan tuğla bina cepheleri.

Meeser ikinci jüri üyesine tepsiyi içtenlikle tuttu: Krohl'e konyak; neşeli; kırmızı şarapçı olduğu yüzünden belli olan purocu, etobur; incecik kalmıştı; Aziz Severin'in yeri doldurulmaz inşaat ustası: güvercin pisliği ve tren buharı, doğudaki dış mahallelerden gelen kimyasal zehirli bulutlar, batıdakilerden gelen keskin, ıslak rüzgârlar, güneyin güneşi, kuzeyin soğuğu, tüm endüstriyel ve doğal hava güçleri ona ve ondan sonra gelenlere yaşam boyu iş sağladı; kırk beş yaşındaydı, yani gerçekten sevdiği şeyler için önünde yirmi yıl daha vardı: yemek, içmek, purolar, atlar ve çok özel kızlar, hani at ahırlarının yakınında rastlanan, tilki avlarında tanışılan cinsten; erkek gibi kokan, sert yapılı Amazonlar. Rakibimi incelemiştim; Krohl, inşaat bilimiyle ilgili sorunlara karşı olan kayıtsızlığını, hiç anlaşılmayan, az bulunur bir kibarlığın, piskoposlardan gizlice öğrendiği dindar bir görünüşün ardına gizliyordu; Krohl'ün hareketleri, tam anlamıyla bir heykelin açılış törenindeki hareketleriydi; birkaç tane de çok iyi fıkra bilirdi, durmadan belirli bir sırayla değiştirirdi bunları; daha yirmi iki

yaşındayken 'Handke'nin Mimari Elkitabı'nı ezberlediği ve bu çabadan yaşamı boyunca yararlanmaya daha o zamanlar karar verdiği için, mimari terimlere gereksinim duyduğunda hep 'ölümsüz Handke'den alıntı yapardı; jüri oturumlarında, sahibinin ona en yüksek rüşveti önerdiği projeyi savunurdu utanmadan, projenin şansı olmadığını görürse, favori olana kayardı; çünkü hayır yerine evet demeyi yeğlerdi, bunun nedeni, evette dört, hayırda ise beş harfin olmasıydı, üstelik hayır sesi yalnızca damak ve dille çıkmıyordu, konuşma enerjisini neredeyse burun köküne kadar kaydırmak gerekiyordu, bu da çok zararlıydı; üstüne üstlük hayır, kararlı bir yüz ifadesi istiyordu, oysa evet bu çabayı gerektirmiyordu; Krohl de inledi, o da başını iki yana salladı, üç kırgın adamı görmezden geldi, koridorun öteki köşesine, Nasranîlere doğru gitti.

Saniyeler boyunca kapının ışıklı çerçevesi içinde görülen tek şey, yeşil çuha örtülü masa oldu, sürahi, kül tablası, Krohl'ün purosundan çıkan mavi dumanlar; içeride sessizlik vardı, fısıltı bile duyulmuyordu; idam hükümleri havada asılıydı; sonsuz düşmanlıklar doğuyordu, Hubrich için namus meselesiydi bu, tuttuğunu koparan beşinci adam olarak her zaman üstlerinden uzak durmaya yemin etmişti; yenildiğini başpiskoposa itiraf etmek zorunda kalmak korkunç bir aşağılanmaydı. 'Eee, ya cesediniz Hubrich?' diyecekti şakacı prens; Brehmockel, Krohl'e Comer Gölü'nün kıyısında bir villa vaat etmişti.

Sırayla duran bekçilerden bir mırıltı yükseldi: Meeser bir 'şşşt' sesiyle sessizlik istedi. Schwebringer kapıdan çıktı, ufak tefekti, benim gibi ince yapılıydı, rüşvet almaz, diye tanınmakla kalmazdı, öyleydi de; eprimiş, dize kadar pantolon, yamalı çoraplar giymişti; dibinden kesilmiş saçları siyaha çalıyordu, Korentli gözlerinde bir gülümseme vardı; Schwebringer, ulusun topladığı parayı temsil eder, fonları yönetirdi; sanayiyi ve kralı temsil ederdi, ama otuz fenik bağışlayan tüccar yardımcısını da temsil ederdi; Schwebringer banka hesaplarını bozduracaktı, çekler yazacaktı, hesapları gözden geçirecekti, asık bir yüzle harcamalara onay verecekti; o bir dönmeydi, inşaat bilimiyle ilgili gizli tutkusu Barok'tu, uçuşan melekleri, altın kaplı koro san-

dalyelerini, balıksırtı vaaz sandalyelerini, beyaz boyalı mimberleri severdi, yardımcı piskoposu, oğlanlar korosunun şarkılarını severdi. Schwebringer, güç demekti: Banka heyetleri, demiryolu bariyerlerinin bekçiye uyması gibi uyarlardı ona; kurları ayarlardı, çelik fabrikalarını yönetirdi; sert, koyu renk Korentli gözleriyle, var olan tüm ishal ilaçlarını denemiş, gerçekten işe yarayan ilacın bulunmasını bekler gibi görünüyordu; tepsiye bahşiş bırakmadan konyağı aldı; yalnızca iki adım ötede duruyordu, dize kadar pantolonu ve yamalı çoraplarıyla başarısızlığa uğramış bir profesyonel bisikletçiyi andırıyordu; birden bana baktı, gülümsedi, boş konyak kadehini bıraktı ve Flemenklerin köşesine gitti, Hubrich de orada gözden kaybolmuştu; Schwebringer de üç kırgın adama tek söz etmedi.

Toplantı odasından fısıltılar duyuldu, belli ki başpapaz, Gralduke'yle konuşuyordu; yalnızca yeşil masa, kül tablası ve sürahi görünüyordu; idam ertelenmişti; havada kavga kokusu vardı; yargıçlar kurulu hâlâ fikir birliğine varmamış gibiydi.

Gralduke dışarı çıktı, Meeser'in tepsisinden iki kadeh aldı, bir an duraksadı, Krohl'ün bulunduğu yöne baktı; uzun boylu, iriyarıydı, gözlerinin altındaki torbaların gösterdiğinden daha dürüsttü; Gralduke, adaleti temsil ediyordu, oylama sürecinin hukuka uygunluğunu gözlemliyor, protokolü uyguluyordu. Gralduke'nin kendisi az kalsın papaz olacaktı; iki yıl boyunca Gregoryen ilahileri söylemişti, hâlâ seviyordu bunları; sonra dünyaya geri dönmüştü, ona güzeller güzeli beş kız çocuğu doğuran güzeller güzeli bir kızla evlenmişti, şimdi bu topraklarda valilik yapıyordu; gayrimenkulleri yoksullara bağışlamıştı, tarla, çayır ve ormanları yorucu bir çalışmayla kadastro bağlantılarından kurtarmıştı; inatçı belediye başkanlarını yola getirmişti, küçücük göllerdeki balıkların haklarını korumuştu, ipotekleri paraya çevirmek, bankaları ve sigorta şirketlerini yatıştırmak zorunda kalmıştı.

Yavaş yavaş toplantı odasına geri dönülüyordu; başpapaz küçük eliyle işaret ederek, otuz saniye ortadan yok olup tekrar ortaya çıkan Meeser'in, sesini yükseltip koridora doğru bağırmasını istedi: 'Verilen aranın sona erdiğini jüri-

deki beylere bildirmeyi görev bilirim.' İlk olarak Krohl, Nasranîlerin köşesinden geri geldi, evet yanıtı, yüzünden okunuyordu; Schwebringer, Flemenklerin köşesinden ilk gelen oldu, hızla odaya girdi; son olarak Hubrich geldi, solgun görünüyordu, ceset gibiydi, başını iki yana sallayarak üç kırgın adamın yanından geçti; Meeser onun ardından kapıyı kapadı, tepsisine ve dokuz boş konyak kadehine baktı, az miktardaki bahşiş ganimetini küçümseyerek şıngırdattı, ona doğru ilerledim, tepsiye bir Taler[1] attım: yüksek ve sert bir tıngırtı çıkardı, üç kırgın adam ürkerek başlarını kaldırdılar; Meeser sırıttı, elini teşekkür edercesine kasketine götürdü ve fısıldadı: 'Üstelik sen aklını oynatmış bir kilise yöneticisinin oğlusun.'

Çoktan beridir dışarıdan fayton sesi duyulmuyordu; 'La Traviata' başlamıştı; bekçiler iki sıra halinde kıpırdamadan duruyorlardı, lejyoner ve Romalı kadın heykellerinin, çatlamış tapınak sütunlarının arasında; gürültü, soğuk akşama sıcaklık gibi yayılıyordu; gazeteciler ilk bekçiyi geçmişlerdi, ikincisi çaresizce kollarını kaldırdı, üçüncüsü Meeser'e baktı, 'şşşt' diyerek sessizlik istiyordu Meeser; onun yanından sıyrılıp geçen genç bir gazeteci bana doğru yaklaştı, burnunu ceketinin koluna sildi ve usulca şöyle dedi: 'Sizin için açık bir zafer.' Arka planda daha gururlu iki edebiyat redaktörü bekliyordu, siyah şapkalı, sakallı, canlı dizelerin coşkusuyla içi içine sığmayan bu iki adam, daha az gururlu olan kalabalığı dizginliyordu: gözlüklü bir kız, sıska bir sosyalist; en sonunda başpapaz kapıyı açtı, hızla, bir delikanlı gibi soluk soluğa bana doğru ilerledi, beni kucakladı, o sırada bir ses 'Fähmel' diye bağırıyordu, 'Fähmel'.

Gürültü aşağıdan duyuluyordu; pencerenin kenarındaki titreme bittikten on dakika sonra işçi kadınlar gülerek kapıdan çıktılar, gururlu şehvetlerini tatil akşamına taşıdılar; sıcak bir sonbahar günüydü, mezarlık duvarının dibindeki çimenlerden neredeyse kokular yükselecekti; Gretz bugün yabandomuzundan kurtulamamıştı, hayvanın kanlı ağzı koyu renkli ve kuruydu; görüntüleri değiştiren pence-

[1] Prusya'nın eski gümüş parası. (Çev.)

rede az ötedeki çatı bahçesi vardı: beyaz masa, yeşil tahta sıra, yorgun Latin çiçeğinin bulunduğu tahta perde; günün birinde Joseph'in çocukları, Ruth'un çocukları orada bir aşağı bir yukarı yürüyüp *Hile ve Aşk*'ı okuyacaklar mıydı; Robert'i orada görmüş müydü hiç? Asla, odasında otururdu, bahçede antrenman yapardı, çatı bahçeleri onun yaptığı sporlar için çok küçüktü: beysbol, yüz metre koşu.

Ondan her zaman biraz korktum, alışılmadık bir şey bekledim, şu sarkık omuzlu herif onu alıkoyduğunda, şaşırmadım bile; Robert'in mesajlarının bulunduğu küçücük kâğıtları posta kutumuza atan gencin adını bir bilseydim; hiç öğrenemedim, Johanna da Dröscher'e söyletemedi bunu; bana dikecekleri heykel ona ait; Nettlinger'e kapıyı göstermeyi ve şu Wakiera denen herife Otto'nun odasına girmeyi yasaklamayı beceremedim, *mandanın ilahi sırrını* evime getirdiler, sevdiğim genci bir yabancıya dönüştürdüler, küçükken inşaat alanlarına, asma iskelelere götürürdüm onu. Taksi mi? Taksi mi? Johanna'yla birlikte yukarı limandaki 'Çıpa'ya gittiğim 1936 yılının taksisi mi; onu Denklingen'deki sanatoryuma götürdüğüm 1942 yılının taksisi mi? Ya da Joseph'in, torunumun, Robert ve Edith'in oğlunun benim için çalışacağı inşaat alanını Joseph'e göstermek için, onunla birlikte Kisslingen'e gittiğim 1956 yılının taksisi mi; manastır yıkıldı, işe yaramaz bir taş, toz ve sıva yığını oldu; eminim bu görüntü karşısında Brehmockel, Grumpeter ve Wollersein çok sevinmiştir; enkaz yığınını 1945 yılında ilk kez gördüğümde, ben sevinmedim; düşünceli bir tavırla çevresini dolandım, benden bekleneceğinden daha sakin bir tavırla; gözyaşı mı beklemiştiniz, öfke mi? 'Suçluyu bulacağız.' 'Neden?' diye sordum, 'Onu rahat bırakın.' Karşılığında Edith'i, Otto'yu ya da küçük kâğıtları posta kutumuza atan ve bunu pahalıya ödeyen tanımadığım genci geri alabilseydim, iki yüz manastırı verirdim; değiş tokuş kabul edilmese de, en azından bunu ödemiş olmaktan mutluyum: bir yığın taş, 'gençlik yapıtım'. Onları Otto'ya, Edith'e, tanımadığım gence ve marangoz çırağına adadım, oysa işlerine yaramayacağını biliyordum; onlar ölmüştü; bu enkaz yığını, sabırsızlıkla görmek istediğim *bek-*

lenmeyene mi aitti? Papazlar gülümsememe şaşırdılar, ben de onların öfkelenmesine şaşırdım.

"Taksi mi? Geliyorum Leonore. Davetimi düşünün: saat dokuzda Café Kroner'de, doğum günü kutlaması. Şampanya yok. Şampanyadan nefret ederim. Aşağıda kapıcının durduğu yerden çiçekleri, sigara kutularını ve kutlama telgraflarını alın ve unutmayın çocuğum: Heykelime tükürün!"

Fazla mesailerde beyaz kâğıda basılmış olan seçim afişleriydi bunlar; kâğıt yığınları koridorları, merdiveni kaplamıştı, kapısının önüne kadar gelmişti, her paketin üstüne bir model yapıştırılmıştı; iyi giyinmiş modellerin hepsi ona gülümsüyordu, takım elbiselerinin birinci kalite iplikleri afişlerde bile göze çarpıyordu; inanç ve güven, yurttaş ciddiyeti ve yurttaş gülümsemesini gerektiriyordu; hem gençler, hem yaşlılar vardı, yine de gençler yaşlılardan daha korkunç göründü ona; çiçeklerin güzelliğini görmesini, telgrafları açmasını, armağanları gözden geçirmesini sağlamak isteyen kapıcıyı eliyle geri çevirdi; şoförün ona kapısını açtığı taksiye bindi, usulca şöyle dedi: "Denklingen'e lütfen, sanatoryuma."

5

Mavi gökyüzü, sıvayla kaplı duvarın dibinde el merdiveni işlevi gören kavak ağaçları ve binanın önündeki alanda yaprakları kürekle gübre çukuruna atan bir bekçi; duvar çok yüksekti, merdivenin basamakları birbirinden çok uzaktı; aradaki boşlukları aşmak için dört-beş adım atması gerekiyordu; dikkat! Sarı otobüs duvar boyunca bu kadar yüksekten gitmek, böcek gibi sürünmek zorunda mıydı sanki, bugün yalnızca tek bir insan getirmişti: onu. O muydu? Kim? Daldan dala tutunarak bir tırmansaydı! Ama hayır: Her zaman dik, eğilmeden durmalıydı, kendini alçaltmamalıydı; yalnızca kilise sıralarında ya da start çukurlarında diz çökerken dik duruştan ödün verirdi. O muydu? Kim?

Bahçedeki ya da Blessenfeld Parkı'ndaki ağaçlarda düzgün çizilmiş tabelalar: 25, 50, 75, 100; start çukurunda diz çöktü, kendi kendine mırıldandı: 'Herkes yerine, hazır, başla!' Koşmaya başladı, temposunu yavaşlattı, geri döndü; kronometrede süreye baktı, taş bahçe masasında duran mermer taklidi deftere kaydetti; tekrar start çukurunda diz çöktü, kendi kendine buyruğu mırıldandı, koşmaya başladı, denenmiş mesafeyi azıcık artırdı; 25'in üzerine çıkması uzun zaman aldı, 50'ye ulaşması daha da uzun sürdü, son olarak bir kez 100'e kadar tüm mesafeyi koştu, ulaştığı süreyi deftere kaydetti: 11.2. Bir füg gibiydi bu, dikkat isteyen, heyecan verici, ama yine de mesafeler çok sıkıcıydı, yazın öğleden sonraları bahçede ya da Blessenfeld Parkı'nda uzayıp giden sonsuzluk; start, geri dönüş, start, azıcık artırma, geri dönüş; kızın yanına oturup defterdeki sa-

yıları değerlendirerek yorum yaptığında, sistemi övdüğünde, açıklamaları iki türlü olurdu: heyecan verici ve sıkıcı; alıştırmaları fanatiklik kokardı; bu gencin güçlü, ince bedeninden, aşkı henüz tanımayanların gururlu ter kokusu gelirdi; kızın erkek kardeşleri Bruno ve Friedrich velespitten inerken böyle kokmuşlardı, akıllarında kilometreler ve süreler vardı, sonra fanatik bacak kaslarını rahatlatmak için bahçede fanatik telafi alıştırmaları yapmışlardı; şarkı alıştırmalarında göğsünü gururla şişirirken böyle kokardı baba, soluk almak spora dönüşürdü, şarkı söylemek eğlence değil, bıyıkla çevrelenmiş yurttaş ciddiyetiydi; ciddi şarkı söylerlerdi, bisiklete ciddi binerlerdi, gururlu bacak kasları, göğüs kasları, ağız kasları; kramplar bacak ve yanak derisinde iğrenç mor çizgiler oluştururdu; tavşan vurmak için soğuk sonbahar gecelerinde saatlerce dolaşırlardı, lahana koçanlarının ardına gizlenen tavşanlar, en sonunda şafak sökerken zorlanan kaslara acıyıp onları kurtarmaya karar verirler ve kurşun yağmuru altında zikzaklar çizerek koşarlardı; *neden neden neden?* İçinde o gizli gülüşü taşıyan adam, dayanılmaz baskıyı hafifleten, rahatlamayı sağlayan gizli saat makinesinin gizli yaylarını taşıyan adam neredeydi; *mandanın ilahi sırrından* yemeyen bir tek o muydu? Tahta perdenin ardında gülüşler, *Hile ve Aşk*; kız parmaklığın üzerinden eğildi, onun matbaanın kapısından çıktığını gördü; ağır adımlarla Café Kroner'e doğru ilerledi; içinde o gizli gülüşü bir yay gibi taşıyordu; o mu kızın eline düşmüştü, yoksa kız mı onun?

Dikkat, dikkat! Neden hep böyle dik, böyle eğilmeden duruyordu? Tek bir yanlış adımda mavi sonsuzluğa düşersin, gübre yığınının dibindeki beton duvara çarpıp parçalanırsın; kuru yapraklar çarpmayı yumuşatmaz, merdivenin granitten kenarları yastık sayılmaz; o muydu? Kim? Bekçi Huperts uysal bir tavırla kapıda duruyordu: Konuğumuz çay, kahve, bira, şarap ya da konyak ister mi? Bir saniye lütfen; Friedrich atla gelmeliydi, böcek gibi duvarın üstünde sürünen sarı otobüse hiç binmemeliydi; Bruno da sopasız gelmemeliydi, onunla zamanı öldürürdü, parçalara ayırırdı; zamanı sopayla ufalardı ya da iskambil kâğıtlarıyla keser-

di, bunları jilet gibi fırlatırdı zamanın üzerine, gecelerce, günlerce, Friedrich atla gelmeliydi, Bruno da sopasız gelmemeliydi; ne Friedrich konyak isterdi, ne de Bruno şarap isterdi; onlar ölmüştü, budala mızraklı süvariler, Erby le Huette'te makineli tüfek ateşi altında kaldılar; yurttaş kötülükleri sayesinde yurttaş erdemlerinden kurtulabileceklerini, dindarlık alıştırmalarını açık saçık fıkralarla silebileceklerini sanmışlardı; kulüp masalarının üstündeki baleye meraklı, çıplak kızlar onurlu ataları gücendirmiyordu, çünkü resim galerisinin gösterdiği kadar onurlu değildiler; konyak ve şarap, içecek listesinden tamamen çıkartılsın sevgili Huperts. Bira olabilir mi? Otto'nun adımları pek esnek değildi, asker adımlarıydı, düşmanlığın adımları, koridorun taşlarını, bütün Modest Sokağı'nın kaldırımlarını döven düşmanlığın adımları; *mandanın ilahi sırrından* erkenden yemişti; yoksa ölen erkek kardeşi Hindenburg adını Otto'ya devreder miydi? Heinrich'in ölümünden on dört gün sonra Otto doğmuştu; Kiev'de şehit oldu; artık kendimi kandırmak istemiyorum Huperts; Bruno, Friedrich, Otto, Edith, Johanna ve Heinrich: Hepsi öldü.

Kahve de istemem; her attığı adımda gizli gülüşünü duyduğum adam o değil; o daha yaşlı; buraya bir çay Huperts, taze, sert, sütlü, ama şekersiz olsun, oğlum Robert'e, eğilmeyen, dik duran, hep sırlarla beslenen oğluma; şimdi de bir tanesini göğsünde taşıyor; onu dövdüler, sırtında yarıklar açtılar, ama o belini bükmedi, sırrını açığa vurmadı, 'Hun Eczanesi'nde kara barut üreten yeğenim Georg'u ele vermedi; iki merdiven arasında elleriyle tutunmuş aşağı iniyor, iki yana açılmış kollarıyla Irakus gibi salınarak girişe doğru ilerliyor, gübre çukuruna düşmeyecek, granite düşüp parçalanmayacak. Çay, sevgili Huperts, taze ve sert, sütlü, ama şekersiz olsun; ve başmeleğim için sigara lütfen: Kan, isyan ve öç kokan, iç karartıcı mesajlar getiriyor bana: Sarışın genci öldürdüler; yüz metreyi 10.9'da koşuyordu; onu her görüşümde gülüyordu, yalnızca üç kez gördüm onu; bendeki mücevher kutusunun küçücük kilidini becerikli elleriyle onardı, marangozlar ve çilingirler kırk yıl boyunca boşuna uğraşıp durmuşlardı; bir dokunması yetti, kilit tekrar çalıştı; başmelek değildi o, yalnızca bir melekti,

adı Ferdi'ydi ve sarışındı, *mandanın ilahi sırrından* yiyenlere patlayan şekerlerle karşı koyabileceğini sanan bir budalaydı; ne çay içerdi, ne şarap, bira, kahve ya da konyak da içmezdi, yalnızca ağzını musluğa dayar ve gülerdi; hâlâ yaşasaydı, bana bir tüfek bulacaktı; ya da öteki, esmer, gülmesi yasak olan bir melek, Edith'in erkek kardeşi; ona Schrella derlerdi; insanın asla önadıyla çağırmayacağı türden biriydi; Ferdi bunu yapacaktı, fidyeyi ödeyip lanetlendiğim bu saraydan beni çıkaracaktı, bir tüfekle; ama lanetli kaldım; dünyaya yalnızca dev merdivenlerle ulaşılabilir; oğlum aşağıya, yanıma iniyor.

"İyi günler Robert, çay ister misin? Yanağını öptüğüm zaman irkilme; kırk yaşında bir adamı andırıyorsun, şakaklarındaki saçlar kırlaşmış, dar pantolon ve gök mavisi yelek giymişsin; fazla göze batmıyor mu? Belki de orta yaşlı bir bey kılığına girmen iyidir; her an öksürmesi beklenen, ama öksürmek gibi bir şeyi yapamayacak kadar kibar olan bir patronu andırıyorsun; güldüğüm için kusuruma bakma; günümüzde berberler ne kadar becerikli; kırlaşmış saçlar gerçek gibi görünüyor, sert sakal dipleri günde iki kez tıraş olması gereken, ama yalnızca bir kez olan bir adama ait sanki; ustaca; yalnızca kırmızı yara izi değişmemiş; ondan seni tanıyacaklar elbette; bunun da bir ilacı yok mu acaba?

Hayır, korkmana gerek yok; bana dokunmadılar, kırbacı duvardan indirmediler, yalnızca şunu sordular: 'Onu en son ne zaman gördünüz?' Ben de gerçeği söyledim: 'Sabah, okula gitmek için tramvaya yürürken.'

'Ama okula hiç gelmedi.'

Sesimi çıkarmadım.

'Sizinle bağlantı kurmadı mı?'

Yine gerçeği söyledim: 'Hayır.'

İzini fazla ortaya çıkarmıştın Robert; Baggerloch'taki barakalar mahallesinden bir kadın, içinde senin adının ve bizim adresimizin bulunduğu bir kitap getirdi: Ovidius, yeşile çalan geri renkli cilt; üstünde tavuk pisliği vardı – kitabın beş kilometre uzakta bulunmuş, içinde bir sayfa eksikti; bir sinemanın gişesinde çalışan kadın getirdi bana

onu; büroma geldi, kendini müşteri olarak tanıtmış, Joseph de onu yukarıya, benim yanıma çıkardı.

Bir hafta sonra bana tekrar sordular: 'Sizinle bağlantı kurdu mu?' Ben de, 'Hayır,' dedim. Konukseverliğimi çok iyi bilen bir tanesi, Nettlinger, sonradan bana geldi; şöyle dedi: 'Kendi iyiliğiniz için gerçeği söyleyin.' Ama zaten gerçeği söylemiştim; ancak onlardan kaçtığını artık biliyordum.

Aylarca hiçbir şey olmadı oğlum; sonra Edith gelip, 'Çocuğum olacak,' dedi. 'Efendimiz beni kutsadı,' dediği zaman ürperdim. Sesi içime korku saldı; kusura bakma, ama mezhep yanlılarından hiçbir zaman hoşlanmadım; kız gebeydi ve tek başınaydı; babası tutuklu, erkek kardeşi kayıp, sen yoksun ve onu on dört gün boyunca hapiste tutup sorguladılar; hayır, ona dokunmadılar; birkaç kuzu nasıl da kolayca dağılmıştı, yalnızca bir tanesi kalmıştı geriye: Edith; onu yanıma aldım. Çocuklar, deliliğiniz Tanrı'nın mutlaka hoşuna gitmiştir, ama en azından onu öldürmeniz gerekirdi; şimdi emniyet müdürü oldu; Tanrı bizi sağ kalan din şehitlerinden korusun; beden öğretmeni, emniyet müdürü, beyaz atının üstünde kentin içinden geçiyor, dilenciler arasında yapılan taramaları kendi eliyle yönetiyor; neden en azından öldürmediniz onu; yalnızca karton ve barutla mı? Patlayan şekerler adam öldürmez oğlum; *bana* sormalıydınız: Ölüm metalden olur; bakır bir kovan, kurşun, dökme demir, metal yongaları getirir ölümü, gümlerler, vızıldarlar, geceleri çatının üstüne yağarlar, tahta perdeye çarparlar; yabani kuşlar gibi uçuşurlar: *Yaban kazları gece kanat çırpıyor,* kuzuların üstüne saldırıyorlar; Edith öldü; onun deli olduğunu bildirmiştim; üç yetkili, okunaklı olmayan, zarif bir yazı ve gösterişli mektup başlıklarıyla beyaz kâğıtların üstüne yazdılar; bu, Edith'i kurtardı. Güldüğüm için kusuruma bakma: öyle bir kuzu ki; on yedi yaşında ilk, on dokuz yaşında ikinci çocuk ve dilinde hep şu sözler: Efendimiz şunu yaptı, efendimiz bunu yaptı, efendimiz verdi, efendimiz aldı; *efendimiz, efendimiz*! Efendimizin kardeşimiz olduğunu bilmiyordu: Kardeşlere gönül rahatlığıyla gülebilirsin, efendilere gülemezsin; yabankazlarının kuzuları parçaladığını hiç bilmiyordum, barış içinde bitki yiyen

kişiler olduklarını sanıyordum; Edith orada yatıyordu, ailemizin arması canlanmıştı sanki: göğsünden kan fışkıran bir kuzu, ama çevresinde ona tapan din şehitleri, kardinaller, keşişler, şövalyeler ve azizler yoktu; yalnızca ben vardım; ölmüştü. Oğlum, gülümsemeye çalış; ben çalıştım, ama başaramadım, hele Heinrich'in yanında hiç gülümseyemedim; seninle oynardı, omzuna kılıçlar asardı, başına miğferler takardı, seni Fransız, Rus ve İngiliz kılığına sokardı, sessiz bir gençti; ve şarkı söylerdi: *Tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı.* Ölürken bana o korkunç parolayı fısıldadı, kutsal mandanın adını: 'Hindenburg.' Şiiri ezberlemek istiyordu, çok titizdi ve sorumluluğunun bilincindeydi, ama ben kâğıdı yırttım, parçaları kar taneleri gibi Modest Sokağı'na saçtım.

İçsene Robert, çayın soğuyacak, sigara burada, yaklaş, çok alçak sesle konuşmalıyım; bizi kimse duymamalı; hele babam, hiç; o bir çocuk, dünyanın ne kadar kötü olduğunu, temiz yüreklerin ne kadar az olduğunu bilmiyor; onunki de temiz; sessiz ol, bu temiz yüreğin üstüne leke gelmesin; dinle, beni sen kurtarabilirsin: *Tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı,* bana bulmalısın; çatı bahçesinden onu vurabilirdim; tahta perdede üç yüz elli delik var; beyaz atının üstünde yaklaşırken, Prens Heinrich Oteli'nin orada köşeyi dönerken rahat rahat nişan alabilirim; bunu yaparken derin bir soluk almak gerek, bir yerde okudum, nişan al, tüfeği daya; Bruno'nun bastonuyla alıştırma yaptım: O köşeyi dönerken, benim iki buçuk dakika zamanım var, ama adamı vurabilir miyim, bilmiyorum; attan düşerse ortalık karışacak, benim de soluk almak, nişan alıp tüfeği dayamak için ikinci bir fırsatım olmayacak; karar vermem gerek: ya beden öğretmeni ya da şu Nettlinger denen adam; o benim ekmeğimi yedi, çayımı içti, babam ona hep 'Canlı bir genç,' derdi. Bu gencin ne kadar canlı olduğuna bakın hele; kuzuları parçaladı, seni ve Schrella'yı dikenli telli kırbaçla dövdü; Ferdi bu ufak yardım için çok yüksek bir bedel ödedi: ateşe tutulmuş beden öğretmeni ayakları, kırık bir gardırop aynası; barut ve karton değil oğlum; barut ve metal...

Haydi oğlum, çayını iç artık; hoşuna gitmedi mi? Sigara sana çok mu kuru geldi? Kusura bakma, bu işlerden hiç-

bir zaman anlamadım; böyle şakaklarına kır düşmüş kırklık biri olarak hoş görünüyorsun, doğuştan noter gibi; günün birinde gerçekten böyle görünebileceğini düşündükçe, içimden gülmek geliyor; günümüzde berberler ne kadar becerikli.

Sıkma canını; bunlar geçecek, yine Kisslingen'e geziler yapacağız; büyükanneyle büyükbaba, çocuklar, torunların çocukları, bütün aile, oğlun elleriyle alabalık yakalamaya çalışacak; papazların nefis ekmeğini yiyeceğiz, şaraplarını içeceğiz, akşam dualarını dinleyeceğiz: *Rorate coeli desuper et nubes plurant justum*; Noel'den önceki dört hafta; dağlarda kar, dereler buz tutmuş –mevsimlerden mevsim seç oğlum–, Noel'den önceki dört hafta Edith'in çok hoşuna gidecek; bunun kokusunu alıyor, efendisinin bu arada kardeşi olarak geldiğinden haberi yok; papazların ilahileri onun dinsel yüreğini ve babanın inşa ettiği karanlık kiliseyi şenlendirecek: Kissa Vadisi'nde, Stehlingers Grotte ve Görlingers Stuhl köyleri arasındaki Aziz Anton.

Manastırın açılışı yapıldığında daha yirmi iki yaşında yoktum, *Hile ve Aşk*'ı sonuna kadar okumamıştım, hâlâ bir genç kız sayılırdım; Hermine Horuschka'dan alınma yeşil ipek elbisemin içinde, dans okulundan yeni mezun olmuş birini andırıyordum; artık kız çocuğu değildim, tam olarak kadın da değildim, evli biri gibi değil, kaçırılmış biri gibi görünüyordum; beyaz yaka, siyah şapka, gebeydim ve her an ağlamaya hazırdım; kardinal bana şöyle fısıldadı: 'Evde kalmalıydınız hanımefendi, umarım buna dayanabilirsiniz.' Dayandım, orada olmak istiyordum; kilisenin kapıları açıldığında, kilisenin açılış töreni başladığında, korkuya kapıldım: benim küçük Davudumun yüzü sapsarı kesildi, gülüşünün kaybolduğunu düşündüm; törenleriyle onun gülüşünü öldürüyorlar; bunun için çok zayıf ve çok küçük, kaslarında yeterince erkek gücü yok; yeşil elbisem, koyu renk gözlerim ve kar beyazı yakamla güzel göründüğümü biliyordum; bütün bunların yalnızca oyun olduğunu unutmamaya karar vermiştim. Almanca öğretmeninin söylediği şeyi düşündükçe, içimden gülmek geliyordu: 'Size bir puanlık bir soru soracağım.' Ama bir puanı alamadım, aklım hep ondaydı, ona Davud diyordum, sapanlı ufaklık, hüzünlü

gözlerin ve gülüşün ardına gizlenmiş; onu seviyordum, her gün atölyenin büyük penceresinde göründüğü ânı bekliyordum, matbaanın kapısından çıkarken ardından bakıyordum; Şarkıcılar Birliği'nin koro çalışmasını gizlice izledim, bu ciddi erkek sporunu yaparken onun göğsü de kalkıp iniyor mu diye baktım ve yüzünde şunu gördüm: Onlardan biri değildi; yedek subay kulübü Prens Heinrich'te bilardo oynamak için toplandığında, Bruno beni gizlice içeri soktu, kollarının ileri geri gidişini, yeşil üstünde beyaza, yeşil üstünde kırmızıya vuruşunu izledim ve bir şeyi keşfettim: derinlerde gizli olan gülüşünü; hayır, *mandanın ilahi sırrından* hiç tatmamıştı ve ben, en son ve en zor deneyi geçemeyeceğinden korkuyordum: üniforma deneyi, delinin doğum gününde, ocak ayında, köprüdeki heykele yürüyüş, generalin balkonda durduğu otelin önünde geçit töreni; davullar ve trampetler gümbürderken, hücum boruları çalarken, tarih ve alın yazısıyla dolu olarak aşağıdan geçmesi nasıl görünecekti? Komik görünmesinden korkuyordum; komik olmasını istemiyordum; ona kesinlikle gülmemeliydiler, ama o, onlara hep gülmeliydi; ve geçit töreninde gördüm onu; Tanrım, onu görmeliydin: Sanki her adımında bir imparatorun kafasını eziyordu.

Sonraları onu sık sık üniformayla gördüm; zaman terfilerden okunabiliyordu; iki yıl: üsteğmen, iki yıl: yüzbaşı; kılıcını alarak aşağılık işlerde kullandım, lambrilerin arkasındaki pisliği, demir bahçe banklarının pasını kazıdım, küçük bitkilerim için çukurlar açtım; patates soymak için kullanışlı değildi.

Kılıçları yere koyup çiğnemek gerek oğlum, tüm ayrıcalıkları da öyle; rüşvetten başka bir şey değildir onlar: *Sağ eli armağan dolu*. Herkesin yediğini ye; herkesin okuduğunu oku; herkesin giydiği elbiseleri giy; o zaman gerçeğe yaklaşırsın; soylu olduğun için, başkaları ince talaş yerken sen de ondan yersin, yerel gazetelerdeki yurtseverlik palavralarını okursun, kültürlü insanlara seslenen gazeteleri değil: Dehmel vb.; hayır, Gretz'in böreklerini, manastırın tereyağını, balını, altın paralarını ve tavşan yahnisini kabul etme Robert; ötekilerde yoksa, *neden neden neden* alacaksın; ayrıcalıklı olmayanlar gönül rahatlığıyla bal ve tereya-

ğı yiyebilirler, onların midelerine ve beyinlerine zarar vermez, ama sen yiyemezsin Robert, sen bu iğrenç ekmeği yemelisin: Gerçeğin karşısında gözlerin fal taşı gibi açılacak; ve bu tozlu giysileri giymelisin, o zaman özgür olacaksın.

Yalnızca bir kez bir ayrıcalıktan yararlandım, tek bir kez, kusuruma bakma; artık dayanamıyordum; sana af çıkartmak için Dröscher'e gitmek zorundaydım; artık dayanamıyorduk: babam, ben, Edith; oğlun doğmuştu; posta kutusunda mesajlarını buluyorduk, ufacıktılar, pastillerden çıkan küçük kâğıt parçaları kadar; ilk mesaj, sen ortadan yok olduktan dört hafta sonra geldi: 'Kaygılanmayın, Amsterdam'da üniversiteye gidiyorum. Annemi öpüyorum, Robert.' Yedi gün sonra ikincisi geldi: 'Paraya ihtiyacım var, gazete kâğıdına sarıp yukarı limandaki Çıpa'da garsonluk yapan Groll adlı adama verin. Annemi öpüyorum, Robert.'

Parayı götürdük; Groll adlı garson sessizce bira ve limonata getirdi, paketi sessizce aldı, bahşişi sessizce geri çevirdi, bizi hiç görmemiş, sorularımızı hiç duymamış gibiydi.

Ufacık mesajlarını bir not defterine yapıştırıyorduk; uzun süre hiç mesaj gelmedi, sonra daha sık geldi. 'Para elime geçti: Annemi öpüyorum (2., 4. ve 6. öpücük), Robert.' Otto artık Otto değildi: Korkunç bir mucize gerçekleşmişti: Hem Otto'ydu, hem değildi, Nettlinger'i ve beden öğretmenini eve getirdi; Otto – bir insandan geriye yalnızca kabuğun kaldığını söylediklerinde, ne demek istediklerini anladım; Otto, yalnızca Otto'nun kabuğuydu, içindekiler hızla değişti; *mandanın ilahi sırrından* tatmakla kalmamış, onunla aşılanmıştı; eski kanını emmişler, yerine yenisini doldurmuşlardı: Bakışlarında cinayet vardı, kâğıtları korkuyla gizledim.

Aylarca kâğıt gelmedi; koridorda taşların üzerinde süründüm, soğuk zemindeki her çatlağı, parmak genişliğindeki her boşluğun içini aradım, lambrileri kaldırıp altındaki pisliği kazıdım, çünkü küçük topların lambrinin arkasına kaymış, uçmuş olabileceğinden korkuyordum; gece posta kutusunu söktüm, parçalara ayırdım, Otto geldi, beni kapıyla birlikte duvara yasladı, parmaklarıma basıp güldü: Aylarca hiçbir şey bulamadım; bütün gece yatak odasında perdenin arkasında durup günün ağarmasını bekliyordum,

sokağı ve evin kapısını gözlüyordum, gazeteci çocuğun geldiğini görünce aşağı koşuyordum; hiçbir şey; ekmek kâğıtlarının içini arıyordum, sütü tencereye dikkatle boşaltıyordum, etiketi söküyordum: hiçbir şey. Akşamları Çıpa'ya gidiyorduk, üniformalıların önünden geçip Groll'ün servis yaptığı arka köşeye çekiliyorduk; ama o sessizliğini bozmuyor, bizi tanımazlıktan geliyordu; her akşam orada oturup beklediğimiz haftalardan sonra, bardak altlığının kenarına, 'Dikkat! Ben bir şey bilmiyorum!' yazdı, birayı döktü, hepsini büyük bir mürekkep kurutucusuyla sildi, yeni bira getirdi, parasını ödememizi istemedi; Groll, Çıpa'daki garson; gençti, ince bir yüzü vardı.

Küçük kâğıtları posta kutumuza atan gencin çoktan tutuklandığını bilmiyorduk elbette; gizlice gözetleniyormuşuz meğer, Groll'ü henüz tutuklamamışlardı, çünkü bizimle konuşmaya başlayacağını umuyorlardı; cinayetin yüksek matematiğinden kim anlar ki; Groll, kâğıtları getiren genç, ikisi de ortadan yok oldu Robert ve sen bana tüfek vermiyorsun, beni bu lanetli saraydan kurtarmıyorsun.

Çıpa'daki ziyaretlere bir son verdik, beş ay hiçbir haber almamıştık; artık dayanamıyordum, ilk kez ayrıcalığımı kullandım, Dröscher'e gittim, Dr. Emil, vali; kızıyla birlikte okula, kendisiyle birlikte dans dersine gitmiştim; köy partileri vermiştik, yük arabalarına bira fıçıları yüklemiştik, orman kenarında jambonlu sandviçlerimizi açmıştık, taze biçilmiş çayırlarda Ländler dansı[1] yapmıştık. Babası akademisyen olmadığı halde, babam onun akademisyenler birliğine alınmasını sağlamıştı; saçmalık Robert – ortada ciddi bir konu varsa, böyle şeylere inanma; Dröscher'e 'Em' derdim, Emil'in kısaltılmışıydı bu, o zamanlar modaydı. Otuz yıl sonra da ona böyle seslendim, gri elbisemi giymiştim, gri şapkamda mor tül, ayağımda siyah bağcıklı ayakkabılar vardı; bekleme odasından beni kendisi aldı, elimi öptü, şöyle dedi: 'Ah Johanna, bana bir kez daha Em de!' 'Em, oğlumun nerede olduğunu bilmeliyim. Sizler biliyorsunuz!' dedim. Sanki o an buzul çağı başladı Robert. Her şeyi bildiğini hemen anladım, resmileştiğini hissettim; bu kırmızı şarapçının şişkin dudakları korkudan incecik oldu;

[1] Alman köylülerinin geleneksel dansı. (Çev.)

çevresine bakındı, başını iki yana salladı, 'Oğlunun yaptığı şey yalnızca çok çirkin değil, aynı zamanda politik olarak çok sorumsuzcaydı,' diye fısıldadı. 'Sana bakınca, politik sorumluluğun nereye vardığını görüyorum,' dedim. Gitmeye yeltendim, ama beni engelledi, 'Tanrım, herkesi asmak mı gerek?' dedi. 'Evet, *sizleri* evet,' dedim. 'Mantıklı ol,' dedi, 'böyle olaylar emniyet müdürünün işi ve ona ne yaptığını biliyorsun.' 'Evet,' dedim, 'ona ne yaptığını biliyorum: hiçbir şey. Ne yazık ki hiçbir şey. Tek yaptığı, beş yıl boyunca onunla yaptığı tüm beysbol maçlarını kazanmaktı.' Bunun üzerine korkak herif dudaklarını ısırdı ve şöyle dedi: 'Spor; spor her zaman bir işe yarar.'

Bir el hareketinin insanın yaşamına mal olabileceğini o zamanlar bilmiyorduk Robert; Wakiera, ona elini kaldırdığı için, Polonyalı bir savaş tutsağına ölüm cezası verdi; tutsak yalnızca elini kaldırmıştı, vurmamıştı bile.

Ve sonra bir sabah kahvaltı tabağımda Otto'dan gelen bir kâğıt buldum: 'Benim de paraya ihtiyacım var –12– nakit olarak verebilirsiniz.' Atölyeye gittim, kasadan on iki bin mark aldım –senden gelen kâğıtların artması olasılığına karşı orada duruyordu– ve paketi Otto'nun kahvaltı sofrasına attım; Amsterdam'a gelip artık kâğıt göndermemeni söylemek istedim: İnsanların yaşamına mal oluyor. Ama artık buradasın; seni serbest bırakmasalardı çıldırırdım, burada kal; bir el hareketinin yaşamına mal olabileceği bir dünyada, nerede yaşadığının ne önemi var ki? Dröscher'in senin için öne sürdüğü koşulları biliyorsun: politikaya bulaşmak yok, sınavlardan sonra doğruca askere; mezuniyet sınavına tekrar girmeni ayarladım, statikçi Klähm sana sınav yapacak ve olabildiğince çok yarı yılını silecek; illa ki üniversitede okuman mı gerekiyor? Peki, nasıl istersen – statik mi? Neden? Peki, nasıl istersen; Edith sevinecek. Onu görmeye git. Haydi, git. Çabuk ol, oğlunu görmek istemiyor musun? Edith'e senin odanı verdim; yukarıda bekliyor; haydi, git artık."

Robert merdiveni çıktı, kahverengi dolapların önünden, sessiz koridorlardan geçti, çatının altına kadar çıktı, oradan depoya geçiliyordu; bekçinin gizlice içtiği sigarala-

rın, kurusun diye depoya asılan ıslak çarşafların kokusu sinmişti buraya; bir şömineden yükselir gibi merdivenli ev boyunca yükselen sessizlik bunaltıcıydı. Otobüs durağına uzanan kavaklı yola baktı çatı penceresinden; temiz çiçek tarhları, sera, fıskiyeli mermer çeşme, duvarın sağında kilise; iç açıcı bir kır manzarasını andırıyordu, öyleydi ve öyle kokuyordu; elektrikli tellerin ardında inekler otluyordu, domuzlar artıkları eşeliyordu, kendileri de artık olacaktı, bir bekçi yağlı yemek suyuyla dolu kazanları yalaklara döküyordu; hapisane duvarının ardındaki köy yolu sonsuz bir sessizliğe uzanıyor gibiydi.

Edith'in, anılarını net olarak tazelemek için onu sürekli gönderdiği bu istasyonda kaç kez durmuştu? Şimdi yirmi iki yaşındaki Robert olarak duruyordu burada, eve dönmüştü, susmaya karar vermişti; Edith'i ve oğlu Joseph'i görmesi gerekiyordu; Edith ve Joseph istasyon için parolaydı; anne ve oğul, ikisi de ona yabancıydı ve Robert odaya girdiğinde ikisi de utandı, Edith oğlandan daha çok utandı; birbirlerine sen diye hitap ettikleri olmuş muydu hiç?

Beysbolden sonra Schrella'nın evine geldiklerinde, Edith sofrayı kurdu: üzerinde ne olduğu anlaşılmayan bir sos bulunan patates ve yeşil salata. Daha sonra açık çay koydu, Robert o zamanlar açık çaydan nefret ederdi, kafasında şöyle kurardı: Evleneceği kadın çay demleyebilmeliydi; belli ki Edith bunu yapamıyordu, ama yine de Edith patatesleri sofraya koyarken Robert bir şeyden emindi: Café Zons'tan çıkıp eve dönmek için Blessenfeld Parkı'ndan geçerlerken, onu çalılıkların arasına çekecekti; Edith sarışındı, on altı yaşında gibi duruyordu, yine de genç bir kız gibi değildi; beni hemen etkisi altına alan gözlerinde mutluluk beklentisi yoktu; sofra duasını okudu: Efendimiz, efendimiz! Parmaklarımızla yeseydik keşke, diye düşündü Robert, elindeki çatal ona aptalca göründü, kaşık yabancı geldi ve yemek yemenin ne olduğunu ilk kez anladı: Açlığı dindirmek için yapılıyor, başka bir şey için değil; yalnızca krallar ve yoksullar parmaklarıyla yer. Gruffel Sokağı'ndan, Blessenfeld'den, parktan geçip Café Zons'a giderlerken birbirleriyle konuşmadılar, Robert *mandanın ilahi sırrından* asla tatmayacağına yemin ederken korkuya ka-

pıldı; çılgınlık; bir kutsama törenindeymiş gibi korkuya kapıldı, tekrar parktan geçip geri dönerlerken, Edith'i elinden tutup geriye çekti, Schrella'yı önden gönderdi, onun koyu gri gölgesinin akşam karanlığında kaybolmasını izlerken, Edith'i çalılıkların arasına çekti; kız karşı koymadı, gülmedi de, o işin nasıl yapılacağını Robert'in elleri anlayıverdi, ağzı ve kolları bununla doldu; aklında kalanlar, kızın yaz yağmurunda parlayan sarı saçlarıydı, kaşlarındaki gümüş damlalardan oluşan, narin bir deniz hayvanının pas rengi kumsalda bulunmuş iskeletini andıran çelenkti, ağzının kenarında sayısız küçük bulutu andıran çizgilerdi. Göğsüne doğru fısıldadı kız: 'Seni öldürecekler!' Demek ki birbirlerine sen diye hitap ettikleri olmuştu, çalılıkların arasında, parkta ve öğleden sonrayı geçirdikleri o ucuz yerde; Edith'i bileğinden çekiştirdi, bir kör gibi kenti boydan boya geçti, su bulmaya yarayan bir değnek vardı sanki elinde, doğru evi içgüdüsel olarak buldu, kolunun altındaki pakette barut vardı, akşam buluşacağı Ferdi için. Kızın gülümseyebildiğini fark etti, o işin nasıl yapıldığını keşfederken, her şeyin tek fiyata satıldığı bir dükkânda genelev patroniçesinin alabileceği en ucuz aynaya bile gülümserdi kız; ve pencerenin kenarında duran küçük barut paketinin, yapılması gereken bir çılgınlığı içerdiğini biliyordu Robert; bir el hareketinin insanın yaşamına mal olabildiği bu dünyada akıl hiçbir işe yaramıyordu; Edith'in gülümseyişi, gülümsemeye alışkın olmayan bu yüzde mucize etkisi yaptı ve kız, ev sahibesinin odasına giden merdiveni inerken, Robert odanın bu kadar ucuza verilmesine şaşırdı; bir mark elli fenik ödedi, ama fazladan vermek istediği elli feniği ev sahibesi geri çevirdi! 'Hayır beyefendi, bahşiş almam, özgür bir kadınım ben.'

Demek ki kucağında çocukla odasında oturan kadına sen diye hitap etmişti; Joseph'i kadının kucağından aldı, bir dakika boyunca beceriksizce tuttu, sonra yatağa yatırdı ve o işin nasıl yapıldığını yeniden ellerinde, ağzında, kollarında hissetti. Edith çay demlemeyi hiç öğrenemedi, sonraları kendi evlerinde yaşarlarken de öyle; Robert üniversitedeyken oyuncak gibi mobilyaları vardı, tatildeyken istihkâm çavuşu oldu; kendisini patlayıcı uzmanı olarak yetiş-

tirdi, sonradan kendi başına patlayıcı kıtaları oluşturdu, yerleştirdiği formüller tam istediği şeyi içeriyordu: toz-duman, Ferdi Progulske'nin, Groll adlı garsonun, kâğıtları posta kutusuna atan gencin öcü. Alışveriş filesiyle, indirim kuponlarıyla Edith, yemek kitabını karıştıran Edith; gence şişeyi verdi, Ruth'u göğsüne yasladı; genç baba, genç anne; onu almak için bebek arabasıyla kışlanın kapısına geldi, ırmak kıyısı boyunca yürüdüler, beysbol oynanan, futbol oynanan çayırlardan geçtiler, gelgiti gördüler, rıhtım duvarlarında oturdular, bir yandan da Joseph ırmak kumunda oynuyor, Ruth ilk yürüme denemelerini yapıyordu; iki yıl boyunca oynandı bu oyun: evlilik; Robert şapkasını, paltosunu gardıroba asmayı, ceketini çıkarmayı, sofraya oturmayı yedi yüz kereden fazla yaptıysa da, kendini hiç de bir koca gibi hissetmiyordu; Joseph onun kucağındayken, Edith sofra duasını ederdi: Efendimiz, efendimiz! Ayrıcalık yok, aşırıya kaçmak yok; istihkâm bölüğünde başçavuş, Dr. Robert Fähmel, matematik yeteneği var; komşular radyodan *mandanın ilahi sırrını* dinlerken bezelye çorbası içmek; uyanıncaya kadar tatil; ilk tramvayla kışlaya geri dönüş, kapıda Edith'in öpücüğü, kırmızı sabahlığı içindeki küçük sarışını bir kez daha kirletmiş olmanın verdiği tuhaf duygu; Joseph'i elinden tutmuş, Ruth bebek arabasında; politikaya bulaşmak yok; politikaya hiç bulaşmış mıydı ki? Gençlik çılgınlığı bağışlanmıştı; en yetenekli subay adaylarından biriydi; kalın kafalılık bir düzen içerdiği için onu etkilerdi; tozu dumana katardı, beyninde patlayıcı formülleri çarpışırdı. 'Alfred'den mektup yok mu?' – Edith'in kimi kastettiğini hiç anlayamadı, bir zamanlar onun da adının Schrella olduğunu unuttu. Zaman terfilerden okunabiliyordu; altı ay: onbaşı; altı ay: çavuş; altı ay: başçavuş ve bir altı ay daha: teğmen; sonra o soluk gri, neşesiz kitle istasyona doğru ilerledi: çiçek yok, yolun kenarında gülenler yok, kendilerine gülümseyen bir imparator yok, uzun süredir engellenen barış karşısında taşkınlık yok; coşkulu, ama kaygılı kitle; evcilik oynadıkları bebek evini terk ettiler ve *mandanın ilahi sırrından* asla tatmama yeminlerini istasyonda yinelediler.

Robert'i donduran nemli çarşaflar mı, yoksa duvarlardaki nem miydi? Edith'in onu diktiği istasyondan ayrılabilirdi. Parola: Edith, Joseph. Sigarasını yere atıp söndürdü, merdivenden tekrar aşağı indi, kapının sürgüsünü çekinerek açtı, annesini telefonun başında gördü; kadın ona gülümseyerek susmasını işaret ederken, almaca şöyle konuştu: "Pazar günü ikisini evlendirebilecek olmanız beni çok sevindiriyor Rahip Bey; kâğıtları toparladık, resmi nikâh yarın kıyılacak." Duyduğu şey gerçekten rahibin yanıtı mıydı, yoksa yalnızca bir düş mü: "Evet sevgili Bayan Fähmel, bu rezaletin en sonunda ortadan kalkması, beni de sevindiriyor."

Edith beyaz elbise giymedi, Joseph'i evde bırakmak istemedi, rahip iki evet yanıtını isterken ve org çalarken, Joseph, Edith'in kucağındaydı; Robert de siyah giymedi; üstlerini değişmeleri gereksizdi; bitti gitti işte; şampanya yoktu; Robert'in babası şampanyadan nefret ederdi ve yalnızca bir kez gördüğü gelinin babası da iz bırakmadan ortadan yok olmuştu, kayınbiraderden tek bir yaşam belirtisi yoktu; barut paketine burun kıvırmasına, suikastı engellemek istemesine karşın, cinayete teşebbüsten aranıyordu.

Annesi telefonu kapattı, ona doğru geldi, elini omzuna koydu: "Küçük oğlun ne kadar tatlı, değil mi? Nikâhtan hemen sonra onu evlat edinmelisin, ben de vasiyetimi onun yararına hazırladım. Biraz daha çay al; Hollanda'da kaliteli çay içerler; korkma: Edith iyi bir kadın olacak, sen de sınavlarını çabucak vereceksin; size dayalı döşeli bir ev vereceğim; askere gitmen gerekirse, gizlice gülümsemeyi unutma; sesini çıkarma ve şöyle düşün: El hareketlerinin insanın yaşamına mal olabildiği bir dünyada böyle duygulara yer yok artık; size dayalı döşeli bir ev vereceğim; baban sevinecek; Aziz Anton'a kadar gitti, sanki orada avuntu bulabilirmiş gibi. *Çürümüş kemikler titriyor* oğlum, babanın gizli gülüşünü öldürdüler, yay yerinden fırladı: bu baskıya dayanacak biçimde yapılmamıştı; o güzel hükümdarlar sözcüğü artık işine yaramaz; baban yukarıda atölyede oturmaya dayanamıyor, Otto'nun kabuğu onu korkutuyor; Otto'yla barışmayı denemelisin, lütfen bunu bir dene; haydi, lütfen."

Otto'yla barışma denemeleri; birçok deneme yapmıştı, merdivenleri çıkmış, odaların kapılarına vurmuştu; bu tıknaz genç ona yabancı bile değildi, gözleri ona bir yabancı gibi bile bakmıyordu; bu geniş, solgun alnın ardında en basit formüle indirgenmiş güç vardı, korkak okul arkadaşlarına, bayrağı selamlamayan yayalara egemen olan güç; bu güç yalnızca dış mahallelerdeki spor salonlarında ya da sokak köşelerinde etkili olsaydı, kazanılan bir boks maçına karşılık üç mark ya da kazananın sinemaya götürebileceği, evlerin sahanlıklarında öpebileceği renkli elbiseli bir kız söz konusu olsaydı, acıklı olabilirdi; ama bazen Nettlinger'de görülenin tersine, Otto'nun acınacak bir yanı yoktu; bu gücün kazanılan boks maçlarıyla, renkli elbiseli kızlarla ilgisi yoktu; bu güç beyninde bile formüle dönüşmüştü, yaradan uzaklaşmıştı, içgüdülerden arınmıştı, neredeyse nefretten bile yoksundu, otomatik olarak gerçekleşiyordu: darbe üstüne darbe.

Kardeş, büyük bir sözcük, Hölderlin sözcüğü, güçlü, ama ölüm karşısında yetersiz, söz konusu olan Otto'nun ölümüyse; ölüm haberi bile barışı sağlamamıştı: Kiev'de şehit oldu! Şu duyguları uyandırabilirdi: Trajedi, büyüklük, kardeşlik, yaşıyla birleşince mezar taşları gibi dokunaklı olabilirdi: Yirmi beş yaşında Kiev'de şehit oldu; ama bu duyguları uyandırmıyordu ve Robert barışma denemelerini sürdürmek için boşuna uğraştı; siz kardeşsiniz; nüfus memurluğu kayıtlarına göre, ebenin söylediğine göre öyleydiler; belki de birbirlerine gerçekten yabancı olsalardı, acıma ve büyüklük duyabilirdi, ama değildiler; onu yerken, içerken gördü: çay, kahve, bira; ama Otto onun yediği ekmeği yemezdi, onun içtiği sütü ve kahveyi içmezdi; karşılıklı söyledikleri sözler daha da kötüydü: Otto ekmek dediğinde, 'acı' sözcüğünden daha az tanıdık geliyordu kulağa, sanki onu ilk kez duyuyordu ve ekmek anlamına geldiğini bilmiyordu; bir anneyle bir babanın oğulları, aynı evde doğup büyümüşler, yiyip içmişler, ağlamışlar, aynı havayı solumuşlar, aynı okul yolunu tepmişler; birlikte gülmüşler, oynamışlar, Robert, Otto'ya 'küçük kardeşim' demiş ve kardeşi, kolunu onun boynuna dolamış, matematikten korktuğunu öğrenmiş, ona yardım etmiş, korkusunu gidermek için

günlerce ona nutuk çekmiş ve küçük kardeşinin korkusunu gerçekten gidermeyi başarmış ve şimdi birden, uzaklarda olduğu iki yıldan sonra: yalnızca Otto'nun kabuğu; artık yabancı bile değildi; bu sözcüğün heyecanı bile yoktu; Robert, Otto'yu düşündüğünde, bu sözcük çalınmıyordu kulağına; Edith'in sözünün, *mandanın ilahi sırrından yemenin* gerçekten ne anlama geldiğini ilk kez anladı; cellatlar annesini almak isteselerdi, onu gözünü kırpmadan verirdi Otto.

Ve barışma denemelerinden birinde gerçekten yukarıya çıktı, Otto'nun kapısını açıp içeri girdi, Otto ona dönüp şöyle sordu: 'Neler oluyor?' Haklıydı: Neler oluyordu? Birbirimize yabancı bile değildik, birbirimizi çok iyi tanıyorduk, birimizin portakalı sevmediğini, ötekinin birayı süte, küçük puroyu sigaraya yeğlediğini ve içimizden birinin kitap ayracı kullandığını biliyorduk.

Ben Wackes ve Nettlinger'in Otto'nun odasına çıktıklarını görünce, onlarla koridorda karşılaşınca şaşırmadı ve bu ikisini kardeşinden daha iyi anladığını fark edince ürperdi; katiller bile her zaman katil değildi, günün ve gecenin her saati öyle değillerdi, demiryolu işçilerinin tatil günü olduğu gibi, katillerin de tatil günü vardı; ikisi de neşeliydiler, omzuna vurdular; 'Eee, kaçmana izin veren ben değil miydim?' dedi Nettlinger. Ferdi'yi, Groll'ü, Schrella'nın babasını, mesajları getiren genci ölüme yollamışlardı, insanın iz bırakmadan yok olduğu yere göndermişlerdi, ama şimdi: örtbas et. Oyunbozanlık etmenin âlemi yok. Hoş gör. İstihkâm bölüğünde başçavuş; patlayıcı uzmanı, evli, evi, indirim kuponları ve iki çocuğu var. 'Karın için kaygılanmana hiç gerek yok, ben burada olduğum sürece, ona hiçbir şey olmaz.'

"Eee? Otto'yla konuştun mu? Sonuç alamadın mı? Tahmin ettim, ama tekrar tekrar denemelisin, tekrar tekrar; yaklaş, sessiz ol, sana bir şey söylemem gerek. Bence o lanetli, istersen uğursuz de, onu kurtarmanın bir tek yolu var: *Tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı.* 'Öç benimdir,' der efendimiz, ama neden efendimize alet olmayayım ki?"

Edith pencereye gitti, kırk üç yıl önce ölen erkek kardeşinin bastonunu pencereyle perdenin arasındaki köşeden aldı, bastonu bir tüfek gibi doğrulttu, Ben Wackes ve Nettlinger'e nişan aldı; dışarıdan atla geçiyorlardı, biri kır atın, öteki doru atın üstünde; havada gezen baston yoldan geçen atların temposunu tam olarak yansıtıyordu, sanki kronometreyle ölçülmüş gibiydi; köşeyi dönüp otelin önünden geçerek Modest Sokağı'na girdiler, görüşü engelleyen Modest Kapısı'nın önüne kadar ilerlediler; Edith bastonu indirdi. 'İki buçuk dakikam var.' Soluk al, nişan al, tüfeği daya; düşünün dikiş yerleri delinmeyecek kadar sağlamdı, özenle dokunmuş yalan hiçbir yerden yırtılmıyordu; bastonu tekrar köşeye koydu.

"Yapacağım Robert, efendimize alet olacağım; sabrım var, zaman içime sızmıyor; kartonla barut değil, kurşunla barut almak gerek; oğlumun suçsuz dudaklarından dökülen en son sözün öcünü alacağım. *Hindenburg*; bu dünyada ondan kalan tek sözcük; onu silmem gerek; yedi yaşında ölsünler ve son söz olarak Hindenburg'u fısıldasınlar diye mi dünyaya çocuklar getiriyoruz? Yırttığım şiirin parçalarını sokağa saçmıştım, o da öyle iyi huylu bir yaramazdı ki, bir kopyasını vermem için bana yalvardı, ama ben kabul etmedim, bu saçmalığın onun dudaklarına değmesini istemiyordum; ateşler içinde yanarken dizeleri bir araya getirmeye çalıştı, ben de kulaklarımı tıkadım, ama ellerimin arasından duydum: 'Yaşlı Tanrı sizlerle olacak.' Onu ateşten çekip çıkarmaya, sarsıp uyandırmaya çalıştım, gözlerimin içine bakmalıydı, ellerimi hissetmeliydi, sesimi duymalıydı, ama konuşmayı sürdürdü: 'Alman ormanları ayakta durdukça, Alman flandraları dalgalandıkça, tek bir Almanca sözcük kalsa, *onun* adı kalır sonsuzluğa.' Nöbet geçirirken *onun* sözcüğünü vurgulaması beni kahretti, bulabildiğim bütün oyuncakları topladım, seninkileri alarak seni avaz avaz ağlattım, hepsini onun önüne yorganın üstüne yığdım, ama bir daha geri gelmedi, bana bir daha bakmadı, Heinrich, Heinrich. Bağırdım, yalvardım, fısıldadım, ama gözlerini ateş ülkelerine dikmişti, yalnızca tek bir dize hazırlamıştı bu ülkeler ona: *Yaşasın sesleriyle Hindenburg'a ilerle-*

di; yalnızca bu tek dize yaşıyordu içinde ve ağzından çıktığını duyduğum son söz şu oldu: *Hindenburg.*

Yedi yaşındaki oğlumun öcünü almalıyım Robert, anlamıyor musun? At üstünde evimizin önünden geçip Hindenburg heykeline ilerleyenlerden öç almalıyım; süslü çelenkler taşınacak arkalarından, altın rengi, siyah ve kırmızı kurdeleli çelenkler; hep şöyle düşünmüşümdür: Hiç ölmez mi? Oğlumun bana adını parola olarak söyleyeceği o yaşlı mandayı sonsuza dek pul olarak bize sunacaklar mı? Bana bir tüfek bulur musun?

Sana söz veriyorum; bugün, yarın olması gerekmiyor, ama yakında olacak; sabır taşı oldum; kardeşin Heinrich'i anımsamıyor musun? Öldüğünde neredeyse iki yaşındaydın. O zamanlar Brom adlı bir köpeğimiz vardı, unuttun mu, o kadar yaşlı ve akıllıydı ki, ikinizin ona çektirdiği acılar karşısında kötülük yapmaz, hüzünlenirdi; kuyruğuna sıkıca tutunup odanın içinde sizi sürüklemesini sağlardınız, unuttun mu; Heinrich'in mezarına koyman gereken çiçekleri arabanın penceresinden fırlattın, seni mezarlığın önünde bıraktık, yukarıda arabacının yerinde dizginleri tutmana izin verdik; kenarları yıpranmış siyah deridendi dizginler. Gördün mü Robert, anımsıyorsun: köpek, dizginler, kardeşin ve askerler, askerler, sayısız asker, unuttun mu, Modest Sokağı'nı tırmandılar, otelin önünde istasyona doğru saptılar, toplarını arkalarından çekiyorlardı; baban seni kucağına aldı ve şöyle dedi: 'Savaş bitti.'

Bir paket çikolata için bir trilyon, sonra bir şekerleme için iki trilyon, yarım ekmek için bir top, bir elma için bir at; hep daha fazlası; sonra da en ucuz sabun parçası için yarım kuruş kalmasın; her şey yoluna giremezdi Robert, her şeyin yoluna girmesini istemiyorlar ki; durmadan Modest Kapısı'ndan geçip yorgun argın istasyona sapıyorlardı: Büyük mandanın adını bir düzen içinde önleri sıra taşıyorlardı: *Hindenburg*; son nefesine kadar düzeni sağladı o; gerçekten öldü mü, Robert? İnanamıyorum: 'Taşa oyulur, metale kazınır. Hindenburg! İleri!' Pulların üstündeki manda sırtıyla bana kararlı gibi göründü, sana söylüyorum, bize sorun çıkartacak, politik sorumluluğun ve parasal sorumluluğun nerelere vardığını gösterecek: bir elma için bir at, bir

şekerleme için bir trilyon, sonra da en ucuz sabun parçası için yarım kuruş kalmasın, hep düzenli; o adı, önleri sıra nasıl taşıdıklarını gördüm ve duydum; toprak kadar aptal, ağaç kadar sağır, kalkmış düzeni sağlıyordu; namus, onur ve bağlılık, demir ve çelik, para ve sıkıntı çeken tarım; hoş kokuların yükseldiği tarlalara ve ağaçların hışırdadığı ormanlara dikkat et oğlum, dikkat et: *mandanın ilahi sırrı* oralarda kutsanır!

Delirdiğimi sanma, nerede olduğumuzu çok iyi biliyorum: Denklingen'de, işte, yolu görüyorsun, ağaçların arasından mavi duvarın üstüne çıkıyor, sarı otobüslerin böcekler gibi süründüğü yere kadar; uçuşan kuşlar son kuzuyu da öldürdükten sonra senin çocuklarını aç bıraktığım için buraya getirdiler beni, savaş var, zaman terfilerden okunabiliyor; uzaklara gittiğinde teğmendin, iki yıl sonra: üsteğmen. Daha yüzbaşı olmadın mı? Bu kez dört yıldan önce yapmazlar, belki altı yıl sürer, sonra binbaşı olursun; güldüğüm için kusuruma bakma; beynindeki formülleri fazla ileri götürme, sabrını yitirme ve ayrıcalıkları kabul etme; gıda karnelerinde yazdığından bir kırıntı fazlasını yemeyiz; Edith bunu onaylıyor; herkesin yediğini ye, herkesin giydiğini giy, herkesin okuduğunu oku; mandanın sana kibarca sunduğu fazladan tereyağını, fazladan giysiyi, fazladan şiiri alma! *Sağ eli armağan dolu,* çeşit çeşit bozuk paralardan oluşan rüşvet. Senin çocuklarına da hiçbir ayrıcalık tattırmak istemedim, gerçeği dudaklarına götürüp tatmaları gerekirdi, ama beni çocuklardan uzaklaştırdılar; buna sanatoryum denir, burada dayak yemeden delilik yapabilirsin, burada başından aşağı soğuk su dökülmez ve yakınlarının izni olmadan sana deli gömleği giydirilmez; umarım bunu bana giydirmelerine izin vermezsiniz; hatta istersem dışarı bile çıkabilirim, çünkü ben zararsızım, son derece zararsızım oğlum; ama dışarı çıkmak istemiyorum, zamanı görmek ve gizli gülüşün öldürüldüğünü, gizli saat makinesindeki gizli yayların kırıldığını her gün hissetmek istemiyorum; birden kendini ciddiye almaya başladı; sana söylüyorum, görkemliydi; koca sıradağlara taştan duvarlar örüldü, koca ormanlar kesilip kereste yapıldı, beton, beton, Konstans Gölü'nü dolduracak kadar beton; inşaat yaparak her

şeyi unutmak isterler, afyon gibidir bu; böyle bir mimarın kırk yılda neler inşa ettiğine inanamazsın: Pantolonunun paçalarındaki sıva kalıntılarını, şapkasındaki alçı lekelerini fırçaladım, purosunu içiyordu, başı kucağımda, birlikte *Anımsıyor musun* duasını okuduk: 1907, 1914, 1921, 1928 ve 1935'i anımsıyor musun ve yanıt her zaman mimari bir yapıttı ya da bir ölüm; annenin nasıl öldüğünü anımsıyor musun, babanın, Johanna'nın ve Heinrich'in nasıl öldüğünü anımsıyor musun? Aziz Anton'u, Aziz Servatius, Bonifatius ve Modestus'u, Heiligenfeld ile Blessenfeld arasındaki barajı, beyaz ve siyah rahipler için manastırları, iyi yürekli rahibeler için dinlenme yurtlarını nasıl inşa ettiğimi anımsıyor musun, her yanıt *Acı bize*, der gibi yankılanıyordu kulağımda. Mimari yapıtlar üst üste yığıldı, ölümler de öyle; kendi efsanesinin ardından koşmaya başladı, dini tören onu tutsak etti; her sabah Café Kroner'de kahvaltı ederdi, aslında bizimle birlikte kahvaltı etmeyi yeğlerdi, sütlü kahvesini içer, ekmeğini yerdi, aslında rafadan yumurta, tost ve o iğrenç kırmızı biberli peynir onun için hiç önemli değildi, ama önemli olduğuna inanmaya başladı; korkuyordum; büyük bir sipariş *almayınca* sinirlenmeye başladı, şimdiye dek bir tane sipariş almak onu hep sevindirmişti; anlıyor musun? Ellilerine, altmışlarına yaklaştığında, kendi heykelinin karşısında kendisini rahatlatmayı ya da ona saygıyla bakmayı seçmek karmaşık bir matematiktir; gözünü bile kırpmak yok; o zamanlar on sekiz yaşındaydın, Otto ise on altı ve ben korkuyordum; keskin gözlü, dikkatli bir kuş gibi yukarıda tahta perdenin orada durmuştum, küçücük bebek olan sizler kucağımdaydınız, elinizi tutmuştum ya da yanımda duruyordunuz, benden büyüktünüz, zamanın aşağıdan geçişini izledim; kaynadı, çaldı, bir şekerleme için bir trilyon ödedi ve sonra ufacık bir ekmek için üç kuruşu kalmadı; kurtarıcının adını duymak istemiyordum, ama o mandayı omuzlarına aldılar, pul olarak mektuplarının üstüne yapıştırdılar ve duayı okudular: namus, onur, bağlılık, dayak yer, gıkı çıkmaz; düzen; toprak kadar aptal, ağaç kadar sağır, Josephine aşağıda babanın ofisinde her renkteki pulları ıslak süngere bastırdı ve mektupların üstüne yapıştırdı; ve o, benim küçük Davudum, uyuyordu; an-

cak sen ortadan yok olduğunda uyandı; bir paket parayı, kendi paranı, gazete kâğıdına sarıp bir elden ötekine vermenin nasıl da yaşamına mal olabileceğini görünce; oğlu birden yalnızca oğlunun kabuğu olunca: bağlılık, onur, namus – o anda gördü; onu Gretz'e karşı uyardım, ama, 'Zararsızdır,' dedi. 'Elbette,' dedim, 'zararsızların neler becerdiğini göreceksin; Gretz öz annesini ele verecek güçte.' Gretz gerçekten öz annesini ele verince, kendi ileri görüşlülüğümden korktum; bunu yaptı Robert, öz annesini polise ihbar etti; bunun tek nedeni, yaşlı kadının sürekli şöyle söylemesiydi: 'Bu, bir günah ve rezalet.' Daha fazlasını söylemiyordu, yalnızca bu tümce, günün birinde oğlu şöyle dedi: 'Buna daha fazla dayanamayacağım, onurumu zedeliyor.' Yaşlı kadını sürükleyerek götürdüler, bir huzurevine tıktılar, hayatını kurtarmak için deli olduğunu ilan ettiler, ama ölümü tam da bu yüzden oldu; ona bir iğne yaptılar. O yaşlı kadınla tanışmadın mı? Boş mantar sepetlerini duvarın üzerinden size atardı, siz de sepetleri söker ve çıkan sazlardan kulübeler yapardınız; çok yağmur yağdığında, kahverengiye döner ve pislenirlerdi, bunun üzerine onları kuruturdunuz ve ben onları yakmanıza izin verirdim; unuttun mu bunu; Gretz'in ele verdiği yaşlı kadın, öz annesi; Gretz hâlâ tezgâhın ardında duruyor elbette, karaciğer dilimlerini okşuyor. Edith'i almak için de geldiler, ama onu vermedim, dişlerimi gıcırdattım, bağırıp çağırdım, geri çekildiler; uçuşan kuş onu öldürene dek Edith'i bırakmadım; o kuşu da durdurmaya çalıştım, havayı yardığını, yere alçaldığını duydum, ölümü getirdiğini biliyordum, zafer kazanmışçasına avlu penceresinden içeri daldı, onu yakalamak için ellerimi açtım, ama uçarak kollarımın arasında geçti; bağışla beni, kuzuyu kurtaramadım; şunu aklından çıkarma Robert: Bana bir tüfek bulacağına söz verdin. Unutma! Merdivenleri tırmanman gerekirse, dikkatli ol oğlum; gel, seni öpeyim, güldüğüm için kusuruma bakma: Günümüzde berberler ne kadar becerikli."

Dimdik tırmandı merdiveni, dalların arasındaki gri sonsuzluğa girdi, o sırada Davud yukarıdan ona doğru iniyordu; genç bir adamken satın aldığı takım elbiseleri yaşa-

mı boyunca giyebilirdi; dikkat! Neden basamakların arasında duruyorsunuz ki, konuşmanız gerekiyorsa en azından dalların üstüne oturabilirsiniz, ikiniz de dimdik; gerçekten kucaklaştılar mı, oğul kolunu babanın, baba da oğlun omzuna koydu mu?

Kahve, Huperts, sert, sıcak, çok şekerli; sahibim öğleden sonra sert ve tatlı kahve severdi, sabah hafif; gri sonsuzluktan geliyor, dik duranların, eğilmeyenlerin geniş adımlarla ilerledikleri sonsuzluktan; yüreklidir onlar, kocam ve oğlum, içinde bulunduğum lanetli saraya inerler; oğlum haftada iki kez, sahibim haftada yalnızca bir kez; cumartesiyi de beraberinde getirir, zamanı gözlerinde taşır, dış görünümünü berberlerin becerikli ellerine bıraktığı umuduna kapılmama izin vermez; seksen yaşında, bugün doğum günü, Café Kroner'de görkemli bir biçimde kutlanacak; şampanya yok; ondan her zaman nefret ederdi, nedenini hiç öğrenemedim.

Bir keresinde düşünde, bugün dev bir kutlama düzenlediğini görmüştün: yedi kere yedi torun, torun çocukları, gelinler, evlilik sonucu kazanılan torunlar; kendini her zaman biraz Abraham gibi hissettin, güçlü bir sülalenin kurucusu, geleceğin düş odalarında kucağında yirmi dokuzuncu torun çocuğuyla gördün kendini. Üremek, üremek; üzücü bir kutlama olacak bu: yalnızca bir oğul, sarışın erkek torun, Edith'in sana armağan ettiği siyah saçlı kız torun; sülalenin annesi lanetli sarayda, ancak dev basamaklı, sonu gelmez merdivenlerden ulaşılır oraya.

"İçeri gir, şans getir yaşlı Davud, boyun hâlâ gençliğindeki gibi uzun; gözlerindeki zamanı benden uzak tut; 31 Mayıs 1942 adını taşıyan küçücük takvim yaprağının üstünde yol alıyorum; tekneme ilişme; acı bana sevgilim, bir takvim yaprağından yapılmış kâğıt gemime ilişme ve beni on altı yılın okyanusuna düşürme! Anımsıyor musun: *Zafer savaşarak kazanılır, armağan edilmez; mandanın ilahi sırrından* yemeyenlerin vay haline; biliyorsun, ilahi sırların korkunç bir özelliği vardır, sonsuzluğun boyunduruğuna girmezler; onlar açtı, onlar için ekmek artırımı, balık artırımı yapılmıyordu, *kuzunun ilahi sırrı* onların açlığını din-

dirmiyor, *mandanınki* bol bol yiyecek sunuyordu; hesap yapmayı öğrenmemişlerdi: bir şekerleme için bir trilyon, bir elma için bir at, sonra da ufacık bir ekmek için üç kuruş kalmasın; her zaman düzenli, derli toplu, onur, bağlılık; *mandanın ilahi sırrıyla* aşılandılar mı, ölümsüz olurlar; vazgeç Davud, zamanı kendinle birlikte sürüklemek neye yarar ki; iyi yürekli ol, gözlerindeki zamanı sil; tarihi ötekiler yapsın; Café Kronerinde güvendesin, gün gelecek bir heykel, bronzdan küçük bir heykel, seni elinde bir çizim rulosuyla gösterecek: ufak tefek, kibar, güler yüzlü, genç bir haham ve bohem arası bir şey, belli belirsiz bir kırsal köken havasına sahip; politik sorumluluğun nerelere vardığını gördün – politik sorumsuzluğumu elimden alacak mısın?

Atölyenin penceresinden bana sesleniyorsun: 'Kaygılanma, seni seveceğim ve okuldaki kız arkadaşlarının sana anlattığı korkunç olaylardan koruyacağım; sözde gerdek gecelerinde olan olaylardan; bu delilerin fısıldadıklarına inanma; iş oraya vardığında yüzümüz gülecek, mutlaka, sana söz veriyorum, ama çiçek buketini alabilmem ve faytonu kiralayıp evinizin önüne çekebilmem için beklemen gerek, birkaç hafta, en çok bir ay. Yolculuğa çıkacağız, dünyayı göreceğiz, sen bana çocuklar armağan edeceksin, beş, altı, yedi tane; çocuklar bana torunlar armağan edecek, beş kere, altı kere, yedi kere yedi torun; çalıştığımı hiç fark etmeyeceksin; erkek teri, kas gücü ve üniforma ciddiyetinden koruyacağım seni; elimden her şey gelir, öğrendim, birazcık okudum, terin bedelini önceden ödedim; ben sanatçı değilim; yanılsamalara kapılma; sana ne yapay, ne gerçek şeytanlıklar sunamam, kız arkadaşlarının, hakkında korku masalları anlattıkları şeyi yatak odasında değil, açıkta yapacağız: Yukarıda gökyüzünü görmelisin. Yüzüne yapraklar ya da çimenler düşmeli, bir sonbahar akşamının kokusunu tatmalısın, zorunlu olarak iğrenç bir beden alıştırmasına katıldığın duygusuna kapılmamalısın; sonbahar çimenlerini koklamalısın, kumda yatacağız, aşağıda ırmak kıyısında, çayırdaki çalılıkların arasında, suyun yükselme düzeyini gösteren işaretin hemen üst tarafında; kamış sapları, şişe mantarları, ayakkabı boyası kutuları, bir gemici karısının güverteden düşürdüğü tespih tanesi, limonata şi-

şesinde bir mektup; havada gemi bacalarının acı kokusu; elbette ciddi ve yaşamsal bir konu bu, ama ölüm kalım meselesi yapmayacağız.'

Ya çıplak ayak parmaklarımla alıp anı olarak sana verdiğim şişe mantarı? Onu yerden alıp sana armağan ettim, çünkü beni yatak odasından kurtarmıştın, Romalılardan kalma karanlık işkence odasından, kız arkadaşların uyaran fısıltılarından; söğüt dalları alnıma sarkıyordu, gümüş yeşili yapraklar gözlerime değiyordu, koyu renkti ve parlıyordu gözlerim; buharlı gemiler borularını öttürüyordu, beni kutlamak için, artık bakire olmadığımı söylüyorlardı; alacakaranlık, sonbahar akşamı, gemiler çoktan demir atmıştı, tayfalar ve gemici karıları sallanan iskelelerin üzerinden karaya çıkıyorlardı ve ben saatler önce korktuğum şeyi arzuluyordum; yine de gözümden birkaç damla yaş döküldü, çünkü atalarıma layık hissetmiyordum kendimi, onlar olsa görevi eğlenceye dönüştürmeye utanırlardı; alnıma ve gözyaşlarımın bıraktığı ize söğüt yaprakları yapıştırdın, aşağıda ırmak kıyısında, ayaklarım kamışlara değiyordu, şişeler sayfiyede oturanlara selam veriyordu; bütün bu ayakkabı boyası kutuları nereden geliyordu, dışarı çıkmaya hazır tayfaların parlak çizmeleri için mi, gemici karılarının siyah alışveriş çantaları için mi, kasketlerin parlak güneşlikleri için mi kullanılmışlardı, biz daha sonra Trischlerin café'sindeki kırmızı sandalyelerde otururken, alacakaranlıkta parlıyordu bunlar. Bize kızarmış balık getiren genç kadının şahane ellerine hayran kaldım, salata o kadar yeşildi ki, gözlerim acıdı; şarap; yirmi sekiz yıl sonra oğlumun parçalanmış sırtını şarapla yıkayan bu genç kadının elleri; Trischler arayıp Robert'in başına gelenleri anlattığında, ona bağırmaman gerekirdi; yükselen sular, yükselen sular, kendimi içine atıp gri ufka doğru sürüklenmek gelmiştir hep içimden. İçeri gir, şans getir, ama beni öpme; küçük gemime ilişme; işte kahven, tatlı ve sıcak, öğleden sonra kahvesi sert ve şekersiz, işte puroların, altmışlık, Huperts buldu onları bana. Gözlerinin numarasını değiştir ihtiyar, ben kör değilim, yalnızca deliyim, aşağıda holdeki takvimde yazılı tarihi gayet iyi okuyabiliyorum: 6 Eylül 1958; kör değilim ben, dış görünüşünü berberlerin becerikli

ellerine bağlayamayacağımı biliyorum; benimle oyna, gözlerinin numarasını geri al, annesinin yüreğini, babasının aklını almış olan ve manastırın yeniden inşasında görevlendirdiğin o parlak, sarışın torunundan bir daha söz etme bana; mezuniyet sınavını verdi mi? Statik mi okuyacak? Şimdi staj mı yapıyor? Güldüğüm için kusuruma bakma; mimari yapıtları hiçbir zaman ciddiye alamadım; toz, pişirilip sıkıştırılmış, bir biçime sokulmuş toz; optik yanılsama, Fata morgana,[1] harabeye dönüşmek için yaratılmış; *zafer savaşarak kazanılır, armağan edilmez*; bu sabah beni götürmelerinden önce gazetede okudum. 'Sevinç dalgaları yükseldi –inançlı bir güvenle sözlere kulak kabarttılar–, sevinç ve heyecan yükselip durdu.' Yerel gazeteden okuyayım mı sana?

Torunların, yedi kere yedi değil, iki kere bir, hiçbir ayrıcalık yaşamayacaklar, Edith'e, kuzuya söz verdim; *mandanın ilahi sırrından* yememeliler, oğlan da okul için o şiir ezberlemeyecek.

Kaderin her darbesini kabullenmek gerekir,
Çünkü güçlükler yabancı ruhları birbirine benzetir...

Çok fazla ulusal gazete okuyorsun, bırak da mandanı, tatlı ya da ekşi, galeta ununa batırsınlar ve bilmem hangi sosla servis yapsınlar; çok fazla bakımlı gazete okuyorsun, yerel gazetenin edebiyat sayfasında her gün gerçek pisliği yutabilirsin, karıştırılmadan ve çarpıtılmadan, isteyebileceğin kadar iyi yazılmış; ötekiler iyi yazmıyor, senin ulusal gazeteler korkağın teki, ama bunlar iyi yazıyor; ayrıcalık olmasın lütfen, koruma olmasın; al işte, bu bana yazılmış: 'Şehit anneleri... Siz halkın azizelerisiniz, oğullarınıza haykırır yürekleriniz...' Ben halkın azizesiyim ve yüreğim haykırıyor; oğlum şehit oldu: Otto Fähmel; namus, onur, bağlılık; bizi polise ihbar etti, birden oğlumuzun yalnızca kabuğu olmuştu; koruma yok, ayrıcalık yok; başpapazı elbette korudular, ama o buna değerdi, namuslu, düzenli, onurluydu; meşale taşıyan papazlarla kutlama yapıldı, yukarıda tepenin üstünde, sevimli Kissa Vadisi'ne karşı; yeni dönem

[1] Serap. (Çev.)

başladı, kurban dönemi, acıların dönemi, ekmek için fenikleri, bir parça sabun için kuruşları vardı yeniden; Robert'in kutlamaya katılmak istemeyişi başpapazı şaşırttı; ter içindeki atların üstünde tepeyi tırmandılar, ateş yaktılar; gündönümü; Otto odun yığınını tutuşturacaktı, yanan meşaleyi çalı çırpıya tuttu, *rorate coeli*'yi olağanüstü söyleyebilen o dudaklar, torunumun dudaklarından uzak tutmak istediğim şeyi söyledi: *Çürümüş kemikler titriyor* – seninkiler daha titremiyor mu ihtiyar?

Gel, başını kucağıma koy, bir puro yak, al, kahve fincanı ellerinin ulaşabileceği yerde; gözlerini kapat; çeneni tut, gitti, zaman silindi, *Anımsıyor musun* duasını okuyalım ve Blessenfeld'de oturduğumuz yılları analım, orada her akşam tatil akşamı gibi kokardı, balık kızartılan mutfaklarda, patatesli omlet satılan dükkânlarda, seyyar dondurmacılarda karnını doyuran insanlar gibi kokardı; parmaklarıyla yiyebilenlere ne mutlu; evde yaşadığım sürece parmaklarımla yememe hiç izin verilmedi; sen bana izin verdin; laternalar çalınıyor, atlıkarıncalar gıcırdıyordu ve ben yalnızca geçmişin kalıcı olduğunu kokladım, duydum, hissettim; onların dört yüz yıldır oturduğu ve kurtulmak için boşuna uğraştığı bu korkunç evden kurtarmıştın beni; yaz akşamlarında ben yukarıda çatı bahçesinde otururken, onlar aşağıda bahçede oturup şarap içerlerdi: erkek toplantıları, bayan toplantıları, kadınların tiz kahkahalarında duyduğum şeyi, erkeklerin çirkin kahkahalarında da duyardım: umutsuzluk; şarap dilleri çözünce, tabuları ortadan kaldırınca, yaz akşamının kokusu onları ikiyüzlülüğün hapisanesinden kurtarınca, apaçık ortaya çıkardı: kalıcı olan tek şeyi, yani geçmişi keşfetmek için ne yeterince zengin, ne yeterince yoksuldular; ben geçmişi özlerken, geçici olmayan şeyler için yetiştiriliyordum: evlilik, bağlılık, onur, yalnızca görevin olduğu, seçim şansının olmadığı yatak odası; ciddiyet, mimari yapıtlar, biçimlere dönüşen toz; sular yükselirken mırıldanan ırmağın çıkardığı ses gibi geliyordu kulağıma: *neden neden neden?* Onların umutsuzluğuna katılmak, bir cinsten ötekine aktardıkları karanlık toprağın tadına bakmak istemiyordum; kuzunun beyaz, hafif ilahi sırrını özlüyordum, *Mea culpa, mea culpa, mea maxima cul-*

pa'yı söylerken çok eskilerden miras kalan karanlığı ve şiddeti göğsümden söküp atmaya çalıştım; ayinden gelince dua kitabımı avluya bıraktım, babamın beni öperek karşılamasına yetişecek kadar erken gelmiştim; gürleyen bas sesi avluyu aşıp yazıhaneye ulaştı: On beş yaşındaydım, on altı, on yedi, on sekiz, annemin gözlerindeki pusuyu gördüm: Kurtların önüne atılmıştı, ben bundan uzak mı durmalıydım? Büyüyüp gelişiyorlardı, kurtlar, biracılar, şapkalılar, sevimlisi de vardı, sevimsizi de; ellerini, gözlerini gördüm ve kırk yaşında, altmış yaşında nasıl görüneceklerini üstümdeki korkunç lanetle anladım; tenlerinde mor damarlar olacaktı ve asla tatil akşamı gibi kokmayacaklardı; ciddiyet, erkekler, sorumluluk; yasaları korumak, çocuklara tarih öğretmek: politik sorumluluk çerçevesinde bozuk paraları saymak; hepsi *mandanın ilahi sırrından* tatmak için lanetlenmişti, erkek kardeşlerim gibi; yalnızca birkaç yaş gençtiler ve hepsinin gözünü kamaştıran, onlara büyüklük sağlayacak, onları efsanevi bir buharla sarmalayacak olan tek bir şey vardı: ölüm; zaman onları ölüme taşımak için bir araçtı yalnızca; koklayarak ölümün izini sürüyorlardı ve ölüm kokan her şey onlara iyi geliyordu; kendileri de ölüm kokuyordu: çürüme; eve yerleşmişti, önlerine atılacağım insanların gözlerindeydi: şapkalılar, yasa koruyucular; yasak olan tek bir şey vardı: yaşamayı istemek ve oynamak. Beni anlıyor musun ihtiyar? Oyun ölümcül bir günah olarak görülüyordu; spor değil, ona katlanabilirlerdi; spor canlı tutar, çekici, sevimli kılar, kurtların iştahını artırır; oyuncak bebek evleri: iyi, ev kadınlığı ve annelik içgüdülerini harekete geçirir; dans etmek: o da iyi, piyasanın bir parçası; ama yukarıda odamda kendim için tek başıma dans edersem: günah, çünkü görev değil; şapkalıların balolarında koridorun karanlığında bana sarkıntılık etmelerine gönül rahatlığıyla izin verebilirdim, hatta köy partilerinden sonra orman karanlığında pek de cüretli olmayan sevgi gösterilerine katlanabilirdim; çıtkırıldım değiliz ya; birinin beni kurtların pençesinde ölmekten kurtarması için dua ettim, üstüne beyaz *ilahi sırrı* aldım ve seni ilerideki atölye penceresinde gördüm; seni nasıl sevdiğimi bilseydin, tahmin edebilseydin, gözlerini açıp bana zamanı uzatmazdın,

torunlarımın ne kadar büyüdüklerini, beni sorduklarını, beni unutmadıklarını anlatmaya kalkmazdın. Hayır, onları görmek istemiyorum; beni seviyorlar, biliyorum, katillerden kaçmanın bir yolu vardı, biliyorum: deli olduğunu ilan ettirmek; ama ya ben de Gretz'in annesi gibi olsaydım? Şanslıydım, bir el hareketinin insanın yaşamına mal olduğu, deli olarak ilan edilmenin seni kurtarabildiği ya da öldürebildiği bu dünyada gerçekten şanslıydım; yuttuğum yılları geri vermek istemiyorum, Joseph'i yirmi iki yaşında biri olarak görmek istemiyorum, pantolonunun paçalarında sıva izleri, ceketinde alçı lekeleri olan, kolunun altında çizim ruloları taşıyan parlak, genç bir adam; on dokuz yaşındaki Ruth'u *Hile ve Aşk*'ı okurken görmek istemiyorum; kapat gözlerini yaşlı Davud, zamanı katla, işte kahven.

Gerçekten korkuyorum, inan bana; yalan söylemiyorum; bırak küçük gemim yüzsün, ona zarar veren haşarı oğlan olma; dünya kötü, temiz yürekler o kadar az ki; Robert de oynuyor, onu gönderdiğim istasyonlara gidiyor söz dinleyerek: 1917'den 1942'ye dek – bir adım fazla değil; dimdik yapıyor bunu, eğilmeden, Alman tarzında; ev özlemi çektiğini, yabancı ülkelerde bilardo oynamanın ve formüller patlatmanın onu mutlu etmediğini biliyorum; geri dönmesinin tek nedeninin Edith olmadığını biliyorum; tam bir Alman, Hölderlin okur, *mandanın ilahi sırrından* hiç tatmamış, soylu biri, kuzu değil, bir çoban. Savaşta ne yaptığını bilmeyi çok isterdim, ama bu konudan hiç söz etmez; hiçbir ev inşa etmemiş bir mimar, pantolonunun paçasında hiç sıva izi olmaz, hayır, kusursuz, düzgün, dülgerlere verilen ziyafetlere heves etmeyen bir masa başı mimarı. Ama öteki oğul Otto nerede; Kiev'de şehit oldu, bizim etimizden ve kanımızdan; nereden geldi, nereye gitti? Gerçekten babanı mı andırıyordu? Otto'yu bir kızla birlikte hiç görmedin mi? Onunla ilgili bir şeyler bilmeyi çok isterdim; bira içmeyi sevdiğini, salatalıktan hoşlanmadığını biliyorum, saçını tararken, ceketini çıkartırken ellerinin yaptığı devinimleri anımsıyorum; bizi polise ihbar edip askere gitti; daha okuldan mezun olmadan önce, ölümcül bir alaycılıkla dolu kartpostallar yazardı bize: 'Ben iyiyim, asıl sizi sormalı; bana 3 gerek.' Otto tatillerde bile eve gelmezdi; nerede

geçirirdi onları? Hangi dedektif bize bu konuda bilgi verebilirdi? Alay numaralarını, sahra postası numaralarını, hizmet derecelerini biliyorum: üsteğmen, binbaşı, kıdemli üsteğmen Fähmel, son darbe olarak yine sayılar, bir tarih, 12.1.42'de şehit düştü. Bayrakları selamlamadılar diye insanları sokak ortasında nasıl öldürdüğünü kendi gözlerimle gördüm; ellerini kaldırdı ve onlara vurdu, çabucak bakkallara doğru sapmasaydım, bana da vururdu; bizim evimize nasıl girdi? Bebekken karıştırıldığı gibi budalaca bir umuda bile kapılamazdım; evde doğdu, Heinrich'in ölümünden on dört gün sonra, yukarıdaki yatak odasında, 1917'nin karanlık bir ekim günü; babanı andırıyordu.

Sus ihtiyar, konuşma, gözlerini açma, bana seksen yaşını gösterme. *Memento quia pulvis es et in pulverem reverteris.* Bize yeterince açık söylüyorlar; sıvanın ardından kalan toz, ipotek mektupları, evler, çiftlikler, sakin bir dış mahallede bir heykel, orada oyun oynayan çocuklar kendi kendilerine soracaklar: Kimdi bu yahu?

Canlı ve neşeli, genç bir anne olarak Blessenfeld Parkı'ndan geçerken, orada gürültü yapan çocuklara kızan huysuz ev sahiplerinin, günün birinde kendileri huysuz ev sahipleri olarak orada oturup gürültü yapan çocuklara kızacak insanlara kızdıklarını biliyordum; iki çocuğum vardı, iki elimde de birer tane; dört ve altı yaşındaydılar, sonra altı ve sekiz, sekiz ve on, bahçede düzgün çizilmiş tabelalar asılıydı: 25, 50, 75, 100, beyaz boyalı teneke üstünde siyah sayılar, tramvay duraklarındaki sayıları anımsatırlardı bana hep; akşamları başın kucağımda, kahve fincanı uzanabileceğin yerde; şansı boşuna bekleyip durduk, tren kompartımanlarında, otellerde bulamadık; bir yabancı evimizden geçti, adımızı taşıdı, sütümüzü içti, ekmeğimizi yedi, bizim paramızla yuvada kakao, sonra okul defterleri aldı. Beni ırmak kıyısına geri götür, ayaklarımın yükselen suyu gösteren işarete dokunduğu yere, buharlı gemilerin borularını çaldığı, duman kokan yere; şahane elleri olan kadının servis yaptığı o café'ye götür beni; sus ihtiyar, ağlama: Ben kendi iç dünyamda yaşıyordum, senin bir oğlun, iki torunun var, belki de yakında sana torun çocukları armağan ederler; sana geri dönmek, her gün takvim yaprağından ye-

ni bir kayık katlamak ve gece yarısına kadar uyumayıp onunla yelken açmak benim elimde değil: 6 Eylül 1958; işte gelecek, Almanya'nın geleceği, yerel gazetelerde kendim okudum:

'Almanya'nın geleceğinden bir resim; yıl 1958; yirmi bir yaşındaki Çavuş Morgner, otuz altı yaşındaki Çiftçi Morgner'e dönüşmüş; Volga'nın kıyısında duruyor; tatil akşamı, bileğinin hakkıyla aldığı piposunu tüttürüyor, sarışın çocuklarından biri kucağında, o sırada son ineği sağan karısına düşünceli düşünceli bakıyor; Volga kıyısında Alman sütü...'

Demek daha fazla dinlemek istemiyorsun! Peki, ama izin ver de gelecekten hoşnut kalayım; şimdiki zaman olarak nasıl göründüğünü bilmek istemiyorum; Volga kıyısında durmuyorlar mı? Ağlama ihtiyar; fidyeyi öde, ben de lanetli saraydan çıkayım: *Tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı.*

Merdiveni tırmanırken dikkat et; puroyu ağzından çıkar, artık otuz yaşında değilsin, başın dönebilir; bu akşam Café Kroner'de aile kutlaması mı var? Belki gelirim, doğum günün kutlu olsun; güldüğüm için kusuruma bakma; Johanna kırk sekiz yaşında olacaktı, Heinrich kırk yedi; geleceklerini yanlarına aldılar; ağlama ihtiyar, oyunu sen istedin. Merdiveni çıkarken dikkat et."

6

Sarı-siyah otobüs köyün girişinde durdu, anayoldan Dodringen yönüne doğru saptı; Robert otobüsün ardında bıraktığı toz bulutunun içinde beliren babasını gördü; sislerin arasından ışığa çıkar gibiydi yaşlı adam, hâlâ çevikti, öğleden sonranın bunaltıcı sıcağından pek etkilenmemişti; ana caddeye saptı, 'Kuğu'nun önünden geçti; on beş yaşında, on altı yaşında, pinekleyen köy delikanlıları kapı önündeki açık merdivenden onu süzüyorlardı; belki de Hugo okuldan gelirken ona pusu kuranlar bunlardı; küf kokan ara sokaklarda, karanlık ahırlarda onu dövmüşler ve ona *Tanrı'nın kuzusu* diye bağırmışlardı.

Yaşlı adam belediyenin önünden geçti, bir de savaş heykelinin: Ağaçtan kitap, üç savaşta ölenlerin anısına sayfalarını sunuyordu; yaşlı adam mezarlık duvarının dibinde durdu, bir mendil çıkarıp alnını kuruladı, mendilini tekrar katladı, ceketini düzeltti, yürümeyi sürdürdü; her adımında sağ pantolon paçasının çizdiği havalı eğriyi gördü Robert; ayak yere tekrar basıp havalı eğri için tekrar kalkmadan önce, yalnızca bir an koyu mavi çorap lastiği göründü; Robert istasyon saatine baktı: Dörde yirmi var, tren ancak dördü on geçe gelecekti; yarım saat, anımsayabildiği kadarıyla, babasıyla bu kadar uzun süre hiç yalnız kalmamıştı; babasının ziyaretinin daha uzun süreceğini ve baba-oğul sohbetinin gerekliliğinden kurtulacağını ummuştu. Denklingen İstasyonu'nun bekleme salonu, babanın belki de yirmi-otuz yıldır umutla beklediği bu karşılaşma için en uygunsuz yerdi; olgunlaşmış oğluyla konuşacaktı, artık ço-

cuk değildi o, elinden tutup plaja, pasta ve dondurma yemeye götüremezdi: iyi geceler öpücüğü, günaydın öpücüğü, sınavları sormak, birkaç yaşam felsefesi: Dürüstlük sonsuza dek yaşar; Tanrı insanı aldatmaz; cep harçlığını vermek, kazanılan zaferlerin kanıtlarıyla ve iyi karnelerle gurur duymak, mimari üzerine tutuk bir konuşma, Aziz Anton'a yapılan geziler, ortadan yok olduğunda tek sözcük yok, yeniden ortaya çıktığında da öyle; Otto'nun yanında yenen, havadan sudan konuşmayı bile olanaksız kılan ürkütücü yemekler: gümüş bıçaklarla kesilen et, gümüş kaşıklarla alınan sos; anne yılanın karşısındaki tavşan kadar hareketsizdi, yaşlı adam pencereden dışarı bakarken ekmeği ufalıyor, farkında olmadan kaşığı ağzına götürüyordu, Edith'in elleri titrerken Otto küçümser bir tavırla en büyük et parçalarını aldı, yemeğe hakkını veren tek kişi oydu; babanın gözdesi, gezilere, yolculuklara, tuhaflıklara her zaman açık olmuştu, mutlu bir geleceği olan mutlu bir oğlan, panayır alanlarında babasına yaşamını boşa geçirmediği duygusunu tattırmaya uygun; arada sırada neşeyle şöyle derdi: 'Beni dışarı atabilirsiniz.' Kimse karşılık vermezdi. Robert yemeklerden sonra babasıyla atölyeye giderdi, yalnızca oturup resim çizerdi, beş mimarın çizim masalarının hâlâ durduğu büyük boş odada formüllerle oynardı; boş; o sırada yaşlı adam iş gömleğini üzerine geçirip çizim rulolarının arasına gömülürdü, hep Aziz Anton'un planı önünde dururdu, sonra dolaşmaya, kahve içmeye, eski meslektaşları, eski düşmanları ziyarete giderdi; kırk yıldır saygıyla buyur edildiği evlerde buzul çağı patlak verirdi; kimi evlerde bir oğlunun, kimilerinde ötekinin yüzünden; yine de neşesini yitirmezdi yaşlı adam, canlı bir yaşam sürmek, şarap ve kahve içmek, yolculuk etmek, sokakta, trenlerde gördüğü güzel kızların hepsine potansiyel gelinleri olarak bakmak için yaratılmıştı; çoğunlukla saatlerce dolaşırdı, bebek arabasını iten Edith'le birlikte; yapacak az işi vardı, inşa ettiği hastaneler için küçük onarımlar planlayabildiği ve bunları gözlemleyebildiği zaman, Aziz Anton'a gidip bir duvarın onarılmasını sağlayabildiği zaman mutlu olurdu; Robert'in ona kin beslediğini sanıyordu, Robert de yaşlı adamın ona kin beslediğini sanıyordu. Ama artık olgunlaşmıştı, yetiş-

kin çocukların babasıydı, karısının ölümüyle kaderin sillesini yemiş bir adamdı; göç etmişti, eve geri dönmüştü; savaşta bulunmuştu; ele verilmiş ve işkence görmüştü; bağımsızdı, belirgin bir yer edinmişti: 'Dr. Robert Fähmel, statik hesaplar bürosu, öğleden sonra kapalıdır'; en sonunda sohbet edilecek biri olmuştu.

"Bir bira daha beyefendi?" diye sordu barın ardındaki garson, nikel kutudaki bira köpüğünü sildi, soğutucudan kızarmış küçük köfteler ve hardalla dolu iki tabak çıkardı, köşede oturan çifte götürdü, kır gezmesinde ateş basan çift, tatlı bir yorgunluk içindeydi.

"Evet, lütfen," dedi Robert, "bir bira daha." Perdeyi yana çekti; babası sağa saptı, mezarlık kapısını ardında bıraktı, caddenin karşı tarafına geçti, istasyon şefinin küçük bahçesinin önünde durdu, yeni açmış mor yıldız çiçeklerine baktı; belli ki çekiniyordu.

"Hayır," dedi Robert bara doğru, "iki bira lütfen ve on tane Virginia sigarası."

Şimdi o çiftin oturduğu masada Amerikan subayı oturmuştu; kısa kesilmiş sarı saçları genç olduğu izlenimini güçlendiriyordu; mavi gözleri güven yayıyordu, her şeyin açıklanabileceği geleceğe olan güven; gelecek, plan karelerine bölünmüştü; yalnızca ölçek konusunun açıklığa kavuşturulması gerekiyordu; 1:1 mi, yoksa 1:3000000 mu? Subayın parmaklarının ince bir kalemle oynadığı masanın üstünde Kisslingen sınırının kadastro paftası duruyordu.

Masa on üç yıl içinde değişmemişti; şimdi genç adamın tozlu sandaletlerini dayadığı sağdaki masa bacağında, canı sıkılan bir öğrencinin kazımış olduğu harfler hâlâ duruyordu: J.D.; herhalde adı Joseph Dodringer'di; masa örtüleri de değişmemişti: kırmızı-beyaz kareli; sandalyeler iki dünya savaşı devirmişti, budaksız kayın ağacı sağlam bir oturacak yer elde edilecek biçimde işlenmişti; yetmiş yıldır çiftçilerin kıçlarına hizmet veriyorlardı; yeni olan tek şey bardaki soğutucuydu, içindeki üstü kabuk bağlamış köfteler, soğuk pirzolalar ve Rus yumurtaları, aç ya da canı sıkılan insanları bekliyordu.

"Buyrun beyefendi, iki bira ve on sigara."

"Çok teşekkürler."

Duvardaki resimler bile değiştirilmemişti; Aziz Anton Manastırı'nın havadan görünüşü, cam plak ve siyah örtüyle fotoğrafı çekilmiş, belli ki Kosaken Tepesi'nden; manastır avlusu ve yemek salonu, heybetli kilise, yönetim binası; yanında solmuş bir renkli baskı asılıydı: tarlanın kenarında âşıklar; başaklar, peygamber çiçekleri, balçıkla kaplı, güneşten kurumuş bir yol; köyün güzeli, başını kucağına koymuş olan âşığının kulağının arkasını bir saman çöpüyle muzipçe gıdıklıyordu.

'Beni yanlış anlıyorsunuz Sayın Yüzbaşı; bunu *neden* yaptığınızı öğrenmeyi çok isterdik, duyuyor musunuz? Yanık-toprak-emrini elbette biliyoruz: Düşmana yalnızca yıkıntı ve ceset bırakın, öyle değil mi? Ama bu emre uymak için bunu yaptığınızı sanmıyorum; siz –beni bağışlayın– bunu yapmak için fazla zekisiniz. Ama öyleyse neden, neden manastırı havaya uçurdunuz? Siz kendi alanınızda birinci sınıf bir sanat tarihi heykelisiniz; buradaki savaş pazarlıkları sona erdi ve tutsağımız olan siz, göz önüne aldığımız şeylerden orada söz etmeye pek fırsat bulamayacaksınız – öyleyse şimdi size itiraf edebilirim: Komutanımız manastıra dokunmaktansa, ilerlemeyi iki-üç gün ertelemeyi göze alırdı. Taktik ve stratejik olarak hiçbir mantığı olmamasına karşın, neden manastırı havaya uçurdunuz? İlerlememizi engellemediniz, tersine hızlandırdınız. Sigara içer misiniz?'

'Evet, teşekkürler.'

Virginia sigarası kokulu-sertti.

'Umarım ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Lütfen bir şeyler söyleyin; neredeyse yaşıt olduğumuzu görüyorum; siz yirmi dokuz yaşındasınız, ben yirmi yedi. Sizi anlamak istediğimi göremiyor musunuz? Yoksa bir itirafın sonuçlarından mı korkuyorsunuz, bizde ya da yurttaşlarınızda yaratacağı sonuçlardan?'

Ama itiraf etseydi, söyleyecekleri doğru olmazdı; kayıtlara geçecek şeyler en yanlış şeyler olurdu: bu ânı, manastırın Tanrı'nın armağanı gibi, onun ganimeti olarak yükseleceği ânı beş buçuk savaş yılı beklediği; sanat tarihinin parçası olmayan ve korunması gerekmeyen heykellere, toz ve

yıkıntıdan oluşan bir heykel eklemek istiyordu: Edith bir şarapnel yüzünden öldü; bir suikastçı olan Ferdi kesin hüküm giydi; küçücük mesaj kâğıtlarını posta kutusuna atan genç; Schrella'nın ortadan kaybolan babası; Hölderlin'in yaşadığı ülkeden çok uzakta yaşamak zorunda kalan Schrella; Çıpa'daki garson Groll ve şarkı söyleyerek çekip giden pek çok kişi: *Çürümüş kemikler titriyor*; kimse onlardan hesap sormayacaktı, kimse onlara daha iyisini öğretmemişti; dinamit, birkaç formül, bunların sayesinde heykeller dikebilirdi; ve titiz çalışmalarıyla ün kazanmış bir patlayıcı ekibi vardı: Schrit, Hochbret, Kanders. 'Üstünüz General Otto Kösters'i ciddiye alamadığınızı çok iyi biliyoruz; ordu psikiyatristlerimiz aynı fikirde –Amerikalı ordu psikiyatristlerinin fikir birliğine varmalarının ne kadar zor olduğunu bir bilseniz–, onun deli olduğu konusunda aynı fikirdeler, yaptıkları için sorumlu tutulamayacağını açıkladılar, böylece sorumluluk size kalıyor Sayın Yüzbaşı, çünkü siz kesinlikle deli değilsiniz ve –itiraf etmeliyim– arkadaşlarınızın itiraflarının ağırlığı altındasınız. Politik görüşünüzü hiç sormayacağım: Suçsuzluk yeminlerini çok duydum ve açık söyleyeyim sıkıldım. Arkadaşlarıma söyledim, bu güzel ülkede yalnızca beş-altı, en çok dokuz tane suçlu bulacağız ve bu savaşı kime karşı yürüttüğümüzü kendi kendimize sormak durumunda kalacağız: bir sürü bilgili, kibar, zeki, hatta kültürlü insana karşı; lütfen soruma yanıt verin! Neden, neden yaptınız bunu?'

Amerikalı subayın yerinde şimdi genç kız oturuyor, kızarmış köftesini yiyor, birasını yudumluyor, kikirdiyor; ufukta Aziz Severin'in ince, koyu gri kulesi görünüyor, her şeyi yerli yerinde.

Sanat tarihinin parçası olan heykellere duyulan saygıyı, bir sürü kibar, bilgili insanı canavar yerine koyma deliliği kadar acıklı bulduğunu söylese miydi? Edith ve Ferdi için, Schrella ve babası için, Groll ve küçük kâğıtları posta kutusuna atan genç için, Wakiera'ya elini kaldıran ve bu yüzden öldürülen Polonyalı Anton için, *Çürümüş kemikler titriyor*'u söyleyen, daha iyisini öğrenmemiş pek çok kişi

için bir heykel; kimsenin otlatmadığı kuzular için bir heykel.

Kızı Ruth treni yakalamak istiyorsa, şimdi Aziz Severin'in kapısının önünden geçip istasyona koşuyor olmalıydı; koyu renk saçlarının üstündeki yeşil kasketi, pembe kazağı, yanakları alev alev, babasını, erkek kardeşini ve büyükbabasını göreceği için mutlu; akşamki büyük doğum günü kutlamasından önce Aziz Anton'da akşamüstü kahvesi. Babası dışarıda tabelanın önündeki gölgede durmuş, kalkış saatlerini gözden geçiriyordu; ince yüzü kızarmış, sevimli yaşlı adam, cömert ve dost canlısı, *mandanın ilahi sırrından* hiç tatmamış, yaşlandıkça katılaşmamış; her şeyi biliyor muydu? Yoksa daha öğrenecek miydi? Ya oğlu Joseph, ona nasıl açıklayacaktı? Duygu ve düşünceleri kayıtlara geçirip psikologlara aktarmaktansa, susmak daha iyiydi.

Başını iki yana sallayarak ona bakan, açılmış sigara paketini masanın üzerinden ona doğru iten dost canlısı, genç adama da açıklayamamıştı bunu; sigara paketini aldı, teşekkür etti, paketi cebine soktu, göğsünden demir haçını aldı, masanın üzerinden genç adama doğru itti; buruşan kırmızı-beyaz kareli masa örtüsünü düzeltti, o sırada genç adamın yüzü kızardı.

'Hayır, hayır,' dedi Robert, 'aptallığım yüzünden beni bağışlayın; sizi kırmak istemedim, ama bunu size anı olarak armağan etme gereğini duyuyorum, Aziz Anton Manastırı'nı havaya uçuran ve bunun için bu madalyayı alan kişiden bir anı olarak; generalin deli olduğunu bilmesine karşın, havaya uçurmanın ne taktik, ne stratejik mantığı olduğunu bilmesine karşın, onu havaya uçuran kişi. Sigaranızı seve seve alırım – yalnızca iki yaşıt olarak birbirimize armağanlar verdiğimizi düşünmenizi rica edebilir miyim?'

Belki de bunu yapmasının nedeni, o zamanlar yarım düzine papazın gündönümünü kutlamak için Kosaken Tepesi'ne tırmanması ve yukarıda ateş alevlenirken *Çürümüş kemikler titriyor*'u söylemesiydi; Otto ateşi yaktı ve kucağında küçük oğlu Joseph'le orada durdu, sarı bukleli çocuk alevlenen ateş karşısında sevinçle ellerini çırptı; Otto'nun

yanındaki Edith, onun sağ elini sıkıyordu; belki de bunun nedeni, bir el hareketinin insanın yaşamına mal olduğu bir dünyada Otto'nun ona yabancı bile olmamasıydı; Dodringen, Schaklingen, Kisslingen ve Denklingenli köy gençleri, gündönümü ateşinin çevresini sarmışlardı: genç erkeklerin ve kızların sıcak basmış yüzleri, Otto'nun yaktığı gündönümü ateşinde vahşice parlıyordu, namuslu koşum atının böğründe delikler açan, namuslu papazın söylediği şarkıya eşlik ediyorlardı: *Çürümüş kemikler titriyor.* Ellerinde meşaleler, avaz avaz bağırarak dağdan aşağı indiler; bunu, *Kuzularımı otlat* emrine uymadıkları için yaptığını genç adama söylese miydi; ve en ufak bir pişmanlık duymadığını; yüksek sesle şöyle dedi:

'Belki de yalnızca bir şakaydı, bir oyundu.'

'Sizler komik şakalarla, komik oyunlarla uğraşıyorsunuz burada. Siz mimarsınız.'

'Hayır, statikçiyim.'

'Peki, öyle olsun, arada pek fark yok.'

'Havaya uçurmak, statiğin tam tersidir. Yani onun karşıtıdır.'

'Bağışlayın,' dedi genç adam, 'matematiğim hep zayıftı.'

'Benim içinse tam bir eğlenceydi.'

'Sizin durumunuz özel olarak ilgimi çekmeye başladı. Matematiğe olan sevginizi belirtmeniz, havaya uçurmada belirli bir mesleki ilginin olduğu anlamına mı geliyor?'

'Belki de. Statik yasalarını ortadan kaldırmak için hangi güçlerin gerekli olduğunu bilmek bir statikçinin çok ilgisini çeker elbette. Kusursuz bir havaya uçurma olduğunu itiraf edin.'

'Yani bu soyut denebilecek ilginin olayda bir rol oynamış olabileceğini mi söylüyorsunuz ciddi ciddi?'

'Evet.'

'Sanırım politik sorgulamadan vazgeçemem. Yanlış bilgiler vermenin mantıksız olacağına dikkatinizi çekerim; ifadenizi kontrol etmek için gerekli tüm olanaklara sahibiz.' Babasının manastırı otuz beş yıl önce inşa ettiği ancak o an aklına geldi; bunu o kadar sık duymuşlardı ki, artık gerçekliğini yitirmişti; genç adamın bunu anlayacağından

ve nedeni bulduğunu sanacağından korkuyordu: babalık kompleksi; belki de genç adama söylemek en iyisiydi: çünkü kuzuları otlatmamışlardı ve böylece deli olarak görülmek için elle tutulur bir neden vermişlerdi ona; ama pencereden Aziz Severin'in ince kulesine bakmakla yetindi, tıpkı elinden kaçan bir ganimete bakar gibi, o sırada genç adam ona sorular yöneltiyordu, hepsini hiç düşünmeden, hayır, diye yanıtlayabildiği sorular.

Kız boşalan tabağı kenara itti, genç adamın tabağını aldı, sol eliyle genç adamın tabağını kendininkinin üstüne yerleştirirken, iki çatalı bir an sağ elinde tuttu, sonra iki çatalı da üstteki tabağa koydu, boşalan sağ elini gencin koluna götürdü ve gülümseyerek gözlerinin içine baktı.

'Demek hiçbir örgüte katılmadınız. Hölderlin okuyorsunuz, öyle mi? Peki. Yarın sizi tekrar getirtmem gerekebilir.'

Acıyan yürek sonsuza dek sağlam kalır.

Babası bekleme salonuna girdiğinde, Robert'in yüzü kızardı, yaşlı adama doğru ilerledi, elinden ağır şapkayı aldı ve şöyle dedi: "Doğum gününü kutlamayı unuttum baba. Kusura bakma. Senin için bira ısmarladım, umarım hâlâ soğuktur, yoksa..."

"Teşekkürler," dedi babası, "kutladığın için teşekkürler, birayı boş ver, soğuk sevmem zaten." Babası elini onun koluna koydu, Robert'in yüzü kızardı ve sanatoryumun önündeki iki yanı ağaçlı yolda karşılıklı yaptıkları içten hareketleri anımsadı; orada birden kolunu babasının omzuna koyma gereğini duymuştu, babası da bu harekete karşılık vermişti, Denklingen İstasyonu'nda buluşmak üzere sözleşirlerken.

"Gel," dedi Robert, "oturalım, daha yirmi beş dakikamız var."

Bardaklarını kaldırdılar, birbirlerine bakıp içtiler.

"Puro ister misin baba?"

"Hayır, teşekkürler. Trenlerin kalkış saatlerinin elli yıldır neredeyse hiç değişmediğini biliyor musun? Saatlerin

yazılı olduğu küçük emaye tabelalar bile hâlâ aynı; bazılarının emayesi biraz çatlamış, o kadar."

"Sandalyeler, masalar, duvardaki resimler," dedi Robert, "her şey hâlâ eskisi gibi, güzel yaz akşamlarında yürüyerek Kisslingen'den gelip burada treni beklediğimiz günlerdeki gibi."

"Evet," dedi babası, "hiçbir şey değişmemiş. Ruth'u aradın mı; gelecek mi? Onu görmeyeli uzun zaman oldu."

"Evet, gelecek; sanırım şimdi trendedir."

"Dört buçuğu biraz geçe Kisslingen'de oluruz, orada kahve içer ve yediye kadar rahat rahat eve döneriz. Kutlamaya geliyor musunuz?"

"Gayet tabii baba, kuşkun mu vardı?"

"Hayır, ama iptal etmeyi düşünüyordum – belki de bunu yapmamak çocuklar açısından daha iyi olur, üstelik bugün için çok hazırlık yaptım."

Yaşlı adam bakışlarını kırmızı-beyaz kareli masa örtüsüne indirdi, bira bardağıyla örtünün üstünde daireler çizdi; Robert onun ellerinin gergin derisine hayran kaldı; masumiyetini koruyan çocuk elleri; babası bakışlarını kaldırdı, Robert'in yüzüne baktı.

"Ruth ve Joseph'i düşünüyordum; Joseph'in bir kız arkadaşı olduğunu biliyorsun, değil mi?"

"Hayır, bilmiyorum."

Yaşlı adam bakışlarını yeniden indirdi, bira bardağını yeniden döndürdü.

"Buradaki iki arazimin, sizin ikinci yurdunuz gibi olacağını ummuştum, ama hepiniz kentte oturmayı yeğlediniz, Edith bile – düşüm ancak Joseph'de gerçek oluyor gibi; hepiniz onun Edith'e benzediğini ve bizden hiçbir şey almadığını düşündünüz hep, ne kadar garip – oysa Heinrich'e o kadar benziyor ki, senin oğlunu gördüğümde bazen korkuyorum; Heinrich yaşasaydı nasıl olurdu acaba? Onu anımsıyor musun?"

Köpeğimizin adı Brom'du; ben arabanın dizginlerini tutuyordum, siyah deridendi dizginler; kenarları yıpranmıştı; tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı; Hindenburg.

"Evet, anımsıyorum."

"Ona armağan ettiğim çiftliği geri verdi; şimdi kime armağan edeyim ben bunu? Joseph'e mi, Ruth'a mı? Sana mı? Çiftliği ister misin? İneklerin, çayırların, santrifüj aletlerinin, pancar dilimleme makinelerinin, traktörlerin ve ot kurutma makinelerinin sahibi olmak ister misin? Manastıra mı bırakayım? İki çiftliği de ilk maaşımla aldım! Manastırı inşa ettiğimde yirmi dokuz yaşındaydım, böyle bir sipariş almanın genç bir mimar için ne anlama geldiğini asla tahmin edemezsiniz. Skandal! Sansasyon! Oraya sık sık gitmemin tek nedeni, çoktan geçmiş zaman olan geleceğimi anımsamak değil. Yaşlanınca çiftçi gibi bir şey olmayı düşünmüştüm hep. Çiftçi olamadım, karısıyla körebe oynayan yaşlı bir deli oldum yalnızca; dönüşümlü olarak gözlerimizi kapatıyoruz, duvara resim yansıtan aletlerdeki diskler gibi zamanı değiştiriyoruz: buyur: yıl 1928 – anne iki sevimli oğlanı elinden tutmuş; biri on üç, öteki on bir yaşında; yanında ağzında puroyla baba, gülümsüyor; arka planda Eyfel Kulesi –yoksa Engelsburg mu, belki de Brandenburg Kapısı– kendine bir dekor seç; belki de kentin doğu ucundaki kayalık ya da Aziz Severin'in kulesi ya da Blessenfeld Parkı'ndaki limonata büfesi. Hayır, elbette Aziz Anton Manastırı; fotoğraf albümündeki her mevsimde görürsün onu; yalnızca giysilerimizin modası değişiyor: annende büyük, küçük şapka, kısa, uzun saç, geniş, dar etek, çocukları da üç ve beş, beş ve yedi yaşında; sonra bir yabancı ortaya çıkıyor: sarışın, genç, kucağında bir çocuk, ötekini elinden tutmuş; çocuklar bir yaşında, üç yaşında; biliyor musun, bir kızı sevemeyeceğim kadar çok sevdim Edith'i; gerçekten bir babası, bir annesi – bir erkek kardeşi olduğuna inanamıyordum. Kral'ın[1] elçisiydi Edith; o bizim yanımızda yaşarken, yüzüm kızarmadan Kral'ın adını yeniden anabiliyordum, ona yakarabiliyordum – sana getirdiği, havale ettiği mesaj neydi? Kuzuların öcünün alınması mı? Umarım görevini sadık bir biçimde yerine getirmişsindir, benim hep yaptığım gibi yanlış işlere bulaşmamışsındır, benim hep yaptığım gibi alaycılığın buzdolaplarında üstünlük duygusunu taze tutmamışsındır. Edith'in erkek kardeşi gerçekten var mı? Yaşıyor mu? Öyle biri var mı?"

[1] Burada kral sözüyle İsa kastediliyor. (Çev.)

Bira bardağıyla daireler çiziyor, kırmızı-beyaz masa örtüsüne bakıyor, başını yalnızca arada bir kaldırıyordu.

"Söylesene: Öyle biri gerçekten var mı? Senin dostundu; bir kez gördüm onu; yatak odasının penceresinde duruyordum, onun avludan geçip senin odana gittiğini gördüm; onu hiç unutmadım, sık sık düşündüm, oysa toplasan on-yirmi saniye kadar görebilmiştim; ondan korkuyordum, tıpkı karanlık bir melekten korkar gibi. Öyle biri gerçekten var mı?"

"Evet."

"Yaşıyor mu?"

"Evet. Ondan korkuyordun demek?"

"Evet. Senden de korkuyordum. Bilmiyor muydun? Edith'in sana verdiği mesajı bilmek istemiyorum; tek bir şey var: Onu yerine getirdin mi?"

"Evet."

"İyi. Eskiden senden korktuğuma, hâlâ da biraz korktuğuma şaşırdın. Sizin çocuksu suikast planlarınıza gülüp geçerdim, ama o gencin öldürüldüğünü okuyunca, gülüşüm kursağımda kaldı; Edith'in erkek kardeşi olabilirdi, ama bomba atarak beden öğretmeninin ayaklarını parçalamış bir genci öldürmenin insanca sayılabileceğini sonradan anladım; senin küçük kâğıtlarını bizim posta kutumuza atan genç, beden öğretmenine elini kaldıran Polonyalı – yersiz bir göz kırpış, saç uzaması ve burun biçimi yeterliydi, bunlara bile ihtiyaç duymuyorlardı artık: yalnızca babanın ya da büyükannenin doğum belgesi; yıllarca gülüşümle beslendim, ama bu besin bitti, gerisi gelmedi Robert, ben de buzdolabını açtım, alaycılığı ekşittim ve bir zamanlar değerli olan bir şeyin iğrenç artığı gibi çöpe döktüm; anneni sevdiğimi ve anladığımı sanmıştım, ama onu ancak şimdi anladım ve sevdim, sizi de anladım ve sevdim; ancak sonradan tam olarak farkına vardım bunun; savaş sona erince havalara uçtum, tüm bölgenin inşaat sorumlusu oldum; barış geldi, diye düşündüm, savaş bitti, yeni bir yaşam başladı; günün birinde İngiliz komutan, Honorius Kilisesi'ni bombaladıkları ve on ikinci yüzyıldan kalma haçlara zarar verdikleri için benden özür diledi; Edith yüzünden değil, yalnızca on ikinci yüzyıldan kalma haçlar yüzünden özür

diledi; sorry; on yıldan beri ilk kez güldüm, ama iyi bir gülüş değildi bu Robert ve istifa ettim; inşaat sorumlusu mu? Niçin? Edith'in gülümseyişini bir kez daha görmek, elini kolumda hissetmek uğruna tüm yüzyıllardan kalma tüm haçları verirdim; elçisinin gerçek gülümseyişi karşısında Kral'ın resimlerinin benim için ne anlamı vardı ki? Senin küçük kâğıtlarını getiren gence gelince –yüzünü hiç görmedim, adını duymadım–, onun için Aziz Severin'i verirdim, biliyorum, gülünç bir ödül olurdu bu, tıpkı yaşam kurtaran birine madalya vermek gibi; Edith'in ya da marangoz çırağının gülümseyişini bir daha gördün mü? Bir yansıma bile görmedin mi? Robert! Robert!"

Bira bardağını bıraktı, kollarını masaya koydu.

"Hiç gördün mü?" diye sordu kollarının altından mırıldanarak.

"Gördüm," dedi Robert, "Hugo adlı bir otel komisinin yüzünde, onu sana göstereceğim." "Heinrich'in istemediği çiftliği o gence armağan edeceğim; adını ve adresini bardak altlığına yaz; bardak altlıklarında en önemli mesajlar aktarılır; Edith'in erkek kardeşiyle ilgili bir şey duyarsan, bana haber ver. Yaşıyor mu?"

"Evet. Ondan hâlâ korkuyor musun?"

"Evet. Ondaki en korkunç şey, acınacak bir yanı olmamasıydı; onu avluda yürürken gördüğümde, güçlü olduğunu anladım, yaptığı hiçbir şeyin nedeni, öteki insanlar için geçerli olabilecek nedenler değildi: yoksul ya da zengin, çirkin ya da güzel olması; annesinin onu dövmüş ya da dövmemiş olması; herhangi biri bu nedenlerle herhangi bir şeyi yapar: Ya kiliseler inşa eder ya da kadınları öldürür, iyi bir öğretmen ya da kötü bir orgcu olur; onu görünce anladım: bu nedenlerin hiçbiri herhangi bir şeyi açıklayamazdı; o zamanlar hâlâ gülebiliyordum, ama onun karşısında gülüşümün sızabileceği bir aralık bulamadım; bu, beni korkuttu, sanki karanlık bir melek avlumuzdan geçmişti, Tanrı'nın sana el koyan icra memuru; bunu yaptı, sana el koydu; acınacak bir yanı yoktu; onu dövdüklerini ve öldürmek istediklerini duyduğumda bile, ona acımadım..."

"Danışman Bey, sizi ancak şimdi tanıdım; sizi iyi gördüğüme sevindim; buraya son gelişinizden beri yıllar geçmiş olmalı."

"Ah, Mull, siz misiniz? Anneniz hâlâ yaşıyor mu?"

"Hayır Danışman Bey, onu toprağa verdik. Çok büyük bir cenaze töreniydi. Dolu dolu yaşadı: yedi çocuk ve otuz altı torun, on bir torun çocuğu; dolu bir yaşam. Beyler ölmüş annemin şerefine içme onurunu bana verirler mi acaba?"

"Memnuniyetle sevgili Mull, olağanüstü bir kadındı."

Garson bara gidip bira bardaklarını doldururken, yaşlı adam ayağa kalktı, Robert de yerinden kalktı; istasyonun saati daha dördü on geçiyordu; iki çiftçi barda bekliyordu, hardala bulanmış köfteleri miskin miskin ağızlarına tıkıyorlar, keyifle iç geçirerek biralarını içiyorlardı; kırmızı yüzü, nemli gözleriyle garson tekrar masaya geldi, bira bardaklarını tepsiden masaya koydu, kendininkini eline aldı.

"Annenizin şerefine, Mull," dedi yaşlı Fähmel.

Bardaklarını kaldırdılar, karşılıklı içtiler, bardaklarını masaya koydular.

"Biliyor musunuz," dedi yaşlı adam, "elli yıl önce susamış ve aç olarak Kisslingen'den geldiğimde, anneniz bana kredi açtı; o sıralarda demiryolu onarımdaydı ve dört kilometre yürümek benim için sorun değildi; şerefinize Mull, bu da annenizin şerefine. Bu, benim oğlum, onunla tanışmadınız mı?"

"Fähmel, memnun oldum."

"Mull, memnun oldum."

"*Sizi* burada her çocuk tanır Danışman Bey, manastırımızı sizin inşa ettiğinizi herkes bilir ve bazı büyükanneler hâlâ sizinle ilgili öyküler anlatırlar; duvarcılar için arabalar dolusu bira ısmarlamanız ve dülgerlere verilen ziyafette solo dans etmeniz. Şerefinize içiyorum Danışman Bey."

Ayakta içkilerini bitirdiler; elinde boş bardakla Robert, bara geri dönen garsonun ardından baktı, garson, çiftin boş tabaklarını mutfağa açılan pencereye itti, sonra genç adama hesabı verdi. Babası Robert'i ceketinden tutup çekti.

"Gel," dedi yaşlı adam, "otur, daha on dakikamız var. Bunlar olağanüstü insanlar, yürekleri temiz."

"Ve onlardan korkmuyorsun, değil mi baba?" Yaşlı adam oğlunu tepeden tırnağa süzdü; ince, pürüzsüz yüzü gülümsemiyordu.

"Hugo'ya işkence yapanlar bu insanlardı," dedi Robert, "belki de içlerinden biri Ferdi'nin celladıydı!"

"Sen uzaklardayken ve biz senden haber beklerken, her insandan korkuyordum, ama Mull'den korkmak mı? *Sen* ondan korkuyor musun?"

"Karşıma çıkan her insanda, ona teslim edilmeyi isteyip istemeyeceğimi soruyorum kendime ve evet diyeceğim pek fazla insan yok."

"Edith'in erkek kardeşine teslim mi edildin?"

"Hayır. Hollanda'da bir odada birlikte kalıyorduk, sahip olduğumuz her şeyi paylaşıyorduk, günün yarısı bilardo oynuyor, öteki yarısı ders çalışıyorduk; o Almanca, ben matematik; ona teslim edilmemiştim, ama ne zaman olsa teslim olurdum ona – sana da baba." –Robert sigarayı ağzından aldı.– "Sekseninci doğum günün için sana bir armağan vermeyi çok isterdim baba – sana kanıtlamak isterdim, sana neyi kanıtlamak istediğimi biliyorsundur belki."

"Biliyorum," dedi yaşlı adam, elini oğlunun koluna koydu, "söylemene gerek yok."

Sana birkaç pişmanlık gözyaşı armağan etmeyi çok isterdim, ama zorla akıtamam onları, hâlâ Aziz Severin'in kulesine bakıyorum, elimden kaçan bir ganimetmiş gibi; senin gençlik yapıtın olması ne yazık, büyük piyango, ilk büyük oyun; iyi inşa edilmiş, sağlam taş bina, statik olarak kusursuz; iki kamyon dolusu patlayıcı kullanmam gerekiyordu, çevresini dolaştım, formüllerimi ve çizimlerimi tebeşirle duvarlara, sütunlara, kemer payandalarına çizdim, Son Akşam Yemeği resminde Aziz Yohanna ve Aziz Petrus'un ayağının arasına çizdim; manastırı çok iyi tanıyordum; çocukken, gençken, genç bir adamken sık sık anlatmıştın bana; çizimlerimi duvara çizerken, orada kalan tek kişi olan başpapaz yanımda koşturdu, aklıma, dinime seslendi; neyse ki beni tanımayan, yeni bir başpapazdı. Vicdanıma seslendi, boşuna; alabalık yiyen hafta sonu konuğu, müteahhidin saf bal yiyen, köy ekmeğine tereyağı süren oğlu olarak tanımıyordu beni, sanki deliymişim gibi beni sü-

zerken, ona şöyle fısıldadım: *Çürümüş kemikler titriyor*; yirmi dokuz yaşındaydım, manastırı inşa ettiğin sırada senin olduğun yaşta, ufkun gerisinde beliren gri ve ince ganimet için pusudaydım: Aziz Severin; ama tutuklandım ve genç adam beni sorguladı, burada Denklingen İstasyonu'nda, şimdi boş olan şu masada.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu yaşlı adam.

"Aziz Anton'u; uzun zamandır gitmedim oraya."

"Buna seviniyor musun?"

"Joseph için seviniyorum, uzun zamandır görmedim onu."

"Onunla gurur duyuyorum," dedi yaşlı adam, "o kadar bağımsız ve canlı ki, günün birinde yetenekli bir mimar olacak; el işçilerine biraz fazla sert davranıyor, fazla sabırsız, ama yirmi iki yaşındaki birinden sabır beklemiyorum; şimdi de bitiş tarihinin baskısı altında; papazlar Noel'den önceki ayinleri yeni kilisede yapmayı çok isterlerdi; elbette hepimiz açılışa davetliyiz."

"Başpapaz hâlâ orada mı?"

"Hangisi?"

"Gregor."

"Hayır, kırk yedi yaşında öldü; manastırın yıkılmasının etkisinden kurtulamadı."

"Ya sen, sen kurtulabildin mi?"

"Yıkıldığı haberini aldığımda çok üzüldüm, ama sonra oraya gidip de yıkıntıları gördüğümde fikrimi değiştirdim, papazlar çok öfkeliydi, suçluyu bulmak için bir komisyon kurmak istiyorlardı; bir mimari yapıt için öç alınmasını istemiyordum, suçluyu bulacaklarından ve benden özür dileyeceğinden korktum; İngiliz'in 'Sorry'sinin kulağımdaki korkunç çınlayışı dinmemişti; ve sonuçta bina tekrar inşa edilebilirdi. Evet Robert, bunun etkisinden kurtuldum. İnanmayacaksın, ama tasarladığım, inşaatını yürüttüğüm binalara asla bağlanmadım; kâğıt üstünde hoşuma gidiyorlardı, işbaşındayken oldukça tutkuluydum, ama asla bir sanatçı olmadım, anlıyor musun, olmadığımı da biliyordum; manastırı yeniden inşa etmemi önerdiklerinde, taslaklarım hâlâ duruyordu; oğlunun pratik yapması, uyumlu çalışma-

yı öğrenmesi ve sabırsızlığını birazcık yenmesi için olağanüstü bir fırsat; istasyona gitmemiz gerekmiyor mu?"

"Dört dakika daha var baba. Dışarı çıkabiliriz."

Robert ayağa kalktı, bara doğru bir işaret yaptı, evrak çantasına uzandı, ama garson barın arkasından çıktı, Robert'in yanından geçti, gülümseyerek yaşlı adamın omzuna elini koydu ve şöyle dedi: "Hayır, hayır Danışman Bey, siz benim konuklarım oldunuz, bunu alamam, annemin anısına yakışmaz."

Dışarısı hâlâ sıcaktı; trenin beyaz dumanları Dodringen üzerinde görülüyordu.

"Biletleri aldın mı?" diye sordu yaşlı adam.

"Evet," dedi Robert, Dodringen'in gerisindeki yamacın üzerinden onlara doğru gelen trene baktı, açık mavi gökyüzünden iner gibiydi tren; siyahtı, eskiydi ve acınacak durumdaydı; istasyon şefi, yüzünde hafta sonu gülümsemesiyle odasından çıktı.

"Buradayım baba, buradayım," diye seslendi Ruth; yeşil kasketi, el sallayan kolları, kazağının pembe yünü; büyükbabasına ellerini uzattı, platforma çıkmasına yardım etti, ona sarıldı, açık kompartıman kapısından yavaşça içeri itti, babasını yukarı çekti, yanağından öptü.

"Öyle sevinçliyim ki," dedi, "Aziz Anton ve bu akşam için gerçekten çok sevinçliyim."

İstasyon şefi düdük çaldı ve hareket eden trene el salladı.

7

Gişeye geldiklerinde, Nettlinger puroyu ağzından çıkardı ve Schrella'yı yüreklendirircesine başını salladı; gişe penceresi içeriden yukarı itildi, elinde listeyle bir gardiyan öne doğru eğildi, "Tutsak Schrella siz misiniz?" diye sordu.

"Evet," dedi Schrella.

Gardiyan bir karton kutudan aldığı nesnelerin adlarını söyleyerek onları tezgâhın üstüne koydu.

"Bir cep saati, nikel, zincirsiz."

"Bir cüzdan, siyah deri, içindekiler: beş İngiliz Şilini, otuz Belçika Frankı, on Alman Markı ve seksen fenik."

"Bir boyunbağı, rengi yeşil."

"Bir tükenmezkalem, markası yok, rengi: gri."

"İki mendil, beyaz."

"Bir trençkot."

"Bir şapka, rengi: siyah."

"Bir tıraş makinesi, markası: Gillette."

"Altı tane sigara, markası: Belga."

"Gömlek, iç çamaşırı, sabun ve diş fırçası sizde kalmıştı, değil mi? Lütfen şurayı imzalayın ve özel eşyanızdan hiçbir şeyin eksik olmadığını imzanızla onaylayın."

Schrella paltosunu giydi, pılını pırtısını cebine tıktı, listeyi imzaladı: 6 Eylül 1958, saat 15.30.

"Tamam," dedi gardiyan ve gişe penceresini aşağı indirdi.

Nettlinger puroyu yeniden ağzına soktu, Schrella'nın omzuna dokundu: "Gel," dedi, "dışarıya şuradan çıkılıyor,

yoksa tekrar kodese mi girmek istiyorsun? Boyunbağını taksan iyi olur."

Schrella ağzına bir sigara soktu, gözlüğünü düzeltti, gömleğinin yakasını yukarı kaldırdı ve boyunbağını taktı; Nettlinger birdenbire çakmağı burnunun dibine sokunca korktu.

"Evet," dedi Nettlinger, "bütün tutsaklar böyledir, üst düzey ya da alt düzey, suçlu ya da suçsuz, yoksul ya da zengin, siyasi ya da adi suçlu; önce sigara." Schrella sigaranın dumanını derin derin içine çekti, boyunbağını takıp gömleğinin yakasını tekrar aşağı indirirken, gözlük camlarının üzerinden Nettlinger'i süzdü.

"Böyle şeylerde deneyimlisin galiba?"

"Sen değil misin?" diye sordu Nettlinger. "Gel, müdüre veda etmeden gitmene ne yazık ki izin veremem."

Schrella şapkasını taktı, sigarayı ağzından çıkardı ve ona avlunun kapısını açan Nettlinger'i izledi; müdür, açık görüş için izin belgelerinin verildiği gişedeki kuyruğun önünde duruyordu; uzun boyluydu, çok şık olmamakla birlikte düzgün giyinmişti, Nettlinger ve Schrella'ya doğru yürürken, kol ve bacak hareketlerinden sivil olduğu anlaşılıyordu.

"Umarım," dedi Nettlinger'e, "her şey seni hoşnut edecek biçimde gelişmiştir, hızlı ve düzgün."

"Teşekkürler," dedi Nettlinger, "gerçekten hızlı gelişti."

"Güzel," dedi müdür, Schrella'ya döndü: "Kusuruma bakmazsanız, veda olarak size birkaç söz söyleyeceğim, gerçi yalnızca bir gün," –güldü– "korumam altında kaldınız ve muayene bölümü yerine, yanlışlıkla ceza bölümüne girdiniz. Bakın," dedi ve hapisanenin iç kapısını gösterdi, "bu kapının ötesinde sizi ikinci bir kapı bekliyor, o ikinci kapının ötesinde de sizi olağanüstü bir şey bekliyor, en değerli servetimiz: özgürlük. Hakkınızdaki kuşku haklı bulunmuş olsun ya da olmasın, siz," –tekrar güldü– "konuksever duvarlarımın arasında özgürlüğün tersini tanıdınız. Özgürlüğünüzün tadını çıkarın. Gerçi hepimiz tutsağız, ruhumuzun özgür kalıp yaratıcısına yükseleceği güne dek bedenimizin tutsağıyız, ama konuksever duvarlarımın arasındaki tut-

saklık yalnızca simgesel değil. Sizi özgür bırakıyorum Bay Schrella..."

Schrella utangaç bir tavırla elini uzattı, ama hemen geri çekti, çünkü el sıkışmanın burada formaliteler arasında yer almadığı, müdürün yüzünden okunuyordu; Schrella sesini çıkarmadı, sigarayı sağ elinden sol eline geçirdi ve Nettlinger'e başıyla işaret verdi.

Bu avlunun duvarları, yukarıdaki gökyüzü, Ferdi'nin gözlerinin yeryüzünde gördüğü en son şeyler olmuştu; müdürün sesi belki de onun duyduğu en son insan sesi olmuştu, Nettlinger'in purosunun kokusuyla tamamen dolacak kadar dar olan bu avluda; müdürün koklayan burnu şöyle diyordu: Tanrım, purodan her zaman anlamışsındır, bu konuda hakkını vermek gerek.

Nettlinger puroyu ağzından çıkarmadı. "Veda konuşmasını kendine saklayabilirdin. Haydi bakalım, teşekkürler, hoşça kal."

Schrella'yı omuzlarından tuttu, önlerinde açılan iç kapıya doğru itti; sonra Schrella'yı yavaşça dış kapıya doğru iteledi; Schrella durdu, memura kâğıtlarını verdi; adam onları dikkatle karşılaştırdı, başını salladı ve kapıyı açtı.

"İşte orada," dedi Nettlinger gülerek, "özgürlük. Otomobilim biraz ileride, seni nereye bırakayım, söyle?"

Schrella, Nettlinger'in yanında yolun karşı tarafına geçti, şoför ona otomobilin kapısını açınca duraksadı.

"Haydi," dedi Nettlinger, "binsene."

Schrella şapkasını çıkardı, otomobile bindi, oturdu, arkasına yaslandı, yanına oturan Nettlinger'e baktı.

"Seni nereye bırakmamızı istersin?"

"İstasyona," dedi Schrella.

"Orada bavulun mu var?"

"Hayır."

"Bu konuksever kenti yine mi terk etmek istiyorsun?" diye sordu Nettlinger. Öne doğru eğildi, "Merkez İstasyonu'na," dedi şoföre.

"Hayır," dedi Schrella, "bu konuksever kenti henüz terk etmek istemiyorum. Robert'e ulaşamadın mı?"

"Hayır," dedi Nettlinger, "ortalarda görünmüyor. Bütün gün ona ulaşmaya çalıştım, ama gizlendi, Prens Hein-

rich Oteli'nde neredeyse yakalıyordum ki, yan kapıdan kaçtı; onun yüzünden çok kötü şeyler yaşamak zorunda kaldım."

"Daha önce de hiç görmedin mi onu?"

"Hayır," dedi Nettlinger, "bir kez bile; kendi kabuğuna çekildi."

Otomobil trafik ışığında durdu. Schrella gözlüğünü çıkardı, mendiliyle sildi ve cama doğru yanaştı.

"Sana tuhaf geliyor olmalı," dedi Nettlinger, "bunca zaman sonra ve böyle koşullar altında yeniden Almanya'da olmak; Almanya'yı tanıyamayacaksın."

"Hayır, tanıyorum," dedi Schrella, "şöyle böyle, insanın genç kızken sevdiği ve yirmi yıl sonra yeniden gördüğü kadını tanıması gibi; eh, biraz şişmanlamış; salgı bezleri yağ bağlamış; belli ki yalnız zengin değil, aynı zamanda çalışkan bir adamla evlenmiş; kentin dışında villa, otomobil, parmaklarda yüzükler; eski aşk bu koşullar altında kaçınılmaz olarak alaycılığa dönüşüyor."

"Böyle resimler oldukça bulanıktır elbette," dedi Nettlinger.

"Bunlar resim," dedi Schrella, "elinde bunlardan üç bin tane olsaydı, gerçeğin ucunun küçücük bir parçasını görürdün belki."

"Gözlerinin doğru görüp görmediğinden kuşkuluyum: Ülkeye ayak basalı yirmi dört saat olmuş, bunun yirmi üç saati hapisanede geçmiş."

"Hapisanede bir ülkeyle ilgili ne çok şey öğrenilebildiğine inanamazsın; sizin hapisanelerinizde en sık görülen suç dolandırıcılık; kendini aldatma ne yazık ki suç olarak görülmüyor; son yirmi iki yılın dördünü hapisanede geçirdiğimi biliyor muydun?"

Otomobil, trafik ışığı yüzünden oluşan uzun kuyrukta ağır ağır ilerliyordu.

"Hayır," dedi Nettlinger, "bunu bilmiyordum. Hollanda'da mı?"

"Evet," dedi Schrella, "ve İngiltere'de."

"Hangi suçla?"

"Taşkınlık; aşk acısı yüzünden, kesinlikle idealizm yüzünden değil, çünkü gerçek bir şeyle savaşıyordum."

"Daha açık konuşabilir misin?" diye sordu Nettlinger.

"Hayır," dedi Schrella, "anlayamazsın ve seni övdüğümü sanırsın.

Bütün Almanları öldürmek gerektiğini söylediği için Hollandalı bir politikacıyı tehdit ettim, çok sevilen bir politikacıydı; Almanlar, Hollanda'yı işgal edince beni serbest bıraktılar ve benim Almanya için bir çeşit din şehidi olduğumu düşündüler, ama sonra arananlar listesinde adımı buldular, ben de onların sevgisi yüzünden İngiltere'ye kaçtım; bütün Almanları öldürmek, yalnızca sanat yapıtlarını kurtarmak gerektiğini söylediği için bir İngiliz politikacıyı tehdit ettim, çok sevilen bir politikacıydı; ama çok geçmeden beni bağışladılar, çünkü duygularıma saygı göstermeleri gerektiğini düşünüyorlardı, o politikacıyı tehdit ederken hiç hissetmediğim duygularıma; işte insan yanlış anlamayla böyle hapsedilir ve yanlış anlamayla böyle serbest bırakılır."

Nettlinger güldü: "Madem resimler topluyorsun, koleksiyonuna bir tane de ben ekleyeyim. Şuna ne dersin: okul arkadaşları arasında kıyasıya politik nefret; kovalama, sorgulama, kaçış, kan dökecek kadar nefret, ama yirmi iki yıl sonra eve dönen kaçağı hapisaneden kurtaran, onu kovalayan o korkunç adamın ta kendisi. Koleksiyonuna girmeye değer bir resim değil mi bu?"

"Bu, bir resim değil," dedi Schrella, "ne yazık ki gerçek bir öykü, ama bu öyküyü soyut bir resme dönüştürüp sana yorumlarsam, hoşuna gidecek pek bir şey bulamazsın."

Nettlinger purosunu ağzından çıkardı. "Anlamanı beklemem tuhaf olurdu, ama inan bana: Arananlar listesinde adını okuduğumda ve raporu gözden geçirip seni gerçekten sınırda tutukladıklarını öğrendiğimde, serbest bırakılman için her yolu denemekten bir an bile çekinmedim."

"Gerekçelerinin ve duygularının doğruluğundan kuşkulandığımı sanıyorsan, buna üzülürüm," dedi Schrella. "Pişmanlığından bile kuşku duymuyorum, ama resimler –öyküyü, resim olarak koleksiyonuma almamı istedin–, soyutlama anlamına gelir, senin o zamanlar oynadığın ve bugün oynamakta olduğun rol de bu; kusura bakma, ama roller aynı, çünkü o zamanlar beni zararsız hale getirmek beni

hapsetmek demekti, bugün beni zararsız hale getirmek beni serbest bırakmak demek; benden çok daha soyut düşünen Robert, korkarım bu nedenle seni görmeye önem vermiyor. Umarım beni anlıyorsundur – kişisel gerekçelerinin ve duygularının doğruluğundan o zamanlar da hiç kuşkulanmadım; beni anlayamıyorsun, anlamaya çalışmıyorsun bile, çünkü o rolleri bilinçli olarak oynamadın, yoksa bir sinik ya da bir suçlu olurdun, ikisi de değilsin."

"Şimdi bana övgüler mi yağdırıyorsun, yoksa tam tersini mi yapıyorsun, gerçekten bilmiyorum."

"İkisinden de biraz var," dedi Schrella gülerek.

"Kız kardeşin için ne yaptığımı bilmiyorsun herhalde."

"Edith'i korudun mu?"

"Evet. Wakiera onu tutuklatmak istiyordu; adını sürekli listeye yazıyordu, ben de sürekli siliyordum."

"İyilikleriniz," dedi Schrella, "neredeyse kötülüklerinizden daha korkunç."

"Sizler de Tanrı'dan daha acımasızsınız, Tanrı, pişmanlık duyulan günahları bağışlar."

"Bizler Tanrı değiliz, onun gibi her şeyi bilen ve bağışlayan varlıklar olamayız."

Nettlinger başını iki yana sallayarak arkasına yaslandı; Schrella cebinden bir sigara çıkardı, ağzına soktu, Nettlinger'in çakmağı birdenbire burnunun dibinde yanınca ve açık mavi alev neredeyse kirpiklerini yakınca yine korktu. 'Ve kibarlığın,' diye düşündü, 'her zamanki kabalığından daha kötü. Beysbol topunu yüzüme atmanla, şimdi rahatsız edici bir biçimde sigaramı yakman arasında hiç fark yok.'

"Robert'e ne zaman ulaşabiliriz?" diye sordu.

"Herhalde ancak pazartesi, hafta sonunda nereye gittiğini öğrenemedim; babası da, kızı da, hepsi gitmiş; belki bu akşam evinde bulabilirsin onu ya da yarın sabah dokuz buçukta Prens Heinrich Oteli'nde; dokuz buçukla on bir arasında bilardo oynuyor orada. Hapisanede sana kaba davranmadılar umarım."

"Hayır," dedi Schrella, "düzgündü."

"Paraya ihtiyacın varsa söyle. Elindekiyle fazla idare edemezsin."

"Sanırım pazartesiye kadar yeter; pazartesiden itibaren param olacak."

İstasyona yaklaştıkça otomobil kuyruğu uzadı ve genişledi. Schrella pencereyi açmaya çalıştı, ama kolu çevirmeyi beceremedi, Nettlinger onun üzerinden eğilip pencereyi aşağı indirdi.

"Korkarım," dedi, "içeri giren hava, içerideki havadan daha iyi değil."

"Teşekkürler," dedi Schrella; Nettlinger'e baktı, sigarasını sol elinden sağ eline, sağ elinden sol eline geçirdi. "Baksana," dedi, "o zaman Robert'in vurduğu top bulundu mu, anımsıyor musun?"

"Evet," dedi Nettlinger, "elbette anımsıyorum, çünkü sonradan üzerinde çok konuşuldu; topu hiç bulamadılar; o akşam gecenin geç saatlerine kadar aradılar, hatta pazar olmasına karşın ertesi gün de aradılar; içleri bir türlü rahat etmedi; sonraları birisi bunun yalnızca Robert'in yaptığı bir numara olduğunu iddia etti, sözde topa hiç vurmamış, yalnızca vuruşun sesini taklit etmiş ve sonra topu yok etmiş."

"Ama hepsi topu gördü, değil mi, nasıl uçtuğunu?"

"Elbette, kimse bu söylentiye inanmadı; başkaları topun birahanenin avlusunda bekleyen bir bira kamyonunun üstüne düştüğünü söylediler; olayın hemen ardından oradan bir kamyonun ayrıldığını belki anımsarsın."

"Daha önceydi, Robert vurmadan çok daha önce," dedi Schrella.

"Bence yanılıyorsun," dedi Nettlinger.

"Hayır, hayır," dedi Schrella, "orada durmuş bekliyordum ve her şeyi dikkatle izledim; kamyon Robert vurmadan önce ayrıldı."

"Eh, peki," dedi Nettlinger, "şöyle ya da böyle, top hiç bulunamadı. İstasyona geldik, gerçekten yardım istemiyor musun?"

"Hayır, teşekkürler, ihtiyacım yok."

"Seni en azından yemeğe davet edebilir miyim?"

"Tamam," dedi Schrella, "gidip yemek yiyelim."

Şoför kapıyı açtı, ilk Schrella indi, elleri cebinde Nettlinger'i bekledi, Nettlinger evrak çantasını koltuktan aldı,

paltosunu iliklerdi, şoföre dönüp, "Beni beş buçuğa doğru Prens Heinrich Oteli'nden alın lütfen," dedi. Şoför elini kasketine götürdü, direksiyonun başına geçti.

Schrella'nın gözlüğü, çöküк omuzları, bir tuhaf gülümseyen ağzı, ışıldamayan, yalnızca hafif bir gümüşi pırıltıya sahip, hâlâ arkaya taradığı sarı saçları; terini silip mendilini yeniden cebine sokarken yaptığı devinim: Schrella değişmemiş gibiydi, birkaç yıl yaşlanmak dışında.

"Neden geri döndün?" diye sordu Nettlinger usulca. Schrella ona baktı, hep yaptığı gibi gözlerini kırpıştırarak, dişleriyle alt dudağını kemirerek; sağ elinde sigara, sol elinde şapka; Nettlinger'e uzun uzun baktı ve bekledi, yirmi yıldan fazladır özlemini çektiği şeyi boşuna bekleyip durdu: nefreti; hep istediği o elle tutulur şeyi; birinin yüzüne vurmak ya da kıçına tekme atmak, bir yandan da şöyle bağırmak: 'Seni domuz, seni sefil domuz!' Böyle basit duygulara kapılabilen insanları hep kıskanmıştı, ama bu, utangaç utangaç gülümseyen, yuvarlak yüze vuramıyordu ve bu kıça tekme atamıyordu; okul merdiveninde takılıp düşsün, gözlüğünün sapı kulak memesine batsın diye ona çelme takmıştı; eve dönerken ona saldırmış, evlerin sahanlıklarına sürüklemiş ve dövmüştü; dikenli telli kırbaçla Robert'e ve ona vurmuştu; sorgulamıştı; Ferdi'nin ölümünden sorumluydu, ve Edith'i korumuş, Robert'i serbest bırakmıştı.

Bakışlarını Nettlinger'den çekip istasyonun önündeki insan kaynayan alana yöneltti; güneş, hafta sonu, bekleyen taksiler ve dondurmacılar, müşterilerin ardından bavulları sürükleyen mor üniformalı otel komileri; Aziz Severin'in görkemli gri cephesi, Prens Heinrich Oteli, Café Kroner; Nettlinger birdenbire insan kalabalığının içine dalıp kollarını sallayarak, "Merhaba Bayan Ruth," diye bağırınca Schrella ürktü, sonra Nettlinger geri geldi, başını iki yana salladı.

"Kızı gördün mü?" diye sordu, "Yeşil şapkalı ve pembe kazaklı olanı; göz alıcı bir güzelliği var, Robert'in kızıydı o. Yakalayamadım; Robert'i nerede bulacağımızı bize söyleyebilirdi. Yazık, onu gördün mü?"

"Hayır," dedi Schrella usulca, "Edith'in kızı."

"Aynen öyle," dedi Nettlinger, "senin yeğenin. Lanet olsun, haydi, gidip yemek yiyelim."

İstasyonun önündeki alanı aştı, caddenin karşı tarafına geçti; Schrella onun peşinden Prens Heinrich Oteli'ne girdi; mor üniformalı bir komi kapıyı tuttu, kapı onların ardından sallanarak tekrar yuvasına oturdu.

"Cam kenarı mı?" diye sordu Jochen. "Memnuniyetle. Çok güneş almasın mı? Öyleyse doğu yakası. Hugo, beylere doğu yakasında bir cam kenarı ayarla. Bir şey değil." Bahşişler burada seve seve kabul edilir. Bir mark güzel, yuvarlak bir madeni paradır, bahşiş de bu mesleğin ruhudur ve *ben kazandım*, arkadaşım, onun yüzünü bile görmedin. Nasıl, Dr. Fähmel'in pazarları da burada bilardo oynayıp oynamadığını mı soruyorsunuz? Schrella mı? Aman Tanrım! Öyleyse kırmızı karta bakmama bile gerek yok. "Tanrım, bu saatte yaşlı bir adamın hizmet dışı bir saptamada bulunmasına kızmazsınız herhalde Bay Schrella! Babanızı iyi tanırdım, çok iyi; bir yıl bizde çalıştı: Alman Jimnastik ve Spor Bayramı'nın olduğu yıl; anımsıyor musunuz? Elbette, o zamanlar on-on bir yaşlarındaydınız herhalde; elimi sıkarsanız sevinirim; Tanrım, görevimin bir parçası olmayan duygularımı bağışlayın; bunu isteyebilecek kadar yaşlıyım; babanız ciddi bir adamdı ve onurluydu! Tanrım, küstahlıklara göz yummazdı ve küstah olmayanlara karşı kuzu gibiydi; babanızı sık sık düşündüm, eski yaraları deşiyorsam bağışlayın; aman Tanrım, tamamen unuttum, Tanrım; bu domuzların söyleyecek bir şeyleri kalmamış olması büyük şans; ama dikkatli olun Bay Schrella, dikkatli olun; bazen düşünüyorum da: *Onlar kazandı*. Dikkat. Barışa güvenmeyin ve yaşlı bir adamın hizmet dışı birkaç duygu ve saptamasına kızmayın. Hugo, beylere doğu yakasındaki en iyi yeri göster, en iyi yeri. Hayır Bay Schrella, Dr. Fähmel pazarları bilardo oynamaya gelmiyor, hayır, pazarları gelmiyor; çok sevinecek, siz gençken iki kafadardınız, değil mi? Sanmayın ki her insan unutulur. Bana adresinizi bırakırsanız, herhangi bir nedenle buraya uğraması durumunda size haber veririm; size bir ulak, bir telgraf gönderirim, isterseniz telefon ederim. Müşterilerimiz için her şeyi yaparız."

Hugo'nun kılı kıpırdamadı; farkına varmak yalnızca müşterilerin isteği üzerine gerçekleşiyordu; bilardo salonunda birisi mi haykırdı? Sır saklanacak; dikenli telli kırbaç mı? Hayır; yersiz içtenlikler ve düzenlemelerden kaçınılmalıydı; sır saklamak bu mesleğin püf noktasıydı. Mönü mü? Buyurun beyler. Burası beyler için uygun mu? Doğu yakası, cam kenarı, fazla güneş yok. Aziz Severin'in doğu galerisine bakıyor: eski Roma tarzı, 11. ya da 12. yüzyıl; kurucusu: Aziz Dük Heinrich, deli dük. Evet beyefendi, gün boyu sıcak yemek var; mönüde bulacağınız bütün yemekler saat on ikiden yirmi dörde kadar servis yapılır. En iyi mönü mü? Tekrar görüşmenizi kutlayacaksınız; böyle içten bir habere uygun içten bir gülümseme; ancak düşünmek yok; Schrella, Nettlinger, Fähmel; düzenlemeler yok; sırtında yara izi mi? Evet, garson hemen gelecek ve siparişinizi alacak.

"Martini de içer misin?" diye sordu Nettlinger.

"Evet, lütfen," dedi Schrella. Delikanlıya paltosunu, şapkasını verdi, saçını düzelterek oturdu; salonda tek tük müşteri vardı, arkadaki köşede oturmuş, usulca fısıldaşıyorlardı; yumuşak gülüşlere hafif kadeh şıngırtıları karışıyordu; şampanya.

Schrella garsonun uzattığı tepsiden martiniyi aldı, Nettlinger'in de almasını bekledi, kadehi kaldırdı, Nettlinger'e göz kırptı ve içti; Nettlinger durup dururken yaşlanmış gibiydi; Schrella'nın aklında o parlak sarı saçlı genç kalmıştı, kaba ağzında hep yumuşak bir kıvrım olan genç; bir altmış yedi metre yüksekliği kolayca atlayan, yüz metreyi 11.5 saniyede koşan; galip, kaba, iyi niyetli, ama belli ki, diye düşündü Schrella, zaferleri bile onları mutlu etmedi; kötü yetiştirilme, kötü beslenme, tarz yok; herhalde çok fazla yiyor; saçlarının yarısı dökülmüş bile, nemli gözlerinde yaşlılık duygusallığı. Nettlinger bir uzman gibi dudağını bükerek mönüye eğildi, beyaz gömleğinin kolu sıyrıldı, altın bir kol saati göründü, parmağında nikâh yüzüğü; Tanrım, diye düşündü Schrella, bütün bunları yapmamış bile olsaydı, Robert yine de onunla bira içmeyi ya da çocuklarını Nettlinger'in kent dışındaki villasında, aileleri bir araya getiren badminton oyununa götürmeyi istemezdi.

"Sana bir şey önerebilir miyim?" diye sordu Nettlinger.

"Lütfen," dedi Schrella, "bana bir şey öner."

"Ön yemek olarak nefis bir tütsülenmiş somon balığı olsaydı," dedi Nettlinger, "sonra piliç, yanında kızarmış patates ve salata, yemek üstüne ne alacağımıza daha sonra karar verelim derim ben; biliyor musun, benim yemek üstüne canımın ne çektiği yemek sırasında ortaya çıkıyor, sonradan peynir mi, pasta mı, dondurma mı, yoksa omlet mi yiyeceğim konusunda içgüdüme güveniyorum; tek bir şeyden şimdiden eminim: Kahve içeceğim." Nettlinger'in sesi, 'İyi yemek yemeyi bilmek' adlı bir kursa katılmış gibi çıkıyordu; ezberlediği teraneyle gurur duyuyor gibiydi ve henüz bunu kesmeye niyeti yoktu, Schrella'ya şöyle fısıldadı: "Entrecôte à deux – mavi alabalık – dana madalyon."

Schrella, Nettlinger'in parmağını izledi, dikkatle yemek listesini tarıyor, belirli yemeklerde duruyordu – dil şakırdatma, başı iki yana sallama, kararsızlık. "Ne zaman hadım edilmiş piliç yesem halsizleşiyorum." Schrella bir sigara yaktı, bu kez Nettlinger'in çakmağından kurtulduğu için mutluydu; martinisinden bir yudum aldı, gözleriyle Nettlinger'in işaret parmağını izledi, tatlılara gelmişti. 'Lanet olasıca titizlikleri,' diye düşündü, 'insanın kızarmış tavuk gibi mantıklı ve güzel bir şeye duyduğu iştahı bile kaçırır; illa her şeyi daha iyi yapacaklar, yemeği bir şölen haline getirmekte İtalyanlar ve Fransızları bile geçtikleri belli.'

"Ben tavuk alacağım," dedi.

"Ya tütsülenmiş somon balığı?"

"Hayır, teşekkürler."

"Çok lezzetli bir şeyi kaçırıyorsun; açlıktan ölüyor olmalısın."

"Öyleyim," dedi Schrella, "ama yemek üstüne bir şeyler alacağım."

"Nasıl istersen."

Garson iki martini daha getirdi, tepsi hiç kuşkusuz bir yatak odası takımından daha pahalıydı; Nettlinger tepsiden bir kadeh aldı, Schrella'ya uzattı, kendininkini aldı, öne doğru eğildi ve şöyle dedi: "Şerefine içiyorum."

"Teşekkürler," dedi Schrella, başını salladı ve içti.

"Hâlâ anlayamadığım bir şey var," dedi, "nasıl oldu da beni daha sınırdayken tutukladılar?"

"Adının hâlâ arananlar listesinde olması büyük şanssızlık; cinayete teşebbüs yirmi yıl sonra zamanaşımına uğrar, sen de iki yıl önce listeden silinmeliydin."

"Cinayete teşebbüs mü?" diye sordu Schrella.

"Evet, o zamanlar Wakiera'yla yaptığınız şey bu tanımlamaya uyuyor."

"Bu işe hiç bulaşmadığımı bilmiyorsun herhalde; bunu onaylamadım bile."

"Eh, iyi o zaman," dedi Nettlinger, "adını arananlar listesinden kesin olarak silmek zor olmayacak; tek yapabildiğim, senin için kefil olmak ve geçici olarak serbest bırakılmanı sağlamaktı; kaydı iptal edemedim; artık bundan sonrası yalnızca formalite olacak. İzin verirsen, çorbamı içmeye başlayacağım."

"Elbette," dedi Schrella.

Nettlinger gümüş kâseden çorbasını içerken, Schrella istasyona doğru döndü; çorbanın içindeki soluk sarı topaklar, bugüne dek Alman çayırlarında otlamış en soylu sığırların iliğinden yapılmıştı mutlaka; salata yapraklarının canlı yeşiliyle çevrili tütsülenmiş somon balığı, tepside altın gibi parlıyordu; tost ekmeği hafifçe kızartılmıştı, tereyağı parçaları gümüş rengi su damlalarıyla kaplıydı; yemek yiyen Nettlinger'in görüntüsü karşısında Schrella zayıf bir acıma duygusuna kapılmaktan kendini alamadı; yemek yemeyi içtenliğin ileri bir noktası olarak görmüştü her zaman; sefil ya da iyi otellerde yenen sevgi dolu yemekler; tek başına yemek zorunda kalmak her zaman bir lanetlenme gibi gelmişti ona, bekleme ve kahvaltı salonlarında, kaldığı sayısız pansiyonda tek başına yemek yiyen erkekler, her zaman lanetliler olarak görünmüştü ona; yemekte hep arkadaş aramıştı, bir kadının yanına oturmayı yeğlemişti; ekmeği ufalarken biraz laflamak, çorba kâsesinin üzerinden gülümsemek, birkaç şeyi uzatmak, tamamen biyolojik olan bu olayı dayanılır kılar ve zevke dönüştürürdü; Nettlinger gibi sayısız adamı gözlemişti, ona tutukluları anımsatıyorlardı; yedikleri yemek ona idam mahkûmunun yediği son yemek gibi geliyordu; sofra kurallarına uymakla bir-

likte, fasulye çorbasını ve hadım edilmiş pilici öldüren bir ciddiyetle yemek yerlerdi; ayrıca yedikleri her lokmada, ödenen paranın değerini bilmek zorundaydılar. Schrella yeniden istasyona doğru döndü, girişin üzerinde asılı olan büyük yazıyı okudu: *Evine dönenler, hoş geldiniz.*

"Baksana," dedi, "sence ben evine dönen biri miyim?"

Nettlinger, tam o sırada tereyağı sürmekte olduğu tost diliminden başını kaldırıp hüznün derinliklerinden çıkmışçasına baktı.

"Duruma göre değişir," dedi, "hâlâ Alman vatandaşı mısın?"

"Hayır," dedi Schrella, "vatansızım."

"Yazık," dedi Nettlinger, tekrar tost dilimine eğildi, tabaktan bir parça tütsülenmiş somon balığı kesti, parçalara ayırdı, "cinayet değil, politik nedenler yüzünden kaçmak zorunda kaldığını kanıtlayabilseydin, çok güzel bir tazminat alabilirdin. Yasal durumu açıklamamı ister misin?"

"Hayır," dedi Schrella. Nettlinger somon balığı tabağını kenara itince, Schrella öne doğru eğildi: "Bu nefis somon balığını geri mi göndereceksin yoksa?"

"Elbette," dedi Nettlinger, "ama bunu yapamazsın..."

Schrella somon balığını eliyle gümüş tabaktan alıp bir dilim tostun üstüne koyarken, Nettlinger korkuyla çevresine bakındı, "Bunu yapamazsın..."

"Böyle seçkin bir otelde neler yapılabileceğine inanamazsın; babam garsondu, hatta bu kutsal salonlarda bile çalıştı; doğal ve pratik olmasa bile, bezelye çorbasını ellerinle yemeye kalksan, kıllarını bile kıpırdatmazlar; zaten doğal ve pratik olmayan şeyler burada en az ilgiyi çeker, bu yüzden en yüksek fiyatlara çıkar; kıllarını bile kıpırdatmayan garsonların fiyatıdır bu; ama ekmeği elle yemek ve üstüne balığı elinle koymak – bu hem doğal, hem de pratik."

Gülümseyerek tabakta son kalan somon balığını aldı, tost dilimlerinin arasına sıkıştırdı. Nettlinger ona kötü kötü baktı.

"Herhalde," dedi Schrella, "şimdi elinden gelse beni öldürürdün, eskisinden daha farklı gerekçelerle, bunu itiraf etmeliyim, ama hedef aynı olurdu; bir garson oğlunun söyleyeceklerine kulak ver: Gerçekten akıllı bir adam garson-

ların boyunduruğuna girmez, elbette onların da arasında akıllı insanlar gibi düşünenler vardır."

O, dilimlerini yerken, garson bir kominin yardımıyla ana yemek için sofrayı kurdu; yemekleri sıcak tutmak için küçük masaların üstüne karmaşık düzenekler yerleştirildi, çatal-bıçaklar ve tabaklar dağıtıldı, kullanılmış olanlar kaldırıldı, Nettlinger için şarap, Schrella için bira getirildi. Nettlinger şarabı tattı. "Azıcık sıcak," dedi.

Schrella'nın önüne tavuk, patates ve salata konuldu, bira bardağını Nettlinger'in şerefine kaldıran Schrella, garsonun Nettlinger'in filetosuna koyu kahverengi, kıvamlı bir sos döküşünü izledi.

"Wakiera hâlâ yaşıyor mu?"

"Elbette," dedi Nettlinger, "daha elli sekiz yaşında ve eminim bu sözü benim ağzımdan duymak sana komik gelecek: Bir şey öğretilemeyenlerden biri o."

"Ah, öyle mi," diye sordu Schrella, "bundan ne anlam çıkarmam gerek; böyle bir şey gerçekten olabilir mi: bir şey öğretilemeyen Almanlar?"

"1935 yılında uyduğu geleneklere hâlâ uyuyor."

"Hindenburg falan mı? Namus, bağlılık, onur, öyle mi?"

"Aynen öyle. Hindenburg onun parolası olurdu."

"Ya senin parolan?"

Nettlinger tabağından başını kaldırdı, yeni kestiği et parçasına saplı çatalını sıkıca tuttu.

"Keşke beni anlasaydın," dedi, "ben demokratım, hem de yürekten."

Başını yeniden fileto dilimlerine eğdi, çatalına sapladığı et parçasını kaldırdı, ağzına götürdü, ağzını peçeteyle sildi, başını iki yana sallayarak şarap bardağına uzandı.

"Trischlere ne oldu?" diye sordu Schrella.

"Trischler mi? Anımsamıyorum."

"Sonradan gemi mezarlığı olan aşağı limanda oturan yaşlı Trischler. Bizim sınıftaki Alois'i de mi anımsamıyorsun?"

"Ah," dedi Nettlinger, tabağına kereviz salatası aldı, "şimdi anımsadım; Alois'i haftalarca aradık, ama bulama-

dık, yaşlı Trischleri ise Wakiera sorguladı, ama ondan hiçbir şey, hiçbir şey öğrenemedi, karısından da öyle."

"Hâlâ yaşayıp yaşamadıklarını bilmiyor musun?"

"Hayır. Ama aşağıdaki bölge sık sık bombalandı. İstersen seni dışarı çıkarayım. Tanrım," dedi usulca, "neler oluyor, niyetin ne?"

"Gitmek istiyorum," dedi Schrella, "özür dilerim, ama buradan çıkmam gerek."

Ayağa kalktı, birasını ayakta bitirdi, garsona el etti, adam usulca yaklaştığında, Schrella ısıtıcının üstünde üç parça kızarmış tavuğun, hafifçe kaynayan yağın içinde kızardığı gümüş tabağı gösterdi.

"Yağ sızdırmayacak biçimde paket yapar mısınız lütfen?" dedi Schrella.

"Memnuniyetle," dedi garson, tabağı ısıtıcıdan aldı, eğilip selam verdi, tam gidecekti ki, tekrar geri döndü ve şöyle sordu: "Patatesleri de ister misiniz beyefendi, belki biraz da salata?"

"Hayır, teşekkürler," dedi Schrella gülümseyerek, "kızarmış patatesler yumuşuyor, salatanın da sonradan lezzeti kalmıyor." Kır saçlı garsonun bakımlı yüzünde alaycılığın izini boşuna aradı.

Nettlinger tabağından başını kaldırıp kötü kötü baktı. "Tamam," dedi, "benden öç almak istiyorsun, bunu anlayabilirim, ama bu biçimde yapmak zorunda mısın?"

"Seni öldürmemi mi yeğlerdin?"

Nettlinger sustu.

"Kaldı ki, öç almıyorum," dedi Schrella, "yalnızca buradan çıkmam gerek, artık dayanamıyorum ve o tavuğu geri gönderseydim, yaşamım boyunca kendimi bağışlamazdım; bu hareketi gerçekten ekonomik durumuma bağlamaya karar verebilirsin; garsonların ve garson çıraklarının kalanları yemelerine izin verildiğinden emin olsaydım, onları bırakırdım, ama burada buna izin verilmediğini biliyorum."

Paltosunu getiren ve giymesine yardım eden komiye teşekkür etti, şapkasını aldı, tekrar oturdu ve, "Bay Fähmel'i tanıyor musun?" diye sordu.

"Evet," dedi Hugo.

"Telefon numarasını da biliyor musun?"

"Evet."

"Bana bir iyilik yapıp her yarım saatte bir onu arar mısın; telefonu açarsa, Schrella adında birinin onu görmek istediğini söyler misin?"

"Olur."

"Gideceğim yerde telefon kulübesi olup olmadığından emin değilim, yoksa kendim yapardım. Adımı anladın mı?"

"Schrella," dedi Hugo.

"Evet."

"Altı buçuğa doğru uğrayıp seni sorarım. Adın ne?"

"Hugo."

"Çok teşekkürler Hugo."

Ayağa kalktı, tabaktan bir fileto dilimi daha alan Nettlinger'e baktı. "Böyle zararsız bir hareketi öç alma olarak algılaman beni üzdü," dedi Schrella. "Bir an bile öç almayı düşünmedim, ama şimdi gitmem gerektiğini belki anlarsın, bu konuksever kentte çok uzun kalmak istemiyorum ve halletmem gereken birkaç şey var. Arananlar listesini sana bir kez daha anımsatabilir miyim?"

"Elbette seninle her zaman konuşurum, özel ya da resmi, nasıl istersen."

Schrella güzelce paketlenmiş beyaz karton kutuyu garsonun elinden aldı, ona bahşiş verdi.

"Yağ sızdırmaz beyefendi," dedi garson, "hepsini selofana sarıp özel piknik kutumuza koyduk."

"Hoşça kal," dedi Schrella.

Nettlinger başını biraz kaldırdı ve "Hoşça kal," dedi.

"Tabii," dedi Jochen o sırada, "memnuniyetle, sonra da tabelayı göreceksiniz: *Roma Çocuk Mezarları*, sekize kadar açık, hava karardıktan sonra da aydınlatılıyor hanımefendi. Bir şey değil, çok teşekkürler." Tezgâhın ardından fırlayıp kominin kapıyı tuttuğu Schrella'nın yanına gitti.

"Bay Schrella," dedi usulca, "Dr. Fähmel'e nerede ulaşılabileceğini öğrenmek için her şeyi yapacağım, bu arada Café Kroner'den bilgi aldım: Yedide orada bir aile kutlaması olacakmış, yaşlı Bay Fähmel onuruna; yani orada ona kesin rastlarsınız."

"Teşekkürler," dedi Schrella, "çok teşekkürler." Burada bahşiş vermenin uygun olmadığını biliyordu; yaşlı adama gülümsedi, kapıdan çıktı, kapı onun ardından hafifçe sallanarak tekrar yuvasına oturdu.

8

Otoyol boydan boya koskocaman tabelalarla kapatılmıştı; ırmağın üzerinden geçen köprü yıkılmış, parmaklıklar havaya uçmuştu; paslı tel halatlar kulelerden aşağı lime lime sarkıyordu; üç metre boyunda tabelalar, arkalarında neyin beklediğini bildiriyordu: *ÖLÜM*; üzerine çarpı konulmuş kemikler, gözdağı verircesine on kat büyütülmüş, koyu siyahın üzerine bembeyaz çizilmiş kurukafa, sözle yetinmeyenlere resimle bildiriyordu durumu.

Bu ölü yolda sürücü okullarının çalışkan ustaları vites değiştirme alıştırması yaparlar, hıza alışırlar, geriye sola, geriye sağa doğru dönmek, dönmeye alışmak için vitesleri aşındırırlardı; golf alanının yanından, sebze-meyve bahçelerinin arasından geçen bu yolda temiz pak giyinmiş erkekler ve kadınlar da dolaşırdı, tatil akşamını yansıtan yüzleriyle yokuşu tırmanıp gözdağı veren tabelalara doğru giderlerdi, bunların ardına gizlenmiş kendi halinde şantiye ofisleri ölümle dalga geçer gibiydi; *ÖLÜM*'ün ardında ocaklardan mavi duman tüterdi, gece bekçileri bu ocaklarda sefertaslarını ısıtır, ekmek kızartır ve tutuşturdukları kâğıtla pipolarını yakarlardı. Gösterişli basamaklar yıkımdan kurtulmuştu, şimdi yaz akşamlarının sıcağında dolaşıp yorulanlara oturma olanağı sunuyordu; yirmi metre yükseklikten işçilerin çalışmalarını izleyebiliyorlardı: Sarı giysili dalgıçlar kendilerini sulara bırakıyor, vinçlerin şeritlerini demir parçalara, beton kalıntılarına bağlıyorlardı, vinçler de üzerinden sular akan ganimetlerini yukarı çekiyor, mavnalara yüklüyordu. Yüksek iskeleler ve sallanan kalasların üstün-

de, kulelerin tepesindeki çanaklıklarda işçiler, kopmuş çelik parçalarını, bükülmüş perçin çivilerini, paramparça olmuş tel halat kalıntılarını mavimsi ışıklar saçan kaynak aletleriyle birbirine lehimliyorlardı; enine çubuklarla bağlanmış, akıntıyı azaltan temel kazıkları, devasa kapılar gibi akıntıda duruyor, bir hektarlık mavi hiçliği çevreliyorlardı; sirenler sinyal veriyordu: su yolu boş, su yolu dolu; kırmızı, yeşil ışıklar; yedeğe alınmış gemiler kömür ve odunu oradan oraya taşıyordu.

Yeşil ırmak, berrak hava, çalılıklarla kaplı şirin kumsal, renkli gemiler, kaynak aletlerinden çıkan mavi kıvılcımlar; güçlü erkekler, güçlü kadınlar, ciddi yüzler, sopalar omuzda, kusursuz çimlerin üstünde golf toplarının peşinden gidiyorlardı; on sekiz delik; bahçelerden kokular yükseliyordu, fasulye yaprağı, bezelye yaprağı, değiştirilen çit kazıkları kokuya dönüşüyor, gökyüzünde hoş hava akımları oluşturuyordu, Jugendstil[1] perilerini andırıyordu bunlar, Barok tarzı yuvarlak hatları vardı, yüksekteki bir rüzgâr onları parçalayarak ufka doğru fırlatmadan önce, akşamüstü açık gri gökyüzünde çarpık biçimlere dönüşüyorlardı; paten kayan çocuklar kaba döşenmiş park yolunda düşüyor, kollarını ve dizlerini yaralıyorlardı, korku dolu annelerine derisi sıyrılmış yaralarını gösteriyor ve limonata, dondurma diye tutturuyorlardı; elleri kenetlenmiş âşık çiftler çalılıklara ulaşmaya çalışıyordu, orada suyun yükselme düzeyini gösteren işaret çoktan solmuştu: sazlıklar, şişe mantarları, şişeler ve ayakkabı boyası kutuları; gemiciler sallanan iskelelerden karaya çıkıyorlardı, kadınların kollarında alışveriş sepetleri, gözlerinde güven vardı; tertemiz mavnalarda çamaşırlar akşam rüzgârında dalgalanıyordu; yeşil pantolonlar, kırmızı bluzlar, Japon cilası gibi parlayan taze ziftin koyu siyahı üzerinde kar beyazı yatak çarşafları; köprünün parçaları balçıkla kaplı, yosunla kaplı olarak çıktı; arkada Aziz Severin'in ince, gri silueti, Café Bellevue'de yorgun garson kadın, "Kremalı pastamız bu kadar," dedi, kaba yüzündeki teri sildi, paranın üstünü deri çantasında aradı. "Yalnızca galeta ekmeği – hayır, dondurma da bu kadar."

[1] Almanya'da 1900'lü yıllarda gelişen, Fransa'daki Art Nouveau ile benzerlik gösteren sanat akımı. (Çev.)

Joseph paranın üstünü aldı, bozuk paraları pantolonunun cebine, kâğıt parayı gömleğinin cebine soktu, Marianne'ye döndü ve koyu renk saçlarındaki saz kalıntılarını ayıkladı, yeşil kazağındaki kumları silkeledi.

"Kutlama için çok sevinçliydin," dedi Marianne, "ne oldu?"

"Hiçbir şey olmadı," dedi Joseph.

"Ama hissediyorum; bir şeyler değişti!"

"Evet."

"Bana söylemeyecek misin?"

"Daha sonra," dedi Joseph, "belki yıllar sonra, belki de yakında. Bilmiyorum."

"İkimizle mi ilgili?"

"Hayır."

"Emin misin?"

"Evet."

"Seninle mi ilgili?"

"Evet."

"Öyleyse ikimizle ilgili demektir."

Joseph gülümsedi. "Elbette, seninle birlikte olduğuma göre."

"Kötü bir şey mi?"

"Evet."

"İşinle mi ilgili?"

"Evet. Bana tarağını ver, ama yüzünü dönme; ince kum tanelerini ellerimle çıkaramıyorum."

Marianne tarağı çantasından çıkardı ve omzunun üzerinden ona uzattı; Joseph bir an onun elini sıkıca tuttu. "Akşamları işçiler gittikten sonra, yepyeni taşlardan oluşan yığının yanından geçtiğini ve onlara dokunduğunu görürdüm hep; yalnızca dokunurdun, dün ve önceki gün bunu yapmadığını gördüm; ellerini tanıyorum; ve bu sabah çok erken gittin."

"Büyükbabam için bir armağan aldım."

"Gitmeyişinin nedeni armağan değildi; neredeydin?"

"Kentteydim," dedi Joseph, "resim çerçevesi hâlâ hazır değildi, onu bekledim; annemin beni elimden tuttuğu, Ruth'un onun kucağında olduğu, büyükbabamın da arka-

mızda durduğu fotoğrafı biliyorsun, değil mi? Onu büyülttüm, büyükbabamın buna sevineceğini biliyorum."

Sonra da Modest Sokağı'na gittim ve babam ofisten gelene dek bekledim, heybetli, dimdik, onun ardından otele kadar gittim; otelin önünde yarım saat bekledim, ama dışarı çıkmadı, içeri girip onu sormak istemedim; yalnızca onu görmek istiyordum ve onu gördüm; en iyi yıllarını yaşayan bakımlı bir beyefendi.

Marianne'nin elini bıraktı, tarağı pantolonunun cebine soktu, ellerini Marianne'nin omuzlarına koydu ve şöyle dedi: "Lütfen yüzünü dönme, böyle daha rahat konuşuluyor."

"Daha rahat yalan söyleniyor," dedi Marianne.

"Belki," dedi Joseph, "ya da daha rahat sır tutuluyor."

Marianne'nin kulağının yanından, café'nin terasındaki parmaklığın üzerinden, ırmağın ortasını görebiliyordu, neredeyse altmış metre yükseklikteki kulenin tepesine bir sepet içinde asılı olan ve kaynak aletiyle havaya mavi kıvılcımlar saçan işçiyi kıskandı; sirenler ötüyordu, seyyar bir dondurmacı café'nin aşağısında yamaç boyunca yürüyor, 'Dondurma, dondurma' diye bağırıyordu, sonra sustu ve gevrek kâğıt helvalara dondurma sürdü; arkada Aziz Severin'in gri silueti.

"Çok kötü bir şey olmalı," dedi Marianne.

"Evet," dedi Joseph, "oldukça kötü, belki de değil; daha belli olmadı."

"İçeride mi, dışarıda mı?" diye sordu Marianne.

"İçeride," dedi Joseph. "Ne olur ne olmaz diye bugün öğlen Klubringer'e istifamı verdim; yüzünü dönme, yoksa tek söz daha söylemem."

Ellerini kızın omuzlarından çekti, başına götürdü ve kızın başını köprüye doğru sıkıca tuttu.

"İstifa etmene büyükbaban ne der? Seninle çok gurur duyuyordu, Klubringer'in seninle ilgili söylediği her övgü dolu söz ona ilaç gibi geliyordu; manastıra da çok bağlı; bugün söylememelisin ona."

"Bizimle buluşmasından önce ona söyleyeceklerdir; biliyorsun, babamla birlikte Aziz Anton'a geliyor; büyük doğum günü kutlamasından önce akşamüstü kahvesi."

"Evet," dedi Marianne.

"Büyükbabam için üzülüyorum; onu severim, bilirsin; bugün akşamüstü büyükannemi ziyaret ettikten sonra mutlaka dışarı çıkar; ne olursa olsun: Şimdilik başka taş görmüyorum ve başka sıva kokusu almıyorum."

"Yalnızca şimdilik mi?"

"Evet."

"Ya baban ne der?"

"Oh," dedi aceleyle, "yalnızca büyükbabam yüzünden üzülür; mimarinin yaratıcı yanına hiç ilgi duymadı, yalnızca formüllerle ilgilendi; dur, yüzünü dönme."

"Demek babanla ilgisi var, bunu hissediyorum; en sonunda onu göreceğim için çok heyecanlıyım; telefonda birkaç kez konuştuk; sanırım ondan hoşlanacağım."

"Hoşlanırsın. En geç bu akşam göreceksin onu."

"Doğum günü kutlamasına gelmek zorunda mıyım?"

"Kesinlikle. Büyükbabamın nasıl sevineceğini tahmin edemezsin, zaten seni açıkça davet etti."

Marianne başını kurtarmaya çalıştı, ama Joseph güldü, başını sıkıca tuttu ve şöyle dedi: "Bırak, böyle çok daha rahat konuşuluyor."

"Ve yalan söyleniyor."

"Sır tutuluyor," dedi Joseph.

"Babanı seviyor musun?"

"Evet. Özellikle hâlâ ne kadar genç olduğunu öğrendiğimden beri."

"Onun kaç yaşında olduğunu bilmiyor muydun?"

"Hayır. Elli-elli beş yaşlarında olduğunu düşünmüşümdür hep, komik, değil mi, kesin yaşıyla hiç ilgilenmedim, önceki gün doğum belgemi alınca, babamın daha kırk üç yaşında olduğunu öğrendim; genç, değil mi?"

"Evet," dedi, "sen de yirmi iki yaşındasın."

"Evet ve iki yaşıma kadar adım Fähmel değil, Schrella'ymış; tuhaf bir ad, değil mi?"

"Bu yüzden ona kızgın mısın?"

"Ona kızgın değilim."

"İnşaat yapma hevesini birden yitirmene yol açacak ne yaptı?"

"Ne demek istediğini anlamadım."

"Pekâlâ, ama neden Aziz Anton'da hiç ziyaretine gelmedi?"

"Belli ki inşaat alanlarıyla ilgilenmiyor, belki de çocukken Aziz Anton'a sık sık geldiler, anlarsın ya, anne ve babayla yapılan pazar gezmeleri – bir yetişkin olarak bunları tekrarlamanın tek nedeni, hüznün ilkokuluna yeniden gitmeyi istemektir."

"Annen ve babanla pazar gezmeleri yaptın mı hiç?"

"Fazla değil, çoğunlukla annem, büyükannem ve büyükbabamla, ama babam tatile geldiğinde, o da gezmeye katılırdı."

"Aziz Anton'a."

"Oraya da giderdik."

"Yine de seni hiç ziyaret etmemesini anlayamıyorum."

"İnşaat alanlarından hoşlanmazdı işte; sanırım biraz komik bir adam; bazen beklenmedik bir anda eve geldiğimde, oturma odasındaki yazı masasına oturmuş, fotokopi çekilmiş çizimlerin kenarlarına formüller karaladığını görürüm –büyük bir çizim koleksiyonu var–, ama bence ondan hoşlanacaksın."

"Bana onun resmini hiç göstermedin."

"Yeni bir resmi yok bende; giysilerinde ve tavırlarında dokunaklı bir eski moda hava vardır; dürüst, sevimli, büyükbabamdan çok daha eski moda!"

"Onu heyecanla bekliyorum. Artık dönebilir miyim?"

"Evet."

Marianne'nin başını bıraktı, kız birden dönünce, gülümsemeye çalıştı, ama kızın açık gri gözleri gülümseyişini söndürdü.

"Neden bana söylemiyorsun?"

"Çünkü henüz kendim de anlamıyorum. Anlayınca sana söyleyeceğim; ama bu uzun sürebilir; gidelim mi?"

"Tamam," dedi Marianne, "gidelim; büyükbaban birazdan orada olur; onu bekletmeyelim; seni görmeden önce ona söylerlerse bu, onun için kötü olur; arabayı yine o korkunç tabelanın üstüne sürüp de son anda durmaya kalkmayacağına söz ver lütfen."

"Demin düşünüyordum da," dedi Joseph, "tabelanın yanından geçeyim, şantiye ofislerini tıraşlayayım ve bir atla-

ma platformunu andıran çıplak yokuşun üzerinden otomobille suya dalayım..."

"Demek beni sevmiyorsun."

"Ah, Tanrım," dedi Joseph, "yalnızca bir oyun bu."

Marianne'yi yukarı çekti; ırmağın kıyısına varan merdivenden aşağı indiler.

"Büyükbabamın bunu tam da bugün, sekseninci doğum gününde öğrenmesi beni gerçekten üzüyor," dedi Joseph merdivende.

"Ondan gizleyemez misin?"

"Gerçeği gizleyemem, ama haber vermeyebilirim, henüz söylemedilerse."

Otomobile bindi, içeriden Marianne'ye kapıyı açtı, kız yanına oturunca, kolunu onun omzuna doladı.

"Dinle beni," dedi, "çok basit; uzaklık tam olarak dört buçuk kilometre; yüz yirmiye çıkmak için üç yüz metre gerek, fren yapmak için yine üç yüz metre, kabaca hesaplarsak; yani tam tamına dört kilometre kalıyor, bunun için tam iki dakika gerek; sen yalnızca saate bak, iki dakika geçince ve frene basmam gerekince bana söyle; anlıyor musun? Motorun gerçek gücünü bir kez olsun görmek istiyorum."

"Korkunç bir oyun," dedi Marianne.

"Gerçekten yüz seksene çıkabilseydim, yalnızca yirmi saniye gerekirdi, ama o zaman da fren mesafesi uzardı."

"Lütfen kes şunu, lütfen!"

"Korkuyor musun?"

"Evet."

"Tamam, öyleyse bırakıyorum. En azından seksenle üstüne sürebilir miyim?"

"Peki, madem senin için bu kadar önemli."

"Bunun için saate bakmana gerek yok, tahmini sürerim ve fren mesafesini sonradan belirlerim, anlasana, hız göstergeleriyle bizi kandırmadıklarından emin olmak istiyorum."

Motoru çalıştırdı, gezinti yerinin dar sokaklarından yavaşça, golf alanını çevreleyen çitin önünden hızla geçti ve otoyol çıkışında durdu.

"Bak," dedi, "seksenle giderken tam üç dakika gerek, gerçekten hiç tehlikeli değil, korkuyorsan burada in ve beni bekle."

"Hayır, tek başına sürmene kesinlikle izin vermem."

"Bu son," dedi Joseph, "belki yarın burada olmayacağım, başka yerde de böyle fırsatlar yok."

"Ama boş bir yolda çok daha iyi deneyebilirdin bunu."

"Hayır, beni çeken şey, tabelanın önünde durmak zorunluluğu." Kızı yanağından öptü. "Ne yapacağım, biliyor musun?"

"Hayır."

"Kırkla gideceğim."

Joseph otomobili hareket ettirirken Marianne gülümsedi, ama gözü hız göstergesindeydi.

5. kilometre taşını geçerlerken, "Dikkat et," dedi Joseph, "şimdi saate bak ve 9. kilometre taşına varmak için gereken süreyi ölç; tam kırkla gidiyorum."

Ta ileride, dev kapıların sürgülerini andıran tabelaları gördü Marianne, önce çit gibiydiler, sonra büyüdüler, bunaltıcı bir süreklilikle büyüyorlardı: kara bir örümcek gibi görünen şeyin, üstüne çarpı atılmış kemikler olduğu ortaya çıktı, tuhaf bir düğme gibi görünen şeyin kurukafa olduğu ortaya çıktı, yükseldi, tam anlamıyla yükseldi, kıza doğru yaklaştı, neredeyse radyatör kılıfına dokunacaktı: ÖLÜM'ün Ö'sü, ürkütücü bir ses çıkaracağa benzeyen açık bir ağız gibiydi; hız göstergesinin titreyen iğnesi 90'la 100 arasındaydı, paten kayan çocuklar, yüzleri artık tatil akşamını yansıtmayan erkekler ve kadınlar uçarak geçiyorlardı, uyarmak için kaldırdıkları kolları ve tiz sesleriyle karanlık ölüm kuşları gibiydiler.

"Hey," dedi Marianne usulca, "hâlâ orada mısın?"

"Elbette," dedi Joseph gülümseyerek, "ve nerede olduğumdan kesinlikle eminim." ÖLÜM'ün Ö'süne dikilmişti gözleri: "Sıkı dur."

Yıkım şirketinde çalışan ustabaşı paydostan kısa bir süre önce onu manastırın yemek salonuna aldı, köşedeki moloz yığını kürekle bir bantm üstüne atılıyor, banttan

kamyona yükleniyordu; molozun içine biriken nem, taş kalıntıları, sıva artıkları ve ne olduğu belirsiz pisliklerden yapışkan topaklar oluşturmuştu; moloz yığını küçüldükçe, duvarlardaki nem önce karanlık, sonra aydınlık lekeler halinde belirdi; lekelerin ardında kırmızı, mavi ve altın rengi tonlar, ustabaşının değerli bulduğu duvar resimlerinin izleri vardı, lekelerle kaplı bir Son Akşam Yemeği tasviri: ayaklı kupanın altın rengi, papazların dağıttığı ekmeğin beyazı, koyu renk sakalı ve açık renk teniyle İsa'nın yüzü, Aziz Yohanna'nın kumral saçı ve, 'İşte, bakın Bay Fähmel, burada da Yudas'ın koyu renk deriden para kesesi!' Ustabaşı kuru bir bezle beyaz lekeyi dikkatle sildi, resmi saygıyla açığa çıkardı: sırma işlemeli masa örtüsü, on iki havari; ayaklar göründü, masa örtüsünün kenarları, akşam yemeği salonunun tuğla döşeli zemini; Fähmel gülümseyerek elini ustabaşının omzuna koydu: 'Beni çağırdığınız iyi oldu; fresk elbette olduğu gibi korunmalı; başına bir şey gelmeden önce tümüyle temizleyin ve kurutun.' Tam gideceği sırada, masaya çay, ekmek, tereyağı ve ringa balığı gelmişti, cuma akşamı olduğu balıktan belli, Marianne de onu gezmeye götürmek için Stehlingers Grotte'den yola çıkmıştı; tam arkasını dönüp gideceği sırada, resmin alt köşesinde XYZX yazılı olduğunu gördü, babası onun matematik ödevlerine yardım ederken, X yazışını, Y yazışını, Z yazışını yüzlerce kez görmüştü, burada yeniden gördü, kiler kapağının açıldığı deliğin üstünde, Aziz Yohanna ve Aziz Petrus'un ayakları arasında; yemek salonunun sütunları yıkılmıştı, binayı taşıyan kubbe çökmüştü; yalnızca Son Akşam Yemeği tasviri olan duvar kalıntısı vardı; *XYZX*. 'Bir şey mi oldu Bay Fähmel?' diye sordu ustabaşı, elini onun omzuna koydu, 'sapsarı kesildiniz, yoksa konu aşk mı?' 'Aşk,' dedi Fähmel, 'yalnızca aşk, heyecanlanacak bir şey yok, beni çağırdığınız için çok teşekkürler.' Çay, ekmek, tereyağı ve ringa balığı hoşuna gitmedi; cuma olduğu balıktan belli; sigara bile hoşuna gitmedi; tüm binaların içinden geçti, manastırın kilisesinin çevresini dolanarak hacılar evine girdi, statik ağırlık noktalarını bulmak için her yeri aradı, yalnızca birini buldu, misafirhanenin kilerinde tek ve küçük bir x, el yazısı da yüzü, yürüyüşü, gülümseyişi gibi tanın-

mazdı, şarap sunarken, masanın üzerinden ekmek uzatırken yaptığı devinimlerin tuhaf sevimliliği gibi tanınmazdı; onun küçük X'i; Dr. Robert Fähmel: Statik hesaplar bürosu.

"Lütfen, lütfen," dedi Marianne, "kendine gel!"

"Kendimdeyim," dedi Joseph, gaz pedalını bıraktı, sol ayağıyla debriyaja, sağ ayağıyla frene bastı; otomobil gıcırdayarak, sağa sola savrularak *ÖLÜM*'ün büyük Ö'süne doğru ilerledi, tozu dumana kattı, frenler haykırıyordu, gezintiye çıkmış olanlar korkudan kollarını telaşla sallayarak geldiler, yorgun bir gece bekçisi elinde kahve kabıyla göründü, *ÖLÜM* ve üstüne çarpı atılmış omuz kemiklerinin arasında.

"Oh, Tanrım," dedi Marianne, "beni böyle korkutmak zorunda mısın?"

"Bağışla," dedi Joseph usulca, "lütfen bağışla, kendimi kaptırdım." Çabucak manevra yaptı, insanlar otomobilin çevresine toplanamadan bastı gitti, dört kilometre, sol eliyle direksiyonu tutarak, sağ eli Marianne'nin omzuna dolanmış, güçlü erkekler ve güçlü kadınların on altıncı, on yedinci, on sekizinci deliğe ulaşmaya çalıştığı golf alanının yanından sakin bir tempoyla geçti.

"Bağışla," dedi, "gerçekten bir daha yapmayacağım." Otoyoldan ayrıldı, şirin tarlaların arasından, sessiz ormanların kenarından geçti.

XYZ, babasının akşamları iskambil kâğıdı gibi oynadığı, çift kartpostal büyüklüğündeki fotokopilerin üstündeki işaretlerin aynısıydı; bir editör için orman kenarında ev: XxX; 'kamu yararına olanların en yararlısı olan dernek' için genişletme inşaatı: YxY; bir öğretmen için ırmak kıyısında ev: yalnızca Y; Aziz Yohanna ve Aziz Petrus'un ayakları arasında.

Tombul pancarların kocaman yeşil yaprakların altından fırladığı tarlaların arasından ağır ağır sürdü otomobili; anızı sökülmemiş tarlalar, ardında Kosaken Tepesi'nin göründüğü çayırlar.

"Neden bana söylemek istemiyorsun?" diye sordu Marianne.

"Çünkü henüz kendim de anlamıyorum, çünkü gerçek olduğuna inanamıyorum; belki yalnızca saçma bir düştür; belki sana daha sonra açıklayabilirim, belki de hiçbir zaman açıklayamam."

"Ama mimar olmak istemiyorsun."

"Hayır," dedi Joseph.

"Bu yüzden mi otomobili tabelanın üstüne sürdün öyle?"

"Belki," dedi Joseph.

"Paranın ne olduğunu bilmeyen insanlardan her zaman nefret ettim," dedi Marianne, "otomobili ÖLÜM yazan tabelaların üstüne çılgın gibi sürerler; hak ettikleri tatil akşamı gezintilerini yapan insanları nedensiz yere huzursuz ederler."

"Otomobili hızla tabelanın üstüne sürmek için bir nedenim vardı." Yavaşladı, Kosaken Tepesi'nin eteğindeki kumlu bir yolda durdu, aşağı sarkan çam dallarının altına otomobili park etti.

"Ne yapacaksın burada?" diye sordu Marianne.

"Gel," dedi Joseph, "biraz dolaşalım."

"Geç kalıyoruz," dedi Marianne, "eminim büyükbaban dört buçuk treniyle gelir; buçuğa on var."

Joseph otomobilden indi, tepenin üstüne doğru birkaç adım koştu, elini gözlerine siper ederek Denklingen yönüne baktı.

"Evet," diye seslendi, "trenin Dodringen'den geldiğini görüyorum, hâlâ çocukluğumdaki eski çuf çuf ve hâlâ aynı saatte. Gel, on beş dakika beklesinler."

Otomobile koştu, Marianne'yi koltuktan kaldırdı, kolundan tutup kumlu yolun yukarısına çekti; ağaçların seyrek olduğu bir yere oturdular; Joseph ovayı gösterdi, pancar tarlalarının, çayırların ve anızı sökülmemiş tarlaların arasından Kisslingen'e doğru ilerleyen treni parmağıyla izledi.

"Bu köyleri ne kadar iyi tanıdığımı, bu trene ne çok bindiğimizi tahmin edemezsin," dedi Joseph. "Annemin ölümünden sonra neredeyse hep Stehlingen ya da Görlingen'deydik, okula Kisslingen'de gittim; akşamları büyükbabamı kentten getiren trene koşardık, şuradaki trene, gö-

rüyor musun, şu anda Denklingen'e giriyor; tuhaf, içimde hep yoksulmuşuz gibi bir duygu vardı; annem hayattayken ve büyükannem de yanımızdayken, bize tanıdığımız çocuklardan daha az yemek verilirdi ve asla güzel elbiseler giyemezdim; yalnızca başkalarının küçülmüşleri ve büyükannemin her şeyin iyisini yabancı insanlara armağan edişini izlemek zorunda kalırdık, manastırdan ve arazilerden gelen ekmeği, tereyağını ve balı; biz yapay bal yemek zorundaydık."

"Büyükannenden nefret etmedin, değil mi?"

"Hayır ve bu saçmalık yüzünden ondan neden nefret etmediğimi ben de bilmiyorum; belki de büyükbabam bizi atölyesine götürdüğü için, bize gizlice güzel şeyler verdiği için; bizi Café Kroner'e de götürür ve tıka basa doyururdu; şöyle derdi hep: 'Annenizle büyükannenizin yaptıkları büyük, çok büyük bir şey, ama siz bu büyüklük için yeterince büyük müsünüz, bilmiyorum.'"

"Bunu gerçekten söyledi mi?"

"Evet," Joseph güldü, "annem öldüğünde ve büyükannemi götürdüklerinde büyükbabamla yalnız kaldık, yeteri kadar yiyeceğimiz vardı; savaşın son yıllarında neredeyse hep Stehlingen'deydik; gece manastırı havaya uçurmalarını duydum, Stehlingen'deki mutfakta yere çöktük, komşu çiftçiler, havaya uçurma emrini veren Alman generale sövdüler ve kendi kendilerine şöyle mırıldandılar: *neden neden neden?* Birkaç gün sonra babam beni görmeye geldi, bir Amerikan otomobilinde, bir Amerikan subayının eşliğinde geldi, yanımızda üç saat kalmasına izin vardı; bize çikolata getirdi, daha önce hiç yemediğimiz o yapışkan, koyu renk nesneden ürktük ve ancak kâhyanın karısı Bayan Kloschgrabe yiyince biz de yedik; babam Bayan Kloschgrabe'ye kahve getirdi, kadın, 'Korkmanıza gerek yok Doktor Bey, çocuklara kendi çocuklarımızmış gibi göz kulak oluruz,' dedi ve devam etti, 'savaşın bitmesine bu kadar az zaman kala manastırı havaya uçurmaları utanç verici değil mi?' Babam da şöyle dedi: 'Evet, utanç verici, ama belki de Tanrı'nın isteğidir.' Bayan Kloschgrabe: 'Şeytanın isteğini yerine getirenler de var,' dedi, babam güldü, Amerikalı subay da güldü; babam bize cana yakın davrandı, yeniden gitmesi

gerektiğinde, ilk kez ağladığını gördüm; onun ağlayabileceğini hiç düşünmemiştim; her zaman sessiz bir insan olmuştu ve duygularını göstermemişti; tatilden dönmesi gerektiğinde ve onu istasyona götürdüğümüzde de hiç ağlamadı; biz hepimiz ağladık, annem, büyükannem, büyükbabam ve biz çocuklar, ama o ağlamadı; işte," dedi Joseph ve trenin havada uzanan dumanını gösterdi, "şu anda Kisslingen'e vardılar."

"Şimdi manastıra gidecek ve aslında senin ona söylemen gereken şeyi öğrenecek."

Aziz Yohanna ile Petrus'un ayakları arasındaki tebeşir işaretlerini ve konukevinin kilerindeki küçük x'i sildim; bulamayacak, asla farkına varmayacak, benden öğrenmeyecek.

"Denklingen ile kent arasındaki çatışma üç gün boyunca sürdü," dedi Joseph, "akşamları Bayan Kloschgrabe'yle birlikte büyükbabamın sağlığı için dua ediyorduk; sonra bir akşam kentten geldi, onu hiç görmediğim kadar solgun ve üzgündü, bizimle birlikte manastırın yıkıntıları arasında dolaştı, çiftçilerin de mırıldandıkları, büyükannemin de sığınakta hep mırıldandığı şeyi mırıldandı: *neden neden neden?*"

"Manastırın yeniden inşasına yardım etmen onu ne kadar mutlu etmiştir."

"Evet," dedi Joseph, "onu bu mutluluktan yoksun bırakmak zorundayım; nedenini sorma."

Kızı okşadı, saçlarını kulaklarının arkasına sıkıştırdı, çam iğnelerini ve kum tanelerini parmaklarıyla ayıkladı.

"Babam erken tahliye edildi ve bizi kente aldırdı, büyükbabam buna karşı çıktı ve yıkıntıların arasında büyümemizin iyi olmayacağını söyledi, ama babam şöyle dedi: 'Ben köyde yaşayamam, artık çocukları da yanımda istiyorum, onları pek tanımıyorum.' Biz de onu tanımıyorduk ve önceleri ondan korktuk, büyükbabamın da ondan korktuğunu hissettik. O sıralar evimiz oturulacak gibi olmadığından, hepimiz büyükbabamın atölyesinde otururduk, atölyenin duvarında dev bir kent planı asılıydı; yıkılan her şey kalın, siyah tebeşirle işaretlenmişti, büyükbabamın çizim

masasında okul ödevlerimizi yaparken, haritanın önünde duran babam, büyükbabam ve başka adamlara kulak kabartırdık. Sık sık tartışma çıkardı, çünkü babam hep, 'Havaya uçurun gitsin!' derdi ve siyah bir lekenin yanına X yazardı, ötekiler de hemen, 'Tanrı aşkına, bunu yapamayız!' derlerdi, babam da şöyle derdi: 'İnsanlar kente geri dönmeden önce yapın. Şu anda burada kimse oturmuyor, hesaba katmanız gereken bir şey yok; her şeyi dümdüz edin!' Ötekiler: 'Ama bu 16. yüzyıldan kalma bir pencere çerçevesinin kalıntısı, bu da 12. yüzyıldan kalma küçük bir kilisenin parçası.' Babam siyah tebeşiri fırlatıp şöyle derdi: 'Tamam, ne isterseniz onu yapın, ama size söylüyorum, pişman olacaksınız – ne isterseniz yapın, ama ben yokum!' Onlar da şöyle derlerdi: 'Ama sevgili Bay Fähmel, siz bizim en iyi patlayıcı uzmanımızsınız, bizi yarı yolda bırakamazsınız.' Babam: 'Ama Romalılar zamanından kalma her tavuk kümesini hesaba katmam gerekirse, sizi yarı yolda bırakırım; benim için duvar duvardır, inanın bana, duvarın iyisi de vardır, kötüsü de; pisliği yıkın gitsin! Havaya uçurun, ortalık ferahlasın.' Adamlar gittikten sonra büyükbabam gülerdi: 'Tanrım, onların duygularını anlamalısın.' Babam da gülerdi: 'Anlıyorum, ama saygı duymuyorum.' Sonra şöyle derdi: 'Gelin çocuklar, gidip çikolata alalım.' Karaborsa malların satıldığı pazara giderdik birlikte, kendine sigara, bize çikolata alırdı, onunla birlikte evlerin karanlık, yarı yıkılmış sahanlıklarına süzülür, basamaklardan aşağı inerdik, çünkü büyükbaba için de puro almak isterdi; hep satın alırdı, hiç satmazdı; Stehlingen ya da Görlingen'den ekmek ya da tereyağı geldiğinde, onun payını okula götürmemiz gerekirdi, kime armağan edeceğimizi bize bırakırdı, bir keresinde armağan ettiğimiz tereyağını karaborsada tekrar satın aldık, Bayan Kloschgrabe'nin kâğıdı hâlâ duruyordu, şöyle yazmıştı: 'Bu hafta ne yazık ki yalnızca bir kilo.' Ama babam gülmekle yetindi: 'Eh, insanların sigara için de paraya ihtiyacı var.' Belediye Başkanı yeniden geldi, babam ona şöyle dedi: 'Fransisken Manastırı'nın yıkıntıları arasında 14. yüzyıldan kalma tırnak kiri buldum: gülmeyin; 14. yüzyıl olduğu kanıtlandı, çünkü bir iplikle karışmış,

yalnızca 14. yüzyılda kentimizde üretilen bir yün ipliğin kalıntılarıyla; az bulunan sanat tarihi yapıtlarının birinci sınıf bir örneği Sayın Belediye Başkanı.' Beriki şöyle dedi: 'Fazla ileri gidiyorsunuz Bay Fähmel!' Babam: 'Daha da ileri gideceğim Sayın Belediye Başkanı.' Ruth güldü, yanımda oturmuş, okul defterine matematik ödevlerini karalıyordu; yüksek sesle güldü, babam ona yaklaştı, alnından öptü ve şöyle dedi: 'Evet, tam gülünecek şey çocuğum.' Beni hiç alnımdan öpmediği için kıskandım; onu severdik Marianne, ama siyah tebeşiriyle haritanın önünde durup, 'Havaya uçurun gitsin!' dediğinde ondan biraz korkardık. Ama konu okul ödevlerim olduğunda, her zaman sertti; bana hep şöyle derdi: 'Yalnızca iki olasılık var: hiçbir şey bilmemek ya da her şeyi bilmek; annen hiçbir şey bilmezdi, sanırım ilkokulu bile bitirmedi, ama yine de ondan başkasıyla evlenmezdim, yani kararını ver.' Onu severdik Marianne, o zamanlar otuzunu fazla geçmiş olamayacağını hesapladığımda, buna inanamıyorum, çünkü onun çok daha yaşlı olduğunu sanırdım, oysa hiç de yaşlı görünmüyordu; hatta bazen neşeli olurdu, artık hiç öyle değil: Sabahları hepimiz yataklarımızdan kalktığımızda, o, pencerede duruyor olurdu, tıraş olur ve bize seslenirdi: 'Savaş bitti çocuklar!' Oysa savaş dört-beş yıl önce bitmişti."

"Artık gitmeliyiz," dedi Marianne, "onları fazla bekletmeyelim."

"Bırak beklesinler," dedi Joseph. "Sana neler yaptıklarını bilmem gerek kuzucuk. Seninle ilgili çok az şey biliyorum."

"Kuzucuk mu," dedi kız, "nereden çıktı bu?"

"Aklıma geldi," dedi Joseph, "söylesene, sana neler yaptılar; sesindeki Dodringen aksanını fark edince içimden gülmek geliyor: Sana uymuyor; tek bildiğim, okula orada gittin, ama orada doğmadın ve Bayan Kloschgrabe'ye yemek ve ütüde yardım ediyorsun." Marianne onun başını kucağına yatırdı, gözlerini elleriyle örttü ve şöyle dedi: "Bana mı? Bana neler yaptıklarını gerçekten bilmek istiyor musun? Üstüme bombalar attılar, ama isabet ettiremediler, oysa bombalar çok büyüktü, bense çok küçük; sığınaktaki insanlar ağzıma lezzetli yiyecekler tıkıştırıyorlardı; bomba-

lar düşüyor, ama bana isabet etmiyordu, onların patladığını ve şarapnellerin uçuşan kuşlar gibi geceyi yırttığını duyuyordum yalnızca, sığınakta birisi *Yaban kazları geceyi yırtıyor* şarkısını söylüyordu. Babam çok uzun boylu, çok esmer ve yakışıklıydı, üzerinde bol altın olan, kahverengi bir üniforma giymişti, kemerinde gümüş rengi parlayan bir tür kılıç vardı; ağzına bir kurşun sıktı, ağzına kurşun sıkan birini hiç gördün mü, bilmiyorum. Görmedin, değil mi? Öyleyse bu görüntüden yoksun kaldığın için Tanrı'ya şükür. Halının üstünde yatıyordu, halıdaki Türk renklerinin üzerine kan akıyordu, İzmir deseninin üzerine – gerçek İzmir halısı sevgilim; annem sarışın, uzun boyluydu ve mavi bir üniforma giymişti, başında şirin, spor bir şapka vardı, belinde kemer yoktu; ve küçük bir erkek kardeşim vardı, benden çok daha küçüktü ve sarışındı, küçük kardeş boynunda bir iple kapının üzerinde sallanıyordu, güldüm, annem benim boynuma da ip dolarken hâlâ gülüyordum, kendi kendine şöyle mırıldanıyordu annem: *O emretti,* ama o sırada içeriye bir adam girdi, üniforması, altın şeritleri ve kılıcı yoktu, elinde bir tabanca vardı yalnızca, anneme doğrulttu, beni onun elinden çekip aldı, ağlamaya başladım, çünkü ip hâlâ boynumdaydı ve küçük kardeşimin yukarıda oynadığı oyunu ben de oynamak istiyordum, *O emretti* oyununu, ama adam eliyle ağzımı örttü, beni merdivenden aşağı taşıdı, ipi boynumdan aldı, beni bir kamyona bindirdi..."

Joseph, onun ellerini gözlerinden çekmeye çalıştı, ama kız bırakmadı, "Devamını dinlemek istemiyor musun?" diye sordu.

"İstiyorum," dedi Joseph.

"Öyleyse gözlerini kapatmama karşı çıkma, bana da bir sigara ver."

"Burada, ormanda mı?"

"Evet, burada, ormanda."

"Gömleğimin cebinden al."

Joseph, kızın düğmeyi açışını, sigara ve kibriti çıkarışını hissetti, kız bir yandan da sağ eliyle Joseph'in gözlerini sıkıca örtüyordu.

"Sana da bir tane vereyim," dedi Marianne, "burada, ormanda. O sıralarda tam beş yaşındaydım ve öyle tatlıy-

dım ki, kamyonda bile beni şımartıyorlardı, ağzıma lezzetli yiyecekler tıkıştırıyorlar, kamyon durduğunda beni sabunla yıkıyorlardı; bize toplar ve makineli tüfeklerle ateş ettiler, ama vuramadılar; uzun süre yol aldık, ne kadar sürdüğünü tam olarak bilmiyorum, ama kesin iki hafta sürmüştür, durduğumuz zaman, *O emretti* oyununu engelleyen adam beni kendine çekti, yorganın altına soktu, beni yanına yatırdı, kuru otların, samanların, bazen de yatağın içine, şöyle dedi: 'Bana baba de!' Baba diyemedim, o güzel üniformalı adama hep babacığım demiştim, ama 'Baba' demeyi öğrendim, oyunu engelleyen adama on üç yıl boyunca söyledim bunu; bir yatağım, bir yorganım ve bir annem oldu, sert bir kadındı ve beni severdi, dokuz yıl boyunca temiz bir evde yaşadım; okula gidince papaz şöyle dedi: 'Bakın burada kim varmış, taklit olmayan, gerçek bir dinsiz!' Dinsiz olmayan öteki çocuklar güldüler, papaz devam etti: 'Ama dinsiz çocuğumuzu, uslu kuzucuğumuzu hızla bir Hıristiyan çocuğuna çevireceğiz,' ve beni bir Hıristiyan çocuğuna çevirdiler. Kuzucuk uslu ve mutluydu, el ele tutuşup halka biçiminde dans etme oyunu ve seksek oynuyordu, top oynuyor ve ip atlıyordu, annesiyle babasını çok seviyordu; sonra bir gün okulda birkaç gözyaşı döküldü, birkaç konuşma yapıldı, birkaç kez yaşamın kesitinden söz edildi ve kuzucuk bir terzi kadının yanına verildi, iğneyle ipliği güzelce kullanmayı öğrendi, annesinden temizlik yapmayı ve yemek pişirmeyi öğrendi, köydeki herkes şöyle dedi: 'Bu kız bir prensle evlenecek, o zaman bunları yapmaz.' Ama günün birinde koskocaman, simsiyah bir otomobil geldi köye, otomobili kullanan sakallı adam köy meydanında durdu ve otomobilin içinden köylülere seslendi: 'Schmitzlerin nerede oturduklarını söyleyebilir misiniz lütfen?' 'Burada bir sürü Schmitz var, hangisini kastediyorsunuz?' dedi köylüler. 'Bir çocuğu evlat edinenleri,' dedi adam. 'Tamam, Eduard Schmitz'in ailesi, arkada oturuyorlar, görüyor musunuz, demirci dükkânının hemen arkasında, önünde şimşir ağacı olan ev.' 'Teşekkürler,' dedi adam, otomobil yola devam etti, bütün köylüler peşine takıldı, köy meydanından Eduard Schmitz'in evine kadar en fazla elli adım yol vardı; mutfakta oturmuş salata ayıklıyordum, bunu severek yapardım:

yaprakları kesmek, kötüleri çöpe, iyileri süzgece atmak, süzgecin içi yemyeşil ve tertemiz görünürdü. Tam o sırada annem şöyle diyordu: 'Üzülme Marianne, oğlanların elinde değil bu; on üç-on dört yaşına geldiklerinde –hatta bazılarında on iki yaşında başlar– böyle şeyler yaparlar; doğa böyle, doğaya uymak kolay değildir.' 'Ona üzülmüyorum,' dedim. 'Öyleyse neye üzülüyorsun?' diye sordu annem. Dedim ki: 'Kardeşimi düşünüyorum, orada asılı duruyordu ve ben güldüm, bunun ne kadar korkunç olduğunu hiç düşünemedim, vaftiz bile edilmemişti.' Annem bana yanıt veremeden kapı açıldı –kapının vurulduğunu duymamıştık–, onu hemen tanıdım: Hâlâ sarışın, uzun boyluydu ve spor bir şapka takmıştı, yalnızca mavi üniforması yoktu artık; hemen bana doğru ilerledi, kollarını açtı ve şöyle dedi: 'Sen benim Mariannem olmalısın – kan bağının sesini duymuyor musun?' Bıçağı bir an hareketsiz tuttum, sonra öteki salata yaprağını kestim ve şöyle dedim: 'Hayır, kan bağının sesini duymuyorum.' 'Ben senin annenim,' dedi. 'Hayır,' dedim, 'benim annem bu. Benim adım Marianne Schmitz,' bir *an sustum* ve devam ettim: 'O emretti ve siz ipi boynuma geçirdiniz hanımefendi.' Böyle kadınlara 'hanımefendi' demek gerektiğini terzinin yanında öğrenmiştim.

Bağırdı, ağladı, beni kucaklamaya çalıştı, ama bıçağı sivri ucu ileri bakacak biçimde göğsümün önünde tuttum; okullardan ve üniversite eğitiminden söz etti, bağırdı, ağladı, ama ben arka kapıdan bahçeye çıkıp tarladan geçerek papaza gittim ve ona her şeyi anlattım. Dedi ki: 'O senin annen, doğanın yasası böyle, sen büyüyünceye kadar senin üzerinde hakkı var; kötü bir durum bu.' '*O emretti* oyununu oynadığında bu hakkı kaybetmedi mi?' dedim. 'Kurnaz bir şeysin sen; bu dediğimi unutma,' dedi. Unutmadım, kan bağının sesinden söz ettiklerinde, hep bunu öne sürdüm ve şöyle dedim: 'Kan bağının sesini duymuyorum, duymuyorum işte.' 'Olamaz, böyle bir sinizm doğaya aykırı,' dediler; 'Evet,' dedim: '*O emretti*, bu doğaya aykırıydı.' 'Ama üzerinden on yıldan fazla geçti, annen yaptığına pişman,' dediler. 'Pişman olunamayacak şeyler vardır,' dedim. 'Tanrı'nın mahkemesinden daha mı acımasız olmak istiyorsun?' diye sordu. 'Hayır,' dedim, 'ben Tanrı değilim, yani onun

kadar yumuşak olamam.' Annemle babamın yanında kaldım. Ama bir tek şeyi engelleyemedim: artık adım Marianne Schmitz değil, Marianne Droste'ydi, ameliyatla bir yeri kesilip atılmış biri gibi hissediyordum kendimi. Hâlâ," dedi usulca, "küçük kardeşimi düşünürüm, *O emretti* oyununu oynamak zorunda kalan kardeşimi – bana anlatamayacağın kadar kötü bir şey olabileceğine inanıyor musun hâlâ?"

"Hayır, hayır," dedi Joseph, "Marianne Schmitz, sana anlatacağım."

Kız elini onun gözlerinden çekti, Joseph doğruldu, ona baktı; kız gülümsememeye çalıştı.

"Baban bu kadar kötü bir şey yapmış olamaz," dedi Marianne.

"Hayır," dedi Joseph, "bu kadar kötü değildi, ama yeterince kötüydü."

"Gel," dedi Marianne, "otomobilde anlat, saat neredeyse beş olacak, onları bekletmeyelim; benim bir büyükbabam olsaydı, onu bekletmezdim, hele seninki gibi bir büyükbabam olsaydı, onun için her şeyi yapardım."

"Ya babam için?" diye sordu Joseph.

"Daha onu tanımıyorum," dedi kız, "gel. Ve kendini sıkma, fırsat bulur bulmaz ona söyle. Gel."

Joseph'i çekip kaldırdı, otomobile geri dönerlerken Joseph kolunu onun omzuna doladı.

9

Schrella beş İngiliz Şilini ve otuz Belçika Frankı'nı mermer tezgâhın üzerine koyduğunda, genç banka memuru acıyarak başını kaldırdı.

"Hepsi bu mu?"

"Evet," dedi Schrella, "hepsi bu." Genç memur hesap makinesini çalıştırdı, kolu keyifsizce çevirdi –az sayıdaki çevirmeler küçümsemeyi ifade ediyordu–, bir kâğıda birkaç sayı karaladı, tezgâhın üzerinden beş markhk gümüş para, dört kuruş bozuk para ve üç feniki Schrella'ya itti.

"Sıradaki lütfen."

"Blessenfeld'e hâlâ on bir numaralı tren mi gidiyor, söyleyebilir misiniz?" diye sordu Schrella usulca.

"Blessenfeld'e on bir numaralı tren mi gidiyor? Ben tren danışma görevlisi değilim," dedi genç memur, "ayrıca gerçekten bilmiyorum."

"Teşekkürler," dedi Schrella, parayı cebine soktu, gişede yerini verdiği adam bir deste İsviçre Frankı'nı tezgâhın üzerine koydu; Schrella, hesap makinesinin kolunun saygıyla defalarca çevrildiğini duydu.

'Kibarlık, küçümsemenin en emin yoludur,' diye düşündü.

İstasyonun salonu. Yaz. Güneş. Hava berrak. Hafta sonu. Otel komileri bavulları peronlara sürüklüyorlardı; genç bir kadın elinde bir levha tutuyordu: 'Lourdes yolcuları burada toplansın.' Gazete satıcıları, çiçek satılan noktalar. Kollarının altında renkli deniz havlularıyla gençler.

Schrella, istasyonun önündeki alandan geçti, refüjde durdu ve kalkış saatlerinin yazdığı tabelayı inceledi; on bir numaralı tren hâlâ Blessenfeld'e gidiyordu; işte oradaydı, Prens Heinrich Oteli ve Aziz Severin'in galerisi arasında kırmızı ışıkta duruyordu, harekete geçti, durdu, boşaldı, Schrella kuyruğa girdi, bekleyenlerin ilerideki bölmede para ödemesi gerekiyordu; oturdu, şapkasını çıkardı, kaşlarındaki teri sildi, gözlük camlarını kuruladı ve tren ilerlerken bazı duygular hissetmeyi boşuna bekledi; hiç; okul çocuğuyken on bir numarayla dört bin kez gidip gelmişti; mürekkep lekeli parmaklar, trendeki öğrencilerle yapılan, ona hep korkunç bir acı veren budala gevezelikler; yerküre parçaları, mişli geçmiş zaman, irrasyonalizm, Barbarossa'nın hâlâ masayı delip büyüyen sakalı; *Hile ve Aşk,* Livius, yeşil karton kapaklı Ovidius; tren kentten uzaklaşıp Blessenfeld'e doğru ilerledikçe, gevezelik giderek azalırdı; seslerine en iyi yetişkin tınısını verebilenler eski kentin kenarında iner, sağlam evlerin bulunduğu geniş, karanlık sokaklara dağılırlardı; seslerinde daha az yetişkin tınısı olanlar yeni kentin kenarında iner, daha az sağlam evlerin bulunduğu dar sokaklara dağılırlardı; en az sağlam evlerin bulunduğu Blessenfeld'e kadar giden iki-üç kişi kalırdı; tren sebze-meyve bahçelerinin ve kum ocaklarının yanından geçip Blessenfeld'e doğru sarsılarak ilerlerken, konuşma normale dönerdi. 'Senin baban da grevde mi? Gressigmann'da yüzde dört buçuk indirim var; margarin beş fenik ucuzladı.' Parkta yaz yeşili çoktan sararmıştı, sığ havuzun çevresindeki kumlu zemin binlerce çocuk ayağı tarafından altüst edilmiş, çöp, kâğıt ve cam kırıklarıyla karışmıştı; eskici depolarının teneke, paçavra, kâğıt ve şişeyle dolup taştığı Gruffel Sokağı'nın sefil yoksulluğu içinde bir limonata büfesi açıldı, sıska bir işsiz satıcılığa kalkıştı, kısa zamanda şişmanladı, büfesini cam ve kromla süsledi, parlak otomatlar koydu; feniklerden zengin oldu, bey gibi yaşamaya başladı, ama birkaç ay önce zorunlu olarak bir limonatanın fiyatını iki fenik indirdi, korkuyla fısıldadı: 'Kimseye söyleme.'

On bir numaranın içinde eski kentin, yeni kentin, sebze-meyve bahçelerinin ve kum ocaklarının yanından geçip Blessenfeld'e doğru sarsılarak ilerlerken, duygular gelme-

di. İstasyonların adlarını dört bin kez duymuştu: Boisseré Caddesi, Kuzey Parkı, Bless İstasyonu, İç Hat; adlar yabancı geliyordu, tıpkı başkalarının gördüğü ve boşuna anlatmaya çalıştığı düşler gibi, derin sis tabakalarından yükselen yardım çığlıkları gibi, bir yandan da tren, neredeyse bomboş, güneşli yaz öğleden sonrası son istasyona doğru ilerliyordu. Bir zamanlar annesinin balık kızarttığı büfe, park yolu ve iç hattın köşesindeydi, ama annesi yufka yürekli olduğu için başarılı olamamıştı: 'Balık kızartırken beni izleyen aç çocuklardan bir parça balığı nasıl esirgeyebilirim? Bunu nasıl yapabilirim?' 'Elbette yapamazsın,' demişti babası, 'ama büfeyi kapatmamız gerek, kredi yok, iflas ettik, satıcılar mal vermiyor.' Galeta ununa batırılmış balık filetoları kızgın yağda pişerken, annesi kâğıt tabağa bir, iki, üç kaşık patates salatası doldururdu; annesinin *acıyan yüreği sağlam kalmadı*; mavi gözlerinden yaşlar süzüldü, komşu kadınlar fısıldaştılar: Ağlaya ağlaya kendini tüketiyor; yemeden içmeden kesildi, kanlı canlı tombulluğu kansız sıskalığa dönüştü; istasyon büfesinin o çok sevilen, şirin küçükhanımından eser kalmadı; yalnızca *Efendimiz, efendimiz*, diye fısıldıyor, dünyanın sonunu bildiren yırtık pırtık dua kitaplarını karıştırıyordu, o sırada sokakta tozlu rüzgârda kırmızı bayraklar dalgalanıyor, başkaları Hindenburg'un başının olduğu yaftaları sokaklarda taşıyordu; bağırış çağırış, kavga, silah sesleri; çoban kavalları ve trampetler. Annesi öldüğünde bir kız çocuğu gibi görünüyordu, kansız cansız, sıska; yıldız çiçekleriyle kaplı aile mezarlığı, ince bir tahta haç: Edith Schrella 1896-1932; ağlaya ağlaya ruhu tükenmişti, bedeni Kuzey Mezarlığı'nın toprağına karışmıştı.

"Son durak bayım," diye haber verdi kondüktör, oturduğu bölmeden çıktı, sigara izmaritini yaktı, öne doğru geldi: "Ne yazık ki daha ileriye gitmiyoruz."

"Teşekkürler." Dört bin kez binmiş, inmişti; on bir numaranın son durağı; otuz yıl önce daha ileriye giden trene hizmet etmiş olan paslı raylar, kepçe delikleri ve barakaların arasında gözden kayboluyordu; limonata büfesi: krom, cam damacanalar, parlak otomatlar; çeşitlerine göre ayrılmış çikolatalar.

"Bir limonata lütfen."

Güzel bir bardaktaki yeşil sıvının tadı yasemin gibiydi.

"Beyefendi, sakıncası yoksa kâğıdı çöp sepetine atın lütfen. Beğendiniz mi?"

"Teşekkürler." İki tavuk budu hâlâ sıcaktı, löp göğüs eti en iyi yağda çıtır çıtır kızartılmıştı, selofan torbanın ağzı pikniğe-özel-sıcak-tutma-iğneleriyle tutturulmuştu.

"Fena kokmuyor. Bir limonata daha?"

"Hayır, teşekkürler, ama altı tane sigara lütfen."

Şişman büfe sahibesinin içinde, bir zamanların zarif, sevimli kızı hâlâ fark ediliyordu: ilk ayin dersinde, kendinden geçmiş papaza 'melek gibi' ve 'günahsız' gibi sıfatlar söyleten mavi çocuk gözleri, şimdi ticaretin sertliğiyle taşlaşmıştı.

"Hepsi doksan yapıyor."

"Teşekkürler."

Tam o sırada on bir numara kalkış için çıngırak çaldı; Schrella uzun bir duraksama geçirdi, on iki dakikalığına Blessenfeld'de yakalandığını düşündü; sigara içti, limonatanın kalanını yavaş yavaş içip bitirdi ve o taşlaşmış, pembe yüzün ardında bir zamanlarki kızın adını aradı; sarışındı, uçuşan saçlarıyla parkta koşuşur, bağırır, şarkı söylerdi, meleğe benzemesi geçtikten sonra karanlık koridorlarda erkekleri tavlardı; oğlanların heyecanlı gırtlaklarından ateşli aşk sözleri alırdı zorla, o sırada erkek kardeşi, o da sarışın, o da melek gibi, sokaktaki oğlanları soylu işler yapmaya çağırırdı boşuna; marangoz çırağı, yüz metre koşucusu, sabah karanlığında bir delilik uğruna kafası kesildi.

"Bir limonata daha lütfen," dedi Schrella.

Bardağı damacananın altına tutmak için öne doğru eğilen genç kadının saçını ayıran kusursuz çizgiye baktı; onun erkek kardeşi Ferdi'ydi, melek gibiydi, kadının adı sonradan gençlerin kısık sesleriyle fısıldanıp durdu, cennete girmeyi sağlayan parola gibi ağızdan ağıza aktarıldı: Erika Progulske, karanlık işkencelerden kurtarıyor ve *karşılığında hiçbir şey almıyor,* çünkü severek yapıyor.

"Tanışıyor muyuz?" Gülümseyerek limonata bardağını tezgâhın üstüne koydu.

"Hayır," dedi Schrella gülümseyerek, "sanmıyorum."

Sakın anıları canlanmasın, yoksa camdaki buz çiçekleri durgun, pis su gibi aşağı süzülür; sakın başına bela açma, yumuşamış yetişkin ruhlarından çocuksu duyguların açığa çıkmasını bekleme, şimdi *karşılığında bir şey aldığını* öğrenme; dikkat, sakın lafı uzatma.

"Evet, otuz fenik. Teşekkürler." Ferdi Progulske'nin kız kardeşi işini bilir bir dostlukla baktı ona. Beni de kurtardın ve *karşılığında hiçbir şey almadın*, cebimde yumuşayan bir paket çikolatayı bile, zaten ödeme değildi o, bir armağandı, ama almadın; ağzının ve ellerinin acımasıyla kurtardın; umarım Ferdi'ye anlatmamışsındır, sır tutmak acımanın bir parçasıdır; sözlere dökülen sırlar öldürücü olabilir; umarım o temmuz sabahı gökyüzünü son kez görürken bunu bilmiyordu; Gruffel Sokağı'nda soylu işler yapmaya hazır bulduğu tek kişi bendim; o sıralar Edith hesapta yoktu, daha on iki yaşındaydı, yüreğinin bilgeliği henüz çözülmemişti.

"Gerçekten tanışmıyor muyuz?"

"Hayır, eminim."

Bugün armağanımı alacaktın, yüreğin sağlam, ama acıman kalmamış; bir-iki hafta geçmeden çocuksu kötülüğün masumiyetini yitirmiştin, acımayı bir kenara atmanın daha iyi olduğuna karar vermiştin ve ağlanacak durumdaki pis bir sarışın olarak kendini tüketmeyeceğinden emindin; hayır, tanışmıyoruz, gerçekten tanışmıyoruz; camdaki buz çiçeklerini eritmeyelim. Teşekkürler, hoşça kal.

Babasının garsonluk yaptığı 'Blesseneck' hâlâ duruyordu; bira, sert içkiler, kızarmış köfteler; yumuşaklık ve kararlılığın eşsiz bir biçimde kaynaştığı bir yüzle sunulurdu hepsi; bir hayalcinin yüzüydü bu, Blesseneck'te bira, sert içkiler ve kızarmış köfteler ya da Prens Heinrich'te ıstakoz ve şampanya ya da yukarı limanda geceleyen fahişelere kahvaltı –bira, pirzola, çikolata ve şeri brendi– sunmak onun için fark etmezdi; babası bu yapışkan kahvaltıların izlerini gömleğinin kollarında taşırdı, iyi bahşişler alırdı, çikolata ve sigara, öteki babaların getirdiklerini getirmezdi: kavga ve dırdıra, aşk yeminleri ve barışma gözyaşlarına dönüşebilen tatil akşamı neşesi; yüzünde hep o kararlı yumuşaklık, yolunu şaşırmış melek, Ferdi'yi barın altına sakla-

dı, yardımcı polis bira borularının arasından çıkardı onu; öleceğini bildiği zaman bile gülümsüyordu; yapışkan şeyler gömlek kollarından temizlendi, beyaz garson gömleği sertleşsin ve parlasın diye kola sürüldü; ertesi sabah tereyağlı ekmekleri ve kolunun altında siyah cilalı ayakkabılarıyla işe giderken götürdüler onu; otomobillerine bindi *ve onu bir daha gören olmadı*; beyaz haç yok, yıldız çiçekleri yok, garson Alfred Schrella. *Kaçarken vurulmuş* bile değil, *onu bir daha gören olmadı işte.*

Edith gömleğe kola sürerken, siyah yedek ayakkabıları cilalarken, beyaz boyunbağlarını temizlerken ben ders çalışıyordum, oyun oynayarak ders çalışıyordum, Ovidius, koni kesitleri, Birinci Heinrich'in, İkinci Heinrich'in, Tacitus'un, Birinci Wilhelm'in ve İkinci Wilhelm'in planları ve yaptıkları; Kleist ve küresel trigonometri; yetenekli, yetenekli, olağanüstü yetenekliydi; işçi çocuğuydu, ötekilerin öğrendiklerini binlerce kat güçlüğe göğüs gererek öğrenmesi gerekiyordu, ayrıca soylu işler yapmaya ant içmişti, hatta bana özel bir zevk kazandırdı: *Hölderlin.*

Bir sonraki on bir numaranın kalkışına kadar yedi dakika var. Gruffel Sokağı, numara on yedi, ev yeni temizlenmiş, önünde park etmiş bir otomobil: yeşil; bir bisiklet: kırmızı; iki paten: kirli. On sekiz bininci kez zile bastı, sarıya çalan soluk renkli bu pirinç düğmeye başparmağı alışkındı; eskiden Schrella yazan yerde şimdi Tressel yazıyordu; eskiden Schmitz yazan yerde şimdi Humann yazıyordu; yeni adlar, yalnızca biri kalmıştı: Fruhl; bir fincan şeker ödünç vermişti, bir fincan un, bir fincan sirke, bir yumurtalık dolusu sıvı yağ; kaç fincan, kaç yumurtalık, hangi yüksek faizle? Bayan Fruhl fincan ve yumurtalıkları hep yarım doldururdu, M, Z, E ve Ö yazan kapı çerçevesine bir çizgi çizerdi, ancak dolu fincanları, dolu yumurtalıkları geri aldığı zaman çizgileri başparmağıyla silerdi, yumurta likörü ve patates salatası eşliğinde, gözde konu jinekolojiden söz edilen arkadaş toplantılarında, evin koridorunda ve dükkânlarda fısıltıyla anlatırdı bunu, şöyle fısıldardı: 'Tanrım, amma aptallar!' *Mandanın ilahi sırrından* çoktan yemişti, kocası ve kızını da buna zorlamıştı, koridorda şarkı söylerdi: *Çürümüş kemikler titriyor.* Hiçbir şey yok, duygu yok, yalnızca

soluk sarı renkli pirinç düğmeye dokunan başparmağının derisi bir şeyler hisseder gibi olurdu.

"Birini mi arıyorsunuz?"

"Evet," dedi adam, "Schrellaları arıyorum, artık burada oturmuyorlar mı?"

"Hayır," dedi kız, "burada otursalardı bilirdim." Kırmızı yanaklıydı, sevimliydi, paten üstünde sallanıyordu, evin duvarına tutundu.

"Hayır, burada hiç oturmadılar." Paldır küldür kaldırımın üzerine inip yağmur kanalından kayarak bağırdı: "Schrellaları tanıyan var mı?" Adam titredi, birisi evet diye seslenebilirdi, yanına gidip onu selamlamak, anıları canlandırmak zorunda kalabilirdi; evet, Ferdi, onu götürdüler, baban, onu da götürdüler, Edith'e gelince, iyi bir evlilik yaptı, ama kırmızı yanaklı kız boşuna kayıp durdu, pis pateniyle keskin dönüşler yapıyor, açık pencerelere doğru bağırıyordu: "Schrellaları tanıyan var mı?" Alev alev bir yüzle geri döndü, adamın önünde zarif bir hareketle durdu: "Hayır bayım, onları kimse tanımıyor."

"Teşekkürler," dedi Schrella gülümseyerek, "bir kuruş ister misin?"

"Evet." Gözleri parlayarak limonata büfesine doğru hızla kaydı.

Schrella son istasyona geri dönerken, "Günah işledim, ağır bir günah işledim," diye mırıldandı gülümseyerek, "Prens Heinrich Oteli'nin tavuğunun üstüne, Gruffel Sokağı'nın yasemin limonatasını içtim; anıları canlandırmadım, buz çiçeklerini eritmedim; Erika Progulske'nin beni tanıdığını görmek, Ferdi'nin adını söylediğini duymak istemedim; yalnızca başparmağımın derisi anıları canlandırdı, soluk sarı renkli pirinç zil düğmesini tanıdı."

İki sıra olmuş askerlerin arasından değnek yiyerek geçme cezası gibiydi; yaz güneşi altında, tatil akşamının tadını çıkaran gözler, sokağın kenarından, pencerelerden ve evlerin girişlerinden dikkatle onu izliyorlardı; aralarında onun gözlüğünü, yürüyüşünü, gözlerini kırpışını tanıyacak kimse yoktu, ithal paltonun altında, o çok alay ettikleri, arkasından dalga geçerek, 'Schrella, Schrella, Schrella şiir mi

okuyor?' diye bağırdıkları Hölderlin okuyucusunun olduğunu kimse anlamazdı.

Korkuyla terini sildi, şapkasını çıkardı, durdu ve arkasını dönüp köşeden *Gruffel Sokağı'na baktı; kimse peşinden* gelmemişti; motosikletlerin üstünde oturan genç delikanlılar, hafifçe öne doğru eğilmiş, genç kızlara aşk yeminleri fısıldıyorlardı; pencere pervazlarındaki bira şişelerinin üstüne akşamüstü güneşi vuruyordu; meleğin doğduğu ve oturduğu ev biraz ilerideydi; Ferdi'nin başparmağının on beş bin kez dokunduğu pirinç düğme hâlâ duruyordu belki; evin yeşil cephesi, ışıklı eczane tabelası, bir zamanlar Ferdi'nin yattığı pencerenin hemen altındaki diş macunu reklamı.

Yirmi üç yıl önce bir temmuz akşamı Robert'in Edith'i çalıların arasına çektiği park yolu; şimdi oradaki banklarda ev sahipleri oturmuş şakalaşıyorlar, tütün çeşitlerini kokluyorlar, oynayan çocukların terbiyesizliğinden yakınıyorlardı; kızgın anneler söz dinlemeyen çocuklarına lanet okuyorlardı: *Şeytan alsın canını*; gençler kollarının altında dua kitaplarıyla günah çıkartmaktan geliyorlardı, iyilikseverliği şimdi mi, yoksa yarın mı bırakacakları konusunda hâlâ kararsızdılar.

Bir sonraki on bir numaranın kalkışına kadar hâlâ bir dakika var; otuz yıldan beri paslı raylar boş bir geleceğe ilerliyordu; Ferdi'nin kız kardeşi yeşil limonatayı temiz bir bardağa doldurdu; tren makinisti insanların toplanması için çıngırak çaldı; yorgun biletçiler sigaralarını söndürdüler, para çantalarını düzelttiler, bölmelerine girdiler, alarmı çaldılar, çünkü ta geride, paslı rayların bittiği yerde yaşlı bir kadın koşmaya başlamıştı.

"Merkez istasyona," dedi Schrella, "aktarmayla limana."

"Kırk beş."

Az sağlam evler, daha sağlam evler, çok sağlam evler. Aktarma, evet, limana hâlâ on altı numara gidiyor.

"İnşaat malzemesi satanlar, kömür depoları, yükleme rampaları; eski çocukluk evinin parmaklığından tabelayı okuyabiliyordu: 'Michaelis, Odun Kömürü, Kok Kömürü, Kalıp Kömür'.

Arkasını dönüp iki dakika yürüse, anıları canlanırdı; Bayan Trischlerin elleri zamana meydan okumuş olurdu, tıpkı yaşlı adam ve Alois'in duvarda asılı fotoğraftaki gözleri gibi; bira şişeleri, soğan demetleri, domatesler, ekmek ve tütün; demir atan gemiler, üzerinden yelken bezi tomarlarının taşındığı sallanan iskeleler: Dev gibi oyuncak kelebekler Ren boyunca aşağı doğru giderlerdi, Kuzey Denizi'nin sislerine doğru.

Sessizlik vardı burada; Michaelis'in çitinin ardındaki kömür yığını tazeydi, inşaat malzemesi deposunda açık kırmızı tuğla dağları, çitlerin ve işçi barınaklarının ardında ayağını sürüyen gece bekçileri sessizliği daha da artırıyordu.

Schrella gülümsedi, paslı korkuluğa yaslandı, arkasına döndü ve ürperdi: Yeni köprüden haberi yoktu, Nettlinger de söz etmemişti bundan; geniş köprü eski liman alanına doğru uzanıyordu, koyu yeşil köprü ayakları eskiden Trischlerin evinin bulunduğu yerde duruyordu; köprünün gölgesi, eskiden yedekçi kulübesinin bulunduğu rıhtımı kaplıyor, akıntının içinde duran dev gibi, boş çelik kapılar mavi hiçliği çevreliyordu.

Babası, Trischlerin meyhanesinde severek çalışmıştı, uzun yaz akşamları bahçede kırmızı sandalyelerde oturan gemicilere ve karılarına servis yaparken, Alois, Edith ve Schrella eski limanda balık tutarlardı. Çocuksu zaman hesabının sonsuzluğu, Schrella'nın ancak şiir dizelerinden tanıdığı gibi bir sonsuzluk; biraz ileride Aziz Severin'in çanları çalarken, akşamın içine barış ve güven yayarken, Edith suya atlayan yüzücünün devinimlerini huzursuz elleriyle havaya çiziyordu, kalçaları, kolları, tüm bedeni suya atlayan yüzücüyle aynı tempoda dans ediyordu; üstelik oltaya bir balık bile takılmamıştı.

Schrella'nm babası beyaz köpüklü sarı bira servisi yapıyordu, yüzü kararlılıktan çok, yumuşaklık yansıtıyordu, bahşişleri neşeyle gülümseyerek geri çeviriyordu, çünkü *tüm insanlar kardeşti*. Yaz akşamında, 'Kardeşler, kardeşler,' diye yüksek sesle bağırdı; gemicilerin düşünceli yüzleri gülümsedi, gözlerinden güven okunan güzel kadınlar bu

kadar çocuksu coşku karşısında başlarını salladılar, yine de alkışladılar, erkek ve kız kardeşler.

Schrella korkuluk boyunca yavaş yavaş aşağı indi, paslı tombazların ve teknelerin hurdacıları beklediği limanın yanından geçti; köprünün yeşil gölgesinin derinliklerine daldı, akıntının ortasında köprü parçalarını mavnalara yükleyen gayretli vinçleri gördü, inleyen hurdalar ağırlığın altında eziliyordu; gösterişli merdiveni buldu; geniş basamakların, adımları zorla bir kutlamaya dönüştürdüğünü hissetti; boş, temiz otoyol hayali bir güvenle ırmağa doğru, köprüye doğru uzanıyordu, orada üzerinde çarpı atılmış kemiklerin, dev gibi kurukafaların olduğu, siyah üstüne beyaz yazılı tabelalar güveni frenliyordu; ÖLÜM ÖLÜM yazan tabelalar batıya doğru ilerlemeyi engellerken, boş yol, doğuda parıldayan pancar yapraklarının sonsuzluğuna uzanıyordu.

Schrella yola devam etti, ÖLÜM ve çarpı atılmış kemiklerin arasından sıyrıldı, şantiye ofisinin yanından geçti, bir gece bekçisi kollarını heyecanla salladı, ama Schrella'nın gülümsemesiyle yatışarak kollarını indirdi; Schrella kenara kadar yürüdü; uçlarında ufak beton parçalarının sallandığı paslı Monier demirleri, burada kesintisiz durdukları on beş yıl boyunca Alman çeliğinin kalitesini kanıtlamışlardı; akıntının öte yanında, boş çelik kapıların ardında yol, golf alanının yanından geçip parıldayan pancar yapraklarının sonsuzluğuna uzanıyordu yine.

Café Bellevue. Sahilde iki yanı ağaçlı yol. Sağda spor çayırları, beysbol, beysbol. Robert'in vurduğu top ve Hollanda meyhanesinde ıstakayla vurdukları toplar, yeşil üstüne kırmızı, yeşil üstüne beyaz, topların tekdüze müziği neredeyse Gregoryen gibi geliyordu kulağa; topların oluşturduğu biçimler, üçünün yeşil çuhada yarattığı sert bir şiir gibi; *mandanın ilahi sırrından* hiç tatmamışlar, körü körüne yaralanmışlar, dış mahallelerin çayırlarında *kuzularımı otlat*, beysbol oynanan Gruffel ve Modest sokaklarında, İngiliz dış mahallelerinin sokaklarında ve hapisane duvarları ardında; gördüğün yerde *kuzularımı otlat,* onlar Hölderlin ve Trakl okumaktan daha iyisini bilmezlerken, on beş yıl boyunca tahtalara 'bağlıyorum, bağlıyordum, bağla-

dım, bağlayacağım, bağlamıştım, bağlamış olacağım' yazmaktan daha iyisini yapamazlarken, Nettlinger'in çocukları bakımlı çimenlerin üstünde –en bakımlı çimenleri İngilizler yapar– tüylü topla tenis oynuyorlardı, güzel karısı, bakımlı, bakımlı, çok bakımlı karısı, güzel şezlongda yatan Nettlinger'e terastan seslendi: 'Limonatanın içine bir fırt cin ister misin?' O da yanıt verdi: 'Evet, ama koca bir fırt!' Karısı, boğazında bir kikirdeme, bu kadar şakadan heyecanlanmış, Nettlinger'in limonatasına koca bir fırt cin koydu, dışarı çıkıp ilki kadar güzel olan ikinci şezlonga oturdu, en büyük kızının hareketlerini gözledi; belki birazcık sıskaydı, biraz kemikliydi ve güzel yüzü biraz ciddiydi; yorularak raketi elinden bıraktı, babasıyla annesinin ayaklarının dibine çimenlerin kenarına oturdu, 'Ama hayatım, üşümeyesin!' ve hep o ciddi tavrıyla sordu: 'Babacığım, demokrasi nasıl oluyor, tam olarak nedir?' Baba için resmileşmenin tam zamanıydı bu, limonata bardağını bıraktı, puroyu ağzından çıkardı –bugün beşinci bu, ciddi Rudolf– ve ona açıkladı: 'Demokrasi...' Hayır, hayır, yasal durumumu açıklamanı ne özel olarak, ne resmi olarak rica etmeyeceğim senden; *karşılığında bir şey almam*, o çocuksu yemini Café Zons'ta etmiştim, savunmasızlığın asaletini koruyacağıma yemin etmiştim; yasal durumum açıklanmasın; belki Robert de açıkladı onu, dinamitle; bu arada gülmeyi ya da en azından gülümsemeyi öğrendi mi acaba? Her zaman ciddiydi, Ferdi'nin ölümünün etkisinden kurtulamadı, öç düşüncelerini kesin formüllere döktü, onları beyninde çok hafif bir yük olarak taşıdı, başçavuş ve subay koğuşlarına taşıdı, altı yıl boyunca, gülmeden, oysa Ferdi onu tutukladıklarında bile gülümsemişti, dış mahalleden, Gruffel Sokağı'nın bok çukurundan çıkan melek; üç santimetrekarelik başparmak derisi anıları canlandırmıştı yalnızca; beden öğretmeninin ayakları hafifçe yandı ve son kuzu bir şarapnel yüzünden öldü; babayı *bir daha gören olmadı, kaçarken bile vurulmadı*. Ve Robert'in vurduğu topun izine rastlanmadı.

Schrella sigara izmaritini uçuruma attı, ayağa kalktı, ağır ağır geri yürüdü, ÖLÜM ve çarpı atılmış kemiklerin arasından tekrar sıyrıldı, ürkek gece bekçisine başını salla-

dı, dönüp Café Bellevue'ye bir kez daha baktı, temiz, boş otoyoldan aşağıya, pancar yapraklarının yaz ışığında parıldadığı ufka doğru ilerledi; bu yol bir yerde on altıncı hatla kesişmeliydi. İstasyonda aktarma, kırk beş fenik; bir otel odasının özlemini çekiyordu, böyle rastlantısal evleri, değiştirilebilen bu tozlu odaların adsızlığını severdi; bu odalarda anıların buz çiçekleri erimezdi; devletsizlik, yurtsuzluk; gömleğinin kolları pek temiz olmayan, gömleğinin göğsü annelerin yaptığı gibi içten gelen ateşle kolalanmamış, uykulu bir garsonun servis yaptığı sevgisiz bir kahvaltı; garson altmış yaşın üstündeyse, soru sormak göze alınabilirdi belki: 'Schrella adında bir garson tanır mısınız?'

Boş, temiz yolda ilerledi, parıldayan pancar yapraklarıyla dolu gökyüzüne doğru, yük olarak yalnızca ceplerindeki elleri vardı, bozuk paraları yola saçmıştı, Hänsel ve Gretel için. Kartpostallar, Edith'in, babasının ve Ferdi'nin ölümünden sonra devam eden yaşamla olan tek dayanılır bağlantıydı. 'Ben iyiyim sevgili Robert, umarım sen de iyisindir; tanımadığım yeğenime, öteki yeğenime ve babana selam söyle.' On altı sözcük, çok bile; metni toparlayalım: 'Ben iyiyim, umarım sen de, Ruth, Joseph ve babana selam.' On sözcük; daha az sözcükle aynı şey söyleniyor; ne gerek var ki, buraya geleceksin, el sıkacaksın, bir hafta boyunca 'bağlamak' fiilinin çekimlerini yapmayacaksın; Nettlinger'i, Gruffel Sokağı'nı değişmemiş bulacaksın; Bayan Trischlerin elleri olmayacak.

Pancar yapraklarıyla dolu gökyüzü, tıpkı gümüşi yeşil tüylerle kaplı gibiydi; aşağıda on altı numaralı tren sarsılarak bir altgeçitten geçiyordu. Kırk beş fenik; her şey pahalılandı. Nettlinger demokrasi açıklamasını daha bitirmemişti mutlaka; akşamın ilk saatlerinin ışığı; sesi yumuşadı; kızı oturma odasından battaniyeyi getirdi –Yugoslav, Danimarka ya da Finlandiya malı, olağanüstü renkleri olduğu kesin–, babasının omuzlarına örttü, diz çöküp yeniden ona kulak verirken, annesi mutfakta –'Lütfen dışarıda kalın çocuklar, olağanüstü bir akşamüstü, çok uyumlu'– baharatlı, lezzetli lokmalar hazırlıyor, renkli salatalar yapıyordu.

Nettlinger'i gözünde canlandırmak, onunla olan *karşılaşmasından* daha net bir resim çıkardı ortaya; fileto dilim-

lerini götürürken, yanında iyi, iyi, en iyi şarabı içerken bile, bu yemeğin sonuna en çok peynirin mi, dondurmanın mı, pastanın mı, yoksa omletin mi yakışacağını düşünmeye dalmıştı. 'İyi yemeyi bilmek' kursunu veren eski büyükelçilik danışmanı şöyle demişti: 'Tek bir şeyi, beyler, bilgili adama bile öğretmeniz gerekir, özgünlük, bir parça özgünlük.'

İngiltere'de tahtaya şunu yazmıştı: Öldürülmesi gerekirdi; on beş yıl boyunca değişik fiil çekimleri yapmıştım: Yaşıyorum, yaşıyordum, yaşadım, yaşamıştım, yaşayacağım. Yaşayacak mıyım? Gramerden sıkılabilecek insanlar olduğunu hiç fark etmemişti. Öldürülüyor, öldürülüyordu, öldürüldü, öldürülecek; kim öldürecek onu? İntikam benimdir, dedi *efendimiz.*

"Son durak bayım, merkez istasyon."

Kalabalık azalmamıştı: Burada gelen kimdi, giden kimdi? Neden hepsi evinde kalmıyordu? Tren ne zaman doğu yakasına gidiyordu; ya da belki de İtalya'ya, Fransa'ya; oralarda da öğrenmeye can atan birileri çıkardı: Yaşıyorum, yaşıyordum, yaşadım; öldürülecek; kim öldürecek onu?

Otel odası mı? Kaça? Ucuz mu? Güzel parmağıyla listeyi tarayan genç bayanın dost canlılığı hissedilir derecede azaldı; belli ki bu ülkede fiyat sormak günah sayılıyordu. *Her zaman en iyisi – en pahalısı, en ucuzudur*; yanılıyorsun güzel çocuğum, ucuz olan daha ucuzdur, gerçekten, o güzel parmağını listenin en alt basamağına kadar kaydır. 'Pansiyon Modern'. Yedi mark. Kahvaltı yok. Hayır, teşekkürler, Modest Sokağı'nın yolunu biliyorum, gerçekten, numara on altıyı biliyorum, kapının hemen yanı.

Köşeyi dönünce az daha yabandomuzuna çarpıyordu, koyu gri kütle karşısında geriledi, neredeyse Robert'in evini geçiyordu; burada anılar tehlikeli değildi; yalnızca bir kez bulunmuştu burada; Modest Sokağı, 8 numara; soluk pirinç levhanın önünde durup okudu: 'Dr. Robert Fähmel, statik hesaplar bürosu, öğleden sonra kapalıdır'; zilin düğmesine basarken titredi: tanık olmadığı şeyler, bildiği araç gereçlerle yapılmayan şeyler onu daha çok sarsardı: Bu ka-

pının ardında Edith ölmüştü, bu evde çocukları ölmüştü, Robert oturuyordu; içeride yankılanan zilin sesinden kimsenin açmayacağını anladı, içeride zilin sesi telefonun sesine karışıyordu, Prens Heinrich Oteli'ndeki komi sözünü tutmuştu; orada bilardo oynadığımızda, ona iyi bir bahşiş vereceğim.

Yalnızca dört ev ötede Pansiyon Modern. En sonunda evdeydi; neyse ki küçücük avluda yemek kokusu yoktu. Yorgun bir baş için temiz yatak çarşafları. "Evet, teşekkürler, ben bulurum." "İkinci katta soldan üçüncü kapı, merdiveni çıkarken dikkat edin bayım, halıyı tutan çubukların bazıları yerinden çıkmış, bazı müşteriler çok hain; uyandırma istemiyor musunuz? Ve küçük bir ayrıntı daha; peşin mi ödeyeceksiniz, yoksa eşyanız da gelecek mi? Hayır mı? Öyleyse sekiz buçuk mark lütfen, servis dahil; ne yazık ki böyle önlemler almak zorundayım bayım; dünyada ne çok serseri olduğuna inanamazsınız; namuslu insanlara da kuşkuyla bakıyorsun, bu işler böyle; yatak çarşaflarını gövdelerine dolayanlar, yastık kılıflarını kesip mendil yapanlar çıkıyor; neler yaşadığımızı bir bilseniz; fatura istemiyor musunuz? Daha iyi, vergi zaten kanımızı emiyor. Mutlaka konuk bekliyorsunuzdur, karınız gelecek, değil mi; onu yukarı gönderirim, kaygılanmayın..."

10

Nedensiz yere korkmuştu: Anılar duygulara dönüşmedi, formüller olarak kaldı, mutluluk ya da hüzne dönüşüp yüreğine korku salmadı; yüreği bu işin dışında kalmıştı: Akşam karanlığında konukeviyle manastır arasında durmuştu, şimdi iyice fırınlanmış, mor kiremitlerin yığılı olduğu yerde; yanında General Otto Kösters, onda bunaklık tek bir formüle indirgenmişti: menzil; Yüzbaşı Fähmel, Üsteğmen Schrit ve iki subay adayı Kanders ve Hochbret; son derece ciddi bir yüzle, böyle saygın binalar karşısında bile kararsız kalmamak gerektiğine Otto'yu inandırmışlardı; öteki subaylar protesto etmeye kalkarlarsa, gözyaşları içindeki katiller burada kurtarılacak kültüre sığınırlarsa, birisi o kötü sözü söylerdi: vatana ihanet; ama hiçbirisi Schrit kadar keskin, akıcı ve mantıklı konuşmayı beceremezdi, Schrit duraksayan generale inandırıcı sözlerle havaya uçurmanın gerekliliğini telkin ederdi: 'Diyelim ki, bir örnek vermek gerekirse, zafere inanıyoruz Sayın General, böyle acı verici bir kurban bizim zafere inandığımızı halka ve askerlere gösterirdi,' ve o ünlü söz söylenirdi: 'Kararımı verdim; havaya uçurun beyler. Konu zafer olduğunda, kendi kutsal kültür servetlerimizi bile esirgeyemeyiz; işbaşına beyler!' Selam çakılır, topuklar birbirine vurulur.

Hiç yirmi dokuz yaşında olmuş muydu, hiç yüzbaşı olmuş muydu, hiç Otto'yla burada durmuş muydu, yeni başpapazın gülümseyerek babasını selamladığı yerde:

"Bizi ziyaret ederek bir kez daha sevindirdiğiniz için çok mutluyuz Sayın Özel Danışman; oğlunuzu tanıdığımıza

çok sevindik; Joseph bizim dostumuz sayılır, öyle değil mi Joseph? Manastırımızın yazgısı Fähmel ailesinin yazgısıyla iç içe gelişti, hatta, izninizle özel konulara gireceğim, hatta Joseph'e burada Eros'un oku isabet etti; görüyor musunuz Doktor Fähmel, günümüzde böyle şeylerden konuşulduğunda, gençlerin yüzü kızarmıyor bile; Bayan Ruth ve Bayan Marianne, ne yazık ki sizi bu turdan alıkoymam gerek."

Kızlar kikirdediler; erkekler topluluğundan çıkartıldıklarında, annesi, Josephine, hatta Edith bile kikirdememişler miydi? Fotoğraf albümünde başları ve tavırları karşılaştırmak yeterliydi.

"Evet, hücreye kapanmış bir keşiş var," dedi başpapaz, "burası gözbebeğimiz, kütüphane, şöyle gelin lütfen, hasta hücresi, neyse ki şu an boş..."

Burada tebeşirle bir noktadan ötekine çizgi çizmemişti, XYZ'den oluşan gizli karışımlarını, yalnızca Schrit, Hochbret ve Kanders'in çözebileceği hiçliğin şifresini duvarlara yazmamıştı; sıva kokusu, taze boyanın, yeni yontulmuş tahtanın kokusu.

"Evet, torununuzun; oğlunuzun dikkati sayesinde yıkımdan kurtuldu bu; yemek salonundaki bu Son Akşam Yemeği resmi; gerçi sanat tarihinde az bulunur bir şey olmadığını biliyoruz –bu sözümden dolayı beni bağışlayın Sayın Özel Danışman–, ama bu resim ekollerinin ürünleri bile az bulunur olmaya başladı, biz de kendimizi her zaman geleneğe karşı sorumlu hissettik; bu ressamların ayrıntıya olan bağlılığının beni bugün bile etkilediğini itiraf etmeliyim – şuraya bakın, Aziz Yohanna ve Aziz Petrus'un ayakları, yaşlı bir adam ve genç bir adamın ayakları nasıl da sevgi dolu bir özenle çizilmiş; ayrıntıya olan bağlılık."

Hayır, burada kimse *Çürümüş kemikler titriyor* şarkısını söylememişti; gündönümü ateşi yok; yalnızca düş var. Seçkin bir bey, kırk yaşlarında, seçkin bir babanın oğlu, çok sıkılıyora benzese de gülümseyerek tura katılan, canlı, çok zeki bir oğlanın babası; Joseph'e her bakışında, yüzünde dostça, biraz yorgun bir gülümseme görüyordu.

"Bildiğiniz gibi, yönetim binaları bile yıkımdan kurtulamamıştı; ilk olarak onları yeniden inşa ettik, çünkü onlar bize yeni, mutlu bir başlangıç için gereken maddi koşulları

sağlayacaktı; burası inek ahırı; elbette elektrikle süt sağıyoruz; siz gülün, eminim kutsal babamız Benedikt, elektrikle süt sağmaya karşı çıkmazdı. Burada size mütevazı bir kahvaltı sunabilir miyim? Bir hoş geldin selamı, ünlü ekmeğimiz, ünlü tereyağımız ve bal; ölen ya da istifa eden her başpapazın, yerine geçene bir mesaj bıraktığını bilmezsiniz: Fähmel Ailesi'ni unutma; siz gerçekten manastırdaki ailemizin bir parçasısınız; ah, işte genç hanımlar da burada; elbette, burada bize tekrar katılabilirsiniz."

Sade, tahta tepsilerde ekmek, tereyağı, şarap ve bal; Joseph bir kolunu kız kardeşine, öteki kolunu Marianne'ye dolamıştı; iki siyah saçlı kız arasında bir sarışın.

"Açılış törenimizi onurlandırır mısınız? Başbakan ve hükümet geleceklerini bildirdiler, birkaç yabancı prens hazır bulunacak, bütün Fähmel Ailesi'ni burada konuğumuz olarak ağırlamak bizi çok sevindirirdi; kutlamada yapacağım konuşma suçlamaya değil, barışmaya yönelik olacak, kör bir çabayla aile ocağımızı yıkan güçlerle de barışmak istiyoruz, ama bizim kültürümüzün yerine yenisini getirmekle tehdit eden yağmacı güçlerle barışmak istemiyoruz; yani burada sizi davet edip bizi onurlandırmanızı rica edebilir miyim?"

'Ben açılış törenine gelmem,' diye düşündü Robert, 'çünkü Ferdi'nin ölümünden, Edith'in ölümünden sorumlu olan ve Aziz Severin'i koruyan güçlerle barışık değilim; kendimle barışık değilim, kutlamada yapacağınız konuşmada belirteceğiniz barış ruhuyla da barışık değilim; aile ocağınızı yıkan kör bir çaba değildi, kör olmayan ve hiç pişmanlık duyulmayan bir nefretti. Bunu yapanın ben olduğumu itiraf etmeli miyim? Babama acı vereceğim, oysa onun suçu yok, belki oğluma acı vereceğim, oysa onun da suçu yok, size, saygıdeğer peder, size acı vereceğim, oysa sizin de suçunuz yok; kimin suçu var? Bir el hareketinin ve bir yanlış anlamanın insanın yaşamına mal olduğu dünyayla barışık değilim.' Ve Robert şöyle dedi: "Çok teşekkürler saygıdeğer peder, kutlamanıza katılmaktan sevinç duyacağım."

'Ben gelmeyeceğim saygıdeğer peder,' diye düşündü yaşlı adam, 'çünkü yalnızca kendimin heykeli olarak dururdum burada, olduğum kişi olarak değil: bu sabah sekre-

terine, heykeline tükürme görevini veren yaşlı bir adam; korkmayın saygıdeğer peder; oğlum Otto'yla barışık değilim, artık oğlum değildi, yalnızca oğlumun kabuğuydu; kendi yaptığım binalarla bile barış sağlayamıyorum. Kutlamada yokluğumuz hissedilmez; eminim başbakan, hükümet, yabancı prensler ve kilisenin ileri gelenleri boşluğu gerektiği gibi doldururlar. Bunu yapan sen miydin Robert, bana söylemeye korktun mu? Tur sırasında bakışlarından, hareketlerinden anladım; eh, beni ilgilendirmez; belki de bunu yaparken, adını hiç öğrenmediğim o genci düşündün: senin küçük kâğıtlarını posta kutumuza atan genci ve Groll adındaki garsonu, kimsenin otlatmadığı, bizim de otlatmadığımız kuzuları; yani barışı kutlamayalım: özür dilerim saygıdeğer peder, dayanırsınız, yokluğumuzu hissetmezsiniz; bir tabela astırın: 1908 yılında yirmi dokuz yaşındaki Heinrich Fähmel tarafından yapıldı, 1945 yılında yirmi dokuz yaşındaki Robert Fähmel tarafından yıkıldı. Otuz yaşına gelince ne yapacaksın Joseph? Babanın statik hesaplar bürosunu mu devralacaksın: İnşa mı edeceksin, yıkacak mısın? Formüller sıvadan daha etkilidir.

Yüreğinizi ilahilerle güçlendirin saygıdeğer peder, manastırı yıkan ruhla gerçekten barışık olup olmadığınızı iyi düşünün.'

"Çok teşekkürler saygıdeğer peder, kutlamanıza katılmaktan sevinç duyacağız," dedi yaşlı adam.

Çayırlardan ve çukur yerlerden serinlik yükseliyordu, kuru pancar yaprakları nemleniyor, renkleri koyulaşıyordu, zenginlik vaat ediyorlardı; solda direksiyon başında Joseph'in sarı kafası, sağda iki kızın siyah kafası; otomobil sessizce kente doğru süzülüyordu; 'Buğdayı biçtik' şarkısını söyleyen biri mi vardı? Doğru olamazdı, Aziz Severin'in ufukta beliren ince kulesi de öyle; ilk konuşan yine Marianne oldu:

"Dodringen üzerinden gitmiyor musun?"

"Hayır, büyükbabam Dodringen üzerinden gitmek isterdi."

"En kısa yoldan kente gideceğimizi sanıyordum."

"Altıda kentte olursak, yeterince erken gitmiş oluruz," dedi Ruth, "üstümüzü değiştirmek için bir saat yeter."

Çocukların konuşması, gömülenlerin birbirlerine umut verdikleri karanlık çukurlardan yükselen fısıltılar gibi hafifti; ışık görüyorum; yanılıyorsun; ama gerçekten ışık görüyorum; nerede; kurtarma ekibinin kapıya vurduğunu duymuyor musun; hiçbir şey duymuyorum; konuk odasında yüksek sesle mi konuşmuştuk?

Donuk formülleri çözmek, sırları sözlere dökmek, anıları duygulara dönüştürmek iyi değildir; duygular, sevgi ve nefret gibi iyi ve kötü şeyleri bile öldürebilir; bir zamanlar gerçekten Fähmel adında bir yüzbaşı var mıydı, gazino dilini çok iyi konuşan, gelenekleri tam olarak öğreten, görev gereği en yüksek rütbeli subayın karısını dansa kaldıran, ölçülü sesiyle şerefe kadeh kaldırmayı bilen; sevgili Alman halkımızın şerefine; şampanya, hizmet emri; bilardo oyunu; yeşil üstüne kırmızı, yeşil üstüne beyaz; yeşil üstüne beyaz; ve günün birinde birisi karşısına dikildi, bilardo sopasını elinde tutuyordu, gülümsedi ve şöyle dedi: 'Adım Schrit, gördüğünüz gibi teğmenim, sizin gibi patlayıcı uzmanıyım yüzbaşım, dinamitle Batı kültürünü savunuyorum.' Bu adamın göğsünde karışık bir ruh yoktu, bekleyip idareli davranabiliyordu, sürekli yüreğini ve duygularını harekete geçirmesi gerekmiyordu, kendisini trajik olaylara kaptırmıyordu, *yalnızca* Alman köprülerini, *yalnızca* Alman evlerini havaya uçuracağına, tek bir Rus kulübesinin camını bile kırmayacağına yemin etmişti; beklemek, bilardo oynamak, fazladan tek söz yok; uzun zamandır beklemediğimiz büyük ganimetimiz en sonunda bahar güneşinde belirdi: Aziz Anton; ufukta elimizden kaçırdığımız ganimet: Aziz Severin.

"Bu kadar hızlı sürme," dedi Marianne usulca.

"Özür dilerim," dedi Joseph.

"Söylesene, Denklingen'de ne işimiz var?"

"Büyükbabam oraya gitmek istiyor," dedi Joseph.

"Hayır Joseph," dedi Ruth, "otomobille ağaçlı yola girme, tabelayı görmüyor musun: 'Yalnızca çevrede yaşayanlar'. Kendini onlardan mı sayıyorsun?"

Büyük temsilci heyeti: Koca, oğul, torun ve gelecekteki gelin, lanetli saraya indiler.

"Hayır, hayır," dedi Ruth, "ben dışarıda bekleyeceğim. Lütfen bırakın beni."

Akşamları babamla birlikte oturma odasında otururken büyükannem yanımıza gelebilirdi; ben okurum, babam şarap içer, kart kutularını karıştırır, çift kartpostal büyüklüğündeki fotokopileri fal bakar gibi önüne yayar; hep derli topludur, boyunbağını asla gevşetmez, yeleğinin önünü asla açmaz, babalara özgü rehavete kendini asla kaptırmaz; mesafeli ve kaygılı: 'Kitaba, giysiye, yolculuk için paraya ihtiyacın var mı; sıkılmıyor musun evlat? Dışarı çıkmak ister misin? Tiyatroya, sinemaya, dansa gitmek; sana seve seve eşlik ederim; ya da bir kez daha okuldaki kız arkadaşlarını yukarıdaki çatı bahçesinde kahve içmeye çağırmak ister misin, hava çok güzel.' Yatağa girmeden önce akşam gezintisi, o bloktaki evlerin çevresinde, Modest Sokağı'ndan kapıya kadar, sonra istasyon caddesinden aşağıdaki istasyona kadar; 'Uzaklığın kokusunu alıyor musun evlat?' Alt geçitten Aziz Severin'e, Prens Heinrich Oteli'ne doğru; 'Gretz kan lekelerini kaldırımdan silmeyi unutmuş.' Domuzun kanı katılaşmış ve kararmıştı; 'Evlat, saat dokuz buçuk, artık yatsan iyi olur; iyi geceler.' Alna bir öpücük; hep dostça, hep derli toplu; 'Ev işlerine bakan bir kadın almamızı ister misin, yoksa lokanta yemeklerinden bıkmadın mı? Açık konuşmak gerekirse, evde yabancıların olmasından hoşlanmam.' Kahvaltı, çay, küçük ekmekler, süt; alna bir öpücük; ve bazen çok hafif bir sesle: 'Evlat, evlat!' 'Ne var baba?' 'Gel, gidiyoruz.' 'Şimdi mi, hemen mi?' 'Evet. Bugün ve yarın okula gitme, uzağa gitmeyeceğiz; yalnızca Amsterdam'a kadar; olağanüstü bir kenttir evlat, sessiz, dost canlısı insanlar – onları tanımak gerek. Sen tanıyor musun?' 'Evet, tanıyorum. Güzel, akşamları kanallar boyunca gezintiler yaparız.' 'Cam. Cam. Sessiz. Buradaki insanların ne kadar sessiz olduklarını duyuyor musun? Hiçbir yerde bizdeki kadar gürültü yapılmaz, varsa yoksa bağırmak, çağırmak, caka satmak. Bilardo oynamaya gitsem sıkılır mısın? İstersen sen de gel.'

Yaşlı ve genç erkeklerin onun oynayışını büyülenmiş gibi izlemelerine hiç anlam veremezdim, sigara dumanı arasında dururdu, bira bardağı yanında masanın üstünde, bilardo oynardı, bilardo; ona gerçekten sen diye mi hitap ediyorlardı, yoksa onunla konuştuklarında sen gibi çıkan ses, Hollanda dilinin bir özelliği miydi yalnızca; önadını biliyorlardı: Robert, Robert'in R'sini yuvarlıyorlardı, damaktaki sert bir şekerleme gibi. Sessiz. Kanalların kenarında ne çok cam var! Benim adım Ruth, yarı yetimim, annem öldüğünde yirmi dört yaşındaydı; ben üç yaşındaydım, onu düşündüğümde, on yedi ya da iki bin yaşı düşünürüm, yirmi dört ona uymayan bir sayı; on sekizin altında ya da seksenin üstünde herhangi bir şey; annem, büyükannemin kız kardeşi gibi gelirdi bana hep; büyükannemin deli olduğuyla ilgili o büyük, iyi korunan sırrı biliyorum ve deli olduğu sürece onu görmek istemiyorum; onun deliliği yalan, kalın duvarların ardında yas tutuyor, bunu biliyorum, kendimi sık sık buna kaptırıp yalan içinde oraya sürüklenirim: Arkaya bakan ev, Modest Sokağı, 8 numara, hayaletler oturuyor. *Hile ve Aşk*, büyükbabam manastırı yaptı, babam havaya uçurdu, Joseph yeniden inşa etti. Öyle olsun; bu, beni o kadar az sarstı ki düş kırıklığına uğrayacaksınız; ölüleri kilerden nasıl çıkardıklarını gördüm, Joseph onların hasta olduğuna ve hastaneye götürüleceğine inandırmaya çalıştı beni, ama hastalar çuval gibi kamyona atılır mı? Öğretmen Krott'un ders arasında gizlice sınıfa girdiğini ve Konrad Gretz'in okul çantasından tereyağlı ekmeği çaldığını gördüm, Krott'un yüzünü gördüm ve ölüm korkusuna kapıldım, Tanrı'ya yalvardım: 'Lütfen beni burada bulmasına izin verme, lütfen, lütfen!' Çünkü beni bulursa öldüreceğini biliyordum; tahtanın arkasında saç tokamı arıyordum, bacaklarımı görebilirdi, ama Tanrı bana acıdı: Krott beni fark etmedi; yüzünü gördüm, sonra ekmeği ısırıp dışarı çıktığını gördüm; böyle yüzleri görenlerin, havaya uçmuş manastırlar karşısında kılı kıpırdamaz; ve ardından yaşanan tiyatro: Konrad Gretz ekmeğin kaybolduğunu fark edince, Krott hepimizi dürüst olmamız konusunda uyardı: 'Çocuklar, dürüst olun, size on beş dakika veriyorum; bu sürenin sonunda suçlu ortaya çıkmalı, yoksa...' Sekiz dakika daha, yedi,

altı dakika daha ve ona baktım, bakışımı yakaladı, üzerime yürüdü: 'Ruth, Ruth,' diye bağırdı, 'sen? Sen miydin?' Başımı iki yana salladım, ağlamaya başladım, çünkü yine ölüm korkusuna kapılmıştım; şöyle dedi: 'Tanrım, Ruth, dürüst ol.' Evet demek isterdim, ama o zaman bildiğimi anlardı; gözyaşları içinde başımı iki yana salladım; dört dakika daha, üç, iki, bir, süre bitti; 'Lanet olasıca hırsızlar, yalancılar, ceza olarak iki yüz kez 'Hırsızlık yapmamalıyım' yazacaksınız.' Manastırlarınız sizin olsun; ben daha korkunç sırları gizlemek zorunda kaldım, ölüm korkusuna katlandım; onları çuval gibi kamyona atıyorlardı.

Kibar başpapaza böyle soğuk davranmak zorunda mıydılar? Ne yaptı o, birini mi öldürdü, birinin tereyağlı ekmeğini mi çaldı? Konrad Gretz'in yeterince yiyeceği vardı, beyaz ekmek üstüne ciğer ezmesi ve otlu tereyağı; o yumuşak, aklı başında öğretmenin yüzünü hangi şeytan ele geçirmişti? Burnun ve gözlerin, burnun ve ağzın, kulakların arasına cinayet yerleşmişti; cesetleri çuval gibi kamyona atıyorlardı, babamın, belediye başkanını büyük duvar haritasının önünde gülünç duruma düşürmesi, siyah çizimlerini yaparken, 'Havaya uçurun gitsin,' demesi hoşuma giderdi; onu seviyorum, olanları bilmem ona olan sevgimi azaltmadı; Joseph en azından sigarasını otomobilde bırakmış olsa bari; adamın iki sigara karşılığında nikâh yüzüğünü verdiğini gördüm, kızı için, karısı için ne isterdi acaba? Yüzünde fiyat levhası: on, yirmi, kendi kendisiyle konuşuyor olmalıydı; hepsi kendi kendisiyle konuşur; üzgünüm baba, ama bunu kimin yaptığını öğrendikten sonra bile bal, ekmek ve tereyağ bana lezzetli geldi. Baba-kız oyununa devam edelim; pergelle tam olarak ölçülmüş, tıpkı turnuva dansı gibi; aslında kahvaltıdan sonra Kosaken Tepesi'ne bir gezinti yapmanın zamanı gelmişti: Joseph, Marianne ve benimle birlikte önde, büyükbaba arkada, her cumartesi olduğu gibi.

'Geliyor musun büyükbaba?'

'Teşekkürler, idare ediyorum.'

'Çok mu hızlı yürüyoruz?'

'Hayır, önemli değil çocuklar. Biraz otursam mı acaba, yoksa nemli midir?'

'Kum kupkuru büyükbaba ve hâlâ çok sıcak, rahat rahat oturabilirsin; gel, bana kolunu ver.'

'Elbette büyükbaba, sen rahat rahat sigaranı iç, biz bir şey olmamasına dikkat ederiz.'

Neyse ki Joseph sigarayı otomobilde bırakmış, çakmağı da çalıştırmış; büyükbabam bana çok güzel elbiseler ve kazaklar armağan etti, eski moda bir zevki olan babamdan çok daha iyi; büyükbabamın genç kızlardan ve kadınlardan anladığı belli oluyor; büyükannemi anlamak istemiyorum, istemiyorum, deliliği yalan, bize yiyecek vermedi, o gittiğinde sevindim, çünkü yiyeceğimiz oldu; haklı olabilirsin, belki büyük bir insandı, belki hâlâ büyük, ama ben büyüklük falan istemiyorum; ciğer ezmesi sürülmüş tereyağlı ekmek, otlu tereyağı sürülmüş beyaz ekmek neredeyse yaşamıma mal oluyordu; isterse yine gelsin ve akşamları yanımızda otursun, ama mutfağın anahtarını ona vermeyin, lütfen vermeyin; öğretmenin yüzünde açlığı gördüm ve açlıktan korkuyorum; onlara hep yiyecek ver sevgili Tanrım, hep ver ki, o korkunç şey yüzlerinde tekrar belirmesin; Bay Krott zararsız bir adamdır, pazarları küçük otomobiline binip ailesiyle birlikte Aziz Anton'a gider ve Katolik ayinine katılır; Pantkot Yortusu'ndan sonraki kaçıncı pazar bugün, Haçı Suya Atma Yortusu'ndan sonraki, Paskalya'dan sonraki kaçıncı pazar? Sevimli bir insan, sevimli karısı ve iki küçük sevimli çocuğuyla birlikte: 'Bak Ruth, küçük Franzımız büyüdü, değil mi?' Hayatımın pamuk ipliğine bağlı olduğunu düşünmüyorum artık; hayır; iki yüz kere 'Hırsızlık yapmamalısın' da yazdım uslu uslu; ve Konrad Gretz parti verdiğinde, hayır demedim elbette; kaz ciğeri ezmesi ve otlu tereyağı sürülmüş nefis beyaz ekmekler var, birinin ayağına basınca ya da şarap bardağını devirince 'Özür dilerim' denmiyor, 'Pardon' da denmiyor, 'Sorry' deniyor.

Yol kenarındaki hendeğin çimeni sıcak, Joseph'in sigarası kokulu, manastırı havaya uçuranın babam olduğunu öğrendiğimde, ballı ekmek yine de lezzetli gelmişti; Denklingen geride akşam güneşinde muhteşem görünüyor; acele etmeleri gerek, üstümüzü değiştirmek için en az yarım saate ihtiyacımız var.

11

"Yaklaşın General. Çekinmenize gerek yok; yeni gelenlerin hepsi önce bana takdim edilir, çünkü ben bu güzel evin en eskisiyim; neden bastonunuzla masum bahçe toprağına çentikler açıyorsunuz, neden her duvarın, küçük kilisenin, limonluğun önünde başınızı sürekli iki yana sallayıp, 'Menzil!' diye mırıldanıyorsunuz? Öte yandan, güzel bir sözcük: 'Menzil', mermiler ve bombalara açık alan; Otto, öyle mi? Kösters mi? Hayır, içtenlik yok, ad söylemeyin, ayrıca Otto adında biri zaten var; yani size 'Menzil' diyebilir miyim? Yüzünüzden okuyorum, sesinizden anlıyorum, soluğunuzdan kokusunu alıyorum: *Mandanın ilahi sırrını* tatmakla kalmamış, ona bağlı yaşamışsınız, kararlı bir rejim uygulamışsınız. Söyleyin bakalım, Katolik misiniz? Elbette, tersi olsaydı şaşırırdım; ayinde görev alabilir misiniz? Elbette, Katolik rahipler tarafından yetiştirilmişsiniz; güldüğüm için kusuruma bakmayın; üç haftadan beri ayinde görev alacak birini arıyoruz da; Ballosch iyileşince işten çıkarıldı; burada biraz yararlı olmaya ne dersiniz? Sen zararsız bir delisin, zorba değilsin, yalnızca tikin var, uygun olsun olmasın her fırsatta 'Menzil!' diye mırıldanıyorsun; dua kitabını mihrabın sağından soluna, solundan sağına taşıyabilirsin herhalde; kutsal eserlerin korunduğu yerin önünde eğilebilirsin, değil mi? Sapasağlamsın, mesleğinin gereği bu, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*'yı göğsüne vurarak söyleyebilirsin, *kyrie eleison*'u okuyabilirsin; Katolik rahipler tarafından eğitilmiş, kültürlü bir generale neden gereksinim olduğunu anladın mı; akıl hastanesinin

papazına yeni ayin görevlisi olarak sizi önereceğim; kabul ediyorsun, değil mi?

Teşekkürler; bir centilmen hemen belli oluyor; hayır, buradan lütfen, önce limonluğa, işinizin bir parçası olan bir şeyi göstereceğim, lütfen yersiz kibarlıklar, dans dersi kompleksleri yapmayın bana, lütfen; ben yetmiş yaşındayım, siz yetmiş üç, el öpmeler, kur yapmalar olmasın; bırakın bu saçmalığı; beni dinle: Açık yeşil camın ardında ne olduğunu görüyor musun? Evet, bunlar silah, iyi yürekli baş bahçıvanımızın cephanesi: Bunlarla tavşanlar, keklikler, kargalar ve geyikler vuruluyor, çünkü baş bahçıvanımız tutkulu bir avcıdır. Tüfeklerin arasında şirin, kullanışlı, siyah bir nesne var, bir tabanca; subay adayı ya da teğmen olarak öğrendiklerini anlat bakalım, söyle bana: Böyle bir şey gerçekten tehlikeli midir, bununla birisi öldürülebilir mi? Bana numara yapma eski tüfek, *mandanın ilahi sırrından* kilolarca yemişsin, ama bir-iki basit soru karşısında aciz kalıyorsun; titremeye başlama, gerçi biraz deliyimdir, ama tabancayı yetmiş üçlük göğsüne dayayıp devleti emekli maaşı vermekten kurtaracak değilim; devleti bir şeyden kurtarmayı hiç düşünmüyorum; açık askeri sorulara açık bir yanıt ver: Bununla birisi öldürülebilir mi? Evet mi? İyi. Kaç metre uzaklıktan hedefi vurma şansı en yüksektir? On, on iki, en fazla yirmi beş.

Tanrım, heyecanlanmayın! Böyle yaşlı bir general bu kadar korkak olsun; bildirmek mi? Bildirecek bir şey yok; bildirmeyi sizlerin kafasına öyle bir sokmuşlar ki bir türlü vazgeçemiyorsunuz, değil mi? Öyle olsun, elimi öpün bakalım, ama çenenizi sıkı tutun, yarın da ayinde görev alacaksınız, anlaşıldı mı? Böyle sevimli, beyaz saçlı, iyi yetişmiş bir ayin görevlisi hiç görülmedi burada; şakadan anlamaz mısın? Senin menzile ilgi duyman gibi, ben de silahlara ilgi duyuyorum; anlamıyor musun, bu sevgili yuvanın yazılı olmayan kurallarından biri, herkesin birbirinin küçük eğlencelerine anlayış göstermesidir; senin menzil tikin var; sır saklamak Menzil, aldığın iyi eğitimi düşün *–yaşasın sesleriyle Hindenburg'a ilerledi*; gördün mü, hoşuna gitti, önemli olan doğru sözcükleri seçmek–; küçük kilisenin önünden geçelim, içeri girip yeni işini yapacağın yere bir göz atmak

istemez misin? Sakin sakin ihtiyar, ne yapacağını biliyorsun: Şapkanı çıkar, sağ parmağını kutsal suya batır, şimdi istavroz çıkar, aferin sana: Şimdi diz çök, Sonsuz Işığa bak, bir Ave Maria ve bir Pater Noster duası oku, sessizce; hiçbir şey Katolik eğitiminden üstün olamaz; ayağa kalk, parmağını kutsal suya batır, istavroz çıkar, bayana yol ver, şapkanı tak; güzel oldu, işte yine geldik: yaz akşamı, olağanüstü parkta olağanüstü ağaçlar, bir bank; *yaşasın sesleriyle Hindenburg'a ilerledi*, hoşuna gitti, değil mi? Ya şuna ne dersin: *Tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı*; bu da hoşuna gitti, öyle mi? Şakayı bırak; Verdun'dan *sonra* şaka devri kapandı; bunlar son centilmenler –çok fazla centilmen, çok fazla âşık şehit oldu–, çok fazla gencecik, iyi yetişmiş insan gitti; birkaç ay içinde ne kadar eğitimci teri harcandığını hesapladın mı? Boşuna! Asistanlık sınavından ya da mezuniyet sınavından hemen sonra sanat ya da ticaret odasının koridoruna, lisenin koridoruna bir makineli tüfek koyup parlak genç erkekleri suratlarının ortasından vurmak neden hiç aklınıza gelmedi? Bunu abartılı mı buldun? Öyleyse sana şunu söyleyeyim: Gerçek, abartıdan başka bir şey değildir; 1905, 1906, 1907 mezunlarıyla dans ettim, bu kep giymiş biracılarla üniversite balosunda eğlendim, ama bu üç yılın mezunlarının yarısından fazlası Verdun'da şehit oldu. 1935, 1936, 1937 mezunlarından kaçının hayatta kaldığını sanıyorsun ki; ya da 1941, 1942? Kendine bir yıl seç ve yine titremeye başlama, böyle yaşlı bir generalin bu kadar korkak olabileceğini bilmezdim. Tamam, ellerini ellerimin üstüne koyabilirsin; adım ne mi? Şunu kafana sok: Burada böyle bir şey sorulmaz, burada kartvizit yoktur, burada karşılıklı kadeh tokuşturulmaz, burada herkes birbirine sen diye hitap eder, burada bütün insanların kardeş olduğunu bilinir, düşman kardeşler olsalar bile; pek azı kuzunun ilahi sırrından yedi ihtitiyar, ötekiler mandanın ilahi sırrından yediler. Benim adım: *Tüfeğim olmalı, tüfeğim olmalı*, önadım: *Yaşasın sesleriyle Hindenburg'a ilerledi*; bir yurttaş olarak tüm önyargılarını, tüm yorumlarını kesin olarak bir kenara bırak, burada sınıfsız toplum egemen ve kaybedilen savaş için sızlanma! Tanrım, gerçekten kaybettiniz mi, arka arkaya ikisini de mi? Senin gibi birinin yedi

tane savaşı kaybetmesini dilerdim! Şimdi, kulaklarını aç da dinle; *kaç savaş kaybettiğin umurumda bile değil*; çocukları kaybetmek, savaşları kaybetmekten daha kötüdür; burada Denklingen Sanatoryumu'nda ayinlerde görev alabilirsin, çok onurlu bir iş bu; sakın bana Almanya'nın geleceğinden söz etme; gazetede okudum: Almanya'nın geleceği tam olarak belirlenmiş. İlle ağlaman gerekiyorsa, bari hüngür hüngür ağlama; sana da haksızlık mı yaptılar, onurunu mu kırdılar? Sonuçta her yabancı onu zedeleyebiliyorsa, onur ne işe yarar, değil mi? Ama içini ferah tut, bu kapanda iyi bakılacaksın, burada ruhun her sıkıntısıyla ilgilenilir, burada tüm komplekslere saygı duyulur; ödüllü soru şu: ya yoksul olsaydın ya dayak ve soğuk su olsaydı; ama burada herkes her oyuna katılır, dışarı bile çıkabilirsin, Denklingen'de bira içmeye gidebilirsin; tek yapman gereken 'Ateş!' diye bağırmak, ikinci ordu için ateş, üçüncü ordu için ateş, birisi çıkıp sana 'Başüstüne generalim!' diye yanıt verir; zaman bir bütün olarak değil, yalnızca ayrıntılar halinde anlaşılır, zaman burada asla tarihe dönüşemez, anlıyor musun? Gözlerimi daha önce gördüğüne inanmak isterim, burnunun üstünde kırmızı bir yara izi olan birinde, sana inanmak isterim, ama böyle bilgilere ve böyle bağlantılara burada izin yok; burada hep *bugündür*, bugün Verdun, bugün Heinrich öldü, Otto şehit oldu, bugün 31 Mayıs 1942, bugün Heinrich kulağıma şöyle fısıldadı: *Yaşasın sesleriyle Hindenburg'a ilerledi*; onunla tanıştın, onun elini sıktın, daha doğrusu o senin elini sıktı; güzel, ama şimdi biraz çalışalım; ayinde görev alanların en çok hangi duayı ezberlemekte zorlandıklarını bilirim, oğlum Otto'yla birlikte ezberledim, ondan dinlemek zorunda kaldım: 'Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui' –şimdi en zor bölüm geliyor ihtiyar– 'ad utilitatem quo-que nostram, totiusque Ecclesiae sua sanctae' –tekrarla ihtiyar– hayır, 'ad utilitatem', 'utilatem' değil –bu yanlışı hepsi yapar–, istersen bir kâğıda yazayım ya da *dua kitabından* oku; artık adieu, akşam yemeği zamanı Menzil; tadını çıkar..."

Geniş, siyah yollardan, küçük kilisenin önünden geçip limonluğa geri döndü kadın; anahtarla kapıyı açarken, boş çiçek saksılarının, küf kokan tarhların yanından geçip usulca baş bahçıvanın ofisine girerken tek tanığı duvarlardı; tabancayı yerinden aldı, yumuşak, siyah el çantasını açtı, çantanın derisi tabancayı örttü, klipsi kolayca kapandı; kadın gülümseyerek, boş çiçek saksılarını okşayarak limonluktan ayrıldı, kapıyı arkasından kapattı; anahtarı çıkartırken tek tanığı karanlık duvarlardı; geniş, siyah yoldan ağır ağır yürüyüp eve geri döndü.

Huperts kadının odasında akşam yemeğini sofraya getirdi; çay, ekmek, tereyağı, peynir ve jambon; gülümseyerek başını kaldırdı, "Göz kamaştırıyorsunuz hanımefendi," dedi.

"Ya?" dedi kadın, el çantasını konsolun üstüne koydu, şapkasını siyah saçlarından aldı, gülümseyerek sordu: "Baş bahçıvan bana birkaç çiçek getirebilir mi acaba?"

"Dışarı çıktı," dedi Huperts, "yarın akşama kadar izinli."

"Ondan başka kimse limonluğa giremiyor mu?"

"Hayır hanımefendi, bu konuda son derece titiz."

"Demek ki yarın akşama kadar beklemeliyim, belki Denklingen ya da Dodringen'den çiçek alırım."

"Dışarı mı çıkacaksınız hanımefendi?"

"Evet, herhalde, çok güzel bir akşam, çıkabilirim, değil mi?"

"Elbette, elbette çıkabilirsiniz; Danışman Bey'i ya da Doktor Bey'i çağırsam mı?"

"Bunu kendim yaparım Huperts, telefonu santrale bağlar mısın, ama uzun süreliğine lütfen, tamam mı?"

"Gayet tabii hanımefendi."

Huperts gittikten sonra kadın pencereyi açtı, anahtarı bahçedeki gübre çukuruna attı, pencereyi kapattı, bir fincana çay ve süt doldurdu, oturdu, telefonu kendine çekti: 'Gel, gel,' dedi usulca, almacı tutarken titreyen sağ elini sol eliyle yatıştırmaya çalıştı. 'Gel, gel,' dedi, 'el çantamdaki ölümle yaşama geri dönmeye hazırım; soğuk metale bir kez do-

kunmanın yeterli olacağını hiçbiri anlamadı, tüfeği laf olsun diye söylediğimi sandılar; tüfeğe ihtiyacım yok, tabanca da işimi görür, gel, gel, saatin kaç olduğunu söyle, gel yumuşak ses, söyle, hâlâ aynı kişi misin ve hâlâ aynı numaradan mı ulaşılıyorsun?' Almacı sol eline aldı, düdük sesine kulak kabarttı. 'Huperts'in bir düğmeye basması yeterli, işte o karşımda: zaman, dünya, şimdiki zaman, Almanya'nın geleceği: Bu lanetli saraydan çıktığımda nasıl görüneceğini merak ediyorum.' Sağ eliyle numarayı çevirdi: bir, bir, bir, o yumuşak sesi duydu: "Saat on yedi elli sekizi otuz saniye geçiyor." Sıkıntılı bir sessizlik, bir gong sesi, yumuşak ses: "Saat on yedi elli sekizi kırk saniye geçiyor." Zaman kadının yüzüne akarken, onu ölümcül bir beyazlıkla doldururken, ses şöyle diyordu: "Saat on yedi elli dokuzu on – yirmi – otuz – kırk – elli saniye geçiyor." Sert bir gong sesi: "Saat on sekiz, 6 Eylül 1958," –dedi yumuşak ses– Heinrich kırk sekiz, Johanna kırk dokuz, Otto kırk bir yaşında olacaktı, Joseph yirmi iki yaşındaydı, Ruth on dokuz ve ses şöyle dedi: "Saat on sekizi bir dakika geçiyor." Dikkat, yoksa gerçekten deliririm, oyun ciddileşir, bugünün sonsuzluğuna kesin olarak kapılırım, eşiği bulamam, yapraklarla kaplı duvarların çevresinde çıkışı bulamadan koşarım; zamanın kartviziti düelloya çağrı gibi –kabul etmem: 6 Eylül 1958–, saat on sekizi bir dakika, kırk saniye geçiyor; öç dolu yumruğum cep aynamı kırdı, yüzümün ölümcül solgunluğunu gösteren iki cam kırığı kaldı yalnızca; bombalamanın saatlerce süren gümbürtüsünü duydum, insanların kızgın fısıltılarını duydum: 'Manastırımızı havaya uçurdular!' Bekçiler, kapıcılar, bahçıvanlar, fırıncı çocuklar korkunç haberi yaydılar, ben o kadar korkunç bulmuyordum bunu; menzil; burnun üstünde kırmızı yara izi, koyu mavi gözler; kim olabilir bu; o muydu? Kim? Heinrich'i geri alabilmek, Johanna'yı, Ferdi'yi ve Groll adındaki garsonu ölümden uyandırabilmek için dünyanın tüm manastırlarını havaya uçururdum; ve Edith; bir de Otto'nun *kim* olduğunu öğrenebilseydim; Kiev'de şehit olmuş; kulağa çok aptalca geliyor ve tarih kokuyor; gel ihtiyar, artık körebe oynamayalım, gözlerini daha fazla örtmeyeyim: Bugün seksen yaşına basacaksın, ben yetmiş bir yaşında-

yım, on-yirmi metreden hedefi vurma şansı oldukça yüksektir; siz yıllar, siz haftalar ve günler, siz saatler ve dakikalar, saniyeler, gelin üzerime; "Saat on sekizi iki dakika, yirmi saniye geçiyor." Kâğıt gemimi bırakıp kendimi okyanusa atıyorum; ölüm solgunluğu; belki üstesinden gelirim; "Saat on sekizi iki dakika, otuz saniye geçiyor." Bu işin acelesi var: Gel, kaybedecek zamanım yok, harcayacak saniyem yok, çabuk, küçükhanım, küçükhanım, neden yanıt vermiyorsunuz? Küçükhanım, küçükhanım, bir taksiye ihtiyacım var, hemen, çok acil, bana yardım edin; plaklar yanıt vermez, bunu bilmem gerekirdi; almacı yerine koy, almacı eline al, numarayı çevir: bir, bir, iki; taksi hâlâ aynı numaradan mı çağrılıyor? Yumuşak ses şöyle dedi: "Ve Denklingen Sineması'nda 'Moorhof'lu Kardeşler' adlı filmi izleyebilirsiniz; başlama saatleri on sekiz ve yirmi on beş. Dodringen Sineması size olağanüstü bir film sunuyor: 'Aşkın Gücü'." Sus, sus, teknem yara aldı, ama yüzme öğrenmedim, 1905'te Blücher Gölü'nde, fırfırlı, siyah bir mayom vardı, bir metrelik tramplenden balıklama atladım; kendine gel, soluğunu tut, yüzme öğrendin sen; bir, bir, üçü çevirince ne söylüyorlar: yine yumuşak ses: "Ve akşam konuklarınız gelecekse, lezzetli olduğu kadar ekonomik bir mönü öneriyoruz: ön yemek; peynir ve jambonla fırınlanmış tost ekmeği, ardından ekşi soslu yeşil bezelye, yanında hafif bir patates püresi, taze kızarmış şnitzel." Küçükhanım, küçükhanım, plaklar yanıt vermez. "Konuklarınız kusursuz bir ev hanımı olan size övgüler yağdıracaktır." Çevir sesi veren tuşa bas, bir, bir, dört, yumuşak ses: "Kamp gereçlerini topladınız, piknik yemeğini hazırladınız, eğimli yerlere park edecek olursanız, el frenini çekmeyi unutmayın. Aile ortamında neşeli bir pazar dileriz."

Başaramayacağım; çok zaman gerek, yüzüm giderek daha fazla soluyor, taşlaşmış yüzüm gözyaşlarına boğulmuyor, yadsınan, umursanmayan zaman katı bir yalan gibi içimde kaldı; küçük ayna, küçük ayna, cam kırığı; yumuşak sesin işkence odalarında saçlarım gerçekten ağardı mı, bir, bir, beş, uykulu bir ses: "Evet, buyurun, Denklingen Santralı!" "Beni duyuyor musunuz küçükhanım? Beni duyuyor musunuz?" "Evet, duyuyorum," –gülme sesi– "Acil

olarak Mimar Fähmel'in bürosuyla görüşmem gerek, Modest Sokağı, 7 ya da 8 numara, iki adres de Fähmel adına kayıtlı çocuğum, size çocuğum dememin sakıncası yok, değil mi?"

"Elbette yok hanımefendi."

"Çok acil."

Sayfalar çevrildi.

"Burada Bay Heinrich Fähmel ve Dr. Robert Fähmel var, hangisiyle görüşmek istersiniz hanımefendi?"

"Heinrich Fähmel'le."

"Lütfen hattan ayrılmayın."

Telefon hâlâ pencerenin kenarında mı duruyordu acaba, böylece telefonla konuşurken sokağa ve çocuklarının çatıda oynadıkları Modest Sokağı, 8 numaradaki eve bakabiliyor muydu; yabandomuzunun kapının önünde asılı durduğu Gretz'in dükkânına; şimdi orada gerçekten telefon çalıyor mu acaba? Sinyal sesini çok uzaktan duyuyordu, aradaki boşluklar sonsuzluk kadar uzun geliyordu ona.

"Üzgünüm hanımefendi, telefonu kimse açmıyor."

"Lütfen öteki numarayı deneyin."

"Elbette hanımefendi." Yok, yok, yanıt yok.

"Öyleyse bana bir taksi gönderin çocuğum, tamam mı?"

"Elbette. Nereye?"

"Denklingen Sanatoryumu."

"Hemen hanımefendi."

"Evet Huperts, çayı götürün, ekmeği ve dilimi de. Ve lütfen beni yalnız bırakın; taksi ağaçlı yoldan yukarı çıkarken onu görürüm; hayır, teşekkürler, başka bir şeye ihtiyacım yok; siz gerçekten plak değil misiniz? Ah, sizi kırmak istemedim, yalnızca bir şakaydı; teşekkürler."

Üşüyordu; yüzünün nasıl buruştuğunu hissediyordu, büyükanne yüzü, kırış kırış, yorgun, pencerenin camına yansıyordu; gözyaşı yok; zaman gerçekten gümüş rengi olup siyah saçlarına sızıyor muydu? Yüzme öğrendim, ama suyun ne kadar soğuk olduğunu bilmiyordum; yumuşak sesler bana acı veriyordu, şimdiki zamanı içime sokuyordu; gümüş saçlı büyükanne, öfkesi bilgeliğe, öç düşünceleri bağışlamaya dönüşmüş; nefreti bilgelikle şekerlenmiş; yaşlı

parmaklar el çantasını kavradı; lanetli saraydan getirilen altın, fidye.

Gelip beni al sevgilim, geri dönüyorum. Senin beyaz saçlı, tatlı, yaşlı karın olacağım, insanın arkadaşlarına zevkle anlatabileceği iyi bir anne ve sevimli bir büyükanne olacağım; büyükannemiz hastaydı, uzun yıllar boyu, ama iyileşti, bir çanta dolusu altın getiriyor.

Bu akşam Café Kroner'de ne yiyeceğiz? Peynir ve jambonla fırınlanmış tost ekmeği, ekşi soslu bezelye, yanında şnitzel ve şöyle bağıracak mıyız: 'Hozanna, lanetli saraydan eve dönen Davud'un gelini!' Gretz görevini yerine getirecek; annesinin katili; kan bağının sesini duymuyordu, Otto'dan çıkan bu sesi duymuyordu; beden öğretmeni kır atın üstünde evin önünden geçerse ateş edeceğim. Tahta perdeden yola kadar on metreden fazla yok, bir köşeden ötekine uzanan çizgi on üç metreden uzun olamaz; Robert'ten tam olarak hesaplamasını rica edeceğim; şöyle ya da böyle hedefi vurma sınırları içinde kalıyor; Menzil açıkladı bana, o biliyor olmalı, beyaz saçlı ayin görevlimiz; yarın erkenden görevine başlayacak; 'utilatem' değil, 'utilitatem' olması gerektiğini o zamana dek öğrenecek mi acaba? Burnun üstünde kırmızı yara izi, yine de yüzbaşı oldu; savaş o kadar uzun sürdü; bir bina daha havaya uçurulduğunda pencere camları şangırdadı ve ertesi sabah pervaz toz içindeydi; parmağımla toz tabakasına 'Edith, Edith' yazdım, kan bağının bana emredebileceğinden daha fazla sevdim seni; nereden geliyordun Edith, konuş?

Buruştukça buruşuyordum; taksiden Café Kroner'e ellerinin üstünde taşıyabilecek beni; tam zamanında orada olacağım; saat on sekizi altı dakika, otuz saniye geçiyordur en fazla; öçle dolu, siyah yumruğum dudak boyamı ezdi; ve çürümüş kemiklerim titriyor, korkuyorum, yaşıtlarım nasıl görünüyor acaba; eskisi gibi mi olacaklar? Ya Eylül 1908'deki altın evlilik yıldönümünden ne haber ihtiyar –unuttun mu, 13 Eylül'de–, altın evlilik yıldönümünü nasıl kutlamayı düşünüyorsun? Yıldönümünü kutlayan gelin gümüş saçlı, yıldönümünü kutlayan damat gümüş saçlı, sayısız torun çevrelerini sarmış, güldüğüm için kusuruma bakma Davud, sen Abraham değildin, ama Sara'nın gülmesi-

nin birazını içimde hissediyorum; yalnızca birazını, içimde çoğuna yer yok, yalnızca bir fındık kabuğu dolusu gülüş ve bir çanta dolusu altın getiriyorum yanımda; ama benim gülüşüm küçük de olsa, içinde çok büyük bir enerji barındırır, Robert'in dinamitinden daha fazla...

Sakin sakin, ağaçlı yoldan aşağı pek yavaş iniyorsunuz; Edith'in oğlu önde, ama yanındaki Ruth değil; ben gittiğimde Ruth üç yaşındaydı, ama seksen yaşına da gelse onu tanırdım; bu, Ruth değil; insan el hareketlerini unutmaz; fındık kabuğunun içinde ağaç saklı kalır; Ruth'un el hareketlerini kaç kez annemde gördüm, saçını alnından iterken; Ruth nerede? Beni bağışlasın – bu, bir yabancı, güzel bir kız; ah, sana torun çocukları doğuracak olan ana rahmi bu, ihtiyar; yedi tane mi olacak, yedi kere yedi? Güldüğüm için kusuruma bakma; sokak tellalları gibi geliyorsunuz, ağır ağır, fazla sakin; yıldönümünü kutlayan gelini mi almak istiyorsunuz? Buradayım, hazırım, çok durmuş bir elma gibi buruştum, beni ellerinin üstünde taksiye taşıyabilirsin ihtiyar, ama çabuk ol: Kaybedecek bir saniyem bile yok; evet, taksi geldi: Ne kadar iyi düzenleme yapabildiğimi görüyorsunuz; bunu bir mimar karısı olarak öğrendiğim kesin; taksiye yer açın, sağda Robert ve o güzel yabancı, solda torunuyla birlikte ihtiyar; Robert, Robert, elini birinin omzuna koyman gereken yer burası mı? Yardıma, desteğe ihtiyacın var mı? Gel ihtiyar, içeri gir, şans getir; kutlayalım ve eğlenelim! Zamanı geldi!

12

Resepsiyoncu huzursuzca saate baktı: altıyı geçiyordu, Jochen vardiya değişimine gelmemişti ve on bir numaralı odadaki bey yirmi bir saattir uyuyordu, *Lütfen rahatsız etmeyin* levhasını kapı koluna asmıştı, yine de şimdiye dek kapalı kapının ardında ölümün sessizliğini hisseden olmamıştı; çıt çıkmıyordu, odayı temizleyen kız çığlık atmadı; akşam yemeği zamanı, koyu renk takımlar, açık renk elbiseler, bolca gümüş, mum ışığı, müzik; ıstakoz kokteylinin yanında Mozart, etler sunulduğunda Wagner, yemek üstüne Hot.

Havada uğursuzluk kokusu vardı; resepsiyoncu korkuyla saate baktı, uğursuzluğun açığa çıkacağı noktaya doğru ağır aksak ilerliyordu saniyeler; ikide bir telefon: 12 numaraya 1. mönü, 218 numaraya 2. mönü, 14 numaraya şampanya; hafta sonları eşlerini aldatanlar gerekli uyarıcıları istiyorlardı; beş gezgin lobide oyalanıyordu, onları gece uçağına götürecek otobüsü bekliyorlardı; evet hanımefendi, ilk sokaktan sola, ikinci sokaktan sağa, üçüncü sokaktan sola, *Roma Çocuk Mezarları* akşamları ışıklandırılır, fotoğraf çekmek serbesttir. Bleesiek Nine arkadaki köşede Porto şarabını içiyordu, en sonunda Hugo'yu yakalamıştı, yerel gazeteyi yüksek sesle okutuyordu: 'Çanta hırsızları çuvalladı. Dün Ehrenfeld bölgesinde genç bir adam yaşlı bir kadının çantasını kapmaya çalıştı, ama cesur nine... Dış İşleri Bakanı Dulles.' "Saçmalık, saçmalık," dedi Bleesiek Nine, "politika değil, uluslararası olaylar değil, tek ilginç şey ye-

rel olaylar." Hugo okumaya devam etti: 'Vali başarılı boksörü ödüllendirdi...'

Kadehler usulca şıngırdarken, gümüş tepsiler masalara konurken, porselen tabaklar kaliteli müzikle salınırken, zaman alaycı bir tavırla uğursuzluğu ortaya çıkarıyordu; havayollarının şoförü, sallanarak yuvasına oturan kapıda durmuş, ellerini uyarırcasına havaya kaldırmıştı; resepsiyoncu sinirli sinirli not defterine baktı: '18.30'dan itibaren cadde tarafındaki odayı Bay B.'ye ayır; 18.30'da Özel Danışman Fähmel ve karısı için çift kişilik oda; mutlaka cadde tarafı; 19.00'da 114 numaradaki Kässi adlı köpeği dolaşmaya çıkar'; tam o sırada bu itin özel yağda yumurtası geldi, sarısı sert, akı yumuşak, iyice kızarmış sucuk dilimleri, pis hayvan her zamanki gibi bu yemeğe burun kıvıracaktı; on bir numaradaki bey yirmi bir saat, on sekiz dakikadır uyuyordu.

Evet hanımefendi, havai fişek gösterisi günbatımından yarım saat sonra başlar, yani on dokuz otuza doğru; askeri geçit on dokuz on beşe doğru; üzgünüm, Bakan Bey'in orada olup olmayacağı hakkında bilgim yok; Hugo okuldan kovulmuş birine özgü sesiyle okudu: 'Ve belediye meclisi üyeleri başarılı boksörü hem fahri hemşerilik beratı, hem de yalnızca yüksek kültürel başarılar için verilen altın Marsilius plaketiyle ödüllendirdiler. Seçkin tören ziyafetle sona erdi.' Gezginler en sonunda lobiden ayrıldılar; evet beyler, muhalefetin sol kanadına verilen ziyafet mavi salonda, hayır, muhalefetin sağ kanadına verilen ziyafet sarı salonda; yönlendirme tabelaları var bayım; kim sol kanattandı, kim sağ kanattan; yüzlerinden anlaşılmıyordu; böyle işlerde Jochen daha iyiydi; insanları sınıflandırmak konusunda şaşmaz bir içgüdüsü vardı; eski püskü takım elbisenin içindeki gerçek beyefendiyi tanırdı, en kaliteli takım elbisenin içindeki ameleyi tanırdı; muhalefetin sol kanadını sağdan ayırmayı bilirdi; mönüler bile birbirinden farklı değildi – ah, bir ziyafet daha vardı: 'Kamu yararına olanların en yararlısı'nın yönetim kurulu; kırmızı salon bayım; hepsinin yüzleri aynıydı ve hepsi ön yemek olarak ıstakoz kokteyli yiyecekti, solcular, sağcılar ve yönetim kurulu; ön yemekte Mozart, ana yemekte kıvamlı sosları tadarlarken Wagner,

yemek üstüne Hot; evet, kırmızı salonda bayım: İnsan ilişkileri söz konusu olduğunda Jochen'in şaşmaz bir içgüdüsü vardı, ama daha fazlası gerektiğinde çuvallıyordu. Koyunlar rahibesi ilk kez ortaya çıktığında, 'Dikkat, birinci sınıf kalite,' diye fısıldayan Jochen olmuştu, sonra o ufak tefek, solgun kız geldi, uzun, dolaşık saçları, bir el çantası ve kolunun altında bir cep kitabı vardı, Jochen şöyle fısıldadı: 'Orospu.' 'Herkesle yatıyor, *ama karşılığında bir şey almıyor*, yani orospu değil,' dedim. Jochen, 'Herkesle yatıyor ve *karşılığında bir şey alıyor*,' dedi; Jochen haklıydı. Ama Jochen'in uğursuzluğa karşı içgüdüsü yoktu; derken öteki kız geldi, sarışın, on üç bavuluyla göz alıcı, kız asansöre binerken Jochen'e şöyle dedim: 'Bunu bir daha sağ görmeyeceğimize bahse girer misin?' Jochen: 'Saçmalama, yalnızca birkaç günlüğüne kocasından kaçmıştır.' Kim haklıydı dersiniz? Ben! Uyku hapları ve kapıda *Lütfen rahatsız etmeyin* levhası; kız yirmi dört saat uyudu, sonra söylenti yayıldı: '118 numaradaki ölmüş'; harika doğrusu, öğleden sonra üçe doğru cinayet masasından geldiler, saat beşte otelden bir ceset çıkartıldı, harika!

Pöh, tam bir manda görüntüsü. Diplomat havalı bir gardırop, yüz kilo, bastıbacak köpek yürüyüşü ve takım elbise! Buram buram saygınlık kokuyordu, geri planda kaldı, daha az saygın iki tanesi tezgâha yaklaştı: "Bay B. için bir oda lütfen." "Ah evet, 211 numaralı oda, Hugo, buraya gel, beyleri yukarı çıkar"; İngiliz kumaşına bürünmüş üç yüz kilo, sessizce yukarı süzüldü.

"Jochen, Jochen, Tanrım, nerede kaldın?"

"Özür dilerim," dedi Jochen, "pek dakik olmadığımı bilirsin; tam da karın ve çocukların seni beklerlerken dakik olmak isterdim, ama güvercinlerim söz konusu olduğunda, yüreğim arkadaş sorumluluğu ve güvercin eğiticisi sorumluluğu arasında gidip geliyor, altısını yola gönderirsem, altısının da geri dönmesini istiyorum, ama yalnızca beşi zamanında geldi, anlıyor musun, altıncısı on dakika gecikti, yorgunluktan bitmişti, zavallı hayvan; haydi git artık, havai fişek gösterisi için iyi bir yer kapmak istiyorsanız, zaman daralıyor; evet, görüyorum, muhalefetin sol kanadı mavi salonda, muhalefetin sağ kanadı sarı salonda, 'Kamu

yararına olanların en yararlısı'nın yönetim kurulu kırmızı salonda; evet, hafta sonu boyunca sürecek; pul koleksiyoncularının ya da biracılar birliğinin toplanmasından çok daha az heyecan verici; korkma, onlarla başa çıkarım, muhalefetin sol kanadının kıçına tekmeyi basmak istesem de, sağcıların ve 'Kamu yararına olanların en yararlıları'nın yemeğine tükürmek istesem de, duygularıma hâkim olacağım; hey, tasalanma, bayrak gönderde tutulacak; senin intihar adayınla da ilgilenirim; tabii hanımefendi, Hugo saat dokuzda kâğıt oynamak için odanıza gelir, elbette; eee, Bay B. geldi mi? Ondan hoşlanmıyorum, daha onu görmeden ondan hoşlanmadığımı açıkça söylüyorum; baş üstüne beyefendi, 211 numaralı odaya şampanya ve üç Partagas Eminentes; puro kokularından tanırsınız onları! Tanrım, bütün Fähmel Ailesi geliyor!"

Kızım, kızım, ne hale gelmişsin sen! İlk kez 1908'deki imparatorluk geçit töreninde seni gördüğümde, yüreğim küt küt attı, oysa senin gibi çiçeklerin bizim gibiler için büyümediğini biliyordum; baban ve annenle oturduğun odaya kırmızı şarap çıkardım; çocuğum, çocuğum – senin günün birinde tam bir nineye dönüşeceğin kimin aklına gelirdi, gümüş saçlı ve bumburuşuk, seni tek elimle odaya çıkarabilirdim, izin verseler yapardım da; ama izin vermezler yaşlı kız, yazık, hâlâ güzelsin.

"Sayın Özel Danışman, 212 numaralı odayı siz ve eşiniz için, pardon, eşiniz ve sizin için ayırmıştık; istasyonda bavullarınız var mı? Yok mu? Evinizden getirilecek bir şey var mı? O da mı yok? Ah, demek yalnızca iki saatliğine geldiniz, havai fişek gösterisi ve askeri geçit törenini izlemek için. Gayet tabii, oda altı kişiyi alır, büyük bir balkon var, isterseniz yatakları birleştiririz. Gerekmez mi? Hugo, Hugo, bay ve bayanı 212 numaralı odaya çıkar, yanına da şarap listesi al; oğlunuz ve gelininize odanızı gösteririm; gayet tabii Doktor Bey, bilardo salonu siz ve Bay Schrella için ayrıldı, Hugo'yu sizin emrinize vereceğim; evet, o iyi bir delikanlı, öğleden sonranın yarısını telefon başında geçirdi, çevirip durdu; galiba telefon numaranızı unutuyor, Pansiyon Modern'dekiler de hayatta değil; bugün askerler neden

mi geçit töreni yapıyor? Mareşallerden birinin doğum günü, galiba Husenwald kahramanının; o muhteşem şarkıyı dinleyeceğiz: 'Ey vatan, kirişlerin çatırdıyor'; eh, bırakalım çatırdasın Doktor Bey. Nasıl? Hep çatırdadı mı? Kişisel politik düşüncemi dile getirmeme izin verirseniz, şöyle derdim: Tekrar çatırdarsa dikkat; dikkat!"

"Bir keresinde burada durdum," dedi kadın usulca, "seni izledim, aşağıdan geçişini, 1908 Ocağı'ndaki İmparatorluk geçit töreninde; tam imparator havasıydı sevgilim, takır takır don, galiba şiirlerde böyle derler; en son, en zor sınavı geçip geçemeyeceğini titreyerek bekledim: üniforma sınavı; balkonda yanı başımda general durmuş, babam, annem ve benim şerefime kadeh kaldırıyordu; o zaman sınavı geçtin ihtiyar; bana öyle sinsi sinsi bakma, evet, sinsi bakıyorsun, şimdiye dek hiç böyle bakmadın bana; başını kucağıma koy, puronu iç, titrersem kusuruma bakma: Korkuyorum; o gencin yüzünü gördün mü? Edith'in erkek kardeşi olamaz mıydı? Korkuyorum, bu yüzden henüz eve dönemeyeceğimi anlamalısın, belki bir daha hiç dönmem; o çemberin içine tekrar giremem; korkuyorum, o zamankinden çok daha fazla; sizler belli ki bu yüzlere alışmışsınız, ama ben zararsız delilerimi özlemeye başladım; sizler kör müsünüz? Nasıl bu kadar kolay aldanırsınız? Bunlar sizi bir el hareketinden daha azına, bir tereyağlı ekmekten daha azına öldürürler! Esmer ya da sarışın olman fark etmez, büyük büyükannenin vaftiz belgesine ihtiyacın olmaz, yüzleriniz hoşlarına gitmezse, sizi öldürürler; duvarlardaki afişleri görmedin mi? Sizler kör müsünüz? Nerede olduğunu bile anlamazsın; sana söylüyorum sevgilim, bunların hepsi *mandanın ilahi sırrından* yemiş; toprak gibi aptal, ağaç gibi sağır, mandanın son enkarnasyonu gibi son derece zararsız; namuslu, namuslu; korkuyorum ihtiyar, 1935 ve 1942'de bile insanlara kendimi bu kadar yabancı hissetmedim; belki de zamana ihtiyacım vardır, ama bu yüzlere alışmam için yüzyıllar yetmez; namuslular ve yüzlerinde hüzünden iz yok; hüzün olmadan bir insan nedir? Bir kadeh şarap daha ver ve çantama kuşkuyla bakma; sizler ilacı tanıdınız, ama onu kendim kullanmalıyım; senin saf bir yüre-

ğin var, dünyanın ne kadar kötü olduğunun farkında değilsin, bugün senden büyük bir özveri daha istiyorum: Café Kroner'deki kutlamayı iptal et, efsaneyi boz, torunlarını heykeline tükürmeye zorlamak yerine, sana tükürmelerini engelle; kırmızı biberli peyniri hiç sevmedin sen, garsonlar ve mutfakta çalışan kızlar kutlama masasına oturup senin doğum günü yemeğini bitirsinler; biz bu balkonda kalalım, aile arasında yaz akşamının tadını çıkaralım, şarap içelim, havai fişek gösterisini ve askerlerin geçit törenini izleyelim; neye karşı savaşıyorlar? Telefon edip Kroner'deki kutlamayı iptal edeyim mi?"

Aziz Severin'in büyük kapısı önünde mavi üniformalılar toplanıyordu, sigara içerek gruplar halinde duruyorlar, üstünde büyük, siyah bir K olan mavi-kırmızı bayraklar taşıyorlardı; bando şarkının provasını yapıyordu: 'Ey vatan, kirişlerin çatırdıyor'; şarap kadehleri balkonlarda hafifçe şıngırdıyor, şampanya kovaları metalik sesler çıkarıyor, şişe mantarları gökyüzünün koyu mavisine doğru patlıyordu; Aziz Severin'in çanları yediye çeyrek kalayı çaldı; koyu renk elbiseli üç bey 212 numaralı odanın balkonuna çıktı.

"İşimize yarayabileceklerine gerçekten inanıyor musunuz?" diye sordu B.

"Eminim," dedi biri.

"Kuşkusuz," dedi öteki.

"Ama böyle bir şeyle sempati toplamaktansa, daha çok seçmeni kızdırmaz mıyız?" diye sordu Bay B.

"Askerler radikal olmamakla tanınırlar," dedi biri.

"Kaybedeceğiniz hiçbir şey yok," dedi öteki, "yalnızca kazanırsınız."

"Kaç oy var? En iyi ve en kötü durumda?"

"En iyi durumda seksen bin, en kötü durumda elli bin dolaylarında. Kararınızı verin."

"Daha kararımı vermedim," dedi B. "K.'nin talimatını bekliyorum. Sizce şimdiye dek basının ilgisinden kaçmayı başardık mı?"

"Başardık Bay B.," dedi biri.

"Ya otel personeli?"

"Kesinlikle ağızları sıkı Bay B.," dedi öteki. "Bay K.'nin talimatının yakında gelmesi gerek."

"Bu gençlerden hoşlanmıyorum," dedi Bay B., "bir şeye *inanıyorlar.*"

"Seksen bin seçmen gönül rahatlığıyla bir şeye inanabilir Bay B.," dedi biri.

Gülüşmeler. Kadeh şıngırtıları. Telefon.

"Evet, ben B. Doğru mu anladım? İlgi mi gösterdi? İyi."

"Bay K. olumlu karar vermiş beyler, sandalyelerimizi ve masayı balkona çıkaralım."

"Yabancılar ne düşünür?"

"Nasıl olsa yanlış şeyi düşünüyorlardır."

Gülüşmeler. Kadeh şıngırtıları.

"Aşağı inip tören liderinin ilgisini balkonunuza yönlendireceğim," dedi biri.

"Hayır, hayır," dedi ihtiyar, "kucağına yatmak, mavi gökyüzüne bakmak istemiyorum; Leonore'nin buraya gönderildiğini Café Kroner'dekilere söyledin mi? Düş kırıklığına uğrayacak; onu tanımazsın; Robert'in bürosunda çalışıyor; sevimli bir çocuk, kutlamadan uzak kalmamalı; benim saf bir yüreğim yok, dünyanın ne kadar kötü olduğunu çok iyi biliyorum; kendimi yabancı hissediyorum, yukarı limandaki Çıpa'ya gidip Groll adındaki garsona parayı götürdüğümüz zamandan daha yabancı hissediyorum kendimi; aşağıda geçit töreni için sıraya giriyorlar –sıcak yaz akşamı, alacakaranlık, bir kahkaha çınlıyor–; sana yardım edeyim mi sevgilim? Takside el çantanı dizime koyduğunun farkında değilsin herhalde; çanta ağır, ama yeterince ağır değil, bununla ne yapacaksın bakayım?"

"Şu kır atın üstündeki şişkoyu vuracağım. Görüyor musun, tanıyor musun onu?"

"Onu unutacağımı mı sandın? O benim içimdeki gülüşü öldürdü, gizli saatin içindeki gizli yayı kırdı; sarışın meleği idam ettirdi, Edith'in babasını, Groll'ü ve adını hiç öğrenemediğimiz o genci sürükleyerek götürdü; bir el hareketinin insanın yaşamına mal olduğunu öğretti bana; Otto'yu öyle bir hale getirdi ki, yalnızca kabuğu kaldı onun, ama yine de: Onu vurmazdım. Neden bu kente geldiğimi sık sık sordum kendime; zengin olmak için mi? Hayır, bunu biliyorsun; seni sevdiğim için mi? Hayır, çünkü seni henüz ta-

nımıyordum, seni henüz sevemezdim, değil mi? Hırs yüzünden mi? Hayır. Galiba yalnızca onlarla alay etmek istiyordum, sonunda onlara şöyle seslenmek istiyordum: Ciddi değildi; çocuk mu istiyordum? Evet. Çocuklarım oldu: İkisi genç yaşta öldü, biri şehit düştü, bana yabancıydı, şimdi aşağıda bayraklarını sallayan genç beylerden daha da yabancıydı; ya öteki oğlum? Nasılsın baba? İyiyim, ya sen? İyiyim, teşekkürler baba. Senin için bir şey yapabilir miyim? Hayır, teşekkürler, her şeyim var. Aziz Anton Manastırı mı? Güldüğüm için kusuruma bakma sevgilim; toz toprak; duygusallığı bile ortaya çıkarmaz, hele duyguları hiç çıkarmaz; biraz daha şarap ister misin?"

"Evet, lütfen."

Elli birinci paragrafa güvendim sevgilim; yasalar esneyebilir; aşağıya bak, eski dostumuz Nettlinger; üniformayla görünmeyecek kadar akıllı, ama yine de elleri sıkmak, omuzları sıvazlamak, bayraklara dokunmak için orada; bu Nettlinger denen adamı vurayım daha iyi, ama belki de düşünüp taşınırım ve aşağıdaki bu müzeye ateş etmem; torunumun katili balkonda yanı başımda oturuyor, onu görüyor musun: Koyu renk giyinmiş, namuslu, namuslu; başka türlü düşünür, başka türlü davranır, başka türlü plan yapar; bir şeyler öğrenmiş; Fransızca ve İngilizce'yi akıcı konuşur, Latince ve Yunanca bilir, kendi bölmesinde yarın için kitap ayracını bile koymuştur: Pantkot Yortusu'ndan sonraki on beşinci pazar; yatak odasındaki karısına, 'Hangi dua?' diye seslenmiştir. Kır atın üstündeki şu şişko çuvalı vurmam; müzeye ateş etmem; küçük bir dönüş daha, en fazla altı metre uzaklıkta hedefi vurma olasılığı çok yüksek; yetmiş yıllık yaşamım başka neye yarar ki; bir diktatörün öldürülmesi değil, namuslu birinin öldürülmesi; ölüm o büyük şaşkınlığı yüzüne geri getirecek, gel, titreme sevgilim, fidyeyi ödemek istiyorum; hoşuma gidiyor, derin soluk al, nişan al, tüfeği daya; kulaklarını tıkamana gerek yok sevgilim, bir balonun patlamasından daha çok gürültü çıkarmaz; Pantkot Yortusu'ndan sonraki on beşinci pazar...

13

Biri sarışındı, biri kumral, ikisi de ince uzundu, ikisi de güler yüzlüydü ve ikisi de kızıl kahve tvidi olağanüstü bir giysiye dönüştürmüştü, ikisinin de güzel boyunları, kar beyazı yakalarından bir çiçeğin sapı gibi çıkıyordu; Fransızca, İngilizce, Flemenekçe ve Danimarkaca'yı akıcı ve aksansız konuşuyorlardı, anadillerini de öyle: Almanca; hiçliğin güzel rahibeleri, Latince de biliyorlardı, ziyaretçiler on ikili gruplar halinde bariyerin önünde toplanana dek personel odasında, kasanın ardında bekliyorlardı; sivri topuklarıyla sigara izmaritlerini söndürüyorlardı, dışarı çıkıp gezme bağımlılarının milliyetini araştırmadan önce, becerikli bir hareketle kırmızı dudak boyalarını tazeliyorlardı; insanların doğdukları vatanı ve anadillerini gülümseyerek, aksansız soruyorlardı, gezme bağımlıları da parmaklarını kaldırıp bilgi veriyorlardı: Yedisi İngilizce, ikisi Flemenkçe, üçü Almanca biliyordu; sonra kimin Latince bildiği soruldu neşeyle; Ruth çekinerek parmağını kaldırdı; yalnızca bir kişi mi? Latince eğitim görmüşlerin azlığı karşısında o güzel yüzde hafif bir hüzün belirdi, mezar başında yapacağı konuşmanın vezinsel değerini yalnızca bir tanesi mi anlayabilecekti? Gülümseyerek, el lambasını kılıç gibi tutarak merdivenden ilk inen o oldu; beton ve sıva kokuyordu, küf kokusu vardı, gerçi hafif bir vızıltı klimanın çalıştığını belli ediyordu; aksansız konuşuluyordu: İngilizce, Flemenkçe ve Almanca; gri yontma taşların boyutları, Roma yolunun genişliği açıklandı, şurada ikinci yüzyıldan kalma bir merdiven, dördüncü yüzyıldan kalma bir kaplıca; görüyor mu-

sunuz, canı sıkılan nöbetçiler bir kalıp kumtaşına dokuz taş oyunu kazımışlar –(kurs müdürü ne demişti? 'Hep insanların yaptıklarını vurgulayın.')–, burada Romalı çocuklar bilye oynamışlar, kaldırım taşlarının kusursuz düzenine dikkat edin lütfen; bir su kanalı: Romalıların kullanma suyu bu gri kanaldan akarmış; valinin yaptırdığı küçük, özel bir Venüs tapınağının kalıntıları; neon ışığında sırıtmalar, Flemenk, İngiliz sırıtmaları; üç genç Alman gerçekten sırıtmıyor muydu? Temellerin derinliği nereden mi anlaşılıyor? İnşaat sırasında zemin büyük olasılıkla balçıktı, yeraltı suları gri taşların çevresinde gürüldüyordu. Germen kölelerin bedduasını duyuyor musunuz? Ter, sarışın kaşların üzerinden aydınlık yüzlere, oradan sarışın sakallara akıyordu; barbar ağızlar beddua ediyordu: 'Wotan[1] cani Romalılardan öcümüzü alacak, onlara günlerini gösterecek.' "Sabredin bayanlar, baylar, birkaç adım kaldı, burada bir mahkeme binasının kalıntıları var ve işte orada: *Roma Çocuk Mezarları.*"

('Burada,' demişti kurs müdürü, 'kubbenin altına ilk olarak sessizce siz girin ve açıklamalarınıza başlamadan önce ilk heyecan dalgası geçene dek bekleyin; heyecanlı suskunluğunuzun ne kadar süreceği tam bir içgüdü işidir bayanlar, bir de grubu oluşturanlara bağlıdır; bunların Roma çocuk mezarları değil, yalnızca mezar taşları olduğu, üstelik başka yerden getirildikleri gerçeğiyle ilgili bir tartışmaya kesinlikle meydan vermeyin.')

Yarım kubbenin altında mezarları örten taş levhalar gri duvarlara dayanmıştı; ilk heyecan geçtikten sonra, ziyaretçiler şaşkınlıkla yukarı baktılar: Neon lambaların yukarısında koyu mavi gökyüzü görünüyordu; hatta erkenci bir yıldız mı parlıyordu, yoksa yukarıdaki yuvarlak ışık bacasına doğru beş yumuşak dönüşle çıkan merdivenin altın kaplı, gümüş kaplı bir parçası göz mü kırpıyordu?

"Aşağı yukarı ilk dönüşün başladığı yerde –betondaki beyaz yatay çizgiyi görüyor musunuz?– Roma dönemindeki yol düzeyi bulunuyordu; ikinci dönüşte –orada da betondaki beyaz yatay çizgiyi görüyorsunuz, değil mi– ortaçağdaki ve son olarak üçüncü dönüşün başlangıcında –beyaz yatay çiz-

[1] Wodan da denir; Cermen Tanrısı, Odin. (Çev.)

giyi söylememe gerek yok herhalde– bugünkü yol düzeyi. Şimdi de bayanlar, baylar, yazıtlara gelelim."

Yüzü bir tanrıçanınki gibi taşlaştı, kolunu hafifçe yukarı kaldırdı, el lambasını bir meşale gibi yukarıya tuttu.

DURA QUIDEM FRANGIT PARVORUM MORTE PARENTES
CONDICIO RAPIDO PRAECIPITATA GRADU
SPES AETERNA TAMEN TRIBUET SOLACIA LUCTUS...

Ruth'a, eski Latince'nin değerini anlayan tek kişiye fırlatılan bir gülümseyiş; onun çekiştirerek düzelttiği tvid ceketin yakasına doğru yapılan küçücük bir hareket; el lambasını biraz indirip yazıyı yüksek sesle çevirdi:

Küçüğün acele, zamansız ölümüyle
anneyle babayı kötü kader yakalasa da,
şimdi cennetin bir parçası olan
zarif mihrabın üzerindeki hüznün içinde
sonsuz bir umut veriyor avuntu.
Altı yıl dokuz aydır senin üzerini örtüyor
bu mezar, Desideratus.

Bin yedi yüz yıllık hüzün yüzlere yansıdı, yüreklere yansıdı, orta yaşlı Flemenk beyin çene kaslarını bile felç etti, dili sakızı hızla sessiz bir köşeye iterken, alt çenesi aşağı sarktı; Marianne gözyaşlarına boğuldu, Joseph onun kolunu sıktı. Ruth elini kızın omzuna koydu, turist rehberi taşlaşmış yüzüyle hâlâ çeviriyordu:

Hard a fate meets with the parents...

Karanlık mahzenlerden tekrar yukarı çıkılan, ışığa, havaya, yaz akşamına kavuşulan an tehlikeliydi; yüreklere çökmüş çok eski ölüm acısı Venüs efsanelerine karışmıştı, yalnız turistler sakızlarını gişenin önünde tükürüyor ve kırık dökük Almancalarıyla bir randevu ayarlamaya çalışıyorlardı; Prens Heinrich Oteli'nde dans, gezinti, akşam yemeği; a lonely feeling, küçükhanım; o zaman insan elinde olmadan hırçınlaşıyordu, kimseyle flört etmiyor ve her türlü daveti kesin bir dille geri çeviriyordu; Dokunmayın lüt-

fen, yalnızca bakın; hayır Sir, hayır, hayır; çürümenin kokusunu kendisi de alıyordu, bu hüzünlü yabancılara acıma duyuyordu, aşka olan açlıklarını, Venüs'ün var olduğu her karış toprağa taşıyorlardı, döviz kurlarından haberdar olan bu adamlar, fiyat listelerini dolar, gulden, frank ve mark olarak belirtmekten utanmıyorlardı.

O sırada gişe görevlisi giriş biletlerini rulodan koparttı, sanki dar giriş kapısı sinemaya açılıyordu, personel odasında hızla sigaradan birkaç nefes çekmek, sandviçten bir ısırık koparmak, termostan bir yudum almak için pek zaman kalmıyordu ve her zaman o güç kararı vermek gerekiyordu: Sigara izmaritini saklamaya değer miydi, yoksa onu sivri topukla ezmek mi uygun olurdu; sigaradan bir nefes, bir nefes daha çekerken, sol eli dudak boyasını el çantasından çıkarttı, yüreği inatla rahibe yeminini bozmaya karar verdi, gişe görevlisi başını kapıdan uzattı: "Evlat, evlat, iki grup bekliyor, acele et, *Roma Çocuk Mezarları* neredeyse gişe rekoru kırıyor." Gülümseyerek bariyere yaklaştı kız, milliyetleri ve anadilleri sordu: Dördü İngilizce, biri Fransızca, biri Hollandaca konuşuyordu ve bu kez altı Alman vardı; el lambasını bir kılıç gibi sallayarak karanlık mahzene indi, o çok eski aşk öyküsünü anlatmak, o çok eski ölüm acısını çevirerek okumak için.

Kuyrukta bekleyenlerin yanından geçip dışarı çıkarlarken Marianne hâlâ ağlıyordu; bekleyen Almanlar, İngilizler ve Hollandalılar utanarak başlarını çevirdiler; aşağıdaki karanlık mahzenler hangi acı verici gizemi saklıyordu? Kültür anıtlarının gözyaşlarına yol açabileceği nerede yazılıydı? Altmış feniğe böyle derin bir hareketlilik, sinemada ancak çok kötü ya da çok iyi filmlerden sonra yüzlerde okunurdu. Taşlar gerçekten de birisini gözyaşlarına boğabilirken, ötekiler soğukkanlılıkla ağızlarına yeni sakız atıyorlar, açgözlülükle sigara yakıyorlar, flaşlı fotoğraf makinelerinde bir sonraki filmi ayarlıyorlar, gözlerini bir sonraki nesneye dikiyorlardı: 15. yüzyıldan kalma orta sınıf bir evin çatısının ucu, tam girişin karşısında; çıt, çatının ucu kimyasal bir işlemle ölümsüzleşti bile...

Gişe görevlisi, "Yavaş olun bayanlar, baylar," diye seslendi içeriden, "olağandışı kalabalık yüzünden, bir tura on iki yerine on beş ziyaretçinin katılmasına karar verdik; sonraki üç kişiyi rica edeyim; giriş altmış fenik, katalog bir mark yirmi fenik."

Binanın duvarı boyunca caddenin köşesine dek uzayan kuyrukta bekleyenlerin yanından geçiyorlardı hâlâ; Marianne'nin yüzünde hâlâ gözyaşları vardı, Joseph'in kolunun onu sıkıca sarmasına bir gülümsemeyle karşılık verdi, elini omzuna koyan Ruth'a ikinci bir gülümsemeyle teşekkür etti.

"Acele etmeliyiz," dedi Ruth, "yediye yalnızca on dakika kaldı, onları bekletmemeliyiz."

"İki dakikada oradayız," dedi Joseph, "zamanında varırız; sıva –bugün bile kokusundan kurtulamadım– ve beton; bu arada, aşağıdaki o buluntuyu babamın havaya uçurma çabasına borçlu olduklarını biliyor musunuz; eski karakolu havaya uçurduklarında, aşağıda bir kubbe çöktü ve eski tuğla parçalarına varan yolu açtı; yaşasın dinamit; bu arada, yeni amcamızı nasıl buluyorsun Ruth, onu gördüğünde kan bağının sesini duyuyor musun?"

"Hayır," dedi Ruth, "kan bağının sesini duymuyorum, ama bence sevimli; biraz sıkıcı, biraz çaresiz; bizimle mi oturacak?"

"Herhalde," dedi Joseph, "biz de orada mı oturacağız Marianne?"

"Kente mi taşınmak istiyorsun?"

"Evet," dedi Joseph, "statik eğitimi almak ve babamın saygın mesleğine girmek istiyorum, hoşuna gitmedi mi?"

Cıvıl cıvıl bir caddede karşıdan karşıya geçtiler, daha sessiz bir caddede yollarına devam ettiler, Marianne bir vitrinin önünde durdu, Joseph'in kolundan kurtuldu, Ruth'un elini çekti ve yüzünü bir mendille kuruladı; Ruth onun saçını okşadı, kazağını düzeltti.

"Yeterince şık mıyız acaba?" diye sordu. "Büyükbabamı gücendirmek istemem."

"Yeterince şıksınız," dedi Joseph. "Planım hoşuna gitti mi Marianne?"

"Ne yaptığın benim için fark etmez," dedi kız, "statik eğitimi almak elbette iyi bir şey, önemli olan, öğreneceğin bilgileri nerede kullanacağın."

"İnşa etmek mi, havaya uçurmak mı, henüz bilmiyorum," dedi Joseph.

"Dinamitin modasının geçtiği kesin," dedi Ruth, "mutlaka daha iyi malzemeler vardır; havaya uçurmasına izin varken babamın ne kadar neşeli olduğunu anımsıyor musun? Havaya uçuracak bir şey kalmadığından beri bu kadar ciddileşti aslında... Onu nasıl buluyorsun Marianne? Ondan hoşlanıyor musun?"

"Evet," dedi Marianne, "çok hoşlanıyorum; onu daha kötü canlandırmıştım gözümde, daha soğuk, onu tanımadan önce neredeyse korkuyordum ondan, ama galiba korku, ona karşı en az hissedilecek şey; bana güleceksiniz, ama onun yakınındayken kendimi güvende hissediyorum."

Joseph ve Ruth gülmediler; Marianne'yi ortalarına aldılar ve yürümeye devam ettiler; Café Kroner'in kapısının önünde durdular, Joseph gülümseyerek onlara kapıyı açmadan önce, kızlar içeriden yeşil ipek gerilmiş kapının aynalı camında bir kez daha kendilerini gözden geçirdiler, saçlarını bir kez daha düzelttiler.

"Tanrım," dedi Ruth, "öyle açım ki, büyükbaba bize iyi bir şeyler ısmarlamıştır mutlaka."

Bayan Kroner kollarını açıp onlara doğru geldi, yeşil örtülü masaların yanından, yeşil yolluğun üzerinden geçti; gümüş rengi saçları dağınıktı, yüzündeki ifadeden bir terslik olduğu anlaşılıyordu, sulu gözleri nemli nemli parlıyor, sesi yapmacık olmayan bir heyecanla titriyordu.

"Duymadınız mı yani?" diye sordu.

"Hayır," dedi Joseph, "neyi?"

"Korkunç bir şey olmuş olmalı; büyükanneniz kutlamayı iptal etti, birkaç dakika önce aradı; Prens Heinrich'e gelecekler, 212 numaralı odaya. Yalnızca huzursuz olmakla kalmadım, düş kırıklığına da uğradım Bay Fähmel, önemli nedenler olduğunu düşünmesem, gücendim derdim; elli-elli bir yıldır devamlı müşterimiz olan biri için bir sürpriz hazırladık elbette, bir yapıt; size göstereceğim onu; basına ne

söyleyeceğim, ya özel kutlamadan sonra dokuza doğru burada olacak olan radyoya ne söyleyeceğim?"

"Büyükannem size bunun nedenini tam olarak açıklamadı mı?"

"Sanırım – eee – büyükannenizin – büyükannenizin kronik rahatsızlığı."

"Bizim hiçbir şeyden haberimiz yok," dedi Joseph. "Armağanları ve çiçekleri oraya gönderebilir misiniz lütfen?"

"Tabii, memnuniyetle, ama en azından sürprizimi görmek istemez misiniz?"

Marianne, Joseph'i dürttü, Ruth gülümsedi, Joseph de şöyle dedi: "Tabii, memnuniyetle Bayan Kroner."

"Büyükbabanız kente geldiğinde," dedi Bayan Kroner, "ben daha genceciktim, tam on dört yaşındaydım, o zamanlar burada mutfak büfesinde hizmet ederdim; sonraları servis yapmayı öğrendim, sabahları onun kahvaltı sofrasını o kadar çok kurdum ki; defalarca yumurtalığı alıp marmelatı büyükbabanızın önüne koydum, sonra peynir tabağını almak için öne eğildiğimde, çizim defterine bir göz atardım; Tanrım, insan müşterilerinin yaşamının bir parçası oluyor, biz esnafın duygusuz olduğumuzu sanmayın ve o zamanlar bir gecede ünlü olmasını ve o büyük siparişi almasını unuttuğumu mu sanıyorsunuz; müşteriler şöyle düşünüyordur belki: Café Kroner'e gidilir, bir şey ısmarlanır, para ödenir ve çıkılır; ama böyle bir yazgının iz bırakmadan geçip gittiğini sanmayın..."

"Evet, elbette," dedi Joseph.

"Ah, ne düşündüğünüzü biliyorum: ihtiyar bizi rahat bıraksın, ama sürprizime bir kez bakmanızı ve büyükbabanızın da gelip bakmasının beni sevindireceğini ona iletmenizi rica etsem, çok şey mi istemiş olurum? Gazete için fotoğrafı çekildi bile."

Ağır ağır Bayan Kroner'in peşinden gittiler, yeşil örtülü masaların arasındaki yeşil yolluğun üzerinden, Bayan Kroner durunca onlar da durdular ve üstünde keten bir örtü olan, büyük, kare masanın çevresini isteksizce sardılar; örtü, eşit yükseklikte olmayan bir şeyi gizliyordu.

"Dört kişi olmamız," dedi Bayan Kroner, "çok uygun oldu; her birinizin örtünün bir köşesini tutmasını ve ben 'Kaldır!' deyince aynı anda kaldırmanızı rica edeceğim."

Marianne, Ruth'u boş kalan sol köşeye itti; her biri örtünün birer köşesini tuttu. Bayan Kroner, "Kaldır!" deyince örtüyü kaldırdılar; iki kız birbirine yaklaştı, köşeleri üst üste koydu ve Bayan Kroner örtüyü özenle katladı.

"Tanrım," dedi Marianne, "Aziz Anton'un aslına uygun bir maketi bu."

"Öyle değil mi?" dedi Bayan Kroner, "Şuraya bakın: Ana girişin üzerindeki mozaiği bile unutmadık, şu da üzüm bağı."

Maket yalnızca ölçeğe değil, renklere de sadıktı: kilise koyu renk, yönetim binası açık renk, hacılar evinin çatısı kırmızı, yemekhanenin pencereleri renkli.

"Bunun tamamı," dedi Bayan Kroner, "şeker ya da acıbadem kurabiyesi değil, pasta; Sayın Özel Danışman için doğum günü armağanımız, en kaliteli Alman pastası hamuru bu. Sizce, bizim bunu atölyeye götürmemiz yerine, büyükbabanız buraya gelip bakamaz mı?"

"Mutlaka," dedi Joseph, "buraya gelip bakacaktır; öncelikle onun adına ben size teşekkür edeyim; kutlamayı iptal etmesine yol açan ciddi nedenleri olmalı, anlayacağınıza..."

"Şimdi gitmeniz gerektiğini anlıyorum, hayır, lütfen örtüyü yeniden üzerine örtmeyin küçükhanım, televizyon bu haberi verdi."

Aziz Severin'in önündeki alanı geçerlerken, "Şimdi gülebilmek ya da ağlayabilmek isterdim," dedi Joseph, "ama ikisini de yapamıyorum."

"Ben hangisini yeğleyeceğimi biliyorum: ağlamak," dedi Ruth, "ama yapmayacağım. Bu insanlar kim? Bu kargaşa ne? Meşalelerle ne yapıyorlar?"

Bir gürültüdür gidiyordu, atlar tepiniyor, kişnemeler yankılanıyordu, emir vermeye alışkın sesler insanlara toplanmalarını söylüyor, üflemeli çalgılar son prova notalarını çalıyordu; pek yüksek olmayan, küçük, sert bir ses, çok yabancı bir şey gibi gürültüyü yardı.

"Tanrım!" dedi Marianne korkuyla, "Neydi bu?"

"Bu bir silah sesiydi," dedi Joseph.

Kadın kentin kapısından geçip Modest Sokağı'na girdiğinde ürperdi; sokak boştu; çıraklar yoktu, rahibeler yoktu, kamyonlar yoktu, sokakta yaşam yoktu; yalnızca dükkânın önünde Bayan Gretz'in beyaz gömleği vardı, pembe kolları fırçayla önüne sabun köpüğü sürüyordu; matbaanın kapısı sıkıca kilitlenmişti, sanki bir daha beyaz kâğıdın üstü döşenmeyecekmiş gibi; ayrılmış bacaklarıyla, böğründe siyah kabuk bağlamış yarayla merdivende yatan yabandomuzu yavaşça dükkânın içine çekildi; Gretz'in kırmızı yüzü, hayvanın ne kadar ağır olduğunu gösteriyordu; çalınan üç zilden yalnızca ikisi yanıt vermişti, yedi numaralı ev değil, sekiz numaralı ev değil, yalnızca Café Kroner. "Acilen Dr. Fähmel'i görmeliyim." "Burada değil. Kutlama iptal edildi. Bayan Leonore? Prens Heinrich Oteli'nde bekleniyorsunuz." Kadın banyodayken, acele ulak ısrarla zili çalmıştı; bu çılgın ses hayra alamet değildi, banyodan çıktı, bornozuna sarındı, ıslak saçlarına bir havlu doladı, kapıya gitti ve acele mektubu aldı; Schrit sarı kalemiyle adresi yazmıştı, zarfın üzerini kırmızıyla çizmişti ve belli ki, on sekiz yaşındaki kızını bisikletiyle mektubu götürmeye zorlamıştı; acilen.

'Sevgili Bayan Leonore, hemen Bay Fähmel'e ulaşmaya çalışın; x5 inşaat planı için yapılan tüm statik hesaplamalar yanlış; üstelik biraz önce telefonda konuştuğum Bay Kanders, her zamanki âdetlerimize uymayarak yanlış belgeleri doğrudan sipariş sahibine göndermiş; durum öylesine acil ki, saat 20'ye kadar sizden bu işle ilgili bir şey yapıldığı konusunda haber almazsam, bu akşam ekspres trenle oraya geleceğim; x5 inşaat planının ne kadar geniş çaplı ve önemli olduğunu belirtmeme gerek olmadığına eminim. Saygılarımla, Schrit.'

Kadın, Prens Heinrich Oteli'nin önünden iki kez geçmiş, sonra geri gitmişti, Modest Sokağı'nda, Gretz'in dükkânının hemen önüne kadar gelip tekrar geri dönmüştü; çıkacak tatsızlıktan korkuyordu; cumartesi adam için kutsaldı, ancak özel bir konu olduğunda rahatsız edilmeye katlanırdı, ama işle ilgili konulara cumartesi katlanmazdı; 'aptal kadın' sözü hâlâ kulaklarındaydı kadının; saat daha ye-

di olmamıştı, birkaç dakika içinde Schrit'e telefonla ulaşılabilirdi; ihtiyarın kutlamayı iptal etmesi iyi olmuştu; Robert Fähmel'i yerken ya da içerken görmek aşağılayıcı bir şey gibi gelirdi kadına; x5 inşaat planını düşündü korkuyla; özel bir şey değildi bu, 'bir editör için orman kenarında ev' değildi, 'bir öğretmen için ırmak kıyısında ev' değildi; x5, neredeyse düşünmeye bile cesaret edemiyordu, o kadar gizliydi, çelik dolabın diplerinde dururdu; kadının soluğu kesildi, adam bu konuda Kanders'le neredeyse on beş dakika telefonda konuşmamış mıydı? Kadın korkuyordu.

Gretz hâlâ yabandomuzunu çekiştiriyordu, iriyarı hayvanı ancak ite kaka merdivenden yukarı çıkardı; dev gibi bir çiçek sepetiyle bir ulak matbaanın kapısını çaldı, kapıcı göründü, çiçek sepetini aldı, kapıyı yine kapattı; ulak avucundaki bahşişe düş kırıklığıyla baktı. 'Tatlı ihtiyara söyleyeceğim,' diye düşündü kadın, 'her ulağa iki mark bahşiş verilmesi isteğine belli ki uyulmuyor; ulağın elinde parlayan şey gümüş değil, yalnızca mat bakırdı.'

Cesaret, Leonore! Cesaret, sık dişini, korkunu yen ve otele git. Köşeyi bir kez daha döndü, yiyecek sepetiyle bir kız matbaanın kapısından girdi; o da aynı biçimde avucuna baktı. 'Kapıcı olacak o alçak herif,' diye düşündü Leonore, 'Bay Fähmel'e söyleyeceğim bunu.'

Yediye on dakika vardı hâlâ; Café Kroner'e davet edilmişti, ama Prens Heinrich Oteli'ne gitmesi istenmişti ve işle ilgili mesajlar götürecekti, adamın kutsal cumartesi günü nefret ettiği mesajlar; x 5 onun bir kereliğine farklı tepki vermesini sağlayacak mıydı? Kadın gözünü karartıp en sonunda kapıyı açtı, kapının içeriden tutulduğunu korkuyla hissetti, başını iki yana salladı.

Evlat, evlat, senin için de kişisel görüşümü söyleyeceğim; yaklaş, umarım utangaçlığının nedeni burada bulunmanın amacı değil, yalnızca burada bulunduğun gerçeğidir; pek çok genç kızın buraya girdiğini gördüm, ama senin gibisini görmedim; sen buraya ait değilsin, şu anda binada kişisel görüşümü söylemeden, seni yanına bırakacağım yalnızca tek bir müşteri var: Fähmel; senin büyükbaban yaşındayım, kişisel görüşümü söylediğim için bana kızma: bu haydut yatağında ne işin var; geri dönüş yolunu bulmak

için ekmek kırıntıları serp; evlat, yolunu şaşırmışsın: burada iş için bulunanlar senden farklı görünür, özel amaçlarla bulunanlar da öyle; yaklaş. "Dr. Fähmel mi? Evet, sekreter mi? Demek acilen – bekleyin küçükhanım, onu telefona çağırtayım... Umarım dışarıdaki gürültü sizi rahatsız etmez."

"Leonore? Babamın sizi davet etmesine sevindim, bu sabah söylediklerim için de sizden özür dilerim. Babam sizi 212 numaralı odada bekliyor. Bay Schrit'ten mektup mu geldi? X 5'in tüm belgeleri yanlış mı hesaplanmış? Evet, bununla ilgileneceğim, Schrit'i arayacağım. Teşekkürler Leonore, görüşürüz."

Kadın almacı yerine koydu, resepsiyoncuya doğru ilerledi, tam Fähmel'in odasının yerini sormak için ağzını açmıştı ki, çok yüksek olmayan, yabancı, sert bir ses onu yerinden sıçrattı.

"Tanrım!" dedi, "Neydi bu?"

"Bu, bir tabanca sesiydi evlat," dedi Jochen.

Yeşil üstüne kırmızı, yeşil üstüne beyaz; Hugo beyaz boyalı kapı boşluğuna dayanmış, ellerini arkasında kavuşturmuştu; biçimler ona pek kesin görünmüyordu, topların ritmi bozulmuştu; aynı toplar değil miydi, aynı masa değil miydi, en üst kalite, sürekli iyi bakım gören? Fähmel'in eli daha da hafiflememiş miydi, yeşil hiçlikte bir biçim yaratan vuruşları daha da kesinleşmemiş miydi? Yine de topların ritmi bozulmuş, biçimlerin kesinliği azalmış gibi geliyordu Hugo'ya; şimdiki zamanın sürekliliğini getiren, büyüyü bozan Schrella mıydı: burada, bugün, saat on sekiz kırk dört, cumartesi, 6 Eylül 1958; insan otuz yıl geriye, dört yıl ileriye, tekrar kırk yıl geriye, sonra da şimdiki zamana fırlatılmıyor muydu; şimdiki zamanın sürekliliği saniye göstergesini önü sıra itiyordu: burada, bugün, şimdi, o sırada yemek salonunda bir telaştır gidiyordu: 'Hesap garson, hesap!' Herkes havai fişek gösterisini, geçit törenini görmek için pencerelere üşüşüyordu; Roma Çocuk Mezarları'na üşüşüyordu; flaşlar gerçekten düzgün çalışıyor mu? 'B.'nin bakan anlamına geldiğini bilmiyor muydunuz?' 'Şık, değil mi?' 'Hesap garson, hesap!'

Saatler boşuna çalmıyordu, göstergeler boşuna hareket etmiyordu: Dakika üstüne dakika yığıyorlar, onları toplayıp çeyrek ve yarım saat yapıyorlardı; yıl, saat ve saniyeyi tam olarak hesaplayacaklardı ki, topların ritmi içinde bir soru duyuldu: 'Robert, neredesin; Robert, neredeydin; Robert, nerede kaldın?' Robert vuruşlarıyla soruya yanıt vermiyor muydu: 'Schrella, neredesin; Schrella, neredeydin; Schrella, nerede kaldın?' Bu oyun bir çeşit dua değirmeni[1] değil miydi, sopalar ve toplarla yeşil çuha üstüne vurulan bir dua değil miydi? *Neden neden neden* ve *Acı bize! Acı bize!* Schrella masanın kenarından geri çekilip, toplardan oluşmuş biçimi Robert'e bıraktığında, her seferinde gülümsüyor, başını iki yana sallıyordu.

Hugo da her vuruştan sonra elinde olmadan başını sallıyordu: Büyü uçup gitmişti, kesinlik azalmıştı, ritim bozulmuştu, derken saat *Ne zaman* sorusunu tam olarak yanıtladı: saat on sekiz elli bir, 6 Eylül 1958.

"Ah," dedi Robert, "bırakalım şunu, artık Amsterdam'da değiliz."

"Evet," dedi Schrella, "bırakalım, haklısın. Çocuk bize lazım mı?"

"Evet," dedi Robert, "çocuk bana lazım, yoksa gitmeyi mi yeğlersin Hugo? Hayır mı? Lütfen kal, sopaları yerine koy, topları kaldır ve bize içecek bir şeyler getir; hayır, gitme oğlum; sana bir şey göstermek istiyordum: Şuna bak, bir paket dolusu kâğıt, damgalar ve imzalarla belgeye dönüşmüşler, bir tek şey eksik Hugo: şu kâğıdın altına senin imzan; onu atarsan, benim oğlum olacaksın! Yukarıda annemle babama şarap götürdüğünde onlara baktın mı? Senin büyükannenle büyükbaban olacaklar, Schrella amcan, Ruth ve Marianne kız kardeşlerin, Joseph de erkek kardeşin olacak; Edith'in bana armağan edemediği oğul olacaksın sen; yüzünde Edith'in gülümsemesini taşıyan yeni bir torunu doğum gününde ona tanıttığımda ihtiyar ne diyecek?... Çocuğun bana gerekli olup olmadığını mı sordun Schrella? O bize gerekli, biz de ona gerekliysek, bu bizi mutlu ederdi; daha doğrusu: onun eksikliğini hissediyoruz... duyuyor musun Hugo, senin eksikliğini hissediyoruz.

[1] Budistlerde, dua yerine geçmek üzere çevrilen değirmen. (Çev.)

Ferdi'nin oğlu olamazsın, yine de onun ruhunu taşıyorsun... Sus oğlum, ağlama, odana git ve bunu iyice düşün; koridorlardan geçerken dikkatli ol, dikkat et oğlum!"

Schrella perdeyi yukarı çekti, dışarıdaki alana baktı; Robert sigara paketini ona uzattı, Schrella yaktı; ikisi de sigara içti.

"Otel odasını daha boşaltmadın mı?"

"Hayır."

"Bizimle oturmak istemiyor musun?"

"Henüz bilmiyorum," dedi Schrella, "evlerden korkuyorum, insanlar içlerine yerleşiyor ve yaşamın devam ettiği, zamanın barış getirdiği safsatasına kendilerini inandırıyorlar; Ferdi yalnızca bir anı olurdu, babam yalnızca bir düş, yine de Ferdi'yi burada öldürdüler, babası da buradan iz bırakmadan yok oldu; ikisinin anısı herhangi bir politik grubun listesinde bile yer almadı, çünkü onların politikayla ilgisi yoktu; Yahudi cemaatinin yas şarkılarında bile anılmayacaklar, Yahudi değillerdi; belki Ferdi en azından mahkeme dosyalarında yaşıyordur; yalnızca biz ikimiz onu düşünüyoruz Robert, bir de annenle baban ve aşağıdaki şu yaşlı resepsiyoncu, çocukların artık düşünmüyorlar; bu kentte yaşayamam, çünkü benim için yeterince yabancı değil, burada doğdum, okula burada gittim; Gruffel Sokağı'nı aforozdan kurtarmak istiyordum, bunu içimde taşıdım, hiç dile getirmedim Robert, seninle konuşurken bile, bu dünya için kendime söz verdiğim tek şeydi, şimdi de dile getirmeyeceğim; beni trene götürürsen, sana istasyonda söyleyebilirim belki."

"Bugün mü gideceksin?" diye sordu Robert.

"Hayır, hayır, bugün değil, otel odası en doğru yer: Kapıyı arkamdan kapattığımda, bu kent bana ötekiler kadar yabancı geliyor. Bir an önce oradan ayrılmam gerektiğini akıl edebiliyorum, herhangi bir yerdeki bir sınıfta dil dersi vermek için, matematik ödevlerini tahtadan silip tebeşirle şunları yazmak için: 'Bağlıyorum, bağlıyordum, bağladım, bağlayacağım, bağlamıştım; bağlıyorsun, bağlıyordun'; grameri severim, tıpkı şiirleri sevdiğim gibi. Bu ülkenin politik şansı olmadığını düşündüğüm için burada yaşamak istemediğimi sanıyorsun belki de, bense hiçbir zaman politik

olmadığım için burada yaşayamayacağımı sanıyorum," –dışarıdaki alanı gösterdi ve güldü–, "beni korkutan şu aşağıdakiler değil; evet, evet, her şeyi biliyorum ve onları aşağıda görüyorum Robert; Nettlinger, Wakiera; korkmamın nedeni bu aşağıdakilerin olması değil, ötekilerin olmaması; hangilerinin mi? O sözü bazen düşünenlerin, diyelim ki yalnızca fısıldayanların; bir keresinde Hyde Park'ta yaşlı bir adamdan duydum Robert: *Madem ona inanıyorsunuz, onun emirlerini neden yerine getirmiyorsunuz?* Aptalca, değil mi Robert, gerçekçi değil? *Kuzularımı otlat* Robert, ama onlar yalnızca kurtları evcilleştiriyorlar. Sizler savaştan eve ne getirdiniz Robert? Dinamit mi? Oynamak için müthiş bir şey, tutkunu iyi anlıyorum, içinde Ferdi ve Edith'e yer olmayan, babam, Groll ve adını hiç öğrenemediğimiz gence yer olmayan, Wakiera'ya elini kaldıran Polonyalı'ya yer olmayan dünyadan nefret ediyorsun. Demek statik belgeler topluyorsun, tıpkı öteki yeniyetmelerin yaptığı gibi, formülleri biriktiriyorsun; yeğenim de, Edith'in oğlu, sıva kokusundan bıktı, geleceğin formülünü Aziz Anton'un yamalı duvarından başka yerde arıyor. Ne bulacak? Ona formülü verebilecek misin? Babası olacağın yeni erkek kardeşinin yüzünde mi bulacak? Haklısın Robert, insan baba *doğmaz,* baba *olur*; kan bağının sesi yalan söylüyor, yalnızca öteki doğru; işte bu yüzden evlenmedim, baba olacağıma güvenecek cesaretim yoktu, Otto'nun annenle babana yabancılaşması gibi benim çocuklarım da bana yabancılaşsalardı buna dayanamazdım; annemi ve babamı düşünmek bile bana yeterince cesaret vermedi, Joseph ve Ruth'un günün birinde ne olacaklarını, hangi ilahi sırdan tadacaklarını henüz bilmiyorsun, Edith ve senin çocuklarınızdan bile emin değilsin; hayır, hayır Robert, beni anlamalısın, otel odamı boşaltıp Otto'nun yaşadığı ve Edith'in öldüğü eve yerleşmeyeceğim, o gencin senin küçük kâğıtlarını attığı posta kutusunu her gün görmeye dayanamam; eski posta kutusu hâlâ duruyor mu?"

"Hayır," dedi Robert, "bütün kapı yenilendi, şarapnel parçalarıyla delik deşik olmuştu, ama eski kaldırım duruyor, ayakları ona bastı."

"O kaldırımdan yürüdüğünde, bunu düşünüyor musun?"

"Evet," dedi Robert, "düşünüyorum, belki de statik formülleri biriktirmemin bir nedeni de budur; neden daha erken geri dönmedin?"

"Kentin bana yeterince yabancı gelmeyebileceğinden korktuğum için; yirmi iki yılda iyice sünger çekiliyor, ayrıca birbirimize söyleyeceklerimiz, Robert, kartpostallarda yer alamaz mı? Yakınında olmayı çok isterdim, ama burada değil; korkuyorum ve karşıma çıkan insanlar, o zamanlar terk ettiğim insanlar kadar kötü, yanılıyor muyum?"

"Herhalde yanılmıyorsun."

"Enders gibi insanlara ne oldu? O kızıl saçlıyı anımsıyor musun? Nazikti, kesinlikle kaba güce başvurmazdı. Onun gibi insanlar savaşta ne yaptılar ve bugün ne yapıyorlar?"

"Enders için az bile söyledin; yalnızca nazik değildi, o, *mandanın ilahi sırrından* hiç tatmadı, neden Edith'in söylediği gibi açıkça söylemeyeyim? Enders rahip oldu; savaştan sonra birkaç vaaz verdi, bunları unutamadım; onun sözlerini tekrarlasam kulağa kötü gelirdi, ama o söylediğinde kulağa güzel geliyordu."

"Şimdi ne yapıyor?"

"Tren bağlantısının bile olmadığı bir köye tıktılar onu; çiftçilere, okul çocuklarına vaaz veriyor orada; ondan nefret etmiyorlar, yalnızca onu anlamıyorlar, kendilerine göre saygı bile gösteriyorlar ona, tıpkı sevimli bir deli gibi; tüm insanların kardeş olduklarını mı söylüyor onlara acaba? Onlar daha iyi bilirler, herhalde gizlice şöyle düşünüyorlardır: 'Komünist değil mi bu?' Daha fazlası akıllarına gelmez; şablonların sayısı azaldı Schrella; kimsenin aklına, babanı komünist sanmak gelmezdi, Nettlinger bile bu kadar aptal değildi, bugün babanı başka türlü sınıflandıramazlar. Enders'e kalsa kuzuları otlatırdı, ama ona yalnızca keçileri veriyorlar; kuşku uyandırıyor, çünkü İsa'nın ünlü vaazını sık sık kendi vaazlarına konu etti; belki günün birinde onun araya sokulan bir şey olduğu keşfedilir ve üstü çizilir; Enders'i ziyaret edelim Schrella, akşam otobüsüyle tren istasyonuna geri dönersek, avuntudan çok umutsuzluk götü-

rürüz yanımızda; ay bu köyden daha tanıdık geliyor bana; onu ziyaret edelim, iyilik yapalım; tutukluları ziyaret etmek gerek; neden özellikle Enders'i sordun?"

"Kimi tekrar görmek istediğimi düşünüyordum, okuldan kaçmam gerektiğini unutuyorsun, ama Ferdi'nin kız kardeşini gördüğümden beri, karşılaşmalardan korkar oldum."

"Ferdi'nin kız kardeşini mi gördün?"

"Evet, on bir numaralı son istasyonda limonata büfesi var. Oraya hiç gitmedin mi?"

"Hayır, Gruffel Sokağı'nm bana yabancı gelebileceğinden korkuyorum."

"Bana dünyanın tüm sokaklarından daha yabancı geldi; oraya gitme Robert. Trischlerler gerçekten öldü mü?"

"Evet," dedi Robert, "Alois de öyle; batan 'Anna Katharina'nın içindeydiler, Trischlerler uzun süredir limanda oturmuyorlardı; köprü yapılınca oradan taşınmak zorunda kaldılar, kentte kiraladıkları ev o ikisine göre değildi, onların suya ve gemilere ihtiyacı vardı; Alois onları 'Anna Katharina'ya bindirip Hollanda'daki arkadaşlarının yanına götürmek istedi, mavna bombalandı, Alois annesiyle babasını kamaradan çıkarmaya çalıştı, ama iş işten geçmişti – yukarıdan su doluyordu, dışarı çıkamadılar; izlerini bulmam uzun zaman aldı."

"Nerede öğrendin?"

"Çıpa'da, her gün oraya gittim ve bütün gemicilere sordum, ta ki 'Anna Katharina'nın başına geleni bilen birini buluncaya dek."

Schrella perdeyi kapattı, masaya gitti ve sigarasını küllüğe bastırıp söndürdü. Robert de aynısını yaptı.

"Bence," dedi, "artık annemle babamın yanına çıkmalıyız, yoksa kutlamaya katılmamayı mı yeğlersin?"

"Hayır," dedi Schrella, "gelirim, ama delikanlıyı beklemeyecek miyiz? Schweugel gibi birisi ne yapıyordur acaba?"

"Gerçekten ilgini çekiyor mu?"

"Evet; gerçekten ilgimi çekip çekmediğini neden soruyorsun?"

"Kaldığın otel odaları ve pansiyonlarda Enders ve Schweugel'i düşündün mü?"

"Evet, Grewe ve Holten'i de düşündüm; eve dönüş yolunda bana yapılan saldırılara bir tek onlar katılmazdı, Drischka da öyle... Neler yapıyorlar, yaşıyorlar mı?"

"Holten öldü, şehit oldu," dedi Robert, "ama Schweugel hâlâ yaşıyor; yazarlık yapıyor, bazen akşamları aradığında ya da kapıyı çaldığında, Ruth'a yok dedirtiyorum; bence hem dayanılmaz, hem sığ biri; onunla birlikteyken sıkılıyorum işte; sürekli orta sınıftan ve orta sınıf olmayanlardan söz ediyor, herhalde kendisini ikinciden sayıyor, ne olmuş yani? İlgimi çekmiyor işte; birkaç kez de seni sordu bana."

"Ah, ya Grewe'ye ne oldu?"

"O bir parti üyesi, ama hangi parti olduğunu sorma; bunu bilmenin önemi yok zaten. Drischka ise 'Drischka'nın Otomobil Aslanları'nı üretiyor, ona çok para getiren bir marka bu. Otomobil aslanının ne olduğunu bilmiyor musun? Eh, birkaç gün kalırsan öğrenirsin; kendisini bir şey sananlar, Drischka'nın aslanlarından birini otomobilinin arka camının içine koyuyor ve bu ülkede kendini bir şey sanmayan birini pek bulamazsın... Kendini bir şey sanmak kafalarına zorla sokuluyor; savaştan bazı şeyler getirmişler, acı ve kurbanlarla ilgili anılar, ama bugün kendilerini bir şey sanıyorlar; aşağıda lobideki insanları görmedin mi? Üç farklı ziyafete gidiyorlar: muhalefetin sol kanadının ziyafeti, 'kamu yararına olanların en yararlısı'nın ziyafeti ve muhalefetin sağ kanadının ziyafeti, ama hangisinin hangi ziyafete gittiğini bulmak için dâhi olman gerek."

"Evet," dedi Schrella, "aşağıda oturmuş seni beklerken, ilk katılımcılar toplanmaya başladı, muhalefetle ilgili bir şeyler çalındı kulağıma; ilk olarak zararsızlar geldi, demokrasinin piyadeleri, *pek de fena değil* denen türden hava atanlar; otomobil markaları ve hafta sonu evlerinden söz ediyorlar, Fransız Rivierası'nın geride kaldığı için modernleşmeye başladığını ve –tüm karşıt tanılara rağmen– turizm acenteleriyle yolculuk yapmanın aydınlar arasında moda olmaya başladığını söylüyorlardı. Bu ülkede buna karşılıklı ukalalık mı, yoksa konuşma sanatı mı denir? Beni böyle konularda aydınlatmalısın; ukala bir İngiliz sana

şöyle derdi: 'Bana on tane sigara verin, size büyükannemi satarım.' Buradakiler yalnızca beş sigara için büyükannelerini satarlar; ukalalıklarını da ciddiye alıyorlar; daha sonra okullardan söz ettiler, bazıları insancıl okullardan yanaydı, ötekiler buna karşıydı; öyle olsun. Gerçek dertlerle ilgili bir şeyler öğrenmeyi çok istediğim için kulak kabarttım; bu akşam bekledikleri yıldızın adını saygıyla birbirlerine fısıldayıp duruyorlardı. Kretz, bu adı duydun mu?"

"Kretz," dedi Robert, "muhalefetin yıldızıdır diyebiliriz."

"'Muhalefet' sözcüğünü sürekli duyuyordum, ama kime muhalefet ettiklerini konuşmalarından anlayamadım."

"Kretz'i beklediklerine göre solcu olmalılar."

"Doğru duydum herhalde: Bu Kretz denen adam, umut bağlanan ünlü birisi mi?"

"Evet," dedi Robert, "ondan çok şey bekliyorlar."

"Onu gördüm," dedi Schrella, "en son o geldi; bu adama umut bağlanıyorsa, kimden umudun kesildiğini öğrenmek isterim... Birini öldürecek olsam, sanırım onu öldürürdüm. Siz hepiniz kör müsünüz? Elbette akıllı ve kültürlü biri, Herodot'un orijinalinden alıntı yapıyor, bu da kültür takıntısından bir türlü kurtulamayan piyadelerin kulağına Tanrısal müzik gibi geliyor tabii; ama umarım, Robert, kızını ya da oğlunu bu Kretz denen adamla bir dakika bile yalnız bırakmazsın; ukalalıktan cinsiyetini bile unutmuş. Batma numarası yapıyorlar Robert, ama iyi yapamıyorlar, bir tek largo[1] eksik, derken üçüncü sınıf bir mezara giriverirsin..."

Telefonun sesi Schrella'nın sözünü kesti, köşeye gidip almacı kaldıran Robert'in peşinden gitti.

"Leonore?" dedi Robert, "Babamın sizi davet etmesine sevindim, bu sabah söylediklerim için de sizden özür dilerim. Babam sizi 212 numaralı odada bekliyor. Bay Schrit'ten mektup mu geldi? X5'in tüm belgeleri yanlış mı hesaplanmış? Evet, bununla ilgileneceğim, Schrit'i arayacağım. Teşekkürler Leonore, görüşürüz."

Robert almacı yerine koydu ve yeniden Schrella'ya döndü: "Sanırım," dedi, ama çok yüksek olmayan, yabancı, sert bir ses sözünü kesti.

"Tanrım!" dedi Schrella, "Bu, bir silah sesiydi."

[1] Müzikte çok ağır tempo. (Çev.)

"Evet," dedi Robert, "bu, bir silah sesiydi. Sanırım artık yukarı çıkmamız gerek."

Hugo okudu: 'Feragatname: Oğlum Hugo'nun ... kabul ettiğimi bildiririm'; altına gerekli damgalar basıldı, imzalar atıldı, ama korktuğu ses duyulmadı; araştırmalarından sonra eve dönen annesinin, yatağa uzanarak o ölümcül *Neden neden neden?* duasını mırıldanırkenki acizliğini düşünmesini buyuran hangi sesti? Acıma hissetmişti, annesinin acizliğini görmüş, ona su getirmişti, saldırıya uğrama, dayak yeme, *Tanrı'nın kuzusu* diye bağırılma tehlikesini göze alarak gizlice dükkâna gidip iki sigara dilenmişti; *Böyle bir şey doğmamalıydı* sözleri eşliğinde Canasta oynamasını buyuran hangi sesti; koyunlar rahibesinin odasına girmek konusunda onu uyaran; baba sözcüğünü kendi kendine mırıldanmasını telkin eden? Kapıldığı korkuyu azaltmak için başka sözcükler sıraladı: erkek ve kız kardeş, büyükbaba, büyükanne ve amca, ama bu sözcükler korkuyu azaltmadı; başka sözcükler daha sıraladı: dinamik ve dinamit, bilardo ve doğru, sırtta yara izleri, konyak ve sigara, yeşil üstüne kırmızı, yeşil üstüne beyaz, ama korku azalmadı; belki hareketler azaltırdı onu: pencereyi açtı, mırıldanan insan kalabalığına baktı; tehdit dolu mu, yoksa dostça bir mırıldanmaydı? Koyu mavi gökyüzünde havai fişekler; içinden dev gibi çiçekler çıkan şimşekler; bir şey tutan elleri andıran portakal rengi ışın demetleri; pencereler kapalı; kapının önündeki elbise askısında mor üniforma asılı; koridorun kapısı açıldı: Heyecan buradan, yukarıdan bile hissedildi: 211 numaralı odada ağır yaralı biri var! Sesler yükseldi, ayak sesleri gitti, geldi, yukarı çıktı, aşağı indi, bir polis sesi sürekli aradan sıyrılıyordu: "Çekilin oradan! Çekilin oradan!"

Çekilin buradan! Çekilin! Hugo korktu ve 'Baba' sözcüğünü fısıldadı. Müdür şöyle demişti: 'Seni özleyeceğiz, bunun olması şart mı, böyle aniden?' 'Olması şart, böyle aniden, zamanı geldi.' Hugo bunu dile getirmemiş, yalnızca düşünmüştü. Jochen suikastı haber verdiğinde, müdür, Hugo'nun yaşattığı şaşkınlığı unutmuştu; müdür, Jochen'in haberini korkuyla değil, coşkuyla karşılamış, başını sevinç-

le sallamıştı, ellerini ovuşturmuştu. 'Sizin haberiniz yok. Böyle bir skandal bir oteli bir anda ünlü yapabilir. Manşetler birbiri ardına patlayacak. Cinayet, intihara benzemez Jochen, hele politik cinayet gibisi yoktur. Ölmediyse, ölmek üzereymiş gibi yapacağız. Sizin haberiniz yok, en azından 'Ölümle pençeleşiyor' manşeti atılsın; bir saçmalık olmasın diye bütün telefon konuşmaları benim kontrolümde yapılacak. Tanrım, öyle alık alık bakmayın. Soğukkanlı olun, yüzünüzde hafif bir üzüntü olsun, tıpkı bir ölüm yüzünden üzülen, ama kendisini bekleyen mirasla avunan biri gibi. Haydi çocuklar, işbaşına! Telgrafla oda rezervasyonları yağacaktır. Özellikle B.'den. Bunun ne anlama geldiğinden haberiniz yok. Araya bir intihar girmesin de. Hemen on bir numaralı odadaki beyi ara; isterse kızıp gitsin, umurumda değil, lanet olsun, havai fişekler onu uyandırmalıydı! Haydi çocuklar, silahlara sarılın!'

'Baba,' diye düşündü Hugo, 'beni buradan alman gerek, 212 numaralı odaya çıkmama izin vermiyorlar.' Merdiven boşluğunun gri gölgesinde flaşlar patladı, asansörün ışığı belirdi, 213-226 numaralı odalarda kalan müşterileri getirdi, ikinci kat kapatıldığı için üçüncü kata kadar çıkıp servis merdiveninden aşağı inmek zorundaydılar; asansörün kapısından dışarıya homurtular taştı; koyu renk takımlar, açık renk elbiseler, rahatsız yüzler, 'Bu ne cüret' ve 'Rezalet' diyen dudaklar; Hugo kapısını kapatmakta geç kaldı: Kadın onu fark etmiş, koridordan geçip onun odasına doğru yönelmişti bile; Hugo tam içeriden anahtarı çevirecekti ki, kapı kolu şiddetle sarsıldı.

"Aç kapıyı Hugo, aç şu kapıyı!" dedi kadın.

"Hayır."

"Sana emrediyorum!"

"On beş dakikadan beri otelin hizmetinde değilim hanımefendi."

"Gidiyor musun?"

"Evet."

"Nereye?"

"Babama gidiyorum."

"Aç kapıyı Hugo, aç kapıyı, canını yakmayacağım ve artık seni korkutmayacağım; gidemezsin; baban olmadığını

biliyorum, çok iyi biliyorum; sana ihtiyacım var Hugo, bekledikleri kişi sensin Hugo, bunu biliyorsun; tüm dünyayı göreceksin ve en güzel otellerde ayaklarına kapanacaklar; hiçbir şey söylemene gerek yok, yalnızca orada ol yeter; yüzün, Hugo; haydi, aç kapıyı, gidemezsin."

Kapı kolunun sarsılması kadının sözlerini kesiyor, yalvaran sesini virgüllerle bölüyordu.

"... gerçekten benim yüzümden değil Hugo, söylediklerimi ve yaptıklarımı unut; umutsuzdum, haydi artık, onların yüzünden, seni bekliyorlar, sen bizim kuzumuzsun..."

Kapı kolu bir kez daha sarsıldı.

"Burada ne arıyorsunuz?" diye sordu kadın.

"Oğlumu arıyorum."

"Hugo sizin oğlunuz mu?"

"Evet; aç kapıyı Hugo."

'İlk kez 'Lütfen' yok,' diye düşündü Hugo; anahtarı çevirdi ve kapıyı açtı.

"Gel oğlum, gidelim."

"Tamam baba, geliyorum."

"Başka eşyan yok mu?"

"Hayır."

"Gel."

Hugo bavulunu eline aldı, babasının sırtının kadının yüzünü örtmesine sevindi. Servis merdiveninden aşağı inerken kadının ağladığını duydu.

"Ağlamayın çocuklar," dedi ihtiyar; "karım yine gelecek ve bizimle kalacak; şarabı ekşittiğimizi öğrenseydi çok üzülürdü; Bay B. ağır yaralandı, umarım o büyük şaşkınlık bir daha yüzünden eksilmez; hepsi kendini ölümsüz sanıyor, küçük, sert bir ses mucizeler yaratabiliyor. Kızlar, siz armağanlar ve çiçeklerle ilgilenin lütfen; Leonore çiçekleri üstlensin, Ruth kutlama kartlarını, Marianne armağanları. Düzen yaşamın yarısıdır, öteki yarısı neden oluşur? Elimde değil çocuklar, üzgün duramıyorum. Bugün büyük bir gün, karımı bana geri verdi ve bir oğul armağan etti –size böyle diyebilir miyim Schrella? Edith'in erkek kardeşi–, hatta bir torunum bile oldu, değil mi Hugo? Sana gerçekten torunum demekte kararsızım, gerçi oğlumun oğlusun, ama yine de

torunum değilsin; açıklayamıyorum; sana torunum dememeyi hangi ses buyuruyor bana?

Oturun, kızlar bize sandviç yapacak, yiyecek sepetlerini talan edin çocuklar, Leonore'nin düzenli yığınlarını karman çorman etmeyin; en iyisi herkes bir yılın üstüne otursun: siz A yığınını alın Schrella, en yükseği o, sana 1910'u önerebilir miyim Robert, ikinci en yüksek olanını? Joseph, kendine bir tane seç, 1921 fena değil. Şimdi oldu, oturun: İlk olarak Bay B.'nin şerefine içelim, yüzündeki şaşkınlık hiç eksilmesin, ikinci olarak karımın şerefine: Tanrı belleğini kutsasın. Schrella, kapıya kimin vurduğuna bakar mısınız lütfen?

Gretz adında bir bey beni ziyaret etmek mi istiyor? Umarım yabandomuzunu sırtında taşımıyordur. Hayır mı? Tanrı'ya şükür. Sevgili Schrella, lütfen söyleyin ona, onunla konuşacak değilim; ne dersin Robert, yoksa Gretz adında bir beyi kabul etmenin günü ve saati gelmiş midir? Hayır, değil mi? Teşekkürler Schrella. Komşulara yanlış duygular beslemeyi bırakmanın günü ve saati gelmiştir; iki söz bir yaşama mal olabilir: 'Günah ve utanç verici,' dedi yaşlı Bayan Gretz; bir el hareketi, yanlış anlaşılmış bir göz kırpma birinin yaşamına mal olabilir; evet Hugo, lütfen şarapları tazele, burada aile içinde senin üstün yeteneklerini değerlendirmeyi bilirsek ve onlardan yararlanırsak, umarım gücenmezsin.

Büyük buketleri rahatlıkla Aziz Anton manzarasının önüne koyabilirsin, küçükleri sağına ve soluna, çizim ruloları için ayrılmış yere koy; ruloları aşağı indir ve çöpe at; hepsi boş, yalnızca dekorasyon amaçlı duruyorlar, yoksa aramızda bu pahalı kâğıtları değerlendirmeyi düşünen biri mi var? Belki de sen, Joseph! Neden öyle rahatsız oturuyorsun? 1941 yılını seçtin, cılız bir yıl oğlum. 1945 daha iyi olurdu, o zaman siparişler yağıyordu, tıpkı 1909 yılında olduğu gibi, ama hepsini bıraktım oğlum. Sorry sözcüğü inşaat yapma hevesimi köreltti. Ruth, kutlama kartlarını çizim masama yığ, teşekkür kartları bastıracağım, sen de adresleri yazmamda bana yardım edersin, bunun karşılığında sana, Helene Horuschka'dan güzel bir şey alırım; teşekkür kartının metni nasıl olsun: 'Sekseninci doğum günüme gös-

terdiğiniz ilgi için içten teşekkürlerimi sunarım.' Belki her teşekkür kartına elle yapılmış bir çizim eklerim, ne dersin Joseph? Bir pelikan ya da bir yılan, manda nasıl olurdu? Joseph, şimdi de sen kapıya git, bu geç saatte kimin geldiğine bak lütfen.

Café Kroner'de çalışan dört kişi mi? Geri çevirmemem gerektiğini düşündüğün bir armağan mı getirmişler? Peki, öyleyse içeri al."

İki garson ve mutfak büfesinde görevli iki kız armağanı dikkatle kapıdan içeri soktular, dört köşe bir tahta, uzunluğu genişliğinden çok daha fazla, kar beyazı bir keten bezle örtülmüş; ihtiyar ürktü: bir ceset mi getiriyorlardı? Beyaz örtüyü sopa gibi geren sivri şey burun muydu; değerli bir cesetmiş gibi dikkatle taşıyorlardı; çıt çıkmıyordu; Leonore'nin elleri bir buketi düzenlerken donakaldı, Ruth altın çerçeveli bir kutlama kartını tutuyordu, Marianne boş sepeti elinden bırakmadı.

"Hayır, hayır," dedi ihtiyar usulca, "lütfen yere koymayın; onlara iki çizim sehpası verin."

Hugo ve Joseph köşeden iki çizim sehpası getirdiler, atölyenin ortasına 1936'dan 1939 kadar olan yılların üzerine koydular; yine çıt çıkmıyordu, iki garson ve iki kız tahtayı sehpaların üstüne yerleştirdiler, dört köşeye dağıldılar, her biri örtünün bir ucunu tuttu, yaşlı garsonun kısa, sert bir 'Kaldır!' sözüyle örtüyü kaldırdılar.

İhtiyarın yüzü kızardı, pastadan maketin üstüne atıldı, öfkeli bir tempo için gücünü toplayan bir davulcu gibi yumruklarını kaldırdı, bir an şekerli unlu mamulü darmadağın edecek gibi göründü, ama kaldırdığı yumruklarını indirdi, elleri gevşek bir biçimde iki yana sarktı; usulca güldü, kızların önünde, sonra iki garsonun önünde eğildi, yeniden doğruldu, cebinden cüzdanını çıkardı ve her birine bahşiş olarak birer banknot verdi. "Lütfen," dedi sakin bir sesle, "Bayan Kroner'e içten teşekkürlerimi iletin ve ne yazık ki önemli olayların beni kahvaltımdan vazgeçmeye zorladığını söyleyin, önemli olaylar, yarından itibaren kahvaltı istemiyorum."

Garsonlar ve kızlar dışarı çıkana dek bekledi ve şöyle seslendi: "Haydi çocuklar, bana büyük bir bıçak ve bir pasta tabağı verin."

İlk olarak manastırın kulesinin tepesini kesti ve tabağı Robert'e uzattı.

Heinrich Böll

DOKUZ BUÇUKTA BİLARDO

Dokuz Buçukta Bilardo, Almanya'nın Ren bölgesinde yaşayan Fähmel ailesinin öyküsünü üç kuşak boyunca anlatırken, 20'nci yüzyılın ikinci yarısındaki Alman Toplumuna eleştirel bir bakışla yaklaşıyor. ***Heinrich Böll,*** Fähmel ailesinin çelişkilerle dolu yaşamındaki ana çatışmayı 'manda' ve 'kuzu' simgeleriyle yorumluyor; Faşizmin ve Nazizmin simgesi olan 'mandanın ilâhi sırrından yiyenler'le 'Tanrının kuzusu olanlar' arasındaki çatışma aynı zamanda bağımsız düşünceye sahip bireylerle oportünist çoğunluk arasındaki çatışmanın yansıması oluyor. Fähmel ailesi içindeki bu çatışma, Alman toplumu içindeki çatışmanın izdüşümüdür. Kardeşi kardeşe vurduran, karı kocayı ayrı düşüren, arkadaşlıkları bitiren bu çatışmanın hesaplaşması, 1958'in eylül ayında Baba Fähmel'in doğum gününde yapılır. O gün biraraya gelen aile bireyleri arasından biri, çocuklarını elinden alan, kendisinin aklını yitirmesine neden olan bu temel çatışmanın öcünü beklenmedik ve çok çarpıcı bir biçimde alır. ***Heinrich Böll***'ün bütün yapıtlarında görülen duyarlıklı gözlem gücü, eleştirel yaklaşım, alaycılık ve hümanizma, bu romanda da yine önde. Yazarın önemli yapıtlarından biri olan ***Dokuz Buçukta Bilardo***'yu yeni ve özenli çevirisiyle okurla yeniden buluşturuyoruz.

Kapaktaki fotoğraf: NEIL ISGETT

ISBN 975-07-0007-4

http://www.canyayinlari.com

KDV İÇİNDEDİR